

МАТЕРІАЛИ
ШОСТОЇ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

АКТУАЛЬНІ
ДОСЛІДЖЕННЯ
В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Одеса
17 листопада 2015 року

Україна Ірак Росія Швейцарія
Німеччина Китай Єгипет

Ukraine Iraq Russia Switzerland Germany

China Egypt

Міністерство освіти і науки України
Одеський національний політехнічний університет
Гуманітарний факультет
Кафедра соціальної роботи та кадрового менеджменту

Співорганізатори:

Міжнародна академія соціальної роботи
Південно-Українське відділення Соціологічної асоціації України
Головне управління праці та соціального захисту населення
Одеської обласної державної адміністрації

**МАТЕРІАЛИ
ШОСТОЇ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ
СФЕРІ»**

17 ЛИСТОПАДА 2015 РОКУ

Одеса
2015

ББК 60.54.94.3
УДК 316.472.082.2
A43

Редакційна колегія:

Головний редактор: В. В. Корнешук, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту Одеського національного політехнічного університету

Члени редакційної колегії:

Волович В. І., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри методології та методів соціологічних досліджень Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка

Хижняк Л. М., доктор соціологічних наук, професор кафедри прикладної соціології, заступник декана з наукової роботи соціологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Гансова Е. А., доктор філософських наук, професор кафедри філософії та соціології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Іванчук М. Г., доктор психологічних наук, професор, завідувач центру моніторингу та забезпечення якості підготовки фахівців Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Колот С. О., кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту Одеського національного політехнічного університету

Федірчик Т. Д., кандидат педагогічних наук, доцент, заступник декана факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Рецензенти:

Богданова І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки, психології та педагогічних інновацій Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Онищук В. М., доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри соціології Інституту соціальних досліджень Одеського національного політехнічного університету ім. І. І. Мечникова

A43 Актуальні дослідження в соціальній сфері : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 листопада 2015 р.) / гол. ред. В. В. Корнешук. – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2015. – 297 с.

У збірнику опубліковані матеріали українських та зарубіжних авторів, які висвітлюють проблеми соціальної роботи, кадрового менеджменту та професійної підготовки фахівців.

ББК 60.54.94.3
УДК 316.472.082.2

© Одеський національний політехнічний університет,
кафедра соціальної роботи та кадрового менеджменту, 2015 р.

1

Проблемне поле сучасних соціальних досліджень
Problematic field of contemporary social studies

2

Кадровий менеджмент і сучасні технології управління
Staff management and modern management technologies

3

Соціальна допомога та проблеми
психологічного консультування
Social care and counseling issues

4

Сучасна теорія та практика соціальної роботи
Contemporary theory and practice of social work

5

Соціальна політика та права людини
Social policy and human rights

6

Соціальна педагогіка
Social pedagogics

7

Проблеми підготовки фахівців у вищій школі
The problems of training specialists at the university

Зміст

1. ПРОБЛЕМНЕ ПОЛЕ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Захран Айман (Каир, Єгипет)	20
Интернет, общественные сферы и политическая коммуникация	
Борисюк Л. О. (Рівне, Україна)	21
Аксіологічний аспект професійної діяльності майбутніх бакалаврів сестринської справи	
Посвістак О. А. (Хмельницький, Україна)	24
Проблеми шлюбу та сім'ї в сучасних феміністичних концепціях	
Никон Н. А. (Одеса, Україна)	26
Отклонения в социальной системе	
Колот С. О., Донченко Г. С. (Одеса, Україна)	30
Особливості впливу політичного іміджу на електорат	
Ігнат'єва Г. Г. (Кассель, Німеччина)	32
Гендерні стереотипи, упередження, дискримінація	
Гансова Э. А. (Одеса, Україна)	35
Историческая генетика современных демократий	
Фурман А. А. (Одеса, Україна)	38
Ціннісно-смісловий аспект розвитку особистості	
Колмогорова І. В. (Одеса, Україна)	40
Демографічний стан сільських територій під час політичних та економічних криз в Україні	
Чернишев В. Г., Шинкаренко В. М., Шинкаренко Л. В. (Одеса, Україна)	46
Проблема формування репрезентативної вибірки в соціологічному дослідженні	
Цьось Ю. А. (Луцьк, Україна)	48
Комунікативно-мовленнєві стилі особистості: концептуалізація поняття	
Патик Ю. В. (Одеса, Україна)	50
Перцептивна оцінка типу стресостійкості майбутніх соціальних працівників: результати діагностування	
Потапчук Н. Д. (Хмельницький, Україна)	52
Теоретичний аналіз проблеми виникнення чуток серед населення в умовах надзвичайної ситуації	
Булгакова О. Ю., Желева І. І. (Одеса, Україна)	54
Специфіка сенсожиттєвих орієнтацій та цінностей у майбутніх соціальних працівників	
Марахина Е. Л. (Одеса, Україна)	56
Семья в контексте глобализации	
Мазур Б. М. (Одеса, Україна)	58
Торгівля людьми в Україні: основні форми	

Боделан М. В. (Одеса, Україна) Специфика клиентов социальной работы	60
Кольцова О. Г., Кримова Н. О. (Одеса, Україна) Динаміка мотиваційної сфери в студентському віці	63
Спориш К. О., Кримова Н. О. (Одеса, Україна) Особливості внутрішньоособистісних конфліктів у студентському віці	65
Северинюк Т. О. (Одеса, Україна) Здатність до інноваційної діяльності як важлива професійна властивість соціального підприємця	67
Чаплик М. М. (Маріуполь, Україна) Самосуд як соціальне явище в сучасному українському суспільстві	70
Богуславська Ю. Ю. (Одеса, Україна) Роль соціальних працівників у формуванні рівня комфорту середовища	72

2. КАДРОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ І СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ

Колот С. А., Христич А. Л. (Одеса, Україна – Женева, Швейцарія) Развитие психологической готовности персонала	74
Колот С. О., Сенько В. Л. (Одеса, Україна) Прояв лестоців у діловому спілкуванні	77
Черненко Н. М. (Одеса, Україна) Управління ризиками в сучасних закладах освіти	80
Кирилова О. Л. (Одеса, Україна) Формування іміджу як функція управління керівника ЗНЗ	82
Лескова Л. Ф. (Чернігів, Україна) Роль тайм-менеджменту у професійній діяльності менеджера соціальної служби	86

3. СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ТА ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

Охман М. Ф. (Одеса, Україна) Формування у сучасній молоді позитивного ставлення до здорового способу життя	92
Кривдіна І. Б. (Одеса, Україна) Соціальна допомога внутрішньо переміщеним особам в Україні	94
Музыка Ю. О. (Одеса, Україна) Телефон доверия как форма дистанционной социальной помощи	97
Гордієнко І. О., Кримова Н. О. (Одеса, Україна) Соціально-психологічний тренінг для підлітків як чинник	100

впливу на формування образу «Я»

Тодорцева Ю. В. (Одеса, Україна) 102

Методи корекції самооцінки студентів технічних спеціальностей

Редлих А., Роверс А., Жигулина-Фаль Ю. 104

(Гамбург, Германия)

Посреднический метод диалогического разрешения конфликтов
в социальной работе

Глушкова Н. М. (Одеса, Україна) 109

Соціально-психологічна адаптація студентів у вищому
навчальному закладі

Гузенко В. А. (Одеса, Україна) 111

Гендерні особливості соціальних страхів

Шараєва О. П. (Одеса, Україна) 113

Проблематика суїцидальної поведінки у студентської молоді

Алексеева А. А. (Одесса, Украина) 115

Психологические типы одиноких матерей

4. СУЧАСНА ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Голубенко Т. О. (Київ, Україна) 118

Науково-педагогічний контекст професійної підготовки
соціальних працівників до патронажної роботи з людьми
похилого віку

Лазарева А. О. (Одеса, Україна) 120

Клубна робота в системі ресоціалізації девіантних підлітків

Азаркіна О. В. (Одеса, Україна) 123

Супервізія персоналу як підвищення ефективності діяльності
соціальної служби

Бойчева М. М. (Одеса, Україна) 126

Організація соціально-психологічної роботи з молодими сім'ями
щодо профілактики розлучень

Музика Ю. О., Райчева А. С. (Одеса, Україна) 128

Шляхи усунення перешкод в реалізації правових можливостей
ромів

Лисенко О. М. (Одеса, Україна) 130

Особливості сучасної практики соціальної роботи:
індивідуальний менеджмент

Скорик Т. В. (Чернігів, Україна) 133

Підвищення ефективності соціальної роботи з людьми
літнього віку

Шорис Ю. О. (Одеса, Україна) 135

Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами з
інвалідністю та членами їх родин

Перфільєва М. В. (Умань, Україна)	137
Соціальна рекламна інформація як один із засобів професійної діяльності соціального працівника	
Балдинюк О. Д. (Умань, Україна)	140
Соціальна підтримка дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на прикладі обласного міжрегіонального Центру соціально-психологічної реабілітації дітей	
Дідик Н. М. (Кам'янець-Подільський, Україна)	142
Особливості соціальної роботи з молодими сім'ями	
Пелісьє Ю. П. (Одеса, Україна)	145
Соціальна робота як професійна діяльність	
Кочубей Т. Д. (Умань, Україна)	147
Соціальна робота з обдарованою особистістю	

5. СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА ПРАВА ЛЮДИНИ

Онищук В. М. (Одеса, Україна)	150
Трансформаційні процеси соціальної структури окупованих районів сходу України	
Бубнов І. В. (Одеса, Україна)	152
Соціал-популізм в діяльності політичних партій сучасної України: причини та ознаки	
Бабина В. А. (Одеса, Україна)	156
Типология политических режимов	

6. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Ду Ян (Пекин, Китай)	159
Социальное взаимодействие в обучении студентов высших учебных заведений Китая	
Сентякова К. І. (Одеса, Україна)	161
Підвищення інтернет-грамотності літніх людей	
Шишова І. О. (Кіровоград, Україна)	163
Роль естетики у корекційній освіті	
Романова Т. М., Картина Н. И. (Абакан, Россия)	165
Развитие конструктивного взаимодействия учащихся в условиях совместной деятельности	
Корнешук В. В. (Одеса, Україна)	168
Конфліктність студентів: результати дослідження	
Моїсєєва Т. М. (Одеса, Україна)	170
Землеробська ферма Одеського єврейського сирітського будинку (1890-1900 рр.)	
Влялько В. А. (Одеса, Україна)	173
Зворотний зв'язок в інтерактивному навчанні	

Данильчук Л. О. (Кременець, Україна)	175
Методика організації інформаційно-профілактичних кампаній у сфері соціальної профілактики торгівлі людьми в Україні	
Уйсімбасва М. В. (Київ, Україна)	177
Встановлення суб'єкт-суб'єктних відносин як умова виховання соціальної активності старшокласників засобами проектної діяльності	
Костюченко Т. М. (Одеса, Україна)	179
Когнітивний компонент в структурі здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів в процесі фахової підготовки	
Краснянська Н. Д. (Одеса, Україна)	181
Особливості соціалізації студентської молоді засобами культури	
Шахрай В. М. (Біла Церква, Україна)	184
Організація театральної-ігрової діяльності школярів з метою профілактики їхньої соціальної дезадаптації	
Запорожець О. І. (Кременець, Україна)	186
Специфіка роботи соціального педагога з сім'ями військовослужбовців	
Заблоцький А. Р. (Кременець, Україна)	188
Історичний аспект становлення альтернативних форм опіки	
Слободянюк О. Р. (Одеса, Україна)	190
Методологічні проблеми екологічної освіти та виховання	
Сайко Н. О. (Полтава, Україна)	193
Підготовка майбутніх соціальних педагогів до використання методів відновлення соціального здоров'я	

7. ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Аммар Баласим К. (Багдад, Ірак)	196
Реальность высшего образования в Ираке: между вызовом и необходимостью	
Аль-Джорани Давуд Салман (Багдад, Ірак)	197
Повышение профессионально-технического образования и обучение в Курдистане-Ираке	
Редлих А., Роверс А., Жигулина-Фаль Ю.	199
(Гамбург, Германия)	
Постепенное создание посреднического сообщества: обучение комплексному посредничеству в Восточной Европе	
Воронцова М. В. (Таганрог, Россия)	204
Кейсы как средство формирования у студентов рефлексивно-аналитического опыта	

Воронцова М. В. (Таганрог, Россия)	207
Организация диалогических отношений на лекционных занятиях в ВУЗе	
Кучерук О. Я. (Хмельницький, Україна)	209
Особистісний підхід в математичній підготовці майбутніх інженерів-програмістів	
Кострицька Т. Д. (Київ, Україна)	211
Проблеми професійної підготовки психологів в Україні	
Черниченко Д. Г. (Одеса, Україна)	213
Професійна підготовка як основа трудової кар'єри соціального працівника	
Коляда Н. М. (Умань, Україна)	216
Підготовка організаторів дитячого руху як актуальна проблема соціально-педагогічної теорії і практики	
Зубик Л. В. (Рівне, Україна)	218
Організація навчального процесу як засіб формування фахової компетентності спеціалістів з інформаційних технологій	
Грама Г. П. (Одеса, Украина)	221
Профессия моряка как фактор становления субъектности в социальном пространстве	
Шинкаренко В. М. (Одеса, Україна)	224
Підготовка науково-педагогічних працівників математичного напрямку	
Бикова С. В. (Одеса, Україна)	226
Формування професійної компетентності майбутніх фахівців	
Селезньова О. О. (Біла Церква, Україна)	228
Підготовка до волонтерської діяльності студентів – майбутніх соціальних працівників	
Кугай Н. В. (Київ, Україна)	230
Пропедевтика методологічних знань у першокурсників під час навчання аналітичної геометрії	
Чміль Н. С. (Луцьк, Україна)	232
Реалізація професійних функцій як етап професійної соціалізації майбутніх священнослужителів	
Шевченко Н. Ф. (Запоріжжя, Україна)	235
Професійна компетентність майбутнього педагога як актуальна проблема вищої освіти	
Куліш І. В. (Кіровоград, Україна)	237
Проблеми формування самостійності у курсантів-диспетчерів під час навчально-виховного процесу	
Куліш В. І. (Кіровоград, Україна)	239
Особистісна самореалізація як детермінанта успішного професійного становлення майбутніх спеціалістів	
Очеретна О. Ю. (Одеса, Україна)	240
Забезпечення професійної рефлексії як одна з умов формування	

акмеологічної культури майбутніх інженерів електрозв'язку у процесі фахової підготовки	
Соляр Л. В. (Кременець, Україна)	245
Формування етнокультурної компетентності педагогів	
Усачов О. С. (Одеса, Україна)	247
Дефініція поняття «професійна компетентність майбутнього учителя музики»	
Боровик Т. М. (Черкаси, Україна)	250
Професійне становлення викладача вищої школи	
Шевчук О. М. (Умань, Україна)	252
Практична підготовка студентів – майбутніх соціальних працівників	
Тесленков О. Ю. (Одеса, Україна)	254
Роль самоорганізації в підготовці майбутнього вчителя фізичного виховання	
Візнюк В. В. (Одеса, Україна)	256
Структурні компоненти професійної надійності майбутніх керівників навчальних закладів	
Заверико Н. В., Мацкевіч Ю. Р. (Запоріжжя, Україна)	259
Формування професійної компетентності соціальних педагогів засобами студентського кіноклубу	
Нємцева Н. С., Нємцев Е. М. (Красноармійськ, Україна)	263
Функціонування системи вищої освіти в умовах інформаційного суспільства	
Шевчук Т. Є. (Рівне, Україна)	265
Дидактичні можливості використання засобів наочності в процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін в технічних ВНЗ	
Ткаченко С. В. (Одеса, Україна)	267
Професійна спрямованість майбутніх учителів суспільно-гуманітарних дисциплін	
Корх М. В., Кулаков М. О. (Одеса, Україна)	269
Управління самостійною та індивідуальною роботою курсантів (студентів)	
Смірнов С. В. (Одеса, Україна)	273
Акмеологічний підхід до формування конкурентоздатності майбутніх судноводіїв	
Бабицкая М. В., Овчаренко Т. С. (Одесса, Украина)	275
Психолого-педагогические методы повышения эффективности восприятия вузовской лекции	
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	278
LIST OF AUTHORS	288

Ministry of education and Science of Ukraine
Odessa National Polytechnic University
Faculty of Humanities
Department of Social work and personnel management

Co-organizers:

International Academy of Social Work

South-Ukrainian Sociological Association of Ukraine

Odessa Regional State Administration
Department of Labour and Social Welfare

**MATERIALS
OF THE SIXTH INTERNATIONAL
SCIENTIFIC PRACTICAL CONFERENCE
«CONTEMPORARY RESEARCH
IN THE SOCIAL SPHERE»**

NOVEMBER 17th, 2015

ODESSA
2015

Contents

1. PROBLEMATIC FIELD OF CONTEMPORARY SOCIAL STUDIES

Zahran Ayman (Cairo, Egypt)	20
The Internet, public spheres and political communication	
Borysiuk L. (Rovno, Ukraine)	21
Axiological aspect of professional activity of future bachelors of Nursing	
Posvistak O. A. (Khmelnitsky, Ukraine)	24
Problems of marriage and family in modern feminist concepts	
Nikon N. (Odessa, Ukraine)	26
Deviations in the social system	
Kolot S., Donchenko A. (Odessa, Ukraine)	30
Features of influence of political image to the electorate	
ІГНАТЬЄВА А. (Kassel, Germany)	32
Genderstereotypes, prejudice, discrimination	
Gansova E. (Odessa, Ukraine)	35
Historical Genetics of modern Democracy	
Furman A. (Odessa, Ukraine)	38
Value-semantic aspect of personal development	
Kolmohorova I. (Odessa, Ukraine)	40
The demography of rural population during economic and political crisis in Ukraine	
Chernyshev V., Shynkarenko V., Shynkarenko L. (Odessa, Ukraine)	46
The problem of representative sampling in sociological research	
Tsos I. (Lutsk, Ukraine)	48
Communicative-speech styles of personality: conceptualization of the concept	
Patik Y. (Odessa, Ukraine)	50
Perceptive type rating stress of future social workers: results of diagnostics	
Potapchuk N. (Khmelnitsky, Ukraine)	52
Theoretical analysis of the problem of rumors among the population in an emergency situation	
Bulgakova O., Zheleva I. (Odessa, Ukraine)	54
Specificity of life preferences and values for future social workers	
Marakhina E. (Odessa, Ukraine)	56
Family in the context of globalization	
Mazur B. (Odessa, Ukraine)	58
Human traffic in Ukraine: the main forms	

Bodelan M. (Odessa, Ukraine) Specificity clients of social work	60
Koltsova O., Krymova N. (Odessa, Ukraine) Dynamics of motivational sphere in the student's age	63
Sporysh E., Krymova N. (Odessa, Ukraine) Features of interpersonal conflicts in the student's age	65
Severinyuk T. (Odessa, Ukraine) Ability to innovative activity as important professional quality of social businessman	67
Chaplyk M. (Mariupol, Ukraine) Lynching as a social phenomenon in the modern Ukrainian society	70
Boguslavskaya Y. (Odessa, Ukraine) Social workers' role in formation of environmental comfort level	72

2. STAFF MANAGEMENT AND MODERN MANAGEMENT TECHNOLOGIES

Kolot S., Khristich A. (Odessa, Ukraine – Geneva, Switzerland) The development of psychological readiness of the staff	74
Kolot S., Senko V. (Odessa, Ukraine) The manifestation of flattery in business communication	77
Chernenko N. (Odessa, Ukraine) Risk Management in Modern Educational Institutions	80
Kyrylova O. (Odessa, Ukraine) Forming of image as the function of management in educational establishment	82
Lieskova L. (Chernihov, Ukraine) The role of time management in professional activities of social service manager	86

3. SOCIAL CARE AND COUNSELING ISSUES

Okhman M. (Odessa, Ukraine) Creating a positive attitude to healthy lifestyle among today's youth	92
Kryvdina I. (Odessa, Ukraine) Social assistance to internally displaced persons in Ukraine	94
Muzyka Y. (Odessa, Ukraine) Helpline as a form of social assistance remote	97
Gordiyenko I., Krymova N. (Odessa, Ukraine) Psychological training for teenagers as a factor of influence on self-image formation	100
Todortseva J. (Odessa, Ukraine) Self-correction methods of the technical specialty students	102

Redlich A., Rothers A., Zhygulina-Fahl Y. (Hamburg, Germany)	104
Mediation – a method for dialogical solutions of conflicts in social work	
Glushkova N. (Odessa, Ukraine)	109
Social-psychological student's adaptation in higher educational establishment	
Guzenko V. (Odessa, Ukraine)	111
Gender peculiarities of social fears	
Sharaeva O. (Odessa, Ukraine)	113
The problems of suicidal behaviour of college students	
Alekseeva A. (Odessa, Ukraine)	115
Psychological types of single mothers	
4. CONTEMPORARY THEORY AND PRACTICE OF SOCIAL WORK	
Golubenko T. (Kyiv, Ukraine)	118
Research and teaching context training of social workers to patronage work with the elderly	
Lazareva A. (Odessa, Ukraine)	120
The club work in the system of resocialization of the deviant adolescents	
Azarkina O. (Odessa, Ukraine)	123
Supervision staff as increasing the efficiency of social service	
Boycheva M. (Odessa, Ukraine)	126
Organization of social and psychological work with young families for the prevention of divorce	
Musyka Y., Raicheva A. (Odessa, Ukraine)	128
Ways of removing barriers in the implementation of the legal possibilities of the roma population	
Lysenko O. (Odessa, Ukraine)	130
Features of modern social work practice: case management	
Skoryk T. (Chernihov, Ukraine)	133
Improving the efficiency of social work with aged people	
Shoris Y. (Odessa, Ukraine)	135
Social work to internally displaced persons with disabilities and their family members	
Perfilieva M. (Uman, Ukraine)	137
Social advertising information as one of the means of professional activity of social worker	
Baldyniuk O. (Uman, Ukraine)	140
Social support of orphans and children deprived of parental care on base of interregional Center for social and psychological rehabilitation of children	

Didyk N. (Kamianets-Podilskyi, Ukraine)	142
Features of social work with young families	
Pelissier J. (Odessa, Ukraine)	145
Social work as a professional activity	
Kochubey T. (Uman, Ukraine)	147
Social work with gifted personality	

5. SOCIAL POLICY AND HUMAN RIGHTS

Onischuk V. (Odessa, Ukraine)	150
Processes of transformation of social structure in the occupied regions of Eastern Ukraine	
Bubnov I. (Odessa, Ukraine)	152
Social-populism in political parties of modern Ukraine: causes and symptoms	
Babina V. (Odessa, Ukraine)	156
Typology of political regimes	

6. SOCIAL PEDAGOGICS

Du Yang (Beijing, China)	159
Social interaction in the teaching students in higher education of China	
Sentyakova K. (Odessa, Ukraine)	161
Increasing of Internet competence of elderly people	
Shishova I. (Kirovograd, Ukraine)	163
The role of aesthetics in special education	
Romanova T., Kartina N. (Abakan, Russia)	165
The development of constructive interaction between pupils in conditions of joint activities	
Korneshchuk V. (Odessa, Ukraine)	168
Student's conflict: the results of study	
Moiseeva T. (Odessa, Ukraine)	170
Agricultural farm of Odessa Jewish orphan house (1890-1900 years)	
Vlyalko V. (Odessa, Ukraine)	173
Feedback in interactive learning	
Danylchuk L. (Kremenets, Ukraine)	175
Methods of prevention campaign information in social prevention of trafficking in Ukraine	
Uisimbaeva M. (Kyiv, Ukraine)	177
Establishing of subject-subject relationship as a condition of raising the of senior pupils' social activity by means of project activities	
Kostiuchenko T. (Odessa, Ukraine)	179
The cognitive component in the structure of the health savings competence for the future social teachers in the process	

of professional training

Krasnianskaya N. (Odessa, Ukraine)	181
Socialization features of students by means of culture	
Shakhray V. (Belaya Tserkov, Ukraine)	184
Organization of theatre and gaming activities for schoolchildren with the prevention of social disadaptation	
Zaporozhets O. (Kremenets, Ukraine)	186
Specificity social teacher's work with the families of militaries	
Zablotskyi A. (Kremenets, Ukraine)	188
Historical aspect forming alternative forms of guardianship	
Slobodianiuk O. (Odessa, Ukraine)	190
Methodical problems of environmental education	
Sayko N. (Poltava, Ukraine)	193
Training of future social teachers for using social health recovery methods	

7. THE PROBLEMS OF TRAINING SPECIALISTS AT THE UNIVERSITY

Ammar Balasim K. (Baghdad, Iraq)	196
The reality of higher education in Iraq: between the challenge and necessity	
Al-Jorani Davud Salman (Baghdad, Iraq)	197
Improving technical vocational education and training in the Kurdistan Region – Iraq	
Redlich A., Rothers A., Zhygulina-Fahl Y. (Hamburg, Germany)	199
Building up a Mediation Network: Training of Multiparty Mediation in Eastern Europe	
Vorontsova M. (Taganrog, Russia)	204
The Cases as a means formation of students' reflective and analytical experience	
Vorontsova M. (Taganrog, Russia)	207
Organization of dialogical relations during lectures in the University	
Kucheruk O. (Khmelnitsky, Ukraine)	209
Personal approach in the mathematical training of future software engineers	
Kostritskaja T. (Kiev, Ukraine)	211
Challenges of the professional education of psychologists in Ukraine	
Chernichenko D. (Odessa, Ukraine)	213
Professional training as a basis for social worker employment career	
Koliada N. (Uman, Ukraine)	216
Preparation organizers of children's movement as an actual problem of socio-pedagogical theory and practice	

Zubyk L. (Rovno, Ukraine)	218
The education process organization as mean of forming of professional competence of information technologies specialists	
Gramma G. (Odessa, Ukraine)	221
Profession sailor as a factor of subjectivity in the social space	
Shynkarenko V. (Odessa, Ukraine)	224
Preparation of scientific-pedagogical staff in mathematics	
Bykova S. (Odessa, Ukraine)	226
Forming of professional competence of future specialists	
Seleznyova A. (Belaya Tserkov, Ukraine)	228
Preparation of future social workers to voluntary work	
Kuhai N. (Kyiv, Ukraine)	230
Propedeutics of methodological knowledge for first-year students during study analytical geometry	
Chmil N. (Lutsk, Ukraine)	232
Realization professional functions as a stage of future priests professional socialization	
Shevchenko N. (Zaporozhye, Ukraine)	235
Professional competence of future teacher as an actual problem of high education	
Kulish I. (Kirovograd, Ukraine)	237
The problems of forming of members of course controllers' independence during teaching and educational process	
Kulish V. (Kirovograd, Ukraine)	239
Personal self-realization as determinant of successful professional becoming of future specialists	
Ocheretna O. (Odessa, Ukraine)	240
Ensuring of professional reflexion as one of the acmeological culture's forming conditions of the telecommunications engineers during professional training	
Solyar L. (Kremenets, Ukraine)	245
The forming ethnocultural competence of teachers	
Usachov O. (Odessa, Ukraine)	247
Definition of the concept professional competence of music teacher	
Borovyk T. (Cherkassy, Ukraine)	250
Professional development of university teacher	
Shevchuk O. (Uman, Ukraine)	252
Practical preparation of students – future social workers	
Teslenkov A. (Odessa, Ukraine)	254
The role of self-organization in the preparation of future physical education teachers	
Viznyuk V. (Odessa, Ukraine)	256
Structural components of professional reliability of future heads of educational institutions	

Zaveryko N., Matskevich I. (Zaporozhye, Ukraine)	259
Social teachers professional competence formation by means of movie club	
Nyemtseva N., Nyemtsev E. (Krasnoarmeysk, Ukraine)	263
Functioning of the system of higher education in the information society	
Shevchuk T. (Rovno, Ukraine)	265
Using didactic visual aids in the study of social and human sciences at the technical universities	
Tkachenko S. (Odessa, Ukraine)	267
Professional orientation of future teachers of social and humanitarian disciplines	
Korh M., Kulakov M. (Odessa, Ukraine)	269
Management of students' of course independent and individual work	
Smirnov S. (Odessa, Ukraine)	273
Akmeologic approach to forming of competitiveness of future navigators	
Babiczka M., Ovcharenko T. (Odessa, Ukraine)	275
Psychological and pedagogical methods of increasing efficiency of perception during lectures	
LIST OF AUTHORS (in Ukrainian)	278
LIST OF AUTHORS	288

**ПРОБЛЕМНЕ ПОЛЕ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ
PROBLEMATIC FIELD OF CONTEMPORARY SOCIAL
STUDIES**

Захран Айман (*Каир, Єгипет*)

**ИНТЕРНЕТ, ОБЩЕСТВЕННЫЕ СФЕРЫ И ПОЛИТИЧЕСКАЯ
КОММУНИКАЦИЯ**

Статья посвящена ключевым элементам перспективы публичной сферы, подчеркивая сущность трех основных аналитических измерений.

Zahran Ayman (*Cairo, Egypt*)

**THE INTERNET, PUBLIC SPHERES AND POLITICAL
COMMUNICATION**

The article is devoted to the key elements in the public sphere perspective underscoring three main analytic dimensions.

The theme of the Internet and the public sphere now has a permanent place on research agendas and in intellectual inquiry; it is entering the mainstream of political communication studies. The first part of this presentation briefly pulls together key elements in the public sphere perspective, underscoring three main analytic dimensions: the structural, the representational and the interactional. Then the discussion addresses some central themes in the current difficulties facing democracy, reflected through the lens of the public sphere perspective. In particular, the destabilization of political communication systems is seen as a context for understanding the role of Internet. In this case destabilization is possible. At the same time, the notion of destabilization can also embody a positive sense, pointing to dispersions of older patterns that may have outlived their utility. In spite of this, the discussion takes up obvious positive consequences that follow from the Internet, for example that it extends and pluralizes the public sphere in a number of ways. Finally, the analytic category of deliberative democracy is critically examined.

For about a decade now, many researchers and other observers have been asking whether the Internet will have – or is already having – an impact on the public sphere and, if so, the attributes of this impact. Such discussions become unavoidably framed by the general international consensus, emerging since the early 1990s, that democracy has hit upon hard times. The hope is often expressed that the Internet will somehow have a positive impact on democracy and help to alleviate its ills. Yet, given the variations in democratic systems and cultures around the world, and given the pace of change – social, political and technological – we should not expect soon arrive at some simple, definitive answer

to these questions. It is now entering the mainstream of concern for the study of political communication and taking its place alongside the established research on the traditional mass media. We may occasionally still ask if the traditional mass media enhance or hamper democracy, but most research on that theme today focuses its questions on more specific features within the overall complexity of the landscape.

In the first part of the presentation we briefly pull together key elements in the public sphere perspective. I underscore three main analytic dimensions: the structural, the representational and the interactional. Then I address central themes in the current difficulties facing democracy, refracted through the lens of the public sphere perspective.

Specially, I take up some of the recent research findings what way deliberation proceeds in the current destabilized environment of political communication. I find the notion of using deliberative democracy, particularly in the context of extra-parliamentarian politics. I suggest that the concept of civic cultures offers an enhanced way to understand the significance of online political discussion.

ЛІТЕРАТУРА // ЛІТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Raheef Ali Hadad. Investment in education a case of study factor. – Rashad Press, Baghdad, 1986. – PP. 48-53
2. Best J.W. Research in education. – N.Prentice Collins, 1981.

Борисюк Л. О. (*Рівне, Україна*)

АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ

У тезах обґрунтовані важливі глобальні чинники, які сприяють професійній діяльності майбутніх бакалаврів сестринської справи.

Borysiuk L. (*Rovno, Ukraine*)

AXIOLOGICAL ASPECT OF PROFESSIONAL ACTIVITY OF FUTURE BACHELORS OF NURSING

The important global factors that contribute to the professional activity of future bachelors of Nursing are proved in the theses.

Важливими глобальними чинниками, що визначають соціальну взаємодію в діаді «медсестра-пацієнт» є цінності та норми сестринської діяльності. Актуальність ціннісних аспектів сучасної медичної практики зумовлена низкою причин, пов'язаних із новими соціально-економічними умовами, зростаючою соціальною стратифікацією, новітніми практиками надання професійної сестринської допомоги та підготовкою медичних кадрів. Внаслідок цього дослідження в сфері охорони здоров'я спрямовуються на розширення біоетичної бази деонтологічних досліджень.

Медична, зокрема й сестринська діяльність, як одна з найбільш «гуманних» професій, призначена не лише для лікування «тіла» людини, а й її «душі». «Бездушна» професійна діяльність бакалавра сестринської справи становить загрозу не тільки соматичному, психічному здоров'ю, а часто і життю пацієнта. Водночас, все частіше відзначаються випадки прояву в медичних працівників утилітарно-прагматичних цінностей егоїстичного характеру, що зумовлюють зростаючу задоволеність суспільства якістю медичної допомоги в системі охорони здоров'я.

Актуальність ціннісних аспектів сестринської діяльності визнається як вітчизняними (Л. Демінська [2], К. Куренкова [4]), так і зарубіжними дослідниками (Е. Бобер [1], О. Канищева [3]), а її основою є поняття «цінностей». Багатоаспектність існуючих трактувань і класифікацій зумовлені спробами конкретизації базових понять «цінність», «ціннісні орієнтації» та їх системному характері. Цінність – одна з найскладніших міждисциплінарних категорій, яка є одночасно і мотиваційним, і когнітивним утворенням. Цінністю може бути як явище зовнішнього світу (предмет, річ, речовина, подія, вчинок), так і факт думки (ідея, образ, наукова концепція), тобто цінність – це те, що ми оцінюємо, предмет оцінки.

Ціннісні орієнтації є одним з центральних особистісних новоутворень і відображають свідоме ставлення особистості до соціальної дійсності і в цій своїй якості визначають широку мотивацію її поведінки і здійснюють істотний вплив на всі сторони діяльності [4, с. 53]. Ціннісні орієнтації особистості як найважливіші елементи самосвідомості особистості, закріплені життєвим досвідом індивіда, сукупністю його переживань, що забезпечують стійкість особистості, спадковість певного типу поведінки і діяльності, яка виявляється у спрямованості потреб та інтересів, що зумовлюють мотивацію дій і вчинків особистості [2, с. 44]. Ціннісні орієнтації визначають практично всі дії особистості, в тому числі й професійну поведінку і розвиток. На основі цього припускаємо, що цінності та ціннісні орієнтації необхідно розглядати як «життєвий ідеал». Уявлення про те, якою має бути медицина, особистість медсестри (ідеальний образ), з якими узгоджуються ціннісні орієнтації, формується власна ієрархія життєвих цілей, а також цілі та норми поведінки, які людина розглядає як еталон, сформульовані ще в роботах Гіппократа [4, с. 131]. Якщо норми особистості оптимально відповідають її ціннісним установкам, вони стають внутрішніми спонуками і усвідомлюються як обов'язок. Відчуття обов'язку відіграє важливу роль в діяльності медсестри, поведінка якої повинна мотивуватися інтересами і благом пацієнта.

Наведені поняття дають змогу охарактеризувати аксіологічні складові сестринської діяльності. Цінності сестринської справи визначаються ставлення до різних складовим сестринської діяльності: її суб'єкта (медсестри), об'єкта/суб'єкта (пацієнта), предмета (хвороби), умов, інструментів і способів здійснення [1, с. 10].

Розглядаючи медицину як різновид соціальної діяльності, яка реалізується у взаєминах бакалавра сестринської справи і пацієнта, необхідно

визначити особливості її аксіологічних складових – цінностей діяльності медсестри і цінностей пацієнта (ставлення до хвороби).

У наукових дослідження сестринська діяльність трактується як системна, інституційна, структурована освіта, втілена в діях, які здійснюються на макро-, мезо- і мікрорівнях для отримання результату у відповідності з її метою й засобами, і розглядається з позицій концепцій, що відображають статусно-рольову приналежність і ритуалізованість.

Цінності пацієнта пов'язані передусім з процесом адаптації до нового стану у випадку хвороби. В межах рольової концепції символічного інтеракціоналізму і положень структурного функціоналізму про соціальну згоду на основі моральних цінностей сформульовані основні аксіологічні схеми, що відображають ціннісне ставлення до хвороби: хвороба як нещастя; хвороба як випробування і життєвий досвід; хвороба як ганьба і соціальна стагнація; хвороба як соціальний престиж. Проте сучасні тенденції свідчать про ставлення до хвороби як до природного і відомого стану [3, с. 9].

Цінності сестринської діяльності варіативні. Ця тенденція отримала відображення в дефініції «етична відносність», яка пов'язана з відсутністю стійких норм поведінки у медичній практиці, однакових для всіх епох і країн та мінливістю моральних норм професійної етики [5, с. 1070].

Сестринська діяльність є досить багатогранна, тому специфіку її ціннісного поля необхідно розглядати у синтезі культурологічного, соціологічного і психологічного підходів. В межах культурологічного підходу сестринська діяльність розглядається із загальноприйнятих позицій моралі та абсолютних цінностей. Професійна сестринська діяльність традиційно регламентується деонтологією і постає в загальній культурі як комплекс норм і вимог ціннісного змісту [5, с. 1069].

Згідно соціологічного підходу, сестринська діяльність розглядається як соціальна взаємодія у відповідності з соціальним статусом і соціальною роллю медсестри і пацієнта і характеризується певною системою ціннісних орієнтацій і соціальних установок у ставленні до медицини.

В межах психологічного підходу для аксіологічної характеристики ціннісної складової сестринської діяльності, і, зокрема, медсестри, використовується поняття «професійний тип особистості», тобто наявність у бакалавра сестринської справи якостей, які хворий вважає притаманними ідеальному медичному працівнику: милосердя, співчуття, компетентність, комунікабельність, відповідальність. Лише в цьому випадку «особистісні смисли», що керують поведінкою і діями медсестри, усвідомлено узгоджуються з почуттями та прагненнями пацієнта і є рушійними факторами лікування.

Проте грандіозні зміни, які відбулися в технологічному переозброєнні сучасної медицини, кардинальні зрушення в медико-клінічній практиці, що відображені в успіхах генної інженерії, трансплантації органів, сурогатне материнство, підтримка життя пацієнта, біотехнології, а також принципово нові трактування прав пацієнта (права на автономію особистості, право на інформацію про діагноз і прогноз, право на вибір лікування аж до відмови від

нього) зумовили новий підхід до етико-правових аспектів професійної діяльності медиків, який розробляється в межах біоетики.

Основне завдання біоетики полягає у сприянні вирішенню складних моральних проблем, що виникають у медичній практиці. Саме в медицині актуалізується ставлення людини до універсальних цінностей – життя, смерті і здоров'ю. Очевидною є неузгодженість їх сприйняття та оцінка медичними працівниками і пацієнтами, яка пов'язана із суб'єктивністю і відносністю цих морально-етичних суджень у сфері медицини, відсутністю механізмів для пояснення проблем, що виникають.

Отже, аксіологічна складова сестринської діяльності є досить багатокомпонентна, варіативна, соціально і культурно зумовлена. Тому її всебічний розгляд неможливо здійснити, опираючись на окремі підходи.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Бобер Е. А. Становление профессиональных ценностных ориентаций студентов медицинского колледжа в образовательном процессе : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Е. А. Бобер. – Омск, 2014. – 25с.

2. Демінська Л. О. Аналіз основних положень аксіологічної науки у філософському та педагогічному аспекті / Л. О. Демінська // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2011. – № 11. – С. 41-45.

3. Канищева О. В. Ценности и оценки в социологии медицины : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. соц. наук : спец. 14.00.52 «Социология медицины» / О. В. Канищева. – Волгоград, 2004. – 28 с.

4. Куренкова К. М. Формування професійних цінностей майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Куренкова Катерина Михайлівна. – Харків, 2009. – 251 с.

5. Решетников А. В. Социология медицины: становление, идеи, задачи / А. В. Решетников // Вестник Российской Академии наук. – 2001. – № 12. – С. 1069-1071.

Посвістак О. А. (*Хмельницький, Україна*)

ПРОБЛЕМИ ШЛЮБУ ТА СІМ'Ї В СУЧАСНИХ ФЕМІНІСТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЯХ

В тезах розкриваються феміністичні погляди на проблеми сім'ї та шлюбу і прослідковується їх вплив на становлення психології сім'ї.

Posvistak O. (*Khmelnytsky, Ukraine*)

PROBLEMS OF MARRIAGE AND FAMILY IN MORDERN FEMINIST CONCEPTS

General bases of the modern feminist concepts of family and marriage are described in the thesis and their influence on the formation of psychology of a family is observed.

У становлення психології сім'ї як науки значний внесок зробили представники гендерного концептуального підходу (С. Бовуар, Б.Фрідан, Д. Грімшоу, Г. Брандт). Основну діючу силу суспільного розвитку вони вбачають в особливостях та колізіях відносин між чоловіком та жінкою, причому чоловіки розглядаються як соціально привілейована, а жінки, відповідно, – як соціально підкорена стать. Найбільш активно гендерну проблематику розробляє фемінізм. Фемінізм – це науковий напрям і суспільний рух, метою якого є повна рівноправність чоловіків і жінок у всіх сферах життя. В його межах виділяють цілу низку напрямів: ліберальний, радикальний, соціалістичний, психоаналітичний, культурний тощо. Спільним для всіх них є зосередження на проблемі пригнічення жінок, а відмінним – підхід до з'ясування причин такого становища та бачення шляхів його подолання. З окремих питань сім'ї та шлюбу в феміністок є розбіжності, тим не менше, спостерігається повна єдність щодо деструктивної ролі традиційного сімейного укладу для досягнення рівноправ'я та в інших сферах. Тому феміністки завжди прагнули до реформування або навіть знищення інституту сім'ї [2].

На початку ХХІ ст. паралельно співіснують фемінізм другої та третьої хвилі. В межах фемінізму другої хвилі, серед інших, найбільш впливовими є ліберальний та радикальний напрями. Ліберальні феміністки, зокрема, С. Бовуар та Б.Фрідан, добивалися можливостей для соціальної активності жінок. Основна увага в феміністичній теорії переміщується з ідеї «подібності» жінок з чоловіками на констатацію принципових відмінностей в «чоловічій» і «жіночій» природі і культурі. Ліберальні феміністки вимагали реформування сім'ї, за що їх критикували представниці інших течій.

Радикальна теорія фемінізму аналізує шлюбно-сімейні відносини крізь призму концепції патріархату. Радикальні феміністки доводили, що патріархат спирається на сексуальне насильство і тільки руйнування чоловічого контролю звільнить жінок. Вони вважають, що чоловіча перевага детермінована біологічно, а не економічно і соціально, як лібералки. Головним джерелом гноблення жінок є їх здатність виношувати і народжувати дітей, а через виховання ретранслюються стереотипи гендерних ідентичностей та дискримінаційні моделі поведінки. Радикальні феміністки, зокрема, К. Міллет, Ш. Файерстоун, висловлювали ідеї про шлюб, як трудовий контракт, за допомогою якого чоловік експлуатує жіночу працю і економічно стає господарем жінки. Способом визволення жінки вважали відмову від традиційної сім'ї одночасно із вмонтованими в цей інститут відносинами домінації. Шляхи звільнення жінки від тягаря біологічної родини вбачали у перенесенні репродуктивних функцій в лабораторії, а виховання дітей пропонували покласти на пари або лесбійські спільноти.

З 80-х рр. ХХ ст. самі феміністки почали усвідомлювати, що ідеали фемінізму протирічать самій ідеї існування сім'ї. Б. Фрідан у книзі «Друга стаття» критикує феміністок за сліпоту щодо сім'ї, пов'язуючи це з власним екстремістським неприйняттям ролі матері і дружини. Інші критики, такі як

М. Гленден, відзначають, що феміністські ідеї несумісні з прагненням більшості жінок до нормального сімейного життя [2].

В 90-х роках стало очевидним, що жіночий рух нехтує потребами матерів і дітей, гірше того, воно відноситься до їх потреб з явним презирством. Тим не менш, феміністська теорія продовжувала нарощувати свій вплив. Вона стає все ширше представленою на всіх рівнях сфери освіти і далі формує політику уряду, оскільки деякі з феміністок займають високі політичні посади.

Погляди на шлюбно-сімейні стосунки феміністок «третьої хвилі», яка розпочалася в 90-х рр. ХХ ст. стали критичною реакцією молодого покоління жінок на радикальний фемінізм. Представниці цього напрямку виступають за можливість реалізувати свою жіночість повною мірою будь-де: в праці або в сім'ї. На прикладі дочки відомої феміністки Е. Уокер Ребеккі, яка ввела термін «третья хвиля фемінізму» можна побачити переоцінку сімейних цінностей та повернення до традиційної сім'ї [3].

Фемінізм справив істотний вплив і на психологічні дослідження шлюбно-сімейних відносин. В результаті жіночого руху виділилися три дослідницькі напрями. Це статево-рольовий підхід (sex-rolletheory), який опирався на ліберальний фемінізм і став першою теорією, яка пояснювала функціонально обумовлений розподіл чоловічих та жіночих ролей в суспільстві і допоміг осмислити позиції чоловіків та жінок у сім'ї в системі відносин влади. Другий підхід – це дослідження жінок, як відображення поглядів радикального фемінізму (womenstudies). Третій підхід – це гендерні дослідження, концептуальні схеми яких використовуються при здійсненні досліджень з психології сімейних відносин, що сприяє розвитку теоретичної та емпіричної психології сім'ї.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

- 1.Брайсон В. Политическая теория феминизма : Введение / В. Брайсон; [Пер. с англ. О. Липовской и Т. Липовской]. – М. : Идея-Пресс, 2001. – 304 с.
- 2.Филлипс Ч. Т. Феминизм и семья: историко-социологический анализ / Ч. Т. Филлипс ; [Отв. ред. А. И. Антонов]. – М.: «Крааль», 2002. – 176 с.
- 3.Walker R. How my mother's fanatical view storeusapart / R. Walker // Daily Mail [Electronicresource]. – 2008. – 23 May. – Access mode: <http://www.dailymail.co.uk/femail/article-1021293/How-mothers-fanatical-feminist-views-tore-apart-daughter-The-Color-Purple-author.html> (17.07.2015). – Thenameofthescreen.

Никон Н. А. (Одесса, Украина)

ОТКЛОНЕНИЯ В СОЦИАЛЬНОЙ СИСТЕМЕ

В тезисах обоснована необходимость изучения полярных закономерностей функционирования социальных процессов и такого феномена как социальное отклонение, которое проявляется как в стабильном, так и кризисном обществе, во избежание массовой аномической деморализации.

Nikon N. (Odessa, Ukraine)

DEVIATIONS IN THE SOCIAL SYSTEM

The article is based on studying of the polar patterns of social processes functioning and such phenomena as social deviation, which manifests itself as a stable and social crisis, in order to avoid mass anomic demoralization.

Современный социум характеризуется и объясняется под различными углами, с точки зрения той концепции, на которую сфокусирован ее автор. Неизменным остается то, что социум как система подчинен общесистемным закономерностям, это означает, что все существующие и функционирующие процессы закономерны. Одной из таких закономерностей является социальная полярность, которая может действовать между социальными системами, внутри этих систем, а также внутри социального явления, поскольку оно самодостаточно. Социальная полярность проявляется и на уровне *социальных норм*, при том, что социум основан на принятом, заведенном порядке и его основу составляет процесс воспроизводства ценностно-нормативного механизма социальной жизни, обеспечивающий нормальное¹ поведение людей.

Социальная норма² представляет собой социальное явление, которое формируется как результат отражения в сознании и поступках людей объективных законов функционирования общества. Полярность социальных норм состоит в том, что она может либо соответствовать закономерностям функционирования общества (и тогда она является «естественной»), либо отражать их неадекватно, будучи продуктом искаженного (религиозного, политизированного, мифологизированного) отражения объективных закономерностей. И тогда оказывается аномальной (противоестественной) сама норма, нормальны же отклонения от нее [5].

Социальные нормы, как и ценности, *иерархизированы*, требуют личного осмысления и предоставляют определенную свободу выбора. Это особенно проявляется в ситуации противоречия, конфликта норм, требующего выбора в пользу того или иного порядка действий. Исполняя ту или иную норму, человек это делает или в силу того, что это считает целесообразным для себя, или в силу своего понимания долга, или вынужденно, во избежание недовольства, наказания и т. д.

Социальные нормы имеют *функциональные особенности* (прежде всего по сравнению с ценностями), которые состоят в следующем:

– норма *повелевает*, позволяет действовать вполне определенным образом; она всегда формулируется как практическое наставление, правило, образец. Поэтому именно на нормах, как особых социокультурных (символических) феноменах, основаны системы социальных взаимодействий.

¹ Нормальное – соответствующее принятым нормам.

² Социальная норма – исторически сложившийся в конкретном обществе предел, мера, интервал допустимого (дозволенного или обязательного) поведения людей, социальных групп, организаций [5].

В институциональных связях не столь важно, что желает человек, к чему он стремится, – более важно то, что он делает. Т. Парсонс подчеркивает, что основная функция норм – «интегрировать социальные системы», т.е. практически (а не умозрительно) интегрировать индивидов в единые комплексы социальных взаимодействий;

– свобода выбора нормы *не абсолютна*. В отличие от ценности общество может навязать, используя санкции, определенную норму поведения. В выборе нормы свобода человека ограничена. Не всякую норму поведения общество разрешает выбрать.

Не соответствие социальным нормам или отклонение в поведении личности, социальных групп от установленного порядка вещей порождает такое социальное явление как *отклоняющееся (девиантное) поведение*. Нарушение заведенного порядка, например Э. Дюркгейм, рассматривает, прежде всего, как болезнь – но не индивидов, а всего общества, его социальных взаимосвязей, структуры [2]. Р. Мертон сделал вывод, что независимо от классовой структуры общества, от его экономического, политического и иного развития, интенсивность антисоциального поведения будет расти, если выполняются два условия [6]:

1) в обществе господствует идеология, ставящая некие символы успеха, якобы общие для населения в целом, превыше всего (в американском обществе Мертон считал таким символом богатство);

2) существенная часть населения не имеет никаких или почти никаких законных средств для достижения целей, задаваемых этими символами.

Примеры девиантного поведения повсеместно присутствуют и в относительно благополучных обществах – преступники и бродяги, проститутки и взяточники встречаются в любом обществе. Но также в любом *стабильном* обществе можно наблюдать отклонения не столь ярко проявляющиеся на первый взгляд, присущие всем индивидам и влияющие на социальную реальность – например, отклонения в структуре мотивов труда и реальном поведении трудящихся.

Существует некий интервал отклонений в котором можно наблюдать социальное явление: «+»/«-» от средней величины, или амплитуда колебаний. *Амплитуда колебаний* есть наибольшее отклонение от положения равновесия в системе [4]. Интервал отклонений, позволяет обнаружить те или иные закономерности, но все они будут стремиться к среднему положению, несмотря на резкие различия в пределах вычисленного интервала. Таким образом, человек с его возможностями может влиять – замедлять или ускорять – на объективный ход развития общества. Социальные отклонения или *дисгармонии* – необходимый элемент и социальной стабильности, и социального развития. Отклонения присутствуют и создают все необходимые и достаточные условия для сохранения и развития общества как системы, для нормального функционирования его закономерностей. Основные постулаты функционального анализа, предложенные Р. Мертоном [6;7], позволяют предположить, что определенная доля отклонений в любой социальной

системе необходима, во-первых, как один из ее элементов, призванный поддерживать стабильность, устойчивость структуры, во-вторых, как *один из потенциальных источников* социальных изменений, развития.

В стабильном обществе доля отклонений не превышает 5,6 %, что подтверждается в работах А. А. Давыдова на основе анализа статических данных с 1930 г. по настоящее время [1].

Социальная полярность так же проявляется и в том, что социальная среда сопротивляется резким изменениям, как в сторону «+», так и в сторону «-», все время стремится сохранить пропорциональность, «соразмерность между составными частями целого, относительную устойчивость системы. Пропорциональность характеризует порядок в системе. Напротив, диспропорциональность – отражает нарушение соразмерности частей, дисгармонию и связано с перестройкой системы. В этом смысле диспропорциональность выражает тенденцию к качественному изменению частей системы и характеризует ее перестройку (беспорядок)» [1].

Существование социальной полярности можно обнаружить в социальных структурах, в многообразных социальных явлениях, и многочисленные данные социологических исследований, свидетельствуют о ней. Отклонения от социальных норм естественно и закономерно, люди в «массовом» порядке демонстрируют отклонения, но многие из них остаются нераскрытыми и незамеченными. В реальности даже относительно устойчивое, стабильное общество не лишено проблем, не говоря уже об обществе, которое переживает кризис.

ЛІТЕРАТУРА // ЛІТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Давыдов А. А. Модульный анализ и конструирование социума / А. А. Давыдов. – М.: ИСАН, 1994. – 192 с.
2. Дюркгейм Э. Самоубийство: Социологический этюд / Э. Дюркгейм ; [пер. с фр. с сокр., под ред. В. А. Базарова]. – М.: Мысль, 1994 – 399 с.
3. Криминология: Учебник для вузов / [Под общ. ред. А. И. Долговой]. – М.: Издательство НОРМА, 2001. – 848 с.
4. Ли Д. А. Преступность как социальное явление / Д. А. Ли. – М.: «Русский мир», 1997. – 176 с.
5. Лисовский В. Т. Социология молодежи / В. Т. Лисовский. – СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского университета, 1996. – 361 с.
6. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура / Р. Мертон // Социологические исследования. – 1992. – № 2. – С. 118-124; № 3. – С. 104-114; №4. – С. 91-96.
7. Мертон Р. Явные и латентные функции / Р. Мертон // Американская социологическая мысль ; [Под ред. В.И. Добренкова]. – М: Международный Университет Бизнеса и Управления, 1996. – С. 207-246.

Колот С. О., Донченко Г. С. (Одеса, Україна)
**ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ПОЛІТИЧНОГО ІМІДЖУ
НА ЕЛЕКТОРАТ**

У тезах розглянуто особливості функціонування іміджу політика в демократичному політичному процесі, показано механізми моделювання політичного іміджу, проаналізовано, за результатами дослідження, окремі сторони сприйняття реклами студентами.

Kolot S., Donchenko A. (Odessa, Ukraine)
**FEATURES OF INFLUENCE OF POLITICAL IMAGE TO THE
ELECTORATE**

The thesis considers the features of functioning of the image of a politician in a democratic political process, the author shows the mechanisms of modeling of image, certain aspects of perception of advertising students analyzed by the results of the study.

Нові проблеми, етнічна напруженість, масова міграція населення, ускладнення процесів управління висувають нові вимоги до особистості політичного діяча. Структури світової та національної демократичної політики, пошук нової ідентичності неминуче породжують потребу в осмисленні традицій політичної участі, цінностей політичної культури, на основі яких формується національна специфіка. Існують загальні поняття, що характеризують основні риси тієї чи іншої політичної моделі. До числа найбільш складних фахівці відносять проблему формування іміджу політика в демократичному політичному процесі [2].

Від особливостей функціонування механізму формування іміджу і мистецтва оволодіння ним залежить, який тип лідера і яка політична партія отримають більше шансів на успіх у передвиборній політичній боротьбі за владні позиції, тобто який шлях розвитку вибере країна на найближчі роки, який рівень добробуту буде забезпечений виборцям.

Імідж (від англ. image – «образ», «зображення») визначається як сукупність індивідуально-типологічних і соціальних якостей людини, що забезпечують його адекватну самоподачу в значущому соціальному середовищі. Основний його сенс сьогодні зосереджений на самооцінці політика і на його сприйнятті оточуючими – будь то політичні супротивники або, навпаки, реальні і потенційні прихильники .

Аналіз процесу формування різноманітних функцій політичного іміджу в різних сучасних культурах виразно свідчить про його найважливішу комунікативну роль. В Україні та інших країнах світу досвід створення політичних іміджів базується в основному на активній підтримці засобів масової інформації. Однак, «преса аж ніяк не прагне проникнути в суть позицій кандидата, роблячи упор на сенсаційні події, зовнішню поведінку

кандидата» [1; с. 9]. Вигляд багатьох українських політиків поки що не відповідає запитам виборців за своїми соціальними, психологічними та фізичними параметрами, але, тим не менш, українські політики прагнуть компенсувати цю невідповідність професійно сконструйованою психологічною ефективністю образу.

Моделювання іміджу передбачає аналіз і синтез усього різноманіття його аспектів, яке виражається через певну ієрархію когнітивного, регулятивного та комунікативного рівнів. Політичний імідж розглядається рядом авторів як спосіб вербального і невербального емоційно забарвленого впливу політика на електорат для досягнення політичних цілей, і насамперед для одержання кредиту довіри, поваги, симпатії, прихильності, подяки. Завдання ідеологічного і соціально-психологічного впливу політичний діяч вирішує в ході взаємодії зі своїми виборцями [3; 4].

Досвідчений політик у процесі виборчого марафону прагне впливати на поведінку людей, їх установки. Впровадження технології політичного іміджу базується на активізації уяви електорату і нав'язуванні йому емоційних і асоціативних символів з перших хвилин публічної презентації іміджу того чи іншого політика. Впливаючи на психічну сферу виборця, спеціально сконструйований імідж може знижувати ступінь свідомості і критичності при його сприйнятті, спонукаючи людей до конкретної дії – проголосувати за політика – носія цього іміджу.

Правильно сконструйований імідж пропорційно фокусує увагу виборців на головних рисах, які вони повинні помітити, – на його очах, руках, голосі, одязі тощо. З цим завданням, як показує досвід, успішно справляються засоби масової комунікації та реклама, прикрашаючи зовнішність політика [2].

За результатами дослідження впливу поліграфічних засобів політичної реклами на конструювання іміджу політичного лідера нами виявлено, що імідж політика, сконструйований інформаційно-реklamними прийомами, зокрема, за допомогою слогану, повинен мати доступну, емоційну, лаконічну, оригінальну форму, яка легко запам'ятовується, створює бажану психологічну установку електорату. Водночас усі респонденти відмітили, що зміст слогану занадто узагальнює і перебільшує можливості політичної сили або політика, а характеристика «адекватність соціально-політичної ситуації» слогану часто не відповідає реальності і суттєво знижує ефективність його впливу на споживача.

Результати дослідження впливу політичної реклами на формування вибору електорату продемонстрували, що відношення до реклами у цілому позитивне, але коливається залежно від загального становища. За дієвістю впливу реклами перше місце зайняли телевізійна і печатна, що розповсюджується – створює враження особистого спілкування, надає повну інформацію. Зовнішня реклама добре запам'ятовується, але набридає, бо починає сприйматися, як занадто нав'язлива і може змінити відношення до депутата або партії на протилежне [2; 3].

Частина досліджуваних взагалі вважає, що інформація, яку надає політична реклама, є тільки почасти достовірною, тому що дуже поширено використання політтехнологіями «брудних» технологій. На думку усіх досліджуваних, змінити свій вибір на користь іншого кандидата після ознайомлення з його рекламою практично неможливо. Але розхитати позицію виборця можливо, особливо, коли на фоні «брудних» технологій починає працювати з електоратом сам кандидат, подаючи себе в образі світлої, чесною, націленою у майбутнє електорату людини. Тому під час передвиборних кампаній величезні гроші тратяться на комплексний підхід до реклами з використанням усіх її видів [3; 4].

Головний висновок проведеного дослідження – це необхідність особистого аналітичного ставлення до політичної передвиборчої пропаганди, що стає можливим у разі активної громадянської позиції.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Ковлер А. И. Политический маркетинг во Франции / А. И. Ковлер // Технология и организация выборных кампаний. Зарубежный и отечественный опыт. – М., 1993. – С. 97-108.
2. Мицкевич Э. Телевидение и выборы / Э. Мицкевич, Ч. Файерстоун. – М., 1993. – 345 с.
3. Шепель В. М. Имиджелогия: секреты личного обаяния / В. М. Шепель. – М.: Феникс, 2005. – 480 с.
4. Якобсон П. М. 1971: Эмоциональный фактор в пропагандистском воздействии / П. М. Якобсон // Проблемы социальной психологии и пропаганды. – М. – С. 59-69.

Ігнат'єва А. Г. (*Кассель, Німеччина*)

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ, УПЕРЕДЖЕННЯ, ДИСКРИМІНАЦІЯ

У тезах наводиться аналіз гендерних стереотипів, упереджень та дискримінації у структурах ОВС України та визначається роль, яку вони відіграють у діяльності ОВС України.

Ihnatieva A. (Kassel, Germany)

GENDERSTEREOTYPES, PREJUDICE, DISCRIMINATION

An analysis of genderstereotypes, prejudices and discrimination in the policestructures of Ukraineis given in the thesis. The author determines the role they play in the internalaffairs of Ukraine.

На сучасному етапі розвитку суспільства в Україні, як і у всіх розвинених країнах, за жінками формально визнаються рівні з чоловіками права. Хоча рівноправ'я, за яке довгий час боролися феміністки, у наш час існує, протестереотипи, упередження і дискримінація щодо представниць жіночої статі досі збереглися. Особливо гострою проблемою на сьогоднішній

день є упереджене ставлення до жінок, які обирають, як раніше здавалося, «виключно чоловічі» професії. У даному дослідженні розглянуто стереотипи, упередження і дискримінацію щодо жінок, які навчаються в університеті органів внутрішніх справ (далі – ОВС) України та які у майбутньому будуть служити у міліцейських підрозділах. Так як від наявності гендерних стереотипів, упереджень і дискримінації залежить ефективність роботи ОВС у цілому, а також психологічне благополуччя співробітників-жінок, ефективність взаємодії між співробітниками обох статей, дуже важливо виявити наявні форми дискримінації, стереотипів та упереджень на період навчання в університеті.

Для проведення емпіричного дослідження була використана модифікована анкета-опитувальник «Ставлення до жінок-співробітників ОВС України» кандидата психологічних наук О. М. Смирнової, яка містить 38 питань, кожне з яких має по 6 варіантів відповідей. Авторська анкета була розроблена з метою визначення ставлення респондентів до жінок, які несуть службу в ОВС України, а також виявлення гендерних стереотипів і упереджень, з'ясування думки респондентів щодо гендерної дискримінації у діяльності ОВС України. У анкетуванні брали участь курсанти 2 і 3 курсів навчання університету ОВС України підрозділів «кримінальна міліція і слідство» (КМ/С) і «громадянська безпека» (ГБ). Усього було опитано 247 осіб (162 чоловіка і 85 жінок).

Результати емпіричного дослідження дозволяють констатувати, що, хоча 66,8 % респондентів погоджуються, що жінка є таким самим співробітником, як і чоловік, 14,0 % упевнені, що «жінка у погонах завжди буде програвати чоловікові у погонах», що свідчить про стереотип слабкості жінки, її недостатній компетентності у «чоловічій сфері діяльності».

Результати емпіричного дослідження свідчать, що 35,6 % респондентів упевнені, що їм було б комфортніше працювати у колективі лише із чоловіками, а 4,0 % опитуваних взагалі ніколи б не працювали із жінкою у колективі.

На запитання «чи припускаєте Ви вірогідність сексуального домагання до жінки, що несе службу в ОВС України?» 32,7 % опитуваних відповіли ствердно, а 38,3 % респондентів взагалі вважають, що відповідальність за можливість сексуального домагання несе лише жінка.

Із результатів дослідження можна зробити висновок, що 17,9 % респондентів за рівними умовами при прийомі на роботу зволіли б обрати чоловіка, у той час як лише 3,9 % обрали б жінку.

Аналіз емпіричних даних доводить, що 33,3 % чоловіків упевнені, що жінка на службі в ОВС України здатна виконувати роботу лише із документацією, у той час як 48,2 % жінок стверджують, що можуть виконувати будь-яку роботу.

Із точки зору чоловіків (25,3 %), жінка і зброя є несумісними, у той час як 48,2 % жінок упевнені, що жінка і зброя сумісні через високу відповідальність та обачність жінок.

Емпіричні дані свідчать, що на запитання «чи є жінка у погонах для Вас авторитетом?», 23,5 % чоловіків дали негативну відповідь, а 36,5 % жінок, навпаки, відповіли ствердно.

Результати дослідження дозволяють констатувати, що стереотип про те, що жінка мусить окрім професійної діяльності виконувати ще й домашню роботу, існує у 74,5 % респондентів. Притому 22,3 % опитуваних впевнені, що у жінки є більше вільного часу, ніж у чоловіка (15,8 %).

Результати опитування доводять, що 33,1 % респондентів вважають, що найбільш розповсюдженим видом дискримінації в ОВС України є дискримінація при отриманні та виконанні деяких завдань. 25,4 % позначили, що це є сексуальна дискримінація, 18,0 % – що це є дискримінація при прийомі на роботу чи звільненні, 12,3 % вважають, що це є дискримінація при пересуванні кар'єрними сходами, 5,8 % упевнені, що це є дискримінація при отриманні професійної освіти, та 5,4 % опитуваних гадають, що найбільш розповсюдженою є дискримінація у заробітній платі.

Емпіричні дані також свідчать про те, що 67,6 % опитуваних мають думку, що у випадку сексуального домагання на службі в ОВС України жінка нічого не буде робити. Лише 10,8 % респондентів позначили, що вона звернеться до суду за захистом своїх прав, 9,0 % – що звернеться до прокуратури, 7,8 % – що звернеться до вищого керівництва, 3,4 % вважають, що жінка буде мстити «по-жіночому», та 2,2 % зазначили, що жінка у такому разі звільниться.

Із результатів дослідження можна зробити висновок, що в ОВС існують гендерні стереотипи та упередження по відношенню до жінок. Наприклад, такі стереотипи, як «жінка в погонах завжди буде програвати чоловікові в погонах», з жінкою не так комфортно працювати в колективі, як з чоловіком, жінка повинна поєднувати домашні зобов'язання і роботу, і при цьому у неї більше вільного часу, ніж у чоловіка.

У чоловіків існує також існує стереотип про те, що жінка в ОВС може виконувати роботу тільки з документацією, що говорить про стереотипі «жінки – слабка стать», хоча насправді жінки вважають, що змогли б виконувати будь-яку роботу в ОВС нарівні з чоловіками.

У відповідності зі стереотипами, які були виявлені, були виявлені такі форми гендерної дискримінації, як дискримінація при дорученні і виконанні деяких завдань, сексуальна дискримінація (причому більшість опитаних впевнені, що можливість сексуального домагання на службі залежить від жінки), дискримінація при прийомі на роботу і звільнення (при рівних умовах на роботу охочіше взяли б чоловіків).

Хоча були виявлені різні форми гендерної дискримінації в ОВС, на жаль, більшість респондентів вважає, що жінка, у разі обмеження своїх прав і свобод за ознакою статевої приналежності, нічого не робитиме, щоб це змінити. Такий результат говорить про те, що форми гендерної дискримінації і гендерні стереотипи та упередження настільки стійкі в нашому суспільстві, що їх приймають скоріше як за нормальне явище. Це сприяє виникненню «замкнутого кола» – жінки неформально дозволяють проявляти приховану

дискримінацію по відношенню до себе, а чоловіки її безпосередньо здійснюють.

Гансова Э. А. (Одесса, Украина)

ИСТОРИЧЕСКАЯ ГЕНЕТИКА СОВРЕМЕННЫХ ДЕМОКРАТИЙ

Многообразие форм современных демократий обусловлено особенностями того философского наследия, которое предшествовало их появлению. Теории европейских философов семнадцатого-восемнадцатого веков превращались в идеологии, содержащие главные ценности будущих демократий. При всем разнообразии моделей демократии оценка их эффективности должна осуществляться на основании социальных критериев, а именно, уровня и качества жизни. Данный вывод имеет особое значение для Украины, которая избрала для себя европейскую модель демократии.

Gansova E. (Odessa, Ukraine)

HISTORICAL GENETICS OF MORDERN DEMOCRACY

Diversity of modern democratic states is caused by peculiarities of philosophical theories which have caused their appearance. These theories transformed into ideologies containing main values future democracy. Estimation of efficiency of democratic states must consider social criteria such as level and quality of life. This conclusion is important for Ukraine because of its democratically choice.

В основе данного исследования находятся два тезиса. Первый – касается философско-идеологических оснований демократий и многообразия их форм. В связи со вторым тезисом предлагается рассматривать демократию в социальном, а не политическом измерении.

Данные исходные посылки возникли в связи с широко распространенными в современном обществе представлениями о демократии как самоценности, которая должна противостоять авторитаризму.

Еще одним основанием для обращения к социальному контексту демократии стала ситуация в Украине, выбравшей демократический путь развития. Однако Украина имеет собственную историческую генетику. С ее помощью можно сегодня объяснить те противоречия, с которыми столкнулось украинское государство на этом пути.

Демократия как форма правления достаточно критически оценивалась Платоном и Аристотелем. С их точки зрения, она несет в себе анархию и, говоря современным языком, непрофессиональное управление.

В новое время, начиная с 17-го века, европейская философская мысль в лице Гоббса, Локка, Руссо, Канта, Гегеля идеологически обосновывает

буржуазные революции, направленные против государства «Левиафана», и оправдывает появление демократических республик.

Теории «общественного договора» найдут свое воплощение в абсолютизации ценностей индивидуализма и либерализма в США.

С другой стороны, в европейских демократиях, в частности в Германии, в скандинавских государствах будет преобладать этатизм.

Таким образом, история становления демократий доказывает неоднозначность форм и целей демократического правления. Ценности, ставшие фундаментальными категориями философских теорий, проникают в общественное сознание населения этих стран. К таким ценностям относится понятие «свобода». В теориях естественного права свобода объединяется с «волей». В этом случае не требуется ответа на вопрос : «Свобода от чего или от кого?» Природа наделила человека свободой. Далее происходит процесс трансформации философской идеологии в «субъективное», «частное», «негативное» право. Теперь свобода трактуется как свобода личности по отношению к государству. Провозглашаются принципы личной неприкосновенности, неприкосновенности жилища, конфиденциальности информации, невмешательства государства в жизненное пространство человека.

«Первое поколение прав человека» (гражданские и политические права) становится девизом и целью буржуазных революций. Оно получает свое правовое оформление в декларациях. Так, в 1776 году в США появляется «Декларация о независимости», которая провозгласила право человека на жизнь, свободу и счастье.

В этой исторической ситуации смысл «независимости», провозглашенной в США, отличается от европейского контента. В условиях либеральной демократии речь идет о независимости личности по отношению к государству. В то же время европейские революции совершались под лозунгом независимости от других государств, без чего не могло бы состояться появление наций и национальных государств.

Философия Гегеля подготовила почву для немецкой модели демократии, где государство, по определению классика немецкой философии, объявляется «действительностью нравственной идеи», абсолютом, верховным судьей. Законы государства образуют «позитивное право», которое отличается от естественного, природного права. Граждане получают свободу из «рук» государства. Только в государстве человек превращается в гражданина. «Декларация про права человека и гражданина» (1789г. Франция) гарантирует право на безопасность, свободу, собственность.

Итак, возникают 2 формы демократии : либерального типа, где главная забота государства направлена на защиту гражданских и политических прав (например, США) и консервативного . Примером второй модели может служить Германия. Здесь социальные обязательства государства имеют такое же значение, как и политические и гражданские, о чем свидетельствует

«Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах».

Марксистская философия стала идеологическим источником как тоталитарного коммунистического государства, так и социал-демократического. Социал-демократия, реализованная в Швеции, отличается от других моделей демократии приоритетом социальных прав.

В Швеции марксистская классовая парадигма подверглась модификации. Забота государства о наемных работниках, политика занятости продиктованы, прежде всего, экономической целесообразностью, а именно, необходимостью иметь платежеспособного налогоплательщика. Забастовки, как один из видов политического права, запрещены.

Данная характеристика моделей демократии осуществлена для того, чтобы подтвердить мысль об отсутствии некоего идеального демократического государства.

Нам представляется, что оценка современных моделей демократии должна осуществляться с учетом социальных последствий демократических форм правления. Демократии следует анализировать не только в политическом контексте, но, прежде всего, в социальном. Социальная, а не экономическая политика в XXI веке превращает страны Европейского союза в социальные государства. Социальная эффективность демократий определяется сегодня на основании Индекса развития человеческого потенциала, разработанного ООН. Однако два показателя, а именно, процент граждан, находящихся за чертой бедности, и процент безработных являются наиболее убедительными критериями, свидетельствующими о социальных последствиях определенных демократических форм правления.

Так, например, для либерального варианта демократии (США) характерным является наличие 14% граждан, находящихся за чертой бедности. Значительно меньше безработных (5%-9%). Такая разница показателей обусловлена тем, что государство не столько заботится о гарантиях занятости, сколько направляет свои усилия на стимулирование активности граждан в поисках рабочих мест, не ограничивая свободу передвижения.

Консервативная модель демократии немецкого образца демонстрирует более низкие показатели бедности (10%). Показатель безработицы здесь выше, чем в предыдущей модели (12%). Объяснение мы можем найти в особенностях социальной политики Германии, для которой характерной является политика компенсации. Осуществляя максимальное перераспределение налогов, государство старается компенсировать доходы малоимущих граждан, поднимая их до уровня минимальных стандартов.

Социал-демократическая Швеция имеет 0,1% граждан за чертой бедности и 4% безработных, обеспечивая таким образом рынок труда.

Например, в США государство социальные расходы в значительной степени возлагает на граждан и они составляют 18,2% ВВП.

В Германии политика компенсации требует и более значительных социальных расходов. Здесь они составляют 25% ВВП.

Экономически менее развитая Швеция вкладывает в социальную политику 32% ВВП, что соответствует ее социальным обязательствам.

Обращает на себя внимание тот факт, что затраты каждого государства на социальную сферу обусловлены не столько его экономическими возможностями, сколько обязательствами, связанными с правами человека.

Как оценить преимущества и недостатки этих трех моделей? Данный вопрос актуален для современного украинского государства. В поисках своей модели демократии Украина находится на этапе, который Европа и США преодолели 200 лет тому назад.

Фурман А. А. (Одеса, Україна)

ЦІННІСНО-СМИСЛОВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

У тезах обґрунтовано значення аксіопсихологічної сфери у гармонізації становлення особистості, реалізації її духовного потенціалу і тяжінні до екзистенційності (повноцінного життя).

Furman A. (Odessa, Ukraine)

VALUE-SEMANTIC ASPECT OF PERSONAL DEVELOPMENT

The article is based aksiopsychological sphere in the harmonization of personality, the realization of mental potential and attraction to existence (fulfilling life).

У сучасних зрушеннях психологічної науки завжди актуальною залишаються питання розвитку ціннісно-сміслової сфери особистості. Злободенність означуваного питання диктується надмірною плінністю і нестабільністю вартостей суспільства, адже людина сучасності стає заручником матеріального облаштування буденності, що набуває глобальних масштабів. Тому проблема формування «вищих» цінностей особистості, їх соціокультурне спрямування, постає як найактуальніша в умовах сьогодення.

Предметним колом аксіопсихології є вивчення системи сутнісних особливостей людини, що у змістовлюється у ціннісно-смісловій сфері, виховим осереддям якої є вартості і сенси, самобутність сприйняття довкілля, автентичність розуміння власного Я. Розвиток особистості – постійний рефлексивний процес, що охоплює певне коло міркувань, установок і переконань, об'єднаних спільною ідеєю, він проходить через специфічне наслідувальне освоєння особистісних смислів та цінностей. Саме через смисли людина спроможна осягнути глибину і часопростір власного буття, вони визначають її спрямованість, соціальну позицію, світогляд і внутрішню культуру [3].

Аксіогенез – це процес розвитку ціннісно-сислової сфери людини, наділеної відповідними біологічними, психічними, соціокультурними і духовно-трансцендентними можливостями. Потенціал ціннісно-сислової сфери реалізується через: 1) мотиваційні ставлення (суб'єктивні, смислові установки); 2) диспозиційні утворення (атитюди, ціннісні орієнтації); 3) мотиваційні чинники (потреби, інтереси, ідеали); 4) емоційно-почуттєву оцінку довколишньої дійсності; 5) життєві вибори в різних сферах самовизначення людини. Культурно-історичний поступ у становленні особистості постулює процес присвоєння індивідом духовних вартостей як зразків соціально бажаної поведінки, знаходження шляхів актуалізації вроджених інтенцій у просторі суспільних зв'язків, оформлення ціннісно-сислової свідомості з притаманними їй рефлексивними атрибутами [1, с.11].

Сутнісна характеристика людини кристалізується в центральних теоретичних конструктах, які фіксують взаємозв'язки і взаємоперетворення в динамічній смисловій системі. Результатом оволодіння індивідом системою вартостей є усвідомлення і подальша трансформація особистісних смислів у ціннісні орієнтації, що становлять найвищий рівень диспозиційної саморегуляції поведінки [1, с. 159]. Дане ціннісно-сислове усвідомлення реалізується через акти поведінки, діяльності і як їх вершинний рівень – вчинок. В.А. Роменець розглядає вчинок як «логічний осередок психічного», вищу форму душевно-духовної активності, наповнену для людини конкретним життєвим смислом. Вчинок – обов'язково високоморальне, відповідальне, вільне, творче діяння, це спосіб автентичного буття, осереддя будь-якої форми людської діяльності, серцевинний перетин зв'язку особистості з матеріальним світом. У повноцінному вираженні він завжди є водночас і акцією духовного розвитку індивіда й творенням моральних цінностей [2]. Через смисли, що реалізуються у вчинках людина набуває екзистенційності (повноцінності буття), насолоджуючись кожною миттю життя.

Цінності постають засобами визначення власної позиції суб'єкта щодо всіх життєво важливих явищ і значущих подій у світі. З допомогою системи вартостей людина оцінює довколишні події, узгоджує відповідні плани, цілі та способи життєдіяльності, обирає чіткі засоби і форми поведінки у конкретних ситуаціях [3]. Суб'єкт свідомо будує своє життя, керуючись власним розумінням бажаного й належного, які формуються на основі світогляду. Специфіка ціннісно-сислової сфери як складного інтегрального утворення розкривається через осягнення життєвої «позиції» людини, що опосередковується духовно-практичним відношенням її до дійсності.

Становлення особистості – це формовияв суб'єкта як носія і самопричини духовної екзистенції, що проступає у свідомому виборі стратегій поведінки і модусів життєвих домагань через рефлексію вартостей. Розвиток особистості є здатністю до творення з точки зору вищих людських цінностей, свідомого і діяльного ставлення до світу, до інших людей і самої себе [4]. Тож ціннісно-сислова сфера є основою реалізації суб'єктом свого

духовного потенціалу, що репрезентує його вроджену перманентну здатність до саморозвитку і повномірного життєтворення.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Карпенко З. С. Аксіологічна психологія особистості / З. С. Карпенко – Івано-Франківськ: «Лілея-НВ», 2009. – 512 с.
2. Психологія вчинку : Шляхами творчості В. А. Роменця : зб. ст. / [упоряд. П. А. М'ясоїд ; відп. ред. А. В. Фурман]. – К.: Либідь, 2012. – 295 с.
3. Фурман А. А. Категоріальний апарат аксіосфери як проблема теоретичної психології / А. А. Фурман // Вітакультурний млин : [Методологічний альманах]. – 2007. – Модуль 6.– С. 43-46.
4. Фурман А. А. Сферний підхід до вивчення цінносно зорієнтованої особистості / А. А. Фурман // Вітакультурний млин : [Методологічний альманах]. – 2014. – Модуль 17. – С. 53-58.

Колмогорова І. В. (Одеса, Україна)

**ДЕМОГРАФІЧНИЙ СТАН СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ПІД ЧАС
ПОЛІТИЧНИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ В УКРАЇНІ**

Досліджено вплив економічних та політичних криз в Україні на демографічні процеси, що відбуваються в сільській місцевості, зокрема природний рух населення, формування складу постійного населення, міграційні процеси.

Kolmohorova I. (Odessa, Ukraine)

**THE DEMOGRAPHY OF RURAL POPULATION DURING ECONOMIC
AND POLITICAL CRISIS IN UKRAINE**

The article investigates the influence of economic and political crisis in Ukraine at the demographic processes which occur in rural areas, namely the natural movement of the population, the make-up of the resident population, the migration.

Під демографічною кризою розуміється глибока деформація відтворення населення, пов'язана із: надзвичайно низьким рівнем народжуваності (найнижчим за всю історію демографічних спостережень в Україні); низькою тривалістю життя (порівняно з сучасними світовими стандартами) та, відповідно, дуже високою смертністю (особливо чоловіків у працездатному віці), а також архаїчною структурою причин смерті; погіршенням якості населення (рівня здоров'я, освіти, соціальної структури тощо) [1, с.153].

Демографічна криза сільського населення носить ще більш загрозливий вигляд. В Одеській області постійне сільське населення за останні одинадцять років має чітку тенденцію до зниження особливо з 2004 р. по 2009 р. – роки «Помаранчевої революції» та жорсткого протистояння серед

основних політичних сил (рис. 1). Зображена модель динаміки свідчить про те, що за період з 01.01.2005 р. по 01.01.2015 р. в середньому за рік відбувається зменшення постійного сільського населення області на 2 тис.791 особу.

Сільське населення країни є основним резервом поповнення робочих місць на сільськогосподарських підприємствах, а про яке поповнення може йти мова, якщо кількість працездатного населення на селі прямо та опосередковано залежить від політичної та економічної ситуації в країні.

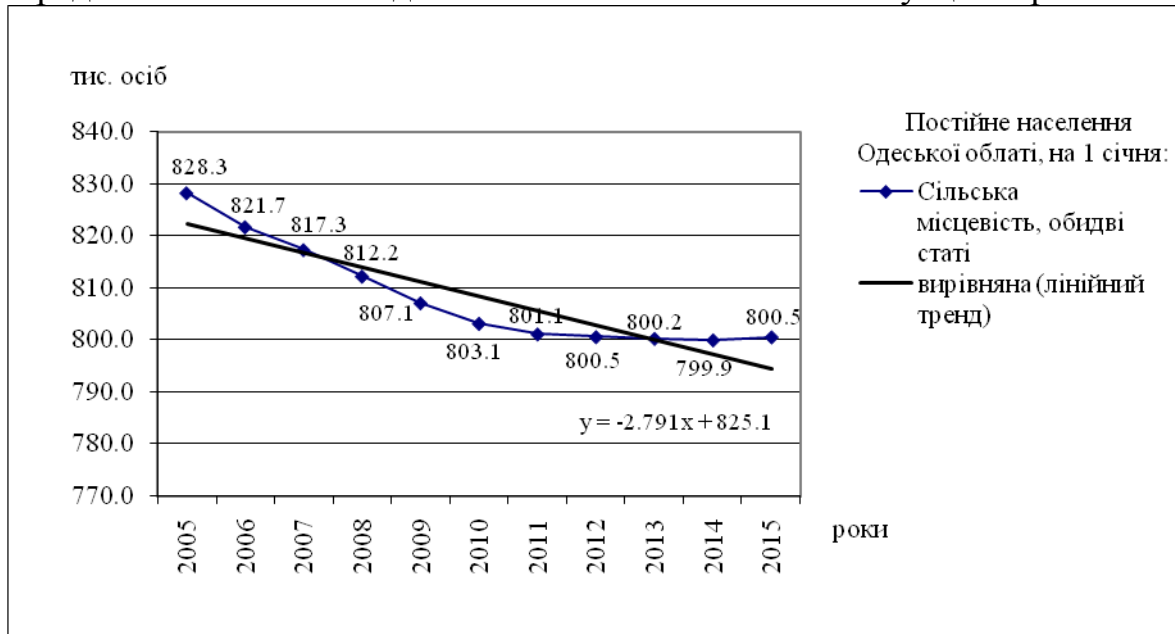

Рис. 1. Постійне сільське населення на 1 січня кожного року

В Україні найпершими в кризових ситуаціях страждають сільськогосподарські підприємства, а через їх нестійку ринкову позицію і їх працівники. Тому чоловіки зі своїми родинами переїзжають в міста та райони, де можуть забезпечити свої родини. Ці слова підтверджують проведені дослідження, а саме: під час стабільного економічного становища країни в 2004-2007 роках кількість постійного сільського населення працездатного віку збільшується з 465,2 тис.осіб до 470,3 тис.осіб, а починаючи з 2008 р., коли економіка країни почала набирати кризових явищ, а світова економічна криза почала посилювати негативний вплив на ситуацію в Україні, кількість постійного населення працездатного віку, що мешкало в сільській місцевості то збільшується, то зменшується, в залежності від політичної та економічної ситуації в країні.

Більш чітко ситуація щодо руху сільського населення наведена на рис. 2. В 2004 році (рік президентських перегонів між Ющенко В.А. та Януковичем В.Ф. та «Помаранчевої революції») хоча сальдо міграції всього сільського населення має позитивне значення 102 особи, але сальдо міграції населення в працезданому віці має від'ємне значення, а саме кількість вибулих працезданого віку з сільських територій більше кількості прибулих в цьому віці на 207 осіб.

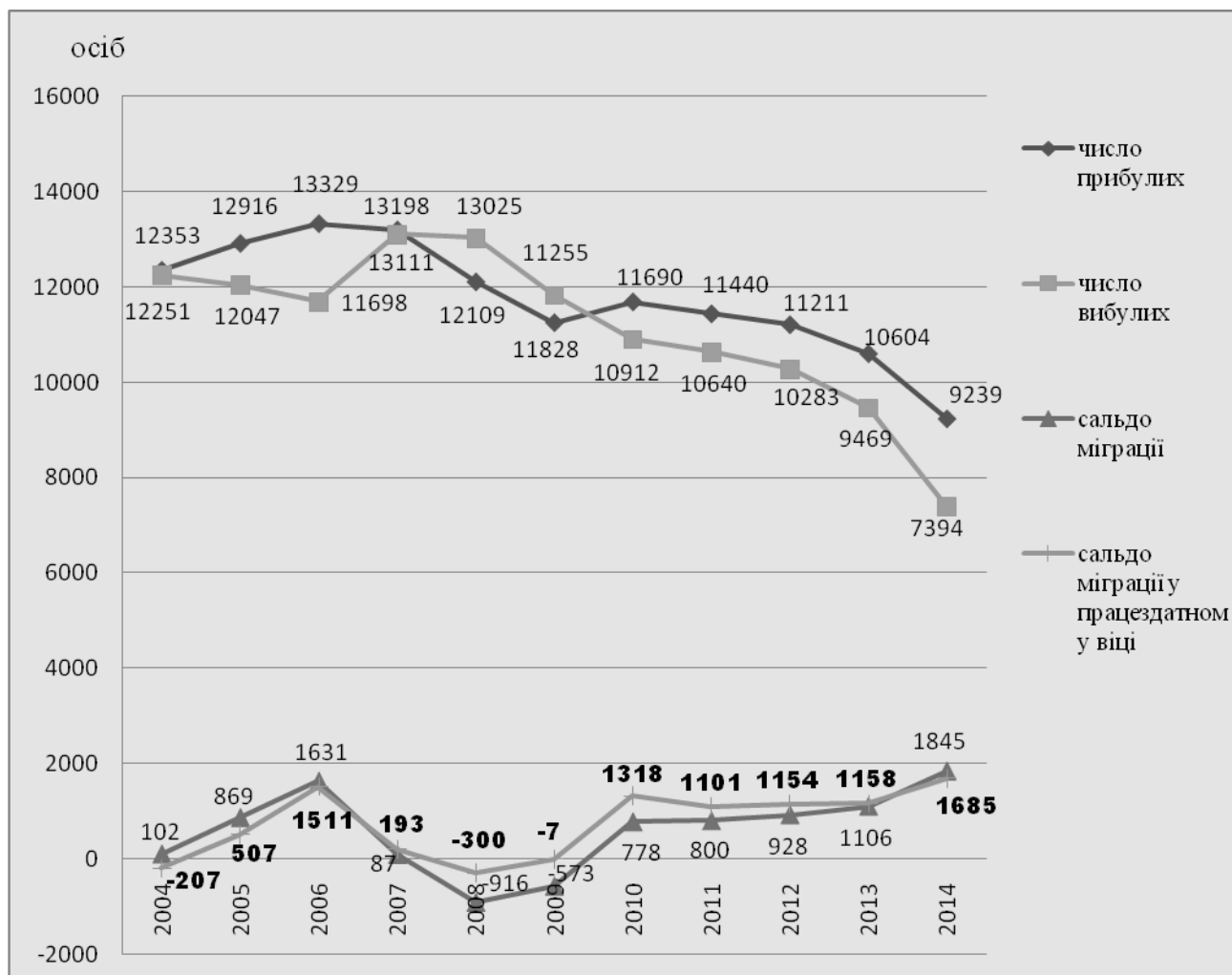

Рис. 2 Міграція населення сільської місцевості Одеської області, усі потоки

Хоча, починаючи з 2010 р. сальдо міграції сільського населення має позитивні значення, простежується зменшення чисельності прибулих в села Одеської області. В 2014 р. кількість прибулих в сільські місцевості зменшилась в порівнянні з 2004 р. на 25 %. Позитивним явищем можна вважати те, що сальдо міграції сільського населення у працездатному віці має тенденцію до збільшення і в 214 р. дорівнює 1685 осіб.

На демографічний стан сільського населення області суттєвий вплив чинить природний рух населення (рис. 3). Позитивною динамікою є поступове зменшення кількості померлих у сільській місцевості з 15756 осіб в 2000 р. до 13116 осіб в 2014 р. (або на 16,8 %).

Кількість народжених у сільській місцевості за останні п'ятнадцять років має чітку тенденцію до збільшення, яке складає 38,2 %. Наведена модель динаміки дає можливість зробити висновки, що за досліджуваний період в середньому за рік відбувається збільшення кількості народжених в сільській місцевості на 298 дітей.

Незважаючи на позитивні тенденції серед природного руху населення, слід відмітити, що, починаючи з 2011 р., смертність перевищує народжуваність в межах між 9,8 % та 12,4 %, тобто розрив між ними

знаходиться майже в постійній вличині, очікуючі якусь значну подію, яка або допоможе досягти «демографічного хреста», або смертність над народжуваністю почне знову набирати випереджуючі тенденції.

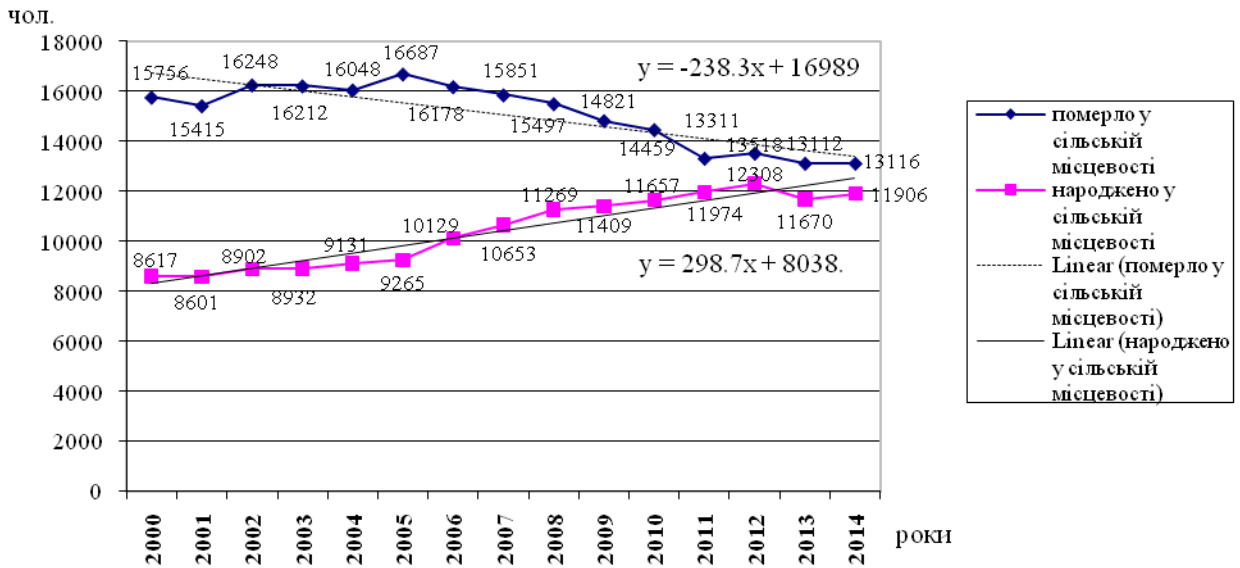

Рис. 3 Природний рух сільського населення Одеської області

Досліджуючи таке стрімке збільшення кількості народжених, необхідно зауважити, що суттєвий вплив на цей показник мала програма з державної допомоги при народженні дитини, яка почала втілюватися після «Помаранчевої революції» і перемоги на президентських виборах в 2004 р. В. А. Ющенко, який обіцяв зростання одноразової допомоги при народженні дитини (про що було широко поінформовано населення у ході передвиборчої кампанії) (таблиця 1).

Наступне реформування допомоги при народженні дитини відбулось у 2008 р. й найважливішим нововведенням стала диференціація обсягу виплат за черговістю народження дитини.

Чергова трансформація допомоги при народженні дитини відбулась наприкінці 2009-го року, коли, окрім чергового відчутного нарощування обсягів, допомогу було прив'язано до прожиткового мінімуму, замість надання фіксованої суми [2].

Проте такий порядок проіснував дуже короткий час, вже з 9 квітня 2011 року (дата опублікування) з ініціативи новообраного президента, до ЗУ «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» були внесені зміни. Окрім чергового збільшення розміру допомоги, відбулась деяка пролонгація виплат у часі, після чого допомога набула вигляду, фактично, проміжного варіанту між одноразовим грантом при народженні дитини та системою тривалого сприяння батькам з дітьми. Трансформацію у напрямі розтягування виплат у часі слід вважати більш необхідним напрямом розвитку допомоги при народженні дитини, ніж нарощування обсягів виплат. Оскільки прожитковий мінімум систематично зростає, розмір допомоги при народженні дитини також постійно збільшувався.

Таблиця 1

Державна допомога при народженні дитини*

Роки	Черговість народження дитини	Загальна сума виплати за народження, грн.	Кількість місяців виплати	Разова виплата, грн.	Щомісячна сума виплати, грн.
2005 з 1.01.2005	Незалежно від черговості народження дитини	1500	12	725	64,58
2005 з 1.04.2005		8497,6	12	3384	376**
2006	Незалежно від черговості народження дитини	8 500	12	3 400	425
2007	Незалежно від черговості народження дитини	8 500	12	3 400	425
2008	1 дитина	12 240	12	4 800	620
	2 дитина	25 000	24	4 840	840
	3 дитина	50 000	36	5 000	1 250
2009	1 дитина	12 240	12	4 800	620
	2 дитина	25 000	24	4 840	840
	3 дитина	50 000	36	5 000	1 250
2010	1 дитина	12 240	12	4 800	620
	2 дитина	25 000	24	4 840	840
	3 дитина	50 000	36	5 000	1 250
2011*** з 1.01.2011	1 дитина	17 952	12	7 344	884
	2 дитина	36 720	24		1224
	3 дитина	73 440	36		1836
2011*** з 1.12.2011	1 дитина	26 100	24	8 700	725
	2 дитина	52 200	48		906,25
	3 дитина	104 400	72		1329,17
2012*** з 1.01.2012	1 дитина	26 790	24	8 930	744,17
	2 дитина	53 580	48		930,21
	3 дитина	107 160	72		1364,31
2012*** з 1.12.2012	1 дитина	28 830	24	9 610	800,83
	2 дитина	57 660	48		1001,04
	3 дитина	115 320	72		1468,19
2013 з 1.01.2013	1 дитина	29160	24	9720	810
	2 дитина	58 320	48		1 012,5
	3 дитина	116 640	72		1 485
2013 з 1.12.2013	1 дитина	30 960	24	10 320	860
	2 дитина	61 920	48		1 075
	3 дитина	123 840	72		1 576,67
2014 з 1.01.2014	1 дитина	30 960	24	10 320	860
	2 дитина	61 920	48		1 075
	3 дитина	123 840	72		1 576,67
2014 з 1.07.2014	Незалежно від черговості народження дитини	41 280	36	10 320	860

* Закон України «Про державний бюджет України» за відповідні роки; Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» за відповідні роки

** з другого по одинадцятий місяць виплати на дитину здійснюються із збільшенням суми, виплаченої в попередньому місяці, на 2,2 %

*** в 2011 р. та в 2012 р. розмір допомоги при народженні дитини змінювався п'ять разів, в таблиці зміни зазначені лише на початок року та на кінець року

Джерело: узагальнено за допомогою джерел [2; 3; 4; 5]

Останнє ж реформування (березень 2014 р.), яке мало на меті скорочення бюджетних видатків в умовах економічної кризи, встановило з 1 липня 2014 року фіксований розмір допомоги при народженні у розмірі 41280 грн, з яких 10320 грн виплачується при народженні, решта рівними частинами впродовж наступних трьох років (860 грн щомісяця). Фактично, зросла допомога при народженні першої дитини й скоротилась при народженні другої, третьої і т. д. дітей.

За останні роки державна політики з підтримки населення при народженні дітей в цілому позитивно вплинула на природний рух населення України, зокрема і сільського, але для покращення демографічного стану в Україні слід впровадити та реалізувати програми виходу країни з політичної та економічної кризи. Так як окрім умов економічного, соціального, індустриального, екологічного розвитку, недосконала система держаного регулювання демографічних процесів країни, регіонів та великих міст створює підґрунтя для поглиблення демографічної кризи в державі.

Для вирішення демографічної кризи в Україні слід удосконалити державне регулювання демографічних процесів окремих регіонів та урбанізованих міст, а саме створити системний підхід при формуванні державної регіональної політики; удосконалити нормативно-правового регулювання регіонального та міського економічного розвитку; впровадити заходи щодо ефективності дії системи управління на місцевому рівні; впровадити важелі ефективного впливу системи формування місцевих бюджетів та трансфертів на економічний розвиток регіонів [1, с. 157]. І найголовніше, економічна та політична стабільність в країні дасть можливість покращити демографічний стан не лише сільських територій, а й в цілому всієї країни.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Долінченко О. М. Аспекти формування демографічної кризи в Україні / О. М. Доинченко // Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія «Управління». – 2014. – Випуск 3. – С. 151-158.
2. Допомога при народженні дитини в Україні: етапи запровадження // Демографічний блог [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://demostudy.blogspot.com/2012/12/blog-post_5.html
3. Закон України «Про державний бюджет України» за відповідні роки
4. Крімер Б. О. Демографічні результати запровадження допомоги при народженні дитини / Б. О. Крімер // Демографія та соціальна економіка. – 2013. – № 1(19). – С. 37-46.
5. Рязанова Н. Державна допомога на дітей / Н. Рязанова // Вісник податкової служби України. – Травень, 2005. – № 17-18 (348). – С. 33.

Чернишев В. Г., Шинкаренко В. М., Шинкаренко Л. В. (Одеса, Україна)
ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ РЕПРЕЗЕНТАТИВНОЇ ВИБІРКИ
В СОЦІОЛОГІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ

У тезах проведено аналіз розбіжностей змісту терміну «репрезентативність вибірки» у науковців-математиків та практикуючих соціологів.

Chernyshev V., Shynkarenko V., Shynkarenko L. (Odessa, Ukraine)
THE PROBLEM OF REPRESENTATIVE
SAMPLING IN SOCIOLOGICAL RESEARCH

In the thesis the analysis of the differences of the content of the term «representative sample» of scientists-mathematicians and practicing sociologists.

Вибірковий метод, теоретичні основи якого закладено у працях видатних математиків та статистиків, широко використовується у соціологічній практиці. Однією з найважливіших оцінок процедури вибірки є репрезентативність, як властивість, що забезпечує надійність і достовірність отриманої в ході дослідження інформації про об'єкт. Між тим, аналіз робіт вітчизняних і закордонних дослідників показує наявність розбіжностей щодо змісту терміну «репрезентативність вибірки» як вихідної категорії теорії вибіркового методу у математиків та соціологів.

Математично-статистична теорія вибіркового методу у багатьох випадках не узгоджується з методологією та практикою соціологічних обстежень. Деякі проблеми вибірових досліджень розглядались у роботах О. Гладуна, О. Гончар, В. Саріоголо, О. Черняк та авторами у [1, 2]. Проте, ряд складних і суперечливих питань, пов'язаних з процедурою формування вибірки, потребують спеціального досконалого вивчення.

Як відомо, людина в процесі життєдіяльності взаємодіє з іншими індивідами, виконує різні ролі, займає одночасно безліч різноманітних статусних позицій, перебуває в багатовимірному соціальному просторі. Сприймаючи цю обставину як аксіому, тим не менш, на етапі формування вибіркової сукупності, як правило, дослідники ігнорують питання приналежності індивідів до різних груп та спільнот у неоднорідному соціальному просторі, що в подальшому веде до спотвореного уявлення про сутнісних характеристиках соціальних об'єктів. Крім того, в умовах трансформаційних процесів з'являються нові соціальні групи, які потребують розробки особливих підходів до реалізації вибірових проектів з урахуванням різних аспектів їх існування і функціонування.

Дослідницька практика постійно стикається з безліччю питань, пов'язаних з процедурою вибіркового методу. Про проблеми формування репрезентативних вибірок в дослідженні соціальних об'єктів в соціології більшість праць написано без належного соціологічного наповнення, з опорою, за великим рахунком, на чисто статистичний підхід у розумінні

терміна «репрезентативність». Крім того, глибокі трансформаційні процеси, що торкнулися всіх сфер життєдіяльності суспільства в останні роки, значно змінили самі соціальні об'єкти та умови їх існування. Отже, потрібні нові підходи до реалізації процедури вибіркового проекту і власне соціологічного розуміння репрезентативності.

Дослідження проблем формування вибіркового проекту, на сьогоднішній день, пов'язано із відсутністю загальної концептуальної та методологічної бази. На це впливає загальний стан сучасної соціології. В умовах трансформаційних процесів виникає безліч нових соціальних груп, існування яких практично ніяк не знайшло свого відображення в інформаційній базі органів статистичної звітності нашої країни. Нечисленні роботи, присвячені дослідженню подібних утворень, характеризуються методологічною вузькістю, нечіткістю введених понять, а також зміщенням акцентів з кількісних даних у якісні, які практично неможливо перевести на рівень кількісного пояснення та інтерпретації. Стає очевидним, що подібні роботи, виконані здебільшого в описовому жанрі, не задовольняють вимогам соціологічної теорії, атрибутом якої є моделювання та прогнозування соціальних процесів і явищ.

Вихідним пунктом у розумінні репрезентативності є твердження, що вибірка повинна розглядатися з позиції моделі, оскільки саме такий підхід допоможе переступити на рівень аналізу кількісних і якісних показників. У свою чергу, інтерпретація емпіричних показників, повинна здійснюватися без розриву з метою, об'єктом і предметом дослідження. Специфіка соціальних груп істотно відбивається на процедурі відбору. Отже, на етапі підготовки програми дослідження та побудови вибіркової моделі, має враховуватися вид групи, члени якої складають генеральну сукупність. Умовою ефективного застосування вибіркової процедури в дослідженні соціальних об'єктів, на наш погляд, є аналіз приналежності індивідів до різних груп, характер взаємодій між членами яких істотно різняться. Системні, синергетичні якості, властиві первинним і реальним групам соціальної структури, повинні зберігатися і у вибірці, як моделі, яка відтворює і описує різні аспекти соціальних об'єктів.

Природно, розгляд вибірки як моделі, дає спрощення, однак це спрощення не повинне позбавити нас можливості бачення важливих системних аспектів у тій емпіричній інформації, яку ми отримуємо в ході реалізації вибіркової процедури.

Проведений нами аналіз аж ніяк не вичерпує всіх аспектів комплексної проблеми репрезентативності вибірки в дослідженні соціальної структури. Проте вивчення проблеми репрезентативності за допомогою кількісно-якісного підходу дозволяє якоюсь мірою задовольнити існуючу на сьогоднішній день потребу в інтеграції математиків та соціологів для побудови методології вибіркового методу.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Шинкаренко В. М., Чернишев В. Г. Проблема репрезентативності вибіркового обстеження // Актуальні дослідження в соціальній сфері:

Матеріали третьої Міжн. наук.-практ. конф. – 15 квітня 2014. – Одеса. – С. 30-32.

1. Шинкаренко В. М., Чернишев В. Г. Достовірність результатів вибірових обстежень // Актуальні дослідження в соціальній сфері: Матеріали четвертої Міжн. наук.-практ. конф. – 17 листопада 2014. – Одеса. – С. 36-38.

Цьось Ю. А. (Луцьк, Україна)

**КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВІ СТИЛІ ОСОБИСТОСТІ:
КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ**

У тезах теоретично обґрунтовано доцільність використання поняття «комунікативно-мовленнєвий стиль» особистості. Проаналізовано основні категоріальні одиниці стильової організації особистості та виділено термінологічні одиниці, через які визначається «комунікативно-мовленнєвий стиль».

Tsos I. (Lutsk, Ukraine)

**COMMUNICATIVE-SPEECH STYLES OF PERSONALITY:
CONCEPTUALIZATION OF THE CONCEPT**

The article is focused on the results of the theoretical analysis of the feasibility of using the concept of «communicative-and-speech style» of personality. The analysis of the basic categorical unit of stylistic organization of a person and the selected terminological units, which is determined through «communicative-and-speech style» have been done.

Вивченням поняття «стиль» та баченням його термінологічної суті, займалося багато науковців в різні часи: А. Адлер, Б. О. Вяткін, Р. Гарднер, Г. Олпорт, Дж. Кляйн, Б. Б. Косов, Е. Поуел, Дж. Ройс, В. О. Толочек, М. О. Холодная та ін. [4, 5, 6, 7]. Проведений аналіз та систематизація теоретичних джерел дали змогу дати наступне визначення «стилю» – це психічна властивість особистості, яка зумовлює поведінку людини, визначає провідний спосіб вирішення нею різноманітних задач (пізнавальних, діяльнісних, життєвих тощо) та характер взаємодії з оточуючим світом (суб'єкт-об'єктної взаємодії) загалом.

Враховуючи відсутність комплексних досліджень комунікативно-мовленнєвих стилів у науковій літературі, ми спробували визначити основні категоріальні одиниці у стильовій організації особистості (стиль особистості, стиль пізнання, стиль діяльності та стиль життя) через які визначається «комунікативно-мовленнєвий стиль».

Стиль як характеристика особистості (А. Адлер, Г. Олпорт) – система операцій, яким суб'єкт надає перевагу в міжособовій взаємодії в силу своїх індивідуальних особливостей.

Стиль як характеристика пізнання (Дж. Кляйн, Р. Гарднер, Дж. Брунер, Р. Бремсон та А. Харрісон, Р. Лазарус) – індивідуальні способи обробки інформації (когнітивні стилі) та форми контролю пізнавальних процесів, що реалізуються через мовленнєво-мисленнєву діяльність.

Стиль як характеристика діяльності (Є. О. Клімов, Є. П. Ільїн, В. С. Мерлін, Я. Стреляу) – система способів здійснення комунікативних задач, успішність виконання яких залежить від мовленнєвих компетенцій, здібностей, знань і вмінь особистості (комунікативна-мовленнєва компетентність).

Стиль як характеристика життя (К. О. Альбуханова-Славська, І. П. Шкуратова, О. В. Лібін, В. О. Толочек, Б. Б. Коссов, Дж. Ройс і Е. Поуелл) – способи та стратегії поведінки особистості, що втілюються у стилях спілкування і міжособовій взаємодії (комунікативно-мовленнєві стилі).

Відповідно до цих вимірів, можна зробити висновок про сутність комунікативно-мовленнєвих стилів, яка полягає у їхній детермінованості особистісними властивостями і станами, взаємообумовленості із пізнавальними процесами, впливом на різні види діяльності і на життєздійснення загалом.

Варто зазначити, що вивченням саме комунікативно-мовленнєвих аспектів життєдіяльності людини займалися Н. І. Ашиток, Н. М. Карташова, Т. М. Косова і Ю. М. Лук'янова, Є. М. Мехоніна, М. Ю. Олешков, Т. О. Піроженко, Н. І. Рябкова, Є. В. Трапезнікова та ін. [1, 2, 3].

Проаналізувавши основні підходи до операціоналізації поняття «стиль», а також останні дослідження комунікативно-мовленнєвої сфери особистості, логічним видається визначення комунікативно-мовленнєвого стилю – як системної характеристики індивіда, яка зумовлює комунікативно-мовленнєву поведінку людини, і визначає провідний спосіб вирішення нею мовленнєвих і комунікативних задач, а також характер взаємодії з оточуючим світом за допомогою мовлення.

Згідно з поглядами американських дослідників культури та міжособової комунікації В. Гудікунста та С. Тінг-Тумі, стиль – це мета-повідомлення, що визначає контекст, відповідно до якого людина сприймає та інтерпретує вербальну інформацію [8, С. 100]. Дослідники виокремлюють 4 види вербальних комунікативних стилів (verbal communicative styles): прямий-непрямий; складний-стислий; особистісний-контекстуальний; інструментальний-афективний. Емпіричним вивченням перерахованих стилів, а саме вимірів прямий-непрямий, складний-стислий, займається також японська вчена Ш. Сузукі, автор методу аналізу структурних особливостей неформальної аргументації [9].

Оскільки, запропоновані стилі повною мірою відповідають нашому визначенню комунікативно-мовленнєвих стилів, вони взяті за основу в емпіричному дослідженні даної проблематики.

Таким чином, результати теоретичного аналізу дають змогу зробити такі узагальнення.

Комунікативно-мовленнєвий стиль – це системна характеристика індивіда, яка зумовлює комунікативно-мовленнєву поведінку людини, і визначає провідний спосіб вирішення нею мовленнєвих і комунікативних задач, а також характер взаємодії з оточуючим світом за допомогою мовлення.

Враховуючи відсутність комплексних досліджень категорії комунікативно-мовленнєвих стилів у науковій літературі, ми спробували визначити їхню природу у чотирьох вимірах стильової організації особистості загалом: стиль як характеристика особистості (стилі міжособової взаємодії), стиль як характеристика пізнання (когнітивні стилі), стиль як характеристика діяльності (мовленнєва діяльність і комунікативна компетентність), стиль як характеристика життя (комунікативні стилі).

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Лук'янова Ю. М. Комунікативні мовленнєві види діяльності і стратегії / Ю. М. Лук'янова // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції 15-28 лютого 2008 року «Стратегічні питання світової науки-2008», Педагогічні науки, Том IV, Przemysl : Nauka I studia, 2008. – С.96-100.
2. Мехонина Е. Н. О понятии коммуникативно-речевой категории и методике ее описания / Е. Н. Мехонина // Филология в XXI веке: методы, проблемы, идеи: материалы Всерос. науч. конф., Пермь, 8 апреля 2013 г. / [отв. ред. Н. В. Соловьева]. – Пермь, 2013. – С. 231 – 237.
3. Піроженко Т.О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника: / Т. О. Піроженко // Науково-методичний посібник. Серія «Дитина замовляє розвиток» Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 156 с.
4. Стиль человека: психологический анализ / [Под. ред. А. В. Либина]. Москва: Смысл, 1998. – 310 с.
5. Толочек В. А. Проблема индивидуального стиля деятельности в психологии: прошлое, настоящее и будущее // Вестник МГУ. – Серия 14. Психология. – 2010. – № 2. – С. 43-51.
6. Холодная М. А. Когнитивные стили. О природе индивидуального ума / М.А. Холодная. – 2-е изд. – СПб.: Питер, 2004. – 384 с.
7. Шкуратова И. П. Стилевой подход к исследованию личности: проблемы и перспективы / И. П. Шкуратова // Индивидуальные и стилевые особенности личности. – Ростов-на-Дону: ЮРГИ, 2002. – С. 29-45.
8. Gudykunst, W. & Ting-Toomey, S. Culture and interpersonal communication. Newbury Park, CA: Sage, 1988. – С. 99-116.
9. Shinobu Suzuki Forms of written arguments: A comparison between Japan and the United States, International Journal of Intercultural Relations, 2010. – 651-660.

Патик Ю. В. (Одеса, Україна)

ПЕРЦЕПТИВНА ОЦІНКА ТИПУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ: РЕЗУЛЬТАТИ ДІАГНОСТУВАННЯ

В тезах представлені результати діагностування перцептивної оцінки типу стресостійкості майбутніх соціальних працівників.

Patik Y. (Odessa, Ukraine)

PERCEPTIVE TYPE RATING STRESS OF FUTURE SOCIAL WORKERS: RESULTS OF DIAGNOSTICS

In article findings of perceptual assessment diagnosing stress type of future social workers.

Стресостійкість – це сукупність якостей особистості, які допомагають переносити інтелектуальні, вольові, емоційні та будь-які інші стреси без шкідливих наслідків для діяльності та самопочуття людини. Висока стресостійкість забезпечує успішність виконання професійних обов'язків в екстремальних умовах, збереження працездатності і здоров'я особистості під впливом різноманітних чинників зовнішнього середовища. Нездатність протидіяти стресам призводить до негативних наслідків у психічній, соціальній, професійній та поведінковій сферах: різноманітних проявів психосоматичних та нервово-психічних розладів, дезадаптивної поведінки, суїцидів тощо [1]. Робота майбутнього соціального працівника з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я є психологічно складною та емоційно напруженою, що зумовлює необхідність розвитку його стресостійкості.

Рівень стресостійкості майбутнього соціального працівника визначається ступенем оволодіння ним спеціальними професійними навичками і знаннями, внутрішнім почуттям обов'язку, відповідальністю, самоконтролем, високою самооцінкою і водночас низьким рівнем тривожності, наявністю досвіду подолання стресогенних ситуацій, а також такими індивідуально-психологічними особливостями, як: висока емоційна стабільність, активність, упевненість у собі тощо.

Для виявлення стресостійкості майбутніх соціальних працівників було проведено діагностування 23 студентів 4-6-го курсів ОНПУ, які навчаються за спеціальністю «Соціальна робота». Діагностування проводили за методикою «Перцептивна оцінка типу стресостійкості» (Н. П. Фетискін, В. В. Козлов) [2]. Згідно з методикою, студенти мали відповісти на 20 запитань, на кожне з яких були можливі три варіанти відповідей: «так», «ні», «не знаю». Відповідь «так» оцінювали в 2 бали; відповідь «ні» – в 0 балів; відповідь «не знаю» – в 1 бал. Далі підраховували загальну суму балів. Якщо студент набрав від 0 до 10 балів, то він належав до типу (Б) – стресостійкий; від 10 до 20 балів – схильність до типу (Б): стресостійкість виражена помірно, проявляється не завжди; від 30 до 40 балів – до типу (А), який характеризується нетерплячістю, гіперактивністю, агресивністю, зазвичай невдоволеністю собою і обставинами; від 20 до 50 балів – схильність до типу (А): нестійкість до стресів помірно виражена. За результатами обробки індивідуальних даних визначали тип стресостійкості кожного студента.

Діагностування показало, що більшість майбутніх соціальних працівників (56,52%) належать до типу (А): нестійкість до стресів помірно

виражена. На 4-му (58,34%), 5-му (60%) та 6-му (50%) курсах домінує середній рівень його прояву.

Щодо типу (Б): стресостійкість помірно виражена, проявляється не завжди, то він був виявлений в (34,78%) студентів. На 4-му (41,66%) та 5-му (40%) курсах переважає середній рівень, тоді як на 6-му (16,54%) – низький.

Цікавим виявився той факт, що до типу (А), який характеризується нетерплячістю, гіперактивністю, агресивністю, зазвичай невдоволеністю собою і обставинами відноситься лише (8,70%) майбутніх соціальних працівників 6-го курсу. Студентів з типом (Б): стресостійкий не виявлено.

Отримані результати свідчать про необхідність цілеспрямованого розвитку стресостійкості майбутніх соціальних працівників у процесі їхньої професійної підготовки у ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Черепіта М. М. Стресостійкість / М. М. Черпіта, А. Ю. Гурич, О. М. Джеджула // Наукові записки ВНАУ. – 2013. – № 2. – С. 204.
2. Фетискин Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп: учебное пособие / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. – Москва: Издательство Ин-т психотерапии, 2002. – 361 с.

Потапчук Н. Д. (*Хмельницький, Україна*)

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВИНИКНЕННЯ ЧУТОК СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ

У тезах висвітлено теоретичні засади дослідження проблеми виникнення чуток серед населення в умовах надзвичайної ситуації.

Potapchuk N. (*Khmelnitsky, Ukraine*)

THEORETICAL ANALYSIS OF THE PROBLEM OF RUMORS AMONG THE POPULATION IN AN EMERGENCY SITUATION

In the article made reviewed theoretical essentials study the problem of the emergence of rumors among the population in an emergency situation.

Історичний аналіз суспільного життя свідчить про те, що чутки як явище зародилися з появою людської цивілізації та супроводжують людство протягом всієї історії його існування. У сучасному суспільстві чутки розглядаються не тільки як стихійне комунікативне явище, але й як технологія впливу на суспільну свідомість, поведінку, емоційний стан: вони викликають антигромадську поведінку певної частини населення, руйнують соціальні зв'язки між людьми і виливаються в масові заворушення, що може посилити паніку в суспільстві, дезорганізувати роботу осіб в ньому та скомпрометувати їх. Аналіз наукових праць свідчить, що в літературних

джерелах відсутні науково обґрунтовані розробки щодо визначення умов і чинників виникнення чуток, їх онтогенезу та специфіки функціонування в суспільстві в умовах надзвичайної ситуації.

Теоретичний аналіз досліджень проблеми чуток показав, що існують різні думки вчених стосовно цього поняття. Так, вітчизняний науковець Л. Орбан-Лембрик [2; с. 446] під чутками розглядає недостовірну або частково достовірну інформацію, що надходить від однієї особи або групи про події, ситуації. Соціальні психологи Н. Ануфрієва, Т. Зелінська та Н. Єрмакова [3, с. 212] розтлумачують це поняття як специфічний вид міжособистісної комунікації, в процесі якої передається емоційно значуща для аудиторії інформація, повідомлення, що відображають реальні чи вигадані події.

Про певні особливості чуток в умовах надзвичайних ситуацій та їх вплив на перебіг подій можуть свідчити відомі випадки з історії, зокрема:

– з аналізу стародавніх рукописів відомо, що під час протистояння серед супротивників розпускалися чутки про безстрашність та могутність римлян;

– у російських літописах збереглися свідчення надзвичайної численності монголо-татарських військ хоча, згідно з даними історичної демографії, вони ніяк не могли бути настільки численні. Чутки про надзвичайну чисельність армії навмисно поширювалися серед суперників з метою їхньої демобілізації;

– чутки активно використовувалися під час різних військових дій. Ефективне застосування чуток було помічене під час захоплення Варшави у вересні 1939 року, чому сприяло порушення регулярності виходу газет і радіопередач, тобто дефіцит інформації. Поширення чуток про неготовність та недостатню озброєність німців дозволило деморалізувати опір жителів Варшави;

– у 1998 р. активно поширювалися чутки про майбутню девальвацію рубля, що змінила становище росіян, які піддалися впливу чуток на краще. Таку ж ситуацію можна спостерігати в Україні з чутками про можливий курс долару 2008 року та 2014 року.

На думку дослідників О. Тімченка [1] та В. Христенка [4] чутки в умовах надзвичайної ситуації дуже часто призводять до підвищення і так завищеного рівня емоційного напруження у населення. Відтак емоційне забарвлення всього процесу порятунку людей дуже часто призводить до конфліктності і нервозності в поведінці всіх учасників надзвичайної ситуації, і, в кінцевому рахунку, до помилок.

Також існує чимало інформації, яка вказує на факт розпускання чуток як своєрідний спосіб адаптації в незнайомому середовищі: беручи участь у цьому процесі людина, з одного боку, начебто стає «своєю» в цьому середовищі, а з іншого – одержує інформацію про нових людей. Проте в умовах надзвичайної ситуації під дією раптових і непередбачуваних подій в людини можуть руйнуватися деякі психологічні (мислення) і динамічні (вчинки, поведінка, її програма) стереотипи. Тому ця ситуація змушує її

мобілізувати резерви свого організму. Як зазначає Л. Орбан-Лембрик [2; с. 161], під дією екстремальних чинників різні індивіди виявляють неоднакову спроможність контролювати свої почуття та емоції. Часто вони відчують втому, злість, відчай, страх, провину, невпевненість. По-різному реалізуються індивідуальні, психофізіологічні особливості, спрямованість особистості, її ціннісні орієнтації, цілі, прагнення, потреби, рівень адаптивності, психологічної готовності до дії, здатність до пошуку адекватних рішень. В такому випадку чутки виникають як неусвідомлене прагнення людини розділити свій страх і тривогу з оточуючими.

Таким чином, спостереження за людьми в умовах надзвичайних ситуацій наводять на думку про те, що чутки є свого роду психологічним тестом, завдяки якому можна виявити сферу інтересів тієї чи іншої людини, її здатність чи нездатність зберігати психічну рівновагу в складних і нестандартних ситуаціях. Причиною появи чуток в умовах надзвичайної ситуації є інформаційний вакуум, який часто змушує людей додумувати якісь елементи події та допомагає їм розділити свій страх і невпевненість з оточуючими.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Кризова психологія: Навчальний посібник: 2-е вид. / [За заг. ред. О. В. Тімченка]. – Х.: НУЦЗУ, КП «Міська друкарня», 2013. – 380 с.
2. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Навчальний посібник / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К.: Академвидав, 2005. – 448 с.
3. Соціальна психологія: Навчально-методичний посібник / Н. М. Ануфрієва, Т. М. Зелінська, Н. О. Єрмакова. – К.: Каравела, 2009. – 216 с.
4. Христенко В. Психологічні прийоми нейтралізації чуток в осередку надзвичайної ситуації / В. Христенко // Проблеми екстремальної та кризової психології: Збірник наукових праць. – Вип. 12. – Ч. 2. – Харків: НУЦЗУ, 2012. – С. 143-150.

Булгакова О. Ю., Желева І. І. (Одеса, Україна)

СПЕЦИФІКА СЕНСОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ ТА ЦІННОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У тезах розглядається проблема та визначення суб'єктивного благополуччя, а також надається аналіз результатів емпіричного дослідження цінностей особистості у майбутніх соціальних працівників Гуманітарного факультету ОНПУ.

Bulgakova O., Zheleva I. (Odessa, Ukraine)

SPECIFICITY OF LIFE PREFERENCES AND VALUES FOR FUTURE SOCIAL WORKERS

In the theses considered the problem and determination of subjective well-being and provides analysis of results of the empirical study of value of the individual in the future social workers of Faculty of Humanities ONPU.

Проблема суб'єктивного благополуччя особистості в останні десятиліття набуває особливої гостроти не лише у зв'язку з соціальними та економічними зрушеннями, та прискоренням динаміки життя в цілому, але й зі змінами у критеріях оцінки життєдіяльності людини в суспільстві. Дослідники різних галузей науки здавна відмічали факти, що відносяться до переживання благополуччя або неблагополуччя окремим індивідом, переважно звертаючись до його станів.

Суб'єктивне благополуччя – це не переживання абсолютного щастя або задоволеності усього й усім, говорячи мовою психології станів, це стан динамічної рівноваги, яка досягається різноспрямованими по валентності переживаннями задоволеності в різних сферах життєдіяльності, коли на рівні стану незадоволення однією сферою компенсується задоволеністю в іншій, а на рівні внутрішньої динаміки, незадоволення створює певну зону напруги, яка стає рушійною силою розвитку, а задоволеність – зону дозволу [1].

Сьогодні дослідження проблеми суб'єктивного благополуччя не отримало цілісного вивчення. Дослідники виділяють лише деякі чинники цього явища: за М. Аргайл – психофізіологічні; за О. С. Копіна – соматичні; за П. І. Яничев – задоволеність життям та рівнем домагання; за Н.О. Растрігіна – самооцінкою; за О. Є. Созонтов – життєві стратегії. Практично відсутнє комплексне дослідження взаємозв'язку ціннісних та сенсожиттєвих орієнтацій особистості, а також суб'єктивного благополуччя. Вивчення даної проблеми має не лише теоретичне, але і суто практичне значення, зокрема, в цілях надання психологічної допомоги суб'єктивно неблагополучній особистості [2].

Досягається суб'єктивне благополуччя тільки в тому випадку, коли людина перебуває в процесі постійного пошуку та самоствердженні себе. Актуальним є і самореалізація в соціумі, самоактуалізація і прагнення реалізувати своє призначення, за рахунок активності установки на свою суб'єктивність, і пов'язаний з нею оптимізм, цінності та сенс життя [1].

За результатами аналізу тестування майбутніх соціальних працівників було виявлено три групи респондентів з різними рівнями суб'єктивного благополуччя. До першої групи (високий рівень благополуччя) увійшли 7 осіб з низькими значеннями суб'єктивного неблагополуччя; до другої групи (рівень групової норми) – 16 осіб з середніми значеннями благополуччя; до третьої групи (низький рівень благополуччя) – 7 осіб з високими значеннями суб'єктивного неблагополуччя.

Порівняльний аналіз цінностей та сенсожиттєвих орієнтацій в групах респондентів суб'єктивно благополучних та неблагополучних виявив специфіку в їх проявах. Так, для суб'єктивно благополучних респондентів значимими цінностями є: «Міжособистісне спілкування», «Багатство духовного життя», «Здоров'я»; не значимими: «Свобода, демократія, суспільство», «Свідомість», «Влада». Для суб'єктивно неблагополучних респондентів значимі такі цінності, як: «Здоров'я», «Міжособистісне спілкування», «Особистісне зростання», «Відчуття задоволення»; не

значимими цінностями є: «Духовно-релігійне життя», «Свобода, демократія суспільства», «Влада», «Свідомість».

Кореляційний аналіз дозволив з'ясувати направленість та наявність зв'язків між складовими суб'єктивного благополуччя та сенсожиттєвими орієнтаціями. Отримані результати статистично підтверджують те, що дані феномени лінійно пов'язані між собою, з зростанням сенсу цінності життя, переживанні неблагополуччя у респондентів знижується.

Таким, чином суб'єктивно благополучні респонденти в порівнянні з неблагополучними сприймають процес життя як цікавий, емоційно насичений і наповнений змістом. Високим у них є рівень задоволеності самореалізацією, який відображає оцінку пройденого відрізка життєвого шляху, відчуття того, наскільки продуктивно та осмислено була прожита ця частина. Вони переконані в тому, що людині дано контролювати своє життя, вільно приймати рішення і втілювати їх у життя.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Бринза І. В. «Цінності та сенсожиттєві орієнтації особистості, яка переживає благополуччя» // Науково-практичний журнал «Наука і освіта», №11, 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/journals/2011/NiO_11_2011/1_rozd/Brynz.htm

2. Злагодух В. В. «Психологічні детермінанти суб'єктивного благополуччя пілотів цивільної авіації» // Інституційний репозитарій erNAU (Electronic Repository of the National Aviation University), 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.readera.org/article/psyekholohichni-determinantye-subyektyevnoho-blahopoluchchja-pilotiv-10182860.html>

Марахина Е. Л. (Одесса, Украина)

СЕМЬЯ В КОНТЕКСТЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

В тезисах раскрывается влияние глобализационных процессов на развитие и функционирование семьи, рассматриваются новые формы брака для выявления тенденций и перспектив развития семьи.

Marakhina E. (Odessa, Ukraine)

FAMILY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

The thesis discloses the influence of the global processes to the development and functioning of family. New types of the marriage are introduced with the aim of outlining the tendencies and perspectives of the evolution of family.

Модернизация общества, как часть глобальных изменений современного мира повлияла и на такую старейшую форму общественной организации, как семья. Многочисленные исследования показывают, что во многих культурах под влиянием модернизационных процессов, с разной

скоростью и разными последствиями происходит разрушение традиционных (патриархальных) семейных моделей, основанных на разветвленных родственных сетях. Одной из основных тенденций модернизации общества является социопсихологическая индивидуализация индивидов. Данная тенденция в свою очередь, сопровождается такими явлениями в институте семьи, как уменьшение численности оформляемых браков, падение рождаемости и «старение» семьи (рождение первенцев откладывается на более поздний возраст), увеличение числа внебрачных детей [3]. Традиционные семейные модели сменяет так называемая супружеская семья [2].

Семья – сложный социальный феномен. Многие социальные исследователи утверждают, что современная семья переживает кризис, так как глобальные изменения семьи затронули все сущностные функции ее, как социального института и как малой социальной группы. Можно утверждать, что в процессе модернизации изменяются внутрисемейные связи между членами семьи, брачно-семейные отношения, ценностные ориентации, жизненные приоритеты, основы экономического функционирования семьи.

Упомянув изменения семейно-брачных форм отношений необходимо обратиться к типологии О. Тоффлера:

– *бэбиториум*, что означает возможность рождение детей благодаря новейшим технологиям. Будущие родители заранее могут определить пол ребенка и даже запрограммировать его конкретные параметры. Но, О. Тоффлер отметил, что возможность покупки спермы и эмбрионов суррогатной матери может снижать обаяние беременности и родов и, вообще, привести к потере культа материнства;

– *профессиональное родительство*, что означает, что детей больше нельзя доверять дилетантам. По мнению Тоффлера, дипломированные профессиональные родители должны стать во главе многопоколенных семей, которые будут брать по долгосрочным контрактам детей на воспитание. По мере взросления одних детей в семью будут входить другие;

– *гостевые браки*, в которых брачные отношения занимают не все время, а проходят сеансы. Несколько раз в неделю, месяц или год мужчина и женщина живут вместе, семьей. Все остальное время каждый из них свободен от рутины повседневных обязанностей и живет своей жизнью;

– *экстерриториальные браки*, когда каждый из супругов имеет свой дом, когда отсутствует совместное ведение быта. Мужчина и женщина встречаются на работе, вместе посещают учреждения досуга, проводят совместные отпуска. Такие браки способствуют самореализации, как мужчины, так и женщины, но в то же время возникают определенные трудности и диспропорции во время воспитания детей;

– *совокупная семья*, когда две разведенные пары с детьми повторно вступают в брак создавая таким образом новый расширенный тип семьи.

Отдельно О. Тоффлер выделял такую форму семьи, как *монородительская семья*. В такой семье одинокая женщина сознательно

рожает ребенка без отца с целью дальнейшего самостоятельного воспитания без вмешательства мужчины [1].

Проконтролировать социальные последствия трансформаций семьи и ее форм практически невозможно, но при этом можем отследить, как изменяется место мужчины и женщин в структуре семьи и обществе соответственно.

Семья в настоящее время претерпевает огромные изменения. Эти изменения имеют глобальный и универсальный характер и связаны с разрушением традиционных ценностей и форм семейной жизни и брака.

Задачей современной науки является выявить тенденции и перспективы развития семьи для выработки взвешенной государственной семейной политики, действенной в масштабах всей страны.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Дікова-Фаворська Д. М. Сім'я в умовах трансформації українського суспільства / Д. М. Дікова-Фаворська // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – 2011. – Вип. 7. – С. 34-42.

2. Здравомыслова О. М. Семья: из прошлого – в будущее [Электронный ресурс] / О. М. Здравомысова // «Гендерные стереотипы в современной России». – 2006. – Режим доступа: <http://ecsosman.hse.ru/text/16209413.html>

3. Митрикас А. А. Семья как ценность: состояние и перспективы ценностного выбора в странах Европы / А. А. Митрикас // Социологические исследования. – 2004. – № 5. – С. 65-73.

4. Федотова Ю. В. Проблема понимания кризиса семьи / Ю. В. Федотова // Социологические исследования. – 2003. – № 11. – С. 137-141.

5. Хрустальова М. С. Гендерні аспекти сімейних ролей / М. С. Хрустальова // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. – 2011. – Вип. 50. – С. 403-410.

Мазур Б. М. (Одеса, Україна)

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ФОРМИ

У тезах перераховані основні форми торгівлі людьми.

Mazur B. (Odessa, Ukraine)

HUMAN TRAFFIC IN UKRAINE: THE MAIN FORMS

In theses the main forms of human traffick was described.

Торгівля людьми – одна із актуальних проблем сучасного світу. За оцінками експертів ООН, на сьогоднішній день кількість жертв сучасної работоргівлі перевищило за 20 мільйонів чоловік. Для України дана проблема особливо актуальна, оскільки, вона являється країною-донором, країною-реципієнтом та країною-транзитом одночасно [2].

Виділяють основні форми торгівлі людьми:

1. Сексуальна експлуатація – це один з видів експлуатації праці людини зокрема в галузі проституції (здійснення природних статевих актів, вчинення будь-яких інших дій сексуального характеру з метою отримання доходів) чи в суміжних з нею сферах.

2. Використання в порнобізнесі – це фактичне використання людини для створення предметів порнографічного характеру, незалежно від її ролі в даному процесі.

3. Втягнення у злочинну діяльність – дії, пов'язані з безпосереднім психічним чи фізичним впливом на особу та вчиненні з метою викликати у неї прагнення взяти участь в одному чи кількох злочинах. Участь дітей у таких злочинних групах обумовлено характером деяких видів злочину, для вчинення яких необхідно мати дитячу структуру тіла.

4. Залучення в боргову кабалу – фактичне поставлення особи в стан повної рабської залежності іншої особи. Експлуатація такої особи триває до тих пір, поки вона не відпрацює свій «борг» (у більшості випадків – ціну, яку за неї було сплачено та витрати пов'язані з її утриманням).

5. Усиновлення чи удочеріння – це незаконне усиновлення з цілю експлуатації (матеріальна чи інша вигода). Діти можуть продаватися за межі країни, а можуть переміщуватись у межах країни.

6. Експлуатація примусової праці та послуг – це примусове схилення постраждалого до виконання роботи, яку за власним бажанням і волею він би не виконував; створення ситуації, через яку жертва змушена виконувати роботу; утримання особи в підневільному стані з метою погашення боргу; отримання роботи або послуг шляхом обману, примусу, насильства або погрози застосування насильства.

7. Примусове вербування чоловіків та хлопців до незаконних збройних формувань.

8. Вилучення органів, тканин чи інших частин тіла для трансплантації. Ці органи видаляють у людей або насильницьким шляхом, або у донорів, які вирішили продати свої органи, проте перебували під тиском різних обставин.

9. Примусова вагітність або використання жінки в якості сурогатної матері (народження дитини, виношуваної в організмі не генетичної матері).

10. Примусове залучення до занять жебракуванням.

11. Незаконні медико-біологічні та психологічні дослідження.

12. Дитяча порнографія. Діти є легкою здобиччю для злочинців, оскільки в них знижена здатність усвідомлювати ризик та захищати себе. Вони залежать від дорослих і не розуміють повною мірою наслідки своїх дій [1; с. 56-58].

Наведені форми дозволяють в повній мірі усвідомити масштаби розгортання проблеми торгівлі людьми. Означена проблема потребує окремої уваги та негайних системних дій з боку урядових та неурядових організацій, особливо якщо зазначити, що за прибутковістю торгівля людьми займає третє місце, після торгівлі зброєю та наркотичними засобами, і згідно

статистики з кожним роком кількість людей та дітей, що стали жертвами торгівлі людьми, постійно зростає.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Топчій А. О. Висвітлення в засобах масової інформації проблеми торгівлі людьми: посіб. для журналістів / А. О. Топчій, Т. С. Шевченко. – К.: Видавництво СПД Купріянова О.О., 2007. – 157 с.

2. Офіційний веб-портал Міжнародної організації з міграції в Україні / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stoptrafficking.org/view.statistics/>.

Боделан М. В. (Одесса, Україна)

СПЕЦИФИКА КЛИЕНТОВ СОЦИАЛЬНОЙ РАБОТЫ

Унікальність соціальної роботи як професійної діяльності заключається в тому, що соціальна допомога населенню складається в зміні взаємозв'язків між людьми і навколишнім середовищем. В тезисах представлений сучасний огляд типології клієнтів соціальної роботи.

Bodelan M. (Odessa, Ukraine)

SPECIFICITY CLIENTS OF SOCIAL WORK

As Uniqueness of social work Professional activities Socio employee zakljuchaetsja in volume, something of social assistance to the population, consists of changes in people and environment, around them. In the thesis presented review of Modern typology clients of social work.

Соціальна робота розуміється як сукупність трьох складових: як наука, навчальна дисципліна і специфічний вид діяльності. При цьому соціальна робота як наука також вивчає сферу людської діяльності, функція якої – виробництво, систематизація знань про певну дійсність – соціальну сферу і специфічну соціальну діяльність. Як специфічний вид соціальної діяльності, соціальна робота, орієнтована на соціальну сферу в цілому, на реалізацію соціальних аспектів всіх інших видів діяльності. Соціальна робота як навчальна дисципліна – це систематизоване викладання з навчальними цілями основ наукової теорії соціальної роботи застосовано до профілю навчального закладу [1].

Унікальність соціальної роботи як професійної діяльності соціального працівника заключається в тому, що соціальна допомога населенню, складається в зміні взаємозв'язків між людьми і середовищем, навколишнім їх [4]. Ця діяльність направлена на організацію допомоги всім людям, потрапившим в складну життєву ситуацію, незалежно від соціального статусу, оскільки кожен має право на допомогу в

особых жизненных ситуациях независимо от того, считает ли общество данного человека хорошим или плохим, правым или неправым.

Таким образом, лицо потерпевшее объективные трудности или субъективные затруднения, являющееся реципиентом помощи социального работника и/или состоящее на учете в социальной службе [3].

Сложные жизненные обстоятельства могут быть вызваны инвалидностью, возрастом, состоянием здоровья, социальным положением, жизненными привычками и образом жизни, вследствие чего человек частично или полностью утрачивает возможность самостоятельно заботиться о личной (семейной) жизни и участвовать в жизни общества. Разрешению таких сложных жизненных обстоятельств, способствует социальный работник – профессионально подготовленный специалист, имеющий необходимую квалификацию в сфере социальной работы и предоставляющий социальные услуги. Такие услуги включают комплекс мер по оказанию помощи лицам, отдельным социальным группам, которые находятся в сложных жизненных обстоятельствах и не могут самостоятельно их преодолеть [5].

В социальной работе, в зависимости от уровня ее действия, существуют различные типологии клиентов:

- клиентом социальной работы выступает определенный *индивид* (безнадзорный ребенок; женщина, подвергшаяся насилию;
- лицо, страдающее алкоголизмом; пожилой человек; инвалид);
- клиентом социальной работы выступает *группа* (семья; производственный коллектив; группа взаимопомощи; школьный класс; студенческая группа);
- клиентом социальной работы выступает *локальное сообщество* (индивидуумы, проживающие на общей территории, в одной местности; люди сходные по национальности, общей культуре; лица, объединенные социально-экономическим положением или трудной жизненной ситуацией).

Определение понятия «клиент социальной работы» включает в себя объективные характеристики:

- *социально-демографический признак* (пенсионеры, служащие, студенты, безработные);
- *возраст* (дети, молодежь, люди среднего возраста, пожилые, престарелые);
- *пол* (женщины, мужчины);
- *уровень образования* (незаконченное среднее, среднее, средне специальное, незаконченное высшее, высшее, ученая степень);
- *состояние здоровья* (здоровые, временно нетрудоспособные, умственно неполноценные, инвалиды);
- *семейное положение* (состоящие в браке, вдовы, одинокие, находящиеся в разводе);
- *наличие иждивенцев* (дети, наличие нетрудоспособных лиц на попечении);
- *территориальный признак* (мигранты, беженцы, сельские жители);

- *социально-профессиональный статус* (трудоустроенные, безработные, находящиеся в декретном отпуске, домохозяйки);
- *материально-экономическое положение* (малообеспеченные, с оптимальным уровнем доходов, проживающие за чертой бедности).

В социальной работе учитываются индивидуально-личностные характеристики клиента социальной работы, а именно:

- *индивидуально-типологические свойства личности* (акцентуация характера, особенности темперамента, адекватность самооценки);
- *отношение к жизненным затруднениям* (агрессия, апатия, смирение, неприятие, злость, безразличие);
- *последствия трудной жизненной ситуации* (инвалидность, развод, девиантное поведение, безработица, социальное сиротство);
- *желание решать и умение «видеть» проблему* (отрицание проблемы, саморазрушительное поведение, активная позиция в решении затруднений);
- *возможности выхода из проблемной ситуации* (наличие/отсутствие финансовых возможностей, возможность обратиться к специалисту).

Необходимо отметить, что на практике клиент может одновременно обладать рядом как объективных, так и субъективных характеристик, из всего многообразия которых социальный работник должен выделить важные и малозначачие, определить социальную проблему клиента и найти правильные средства ее разрешения. Так выделяют группы клиентов по комбинированным критериям:

- многодетные малообеспеченные семьи;
- беспризорные и безнадзорные дети-сироты;
- одинокие малообеспеченные пожилые люди и пр. [3].

Следовательно, клиенты социальной работы определяют такие категории как: инвалиды; безработные; участники Великой Отечественной войны и приравненные к ним лица; одинокие пожилые люди и семьи, состоящие из одних пенсионеров (по возрасту, инвалидности и прочим основаниям); вдовы и матери военнослужащих, погибших в Великой Отечественной войне, в других войнах и мирное время; лица, подвергшиеся политическим репрессиям и впоследствии реабилитированные; беженцы, вынужденные переселенцы; лица, подвергшиеся радиационному воздействию вследствие аварии на Чернобыльской АЭС, ядерных выбросов и ядерных испытаний; лица, вернувшиеся из мест заключения, лишения свободы, специальных учебно-воспитательных учреждений; лица без определенного места жительства; семьи, имеющие в составе лиц, злоупотребляющих алкоголем, употребляющих наркотики; семьи, имеющие детей-инвалидов; семьи, имеющие на попечении детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей; семьи с низким уровнем доходов; многодетные семьи; семьи несовершеннолетних родителей; молодые семьи (в том числе студенческие); матери, находящиеся в отпуске по уходу за ребенком; беременные женщины и кормящие матери; самостоятельно проживающие выпускники детских домов и школ-интернатов (до достижения материальной независимости и социальной зрелости);

осиротевшие или оставшиеся без попечения родителей дети; безнадзорные дети и подростки; дети и подростки девиантного поведения; дети, испытывающие жестокое обращение и насилие, оказавшиеся в условиях, угрожающих здоровью и развитию; разводящиеся семьи; семьи с неблагоприятным психологическим микроклиматом, конфликтными отношениями; семьи, где родители педагогически несостоятельны; лица, имеющие психологические затруднения, испытывающие психологические стрессы, склонные к суицидным поступкам и т.п. [2].

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Григорьева М. И.: Социальная работа как вид деятельности: проблема методологического анализа. – М., 2000. – Режим доступа: <http://www.jurvestnik.psu.ru/index.php/ru/vypusk-4-6-2009/10-2010-12-01-13-31-58/-4-6-2009/220-soczialnaya-rabota-kak-vid-deyatelnostiproblema-metodologicheskogo-analiza>
2. Діяльність центрів соціальних служб для молоді України: сучасний стан та перспективи розвитку / [Под ред. С.В. Толстоухова]. – Київ.: Академпрес, 1999. – 69 с.
3. Касаркина Е. Н., Горобец Л. Е., Тузова Ю. А.: Типологии клиентов социальной работы / Е. Н. Касаркина, Л. Е. Горобец, Ю. А. Тузова. – Р.: Мордовский государственный университет имени Н. П. Огарева, 2003. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/6_PNI_2012/Psihologia/14_102218.doc.htm
4. Закон Украины «О социальных услугах» // Сведения Верховной Рады Украины, 2012. – N 3739-VI (3739-17) – ст. 1. – Режим доступа: http://kodeksy.com.ua/ka/o_socialnyh_uslugah.htm

Кольцова О. Г., Кримова Н. О. (Одеса, Україна)

ДИНАМІКА МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ В СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЦІ

Наданий аналіз феномену мотивації. Окремо розкрито питання про особливості формування мотивації, динаміки та мотивів в студентському віці.

Koltsova O., Krymova N. (Odessa, Ukraine)

DYNAMICS OF MOTIVATIONAL SPHERE IN THE STUDENT'S AGE

Powered by theoretical analysis of the phenomenon of motivation. Separately solved question about the features of motivation, dynamics and motives in the student's age.

Проблема мотивації в даний час набуває особливої актуальності. Вивчення структури мотивації студентів, знань та мотивів, що спонукають до самовизначення у професійній сфері, дозволяють психологічно обґрунтовано вирішувати завдання підвищення ефективності діяльності. Мотивація

студента є необхідним фундаментом у навчанні, який виступає базою для подальшого розвитку у професійній сфері. Виявлення мотивів, інтересів і схильностей є важливим прогностичним чинником задоволеності професією в майбутньому. Структура мотивів студента, яка сформована під час навчання, стає стержнем особистості майбутнього фахівця.

Виходячи з аналізу літератури, можна виділити наступні визначення мотивації: це складна система і складається із спонукальних компонентів і структур, має зміст і внутрішню організацію; має процесуальну динаміку (існують мотиваційні етапи, цикли, ланки); є елементом більш складної системи – діяльності, аналіз функцій і механізмів якої, допомагає зрозуміти її сутність; це функціональна система, в якій афективні та когнітивні процеси перебувають у внутрішній єдності і взаємному опосередкуванні; є психічною системою, тобто, особливим видом психічних процесів, що регулюють діяльність [1], [2].

Так, система мотивації людини впливає не тільки на його поведінкові особливості, але і, як динамічна характеристика, – на структуру особистості в цілому, а, також, визначає загальну спрямованість індивіда, його прагнення, професійну діяльність.

Дослідження мотиваційної сфери студентів проводилось за допомогою методик: Т. І. Ільїної «Вивчення мотивації навчання у вузі», С. А. Пакуліної «Мотивація досягнення успіху студентів у вузі» та розробленої анкети. У дослідженні взяли участь дві групи студентів гуманітарного факультету другого і четвертого курсів спеціальності «Соціальна робота».

Аналіз результатів опитування за методикою Т. І. Ільїної свідчать про те, що у студентів другого курсу є інтерес і потреба в навчанні, інтелектуальному задоволенні, вони прагнуть до професійного самовизначення. Для більшості студентів четвертого курсу пріоритетним є отримання диплому.

За даними тестування за методикою С. А. Пакуліної, можна казати, що студенти другого курсу в більшій мірі мотивовані на навчання, а потім на вдосконалення в професії, порівняно зі студентами четвертого курсу, для яких більш важливий результат, ніж процес, але, і ті, і інші бажають досягнути успіху і готові долати перешкоди та вирішувати проблемні ситуації.

На питання анкети: «Що спонукало Вас обрати цю професію?», студенти і другого курсу, і четвертого курсів відповіли, що прагнуть знайти себе в цієї спеціальності. На питання: «Як Ви вважаєте, чи зможете знайти роботу за одержуваною спеціальністю?», студенти другого курсу відповіли, що не зовсім знають, ким будуть працювати, однак, студенти четвертого курсу вже визначились, ким і де будуть працювати. На питання: «Що є на Вашу думку головною ознакою низької успішності студентів?», студенти другого курсу відповіли, що несистематична робота і завищені вимоги викладачів, а більшість студентів четвертого курсу вважає, що тільки їх несистематична робота є ознакою того, що в них низька успішність.

Згідно отриманих даних, бачимо, що студентам другого курсу подобається навчатись, вони прагнуть знайти професію, яка їм буде подобатись та за спеціальністю. В них на першому плані важливим є не стільки матеріальне підкріплення, скільки позитивний результат своєї роботи. Студенти четвертого курсу спрямовані на те, щоб отримати диплом та добре здати екзамени. За результатами не можна казати про те, що вони не мотивовані у навчанні, скоріше тимчасово в них інші наміри. Деякі з них вже знають, де будуть працювати після закінчення навчання. Для студентів і другого, і четвертого курсів мати успіх в своєму житті – означає успішне виконання поставлених цілей та позитивне вирішування проблем.

Отже, в результаті проведеного дослідження, можна констатувати те, що мотивація студентів різних курсів дійсно відрізняється своїми цілями, потребами, намірами, так, студенти другого курсу більш захоплено ставиться до навчання, ніж студенти четвертого курсу, які спрямовані на завершення навчання, і тому для них важливим є отримання диплому за обраної спеціальності.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Ижевская Т. И. Мотивация как фактор формирования специальных способностей / Т. И. Ижевская – СПб., 1998. – 160 с.
2. Мерлин В. С. Лекции по психологии мотивов людей / В. С. Мерлин. – Пермь, 1971. – 32 с.
3. Ярошевский М. Р. История психологии / М. Р. Ярошевский – 3-е изд., дораб. – М: Мнение, 1985. – 575 с.

Спориш К. О., Кримова Н. О. (Одеса, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ У СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЦІ

У тезах розглянуто особливості проявлення внутрішньоособистісних конфліктів у студентському віці.

Sporysh E., Krymova N. (Odessa, Ukraine)

FEATURES OF INTERPERSONAL CONFLICTS IN THE STUDENT'S AGE

The peculiarities of the manifestation of the intrapersonal conflicts in the student's age are considered in the theses.

Внутрішньоособистісний конфлікт – це один з найскладніших психологічних конфліктів, який розгортається у внутрішньому світі кожної людини. Нова соціальна ситуація розвитку особистості у студентському віці обумовлює зміни в індивідуальних особливостях, внаслідок чого загострюються внутрішньоособистісні конфлікти.

Узагальнення досліджень [1], [2], [3] дозволяє виділити наступні характеристики внутрішньоособистісного конфлікту: 1) з'являється в результаті взаємодії елементів внутрішньої структури людини; 2) сторонами такого конфлікту виступають компоненти, що одночасно існують в структурі особистості; різнопланові і суперечливі інтереси, цілі, мотиви і бажання; 3) конфлікт виникає лише тоді, коли сили, що діють на індивіда, є рівновеликими; 4) будь-який внутрішній конфлікт супроводжується негативними емоціями; 5) основу будь-якого конфлікту складає ситуація, що характеризується: суперечливими позиціями сторін; протилежними мотивами, цілями і інтересами сторін; протилежними засобами досягнення цілей в даних умовах; відсутністю можливості задоволення якої-небудь потреби і в той же час неможливістю її усунення.

У більшості теорій, розроблених зарубіжними психологами, основу внутрішньоособистісного конфлікту складає категорія протиріччя, внутрішньої боротьби і поняття психологічного захисту. Мета психологічного захисту полягає у зменшенні тривоги внаслідок дії внутрішньоособистісного конфлікту. Механізм психологічного захисту відіграє роль регулятора внутрішньоособистісного балансу за рахунок стримування домінуючої емоції. Переваги теоретичної моделі психологічного захисту Р. Плутчика полягає у встановленні відносин між самими захистами, між захистами та емоціями і в розкритті адаптивного потенціалу цих відносин [4].

В дослідженні щодо внутрішньоособистісного конфлікту, особливостях такого конфлікту (за допомогою опитувальника Плутчика Келлермана Конте «Діагностика захисних механізмів», методики самовідношення за С. Р. Пантелєєвим) прийняли участь студенти гуманітарного факультету різних курсів спеціальності «соціальна робота».

За результатами опитувальника «Діагностика захисних механізмів»: у більшості студентів другого, третього, четвертого курсів домінує захисний механізм – проекція, за допомогою якого неусвідомлювані і неприйнятні для особистості почуття і думки локалізуються зовні, приписуються іншим людям, що може призвести до зняття відповідальності за власні вчинки, думки. Майже у всіх студентів другого курсу переважає і такий психологічний захист, як заміщення, він може проявлятися в розрядці пригнічених емоцій, які спрямовуються на об'єкти, що представляють меншу небезпеку або більш доступні, ніж ті, що викликали негативні емоції і почуття. Виходячи з моделі Р. Плутчика, в цієї групі домінуючі емоції – образа, гнів, а вираженими потребами є потреби у визнанні та самовизначенні, у свободі і автономії. У більшості студентів третього курсу – раціоналізація, тобто, це пов'язане з усвідомленням тільки тієї частини інформації, завдяки чому власна поведінка постає як добре контрольована і не суперечить об'єктивним обставинам. Домінуючими емоціями є образа, інтуїція, а виражені потреби – у визнанні, самовизначенні, в успішності, ефективності. У більшості студентів четвертого курсу – реактивне формування, цей механізм передбачає вироблення і підкреслення в поведінці

прямо протилежної установки. В цієї групи домінуючі емоції – образа, радість, а потреби – у визнанні, самовизначенні, безпеці.

Отримані результати за методикою С. Р. Пантелєєва вказують на те, що у студентів других курсів в більшій мірі присутній стан внутрішньої тривожності, водночас, вони прагнуть до змін і вдосконалення себе і свого «Я», в них виражена здатність до самоконтролю. У більшості студентів третього курсу – є прагнення до зміни лише деяких своїх якостей, а тимчасові труднощі або додаткові перешкоди можуть сприяти посиленню недооцінки власних успіхів. Студенти четвертого курсу прагнуть змін, в них менший рівень внутрішньої тривожності, більш сформоване відношення до себе, позитивно оцінювання себе.

Тобто, бачимо, що у студентів різних років навчання є окремі труднощі, переживання, однак, на протязі усього терміну навчання у вищому навчальному закладі студенти набувають певних знань, навиків, вмінь, підходів, бачень, що дає їм змогу змінюватися як внутрішнє, так і зовнішнє, будувати плани на майбутнє та втілювати їх у життя.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Анцупов А.Я. Конфликтология / А. Я. Анцупов, А. И. Шипилов. – М.: ЮНИТИ, 2000. – 551 с.
2. Громова О. Н. Конфликтология / О. Н. Громова. – М.: ЭКМОС, 2000. – 320 с.
3. Ложкін Г. В. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика / Г. В. Ложкін, І. Н. Пов'якель. – К.: ВД «Професіонал», 2007. – 416 с.
4. Романова Е. С. Графические методы в практической психологии / Е. С. Романова. – Аспект Пресс, 2011. – 400 с.

Северинюк Т. О. (Одеса, Україна)

ЗДАТНІСТЬ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ВАЖЛИВА ПРОФЕСІЙНА ВЛАСТИВІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМЦЯ

У статті розглянуто здатність до інноваційної діяльності як необхідну складову професійної компетенції соціального підприємця.

Severinyuk T. (Odessa, Ukraine)

ABILITY TO INNOVATIVE ACTIVITY AS IMPORTANT PROFESSIONAL QUALITY OF SOCIAL BUSINESSMAN

In the article are considered the ability to innovative activities as a necessary component of professional competence of a social businessman.

Підприємницька діяльність в соціальній сфері в останній час є предметом дискусій спеціалістів різних галузей знання: економістів, соціологів, правознавців та інших, це зумовлено низкою чинників.

По-перше, кризові явища в соціальній системі країни своїм наслідком мають загострення соціальних проблем в економічній, політичній, екологічній та культурній сферах функціонування суспільства. Найбільш уразливою є саме соціальна сфера, особливо в період скорочення фінансування соціальних програм та соціальних виплат, що, в свою чергу, вимагає пошуків шляхів для розв'язання найбільш гострих соціальних проблем.

По-друге, підприємництво як соціальний інститут не може функціонувати без розширення сфери своєї діяльності, пошуку нових каналів одержання прибутку. Комерціалізація соціальної сфери, коли послуги в соціальній сфері все більш набирають якостей товару, привертають увагу бізнесу.

Поєднання бізнесу та соціальної сфери породило новий феномен – соціальне підприємництво. Як відмічає дослідниця М. Наумова, ідея соціального підприємництва привернула увагу науковців та бізнесменів, на тлі сучасного загострення багатьох соціальних, екологічних та економічних проблем, ставши новою парадигмою підприємницького мислення [2, с. 34].

В науковій літературі змістовний контекст поняття «соціальне підприємництво» трактується дослідниками по-різному. Але не зважаючи на розбіжності в інтерпретаціях, всі вони зводяться до наступного – соціальне підприємництво – це підприємництво на стику бізнесу і соціальної сфери; соціальне підприємництво з'єднує соціальну місію з досягненням економічної ефективності і підприємницьким новаторством; соціальні підприємства – це бізнес підприємства, організовані в соціальних цілях і для вирішення соціальної проблеми.

Відмінність соціального підприємництва від традиційного бізнесу полягає у переважанні соціальної мети над отриманням економічного ефекту від діяльності.

Враховуючи специфіку соціального підприємництва як виду діяльності, можливо припустити, що його ефективність залежить від чинників як зовнішнього так і внутрішнього характеру, серед яких слід зазначити: наявність потреби в суспільстві в соціальних змінах; наявність сприятливих умов ведення бізнесу (наявність дозволу на цей вид діяльності, наявність підтримки з боку державних структур та громадськості та тому подібне); наявність інновації в досягненні результатів діяльності (соціальна чи економічна інновація, інноваційна комбінація соціальних, матеріальних, фінансових ресурсів та ін.); наявність ресурсів у тому числі і матеріальних. Крім того, наявними повинні бути і люди – соціальні підприємці, які мають певні властивості і бажають застосувати їх в соціальній сфері на вирішення конкретної соціальної проблеми.

Для вирішення соціальної проблеми соціальні підприємці використовуючи як традиційні бізнес-практики, так і інновації, винаходячи нові форми бізнесу, або нетрадиційно адаптуючи традиційні бізнес підходи до соціальних задач, тому здатність до інновації є необхідною рисою соціального підприємця. Під здатністю до інновації соціального підприємця

слід розуміти розвинену творчу уяву, вміння цілеспрямовано генерувати нові нестандартні ідеї з використанням інтелектуальних інструментів і механізмів самореалізації.

Практики та теоретики бізнесу багато уваги приділяють розробці технології пошуку ідеї для ведення бізнесу. Автори монографії «Соціальне підприємництво: Місія зробити світ кращим» Джилл Кикал та Томас Лайонс наводять список найбільш поширених джерел ідей [1, с. 65]. Більшість з них підходить як бізнесменам, так і соціальним підприємцям: особистий досвід в побуті або на роботі; будь-яка діяльність, якою людям подобається займатися у вільний час; інтуїція або випадкове відкриття під час пошуків чогось іншого; систематичний або навмисний пошук ідеї шляхом досліджень; знання, отримані завдяки ЗМІ, особистим і професійним зв'язкам і т. п.

Фахівці в галузі стратегічного планування називають чотири основні галузі, на які варто звертати увагу. Вони дали їм загальну аббревіатуру PEST: P описує сферу політики – зміни режиму, ідеології, зміну лідера і т. п.; E – сфера економіки, що включає в себе зміни в структурі, фінансовій та торговельній політиці і т. п.; буква S означає соціальне, тобто демографічні та культурні зрушення; T – набір змін, що виникають внаслідок розвитку та реалізації нових технологій. Аналізуючи кожен з цих областей, підприємець шукає зміни в сприйнятті, процесі, структурі або обсязі відомого знання [1, с. 68].

Серед методів соціального проектування, які направлені на генерування нової ідеї та на практиці доказали свою ефективність слід назвати наступні: метод «вживання в роль», мозковий штурм, метод сінектики, методика «матриці ідей», метод аналогії, метод асоціацій та інші.

Таким чином, соціальне підприємництво як вид діяльності, що заснована на використанні інновацій, припускає наявність у соціального підприємця здатності до інновації як складову його професійної компетенції.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Кикал Д. Социальное предпринимательство: Миссия сделать мир лучше» / Джилл Кикал, Томас Лайонс. – М.: Издательство: Альпина Паблишер, 2014. – 304 с. 56-88. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bookmate.com/books/fw58Y3Cr>

2. Наумова М. Сутність соціального підприємництва та його роль у соціально-економічному розвитку суспільства/ М. Наумова // Україна: Аспекти праці. – 2014. – № 4. – С. 34-39.

3. Проект Закону України «Про соціальні підприємства» від 11.03.2013 № 2508. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.search.ligazakon.ua/l_doc2.../JG1XO00I.html

Чаплик М. М. (Маріуполь, Україна)

**САМОСУД ЯК СОЦІЛЬНЕ ЯВИЩЕ В СУЧАСНОМУ
УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

У тезах розглядається явище самосуду як соціального феномену. Наводяться приклади самосуду в сучасній українській історії та їхні наслідки для суспільства. Також автор намагається поглянути на самосуд як на девіантну поведінку, яку спричиняє криза правосуддя та законності у суспільстві.

Chaplyk M. (Mariupol, Ukraine)

**LYNCHING AS A SOCIAL PHENOMENON IN THE MODERN
UKRAINIAN SOCIETY**

The thesis examines the phenomenon of lynching as a social phenomenon. The author gives examples of lynching in modern Ukrainian history and their implications for society. The author also tries to look at the lynching as the deviant behavior that causes a crisis of justice and rule of law in society.

Як відомо, самосуд є явищем, яке не схвалюється законом у сучасних державах. Адже у держави є монополія на визначення хто винний, а хто ні, та інструменти для покарання порушника закону у вигляді міліції, прокуратури та судів. Водночас правоохоронна та судова системи не завжди виступають запорукою збереження законності, не кажучи вже про встановлення справедливості.

Тому інколи трапляються випадки, коли самосуд виступає єдиною можливістю для встановлення торжества законності та справедливості. Однак, дозволяючи практику самосуду, держава ризикує бути відкинутою до додержавного стану «війни всіх проти всіх» або до відновлення практики кровної помсти. Отже, самосуд це не найкращий вихід, адже у даному випадку про цивілізованість суспільства годі й говорити.

Варто зазначити, що проблема самосуду в сучасному вітчизняному науковому дискурсі практично не досліджується. Дана проблема у суспільній свідомості належить до сфери наукових інтересів правознавців. Представники ж інших суспільних наук практично не торкаються цієї проблеми.

Отже, метою даної наукової розвідки виступає дослідження явища самосуду в українському суспільстві та аналіз причин, що його викликають.

Нерідко самосуд виникає у випадках, коли правоохоронці не забезпечують виконання закону. Безумовно у роботі правоохоронних органів, які складаються з людей, завжди буде місце для помилок, спричинених людським фактором – від цього нікуди не дінешся. Звичайно, що до лав правоохоронців потрібно приймати порядних та чесних людей, а метою вибору даної професії повинно бути служіння людям. Тому суспільство

сподівається, що поява української поліції це не лише заміна назви правоохоронних структур, а й докорінна зміна їхньої сутності.

У новітній українській історії відомі випадки як індивідуального, так і колективного самосуду. Так, у червні 2012 року було винесено вирок мешканцю Київщини, який застрелив дільничного міліціонера, котрий тероризував все село [1]. При цьому мешканці села, де відбулася трагедія, встали на захист свого земляка та навіть намагалися його відбити у правоохоронців. Були й інші приклади самосуду, які набули суспільного резонансу. Яскравим прикладом спроби колективного самосуду були протести у Врадіївці – райцентрі на Миколаївщині. Протести спричинило групове звалтування та жорстоке побиття місцевої жительки, до якого були причетні два міліціонери. Після того, як суд та міліція відмовилися затримати одного з міліціонерів, причетного до злочину, протести переросли у масові акції громадської непокори, які супроводжувалися штурмом районного відділку міліції [2] та набули суспільного резонансу по всій країні.

Отже, самосуд підживлює корупція та правовий безлад в українському суспільстві та, в першу чергу, корумпованість правоохоронної та судової систем. Так звана «смітникова люстрація» також є однією з форм самосуду. Причина цього різновиду самосуду полягає в тому, що державні чиновники всіх рівнів гальмують процес люстрації і люди починають її проводити знизу.

Спробуємо розібратися чому виникає самосуд. На нашу думку, в першу чергу, самосуд виникає через несправедливість закону по відношенню до потерпілої сторони або нездатність закону захистити сторону, яка тією чи іншою мірою була дискримінована або стала жертвою злочинних дій. По-друге, через несправедливість з боку держави в цілому, яка виражається у певних діях чи бездіяльності державних службовців – міліціонерів, прокурорів, чиновників тощо.

Не треба доводити, що самосуд підриває підвалини державності. Водночас, ми припускаємо, що у певних випадках він є проявом громадянської активності, яка, однак, виявляється у протизаконній формі. Самосуд виникає, коли індивід чи група не бачать іншого виходу для встановлення законності та забезпечення справедливості і не сподіваються на допомогу з боку держави та її інститутів. Як зазначає вітчизняний правознавець М. Мельник «самосуд, по суті, є заміною державного правосуддя», а той, хто його вчиняє, робить це тому, що «іншого виходу в державі, де живе, – не бачить» [3].

Іншими словами самосуд є відстоюванням закону протизаконними або сумнівними з боку закону методами. Припускаємо, що явище самосуду буде існувати завжди. Однак у суспільстві, якщо воно претендує на те, щоб його вважали розвиненим у правовому, моральному та духовному сенсі, потрібно створити такі умови, щоб даного явища було якомога менше.

ЛІТЕРАТУРА // ЛІТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Односельчане пытались вызволить убийцу милиционера после приговора [Електронний ресурс] – Режим доступу:

http://society.lb.ua/accidents/2012/06/27/158391_odnoselchane_pitalis_vizvolit.html?utm_source=lbua&utm_medium=link&utm_campaign=more

2. Около тысячи человек штурмовали Враниевский райотдел милиции в Николаевской области [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.kommersant.ru

3. Мельник М. Фактор небезпеки / М. Мельник // Дзеркало тижня. – 2012. – № 21. – 08 червня.

Богуславська Ю. Ю. (Одеса, Україна)

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ФОРМУВАННІ РІВНЯ КОМФОРТУ СЕРЕДОВИЩА

У тезах розглядається необхідність врахування громадської думки для пристосування середовища до потреб людини в умовах сучасного мегаполіса та роль соціального працівника в цьому процесі.

Boguslavska Y. (Odessa, Ukraine)

SOCIAL WORKERS' ROLE IN FORMATION OF ENVIRONMENTAL COMFORT LEVEL

The article is based the necessity of the accounting of public opinion for adaptation of the environment to needs of the person in the conditions of the modern megalopolis; a role of the social workers in this process is considered.

Процес формування в Україні громадянського суспільства створює нові виклики, орієнтовані серед іншого на загальне підвищення якості життя. Гуманістична спрямованість сучасного технологічного розвитку зумовлює появу значно ширшого за традиційне розуміння місця соціального працівника з активною громадською позицією у гнучкому відкритому суспільстві.

Ми не будемо зараз переховувати конкретні практичні рішення, яких не вистачає українському місту. Цьому присвячено інші численні дослідження та соціальні експерименти, що виявляють специфічні проблеми, але не пропонують конкретні напрямки їх подолання, концентруючись на визначенні недоліків, а не потреб. З огляду на це окремим напрямком у роботі соціального працівника та соціолога має стати вивчення ситуації та формування суспільного запиту на рівень комфортності середовища мегаполісу. І мова не лише про людей з обмеженими можливостями, бо піклування про цю категорію населення вже давно є визнаною функцією соціального працівника, а про розширення його сфери діяльності.

Важливим залишається розумне продумане ставлення навіть до незначних на перший погляд дрібничок, адже саме від них може врешті-решт залежати якість життя людини. Недостатньо просто автоматично перенести досягнення прогресу з одного міста до іншого, треба оцінити необхідність,

доцільність та можливість такого запозичення, з'ясувати, що саме потрібно конкретному мікросоціуму.

Одним з головних принципів розвитку міського архітектурно-господарського комплексу має стати залучення громадської думки, суспільного сприйняття ситуації. На цьому слушно наголошується в статті М. Мейзерського [2]. Проте, суспільне бачення ситуації не завжди виявляється достатньо компетентним, отже неможливо обійтися без фахового погляду, в тому числі – й думки спеціаліста з соціальної роботи. Сучасна урбаністика вимагає застосування кількох етапів проекту: на стадії планування населення інформується про майбутні нововведення, проводиться соціологічне дослідження для з'ясування позиції громадськості, враховується експертна оцінка кваліфікованого соціального працівника і лише після цього до справи підключаються фахівці відповідної господарської галузі.

До компетенції соціального працівника мусить входити і контроль за втіленням розробок у життя. Професор Паркінсон зазначав, зокрема, що частина проблеми полягає в тому, що в містобудуванні як складному багатофакторному процесі розробник доволі часто не несе персональної одноосібної відповідальності [1, с. 434]. Автор того чи іншого нововведення не користується сам результатом своєї роботи, тому не здатний адекватно оцінити його ефективність. Прикладом недостатньо адаптованого до вимог кінцевого споживача дизайнерського рішення можуть виступати останні моделі міських тролейбусів. Привабливі зовні та сучасно обладнані, вони тим не менш мають виключно негативні відгуки користувачів громадського транспорту. 99% опитаних респондентів покаржилися на незручність (скупчення людей у надто вузьких проходах, надмірно високі для старих людей сходи). Той факт, що ця модель тролейбуса облаштована спеціальним підйомним механізмом, що мав би забезпечити можливість людям з обмеженими фізичними можливостями вільно користуватися послугами громадського транспорту, в реальності виявився нічого не вартим, адже жоден з опитаних водіїв, що прийняли участь в дослідженні, не застосовує зазначений прилад.

В різноманітних життєвих ситуаціях саме превентивна дослідницька робота соціолога могла б покращувати результат. Соціальний працівник має не лише піклуватися про певні категорії населення, його функції можна і потрібно трактувати значно ширше. Не людина має пристосовуватися до середовища довкола себе, навпаки – штучне середовище повинно бути якомога краще пристосованим до потреб людини та громади. Місто повинно стати місцем, де кожній людині зручно та приємно існувати.

ЛІТЕРАТУРА // ЛІТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Паркінсон С. Н. Законы Паркинсона: Сборник / С. Н. Паркинсон. – Минск: ООО «Попурри», 1997. – 528 с.

2. Meyzersky M. В чем Одесса проигрывает Львову: 10 простых городских решений / Mihail Meyzersky. – Режим доступу: <http://dumskaya.net/post/chem-odesse-proigryvaet-lvovu-10-prosty/author/>

КАДРОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ І СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ STAFF MANAGEMENT AND MODERN MANAGEMENT TECHNOLOGIES

Колот С. А., Христич А. Л. (Одесса, Україна – Женева, Швейцарія)
РАЗВИТИЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ГОТОВНОСТИ ПЕРСОНАЛА

В тезисах рассматриваются особенности психологической готовности персонала к выполнению эмоциональной работы; такие направления развития психологической готовности персонала к выполнению эмоциональной работы, как развитие эмоционального интеллекта персонала и внедрение трансформационного стиля руководства.

Kolot S., Khristich A. (Odessa, Ukraine – Geneva, Switzerland)
**THE DEVELOPMENT OF PSYCHOLOGICAL READINESS
OF THE STAFF**

The thesis considers the peculiarities of psychological readiness of personnel to perform emotional work; such directions of development of psychological readiness of personnel to perform emotional labor, as emotional intelligence and implementation of transformational leadership style.

Емоціональна регуляція організаційної діяльності, лежача в основі емоціональної роботи і зв'язана з необхідністю управління емоціями со сторони співробітників, визначає здатність організації к стабілізації людських ресурсів в умовах відбуваються організаційних і соціальних змін. Однак, очікування організації і персоналу відносно цілесобразності і способів виконання емоціональної роботи можуть суттєво відрізнятися. К достаточнo розповсюдженим причинам, обумовлюючим розсогласованіє, чаще всего відносять стиль керівництва – авторитарний или демократический, нереалістичні задачі і строки, лічніє качества коллег і керівників і т.п. При однаковій обобщенній формулюванні, многіє із причин мають різніє содержаніє. В частності, емоціональна робота відвідаєт вимоганіє відносно психологіческої готовності персоналу к її виконанні, зв'язаннє со специфікою самої емоціональної роботи, що обумовлює актуальність вивчення сутності психологіческої готовності [3].

Психологіческає готовність рассматривается как психическое состояние, которое характеризуется мобилизацией ресурсов субъекта труда на оперативное или долгосрочное выполнение конкретной деятельности или трудовой задачи. Для возникновения состояния готовности к сложным видам деятельности необходимо выполнение ряда условий: осознание целей,

решение которых приведет к удовлетворению потребностей или выполнению поставленной задачи; осмысление и оценка условий, в которых будут протекать предстоящие действия, актуализация опыта, связанного в прошлом с решением задач и выполнением требований подобного рода; определение, на основе опыта и оценки предстоящих условий деятельности, наиболее вероятных и вспомогательных способов решения задач или выполнения требований; прогнозирование проявления своих интеллектуальных, эмоциональных, мотивационных и волевых процессов, оценка соотношения своих возможностей, уровня притязаний и необходимости достижения определенного результата и т.п. [2].

Вполне очевидно, что перечисленные условия являются достаточно общими для разных видов деятельности. Особенности психологической готовности, являющиеся специфическими для эмоциональной работы, определяются требованиями эмоционального менеджмента, основной функцией которого является оптимизация самочувствия, межличностного общения и эффективности работы каждого отдельного сотрудника и всей команды в целом. Таким образом, в основе эмоционального менеджмента лежит умение персонала управлять собственными эмоциями и деятельностью. Существенным для понимания его механизмов становится оптимальное сочетание «эмансипации» эмоций персонала, их подвижности – и влияния организационного контекста на изменение опыта и/или выражения сознательно испытываемых эмоций.

Подобный подход предполагает два уровня функционирования эмоционального менеджмента: индивидуальный, определяемый способностями каждого сотрудника, и организационный, мероприятия которого основываются на формировании интересов и поведения всего персонала в целом.

В процессе формирования психологической готовности организация сталкивается с определенными сложностями: эмоционально окрашенное поведение и общение предполагает предъявление эмоций, которые являются «личным достоянием» сотрудников, что может вызывать сопротивление; эмоции выступают в роли профессионального ресурса – накопленного опыта, к которому обращается субъект в случае необходимости и который в недостаточной или несоответствующей степени соответствует ситуации; стиль лидерства в организации не соответствует специфике эмоциональной работы и образует диссонансные отношения с ее основными принципами гуманности, сотрудничества, эмоциональной компетентности [4; 5].

Обобщение требований к эмоциональному управлению на обоих уровнях позволяют выделить следующие основные направления развития психологической готовности персонала к выполнению эмоциональной работы: развитие эмоциональной компетентности персонала и внедрение современных методов руководства.

Эмоциональная компетентность, рассматриваемая как способность индивида отслеживать собственные и чужие чувства и эмоции, различать их и использовать эту информацию для направления мышления и действий,

непосредственно связана с эмоциональным интеллектом, который определяется на основе способностей, связанных с переработкой эмоциональной информации. Теория «эмоционального интеллекта» Д. Гоулмана рассматривается в качестве одной из современных теорий лидерства [1; 3].

Второе необходимое условие формирования готовности к эмоциональной работе определяется стилем руководства, используемым руководителем, который, чаще всего, становится основой для формирования стиля взаимоотношений сотрудников [4]. Наиболее соответствующим для формирования и поддержания психологической готовности к эмоциональной работе стилем руководства может стать такой стиль, при котором руководство зависит от воплощения, разработки и мобилизации эмоций – собственных и сотрудников, а руководитель проявляет заботу о каждом члене коллектива, стимулирует их развитие. По мнению ряда исследователей, эмоциональный интеллект предрасполагает лидеров использовать трансформационное поведение. Лидеры с высоким эмоциональным интеллектом могут более точно воспринимать ожидания подчиненных и понимать возможность их удовлетворения - так называемая «вдохновляющая мотивация»; усиливается способность лидеров к решению проблем: они в большей мере могут использовать положительные эмоции для улучшения функционирования организации [4; 5]. Эмоциональный интеллект и трансформационное лидерство могут оказывать существенное влияние на формирование психологической готовности к эмоциональной работе и ее функционирование.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Гоулман Д. Эмоциональное лидерство: Искусство управления людьми на основе эмоционального интеллекта / Дэниэл Гоулман, Ричард Бояцис, Энни Макки ; [Пер. с англ.] – 2-изд. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 301 с.
2. Дьяченко М. И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск: БГУ, 1976. – 176 с.
3. Колот С. А. Исследование эмоциональной работы в структуре организационной деятельности / С. А. Колот // Наука і освіта. – 2003. – № 1. – С. 16-20.
4. Колот С. А. Эффективное лидерство в структуре эмоционального менеджмента / С.А. Колот // Вісник Одеського національного університету. – Том 17. – Выпуск 8(20). – Одеса, Астропринт, 2012. – С. 399-405.
5. Barling J., Slater F., Kelloway E. Transformational leadership and emotional intelligence: An exploratory study / J. Barling, F. Slater, E. Kelloway // Leadership & Organization Development Journal. – Vol. 21. – 2000. – P. 157-161.

Колот С. О., Сенько В. Л. (Одеса – Україна)

ПРОЯВ ЛЕСТОЩІВ У ДІЛОВОМУ СПІЛКУВАННІ

У тезах розглядається роль лестощів у діловому спілкуванні, визначено смисловий зміст лестощів у порівнянні з родинними поняттями «комплімент» і «похвала», показана необхідність визначення особливостей впливу на ділове спілкування.

Kolot S., Senko V. (Odessa - Ukraine)

THE MANIFESTATION OF FLATTERY IN BUSINESS COMMUNICATION

The thesis examines the role of flattery in business communication, identifies the semantic content in comparison with related concepts of «compliment» and «praise», shows the necessity to determine the effects on business communication.

Ділове спілкування є складним і багатогранним процесом, заснованим на безпосередніх контактах людей. Аналіз проблем, пов'язаних зі спілкуванням, показує, що всі вони більшою чи меншою мірою визначаються суперечностями і конфліктами, що знижують ефективність міжособистісного спілкування і, як результат, досягнення організаційних цілей. Але, крім очевидних причин, що негативно впливають на міжособистісне спілкування й особистість людини, існують неясні, серед яких суттєве місце займають лестощі, які є невід'ємною складовою ділового спілкування. Лестощі являють собою своєрідний спосіб впливу на партнера по спілкуванню, входять в інформаційну підсистему системи організації, і на цьому рівні включені в усі організаційні взаємозв'язки та функціонування організації в цілому. Лестощі можуть бути приховані різними культурними нормами і не виражатимуться безпосередньо суб'єктом. Але лестощі з самого початку спрямовані до іншої людини, пов'язані з цілями щодо цієї людини, тобто об'єктом облесливого впливу є інша людина.

Під лестощами розуміють: догідливе вихваляння, лицемірне захоплення ким-небудь або чим-небудь [4, с. 613]; лицемірство, догідливе вихваляння [5, с. 31]; усні висловлювання, оформлені риторичними фігурами, ...мають своєю метою перебільшити чийсь достоїнства і заслуги з метою переконати адресата в чому-небудь [1, с. 58].

Представляють інтерес відповіді студентів 5 курсу ГФ і ІБЕІТ на питання, що вони вкладають у поняття «лестощі»:

– сильно прикрашені речі, які комунікатор говорить співрозмовникові для досягнення певних вигод для себе;

- інформація в прикрашеному вигляді, передана з наміром досягти корисливих цілей і в істинність якої не вірить сам комунікатор;
- фраза, що містить в собі позитивну неправдиву інформацію про співрозмовника, яка вихваляє його здібності і викликає позитивні або негативні емоції у партнера по спілкуванню;
- штучне перебільшення достоїнств співрозмовника;
- неточна інформація, що спотворює дійсність в кращу сторону, яка підноситься реципієнту з метою отримання якої-небудь вигоди чи інших позитивних для комунікатора наслідків;
- перебільшення позитивних якостей партнера по спілкуванню з метою впливу на нього для реалізації власних цілей;
- догідливе вихваляння з метою отримати заступництво.

Можна бачити, що лестоці сприймають як навмисно перекручену інформацію, засновану на перебільшенні позитивних якостей партнера по спілкуванню, таку, що прикрашає дійсність, що розкриває, або приписує позитивні риси співрозмовнику; як компонент комунікативного акту, який детермінує організаційну поведінку і виступає в якості стимулу/бар'єру в діловому спілкуванні.

Однак, у науковій літературі лестоці не однозначно асоціюються з навмисним спотворенням інформації, не завжди сприймаються в негативному сенсі і ототожнюються з брехнею. Головне правило полягає в тому, щоб вихваляння спиралося хоча б на крихту правди, причому, розміри цієї частки істини, як правило, визначаються самим об'єктом лестоців. Одній людині бажано, щоб похвальні слова на її адресу були засновані на реальних успіхах і достоїнствах, інші ж справді всеїдні і без розбору приймають будь-які форми лестоців, які б грубі і штучні вони не були. Але в будь-якому випадку, за словами Бернарда Шоу, «людям приємно вже те, що їх вважають гідними лестоців» [2, с. 94].

У буденній свідомості лестоці зазвичай асоціюються з негативною, соціально несхвалюваною дією – брехнею або лицемірством, тому видається за доцільне розвести поняття «лестоці» і «брехня».

Лестоці, що засновані на сильному перебільшенні дійсності (її спотворенні), мають в ряді випадків подібні компоненти з брехнею. Брехня чи обман – це дія, «якою одна людина вводить в оману іншу» [5, с. 22]. Основна мета суб'єкта лестоців – викликати позитивні емоції у співрозмовника. У певних випадках лестоці можуть бути побудовані на абсолютній правді, але суб'єкт лестоців передає це повідомлення із-за користі, а не для того, щоб просто зробити приємне. Лестоці робить «лестоцями» не стільки сам факт спотворення інформації, скільки наявність в улесника мети – вплинути на співрозмовника, викликавши в нього за допомогою лестоців потрібні комунікатору емоції.

Схожими за значенням з лестоцями є також поняття «комплімент» і «похвала», але існують принципові відмінності. «Комплімент – це схвальний ... мовний акт, спрямований на формування позитивної емоційної реакції співрозмовника, відрізняється суб'єктивністю оцінки, наявністю невеликого

перебільшення достоїнств співрозмовника, підвищеною емоційністю» [5, с. 25]. Хоча комплімент і допускає деяку гіперболу, він зовсім не має на увазі обману та нещирості. Цим комплімент істотно відрізняється від лестощів. Лестощі і комплімент мають різні цілі: для компліменту основною метою є, з одного боку, інформування співрозмовника про добрі почуття, з іншого боку – формування позитивної емоційної реакції співрозмовника; лестощі ж мають своєю метою змінити емоційний стан партнера по спілкуванню для того, щоб надалі змінити його установки, поведінку і т. д.

Відмінності між лестощами і похвалою образно охарактеризував відомий англійський письменник і критик середини XVIII століття С. Джонсон: «Похвалу дають в борг, а лестощі дарують» [2]. Тим не менше, люди не люблять хвалити і ніколи не хвалять безкорисливо. Отже, похвала – це умілі, приховані, витончені лестощі, приємні і тому, хто лестить, і тому, кому лестять: один приймає її як нагороду за свої достоїнства, інший підносить, щоб довести свою справедливість і проникливість [5]. Наприклад, похвала використовується не тільки з метою безкорисливо відзначити заслуги свого колеги по роботі, але й з метою сформуванню прихильності з його боку, так як головним завданням будь-якої ділової взаємодії на різних рівнях (начальник-підлеглий, колега-колега і т. д.) є розташування до себе партнера по спілкуванню, розвиток у адресата позитивного ставлення до себе, якщо ми хочемо завоювати авторитет у співрозмовника. Позитивне ставлення до комунікатора також переноситься і на його повідомлення, іншими словами – одні і ті ж аргументи приємного співрозмовника сприймаються більш позитивно, ніж неприємного. Тому, формуючи у співрозмовника позитивне ставлення до себе за допомогою тонких лестощів, можна розраховувати на зниження критичності ділового партнера [5].

Тематика лестощів і компліменту набагато ширше, ніж тематика похвали, так як похвала в більшості випадків – це оцінка конкретних досягнень людини (наприклад, зворотний зв'язок підлеглого з боку керівника).

Таким чином, лестощі можуть виступати в якості бар'єру між тими, хто спілкується, у кожному комунікативному акті, може сприяти встановленню між ними взаєморозуміння; тому розуміння сутності, цілей та видів лестощів в діловому спілкуванні є істотним чинником, що визначає успіх ділового спілкування.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Горанчук В.В. Психология делового общения и управленческих воздействий / В.В. Горанчук. – СПб.: Издательский дом «Нева»; М.: «ОЛМА-ПРЕСС Инвест», 2003.
2. Душенко К.В. Большая книга афоризмов. – Изд. 7-е, исп. / К.В. Душенко. – М.: Изд-во Эксмо, 2003.
3. Стенгел Р. Вы слишком добры. Краткая история лести. Введение / Р. Стенгел. – Режим доступа: <http://www.nytimes.com/books/first/s/stengel-kind.html>

4. Ушаков Д. Н. Толковый словарь русского языка / Д. Н. Ушаков. – Том 1. – М.: «Вече. Мир книги», 2001.

5. Щербатых Ю. В. Искусство обмана. Популярная Энциклопедия / Ю. В. Щербатых. – М.: Изд-во Эксмо, 2006.

Черненко Н. М. (Одеса, Україна)

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

У тезах обґрунтовано необхідність цілеспрямованої підготовки майбутніх менеджерів освіти до управління ризиками у навчальних закладах.

Chernenko N. (Odessa, Ukraine)

RISK MANAGEMENT IN MODERN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

In the article substantiate the necessity of purposeful training of future educational managers to risk management in educational institutions.

В умовах модернізації української системи освіти пріоритетним напрямком діяльності будь-якого навчального закладу, охочого забезпечити собі конкурентоспроможне становище на ринку освітніх послуг, стає підготовка висококваліфікованих випускників, що зумовлює низку ризиків. Аналіз робіт у галузі управління освітніми ризиками свідчить про недостатню розробленість методичних стандартів ідентифікації ризиків, а також відсутність системи підготовки майбутніх менеджерів освіти до управління ризиками у навчальному закладі.

Дослідження в цьому напрямку активно проводяться закордонними вченими, більше орієнтовані на теорію і концепції оцінки ризиків в освітній діяльності вишу. Ризикам в освітній сфері присвячені дослідження П. Щеглова, Н. Нікітіної, які виділили ризики вищого навчального закладу, ризики особистості, ризики суспільства, ризики держави і вказують на значущість освіти в масштабі країни. Взаємозв'язок проблем управління і забезпечення якості освіти у вищівській практиці знайшли відображення також у працях учених (А. Сейтешев, А. Козибай, Ш. Каланова).

У зарубіжній науковій літературі управління ризиками представлено як систематичну і комплексну діяльність. Більшість досліджень присвячені саме врахуванню потенційних та історичних ризиків в економіці, в яких вказується, що для бізнесу обов'язковим є створення резерву на покриття ризику, який повинен забезпечувати мінімальний рівень грошових коштів, необхідний для стратегічного інвестування. Наукові дослідження учених (М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі, О. Віханскім, А. Зуб) розкривають принципи і методи наукового менеджменту, що має подібні з педагогічними об'єкти вивчення, а саме: управління процесами і підпроцесами, персоналом, лідерством і мотивацією суб'єктів, управління в умовах змін і т.ін.

Соціологічні, філософські, психологічні, економічні аспекти ризику порушують у своїх працях вітчизняні дослідники С. Бикова, О. Вдовиченко, В. Вітлінський, Г. Великоіваненко, І. Івченко, Т. Гречко, С. Хаджирадева, О.Чебикін та ін.

З метою визначення усвідомлення майбутніми менеджерами освіти важливості управління ризиками у навчальних закладах було проведено анкетування. В експериментальному дослідженні взяли участь майбутні менеджери освіти від 22 до 38 років, які навчаються у Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського». Студенти оцінили за шкалою семантичної диференціації подані десять тверджень за рівнем значущості від 1 до 10.

Результати проведеного пілотного дослідження (див. рис.) дають можливість констатувати, що більшість (53%) майбутніх менеджерів освіти засвідчили «низький» рівень усвідомлення важливості управління ризиками у навчальному закладі, 45% – «середній» рівень і лише 2% – «високий» – дійсно усвідомлюють важливість зазначеного процесу.

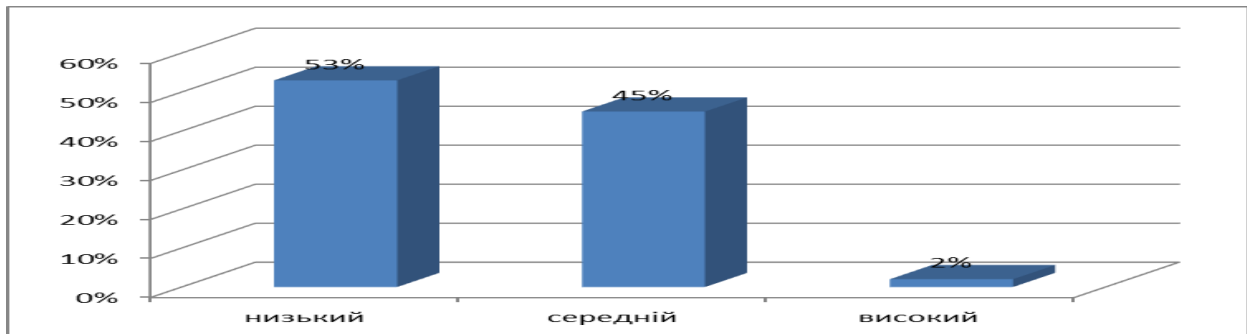

Рис. Результати опитування майбутніх менеджерів освіти щодо усвідомлення важливості управління ризиками у навчальному закладі

Незважаючи на те, що у майбутніх менеджерів освіти низькі показники загального результату щодо усвідомлення важливості управління ризиками, у варіантах відповіді на запитання «В умовах сучасних змін та розвитку українського суспільства вкрай важливим є управління ризиками у навчальних закладах» 48% опитуваних засвідчили «високий» рівень значущості, з них 15% оцінили важливість управління ризиками у навчальному закладі найвищим показником «10», 13% – «9», а 20% – «8», що підтверджує значущість твердження. Варіанти відповідей «середній» було обрано 21% майбутніх менеджерів освіти (з них 9% оцінили важливість управління ризиками показником «7», 6% – «6», 4% – «5» і 2% – «4»); «низький» – 31% опитуваних, (з них 12% – показником «3», 15% – «2» і 4% – «1»). Однак якісний аналіз коментарів респондентів засвідчив відсутність необхідної підготовки майбутніх менеджерів освіти до управління ризиками у навчальних закладах і наявну потребу в ній. Це підтверджується відповідями і коментарями респондентів на наступні питання. Більшість майбутніх менеджерів освіти (68%) зазначили, що управляти ризиками немає потреби, оскільки навчальні заклади не є прибутковими організаціями; лише 23% відзначили, що мінімізування або

ліквідування ризиків можливо за умови збільшення фінансування; 28% – ризики треба ідентифікувати, оцінювати і приймати відповідне рішення. Не бачать перспектив здійснення постійного моніторингу за напрямами діяльності навчального закладу з метою виявлення ризиків – 52% опитуваних; не вважають, що проведення якісного і кількісного аналізу є необхідною умовою ефективного управління ризиками – 68%, не враховують шляхи запобігання та мінімізації ризиків у навчальному закладі – 56%. Проте 2% майбутніх менеджерів освіти зазначили, що не всі ризики можна мінімізувати, є ті, які менеджер освіти повинен прийняти.

Отже, за результатами проведеного анкетування можна зробити такі висновки: більшість майбутніх менеджерів освіти вважають необхідним управляти ризиками у навчальних закладах, усвідомлюють важливість, водночас потребують цілеспрямованої підготовки і навчально-методичної допомоги з питань управління ризиками у навчальних закладах, оскільки не володіють процесом управління ризиками, методами обробки та реагування на ризики. Доцільним вважаємо введення елективного курсу з основ управління ризиками у навчальних закладах, що сприяв би удосконаленню вмінь і навичок застосування різних інструментів та процедур ризик-менеджменту при вирішенні проблемних завдань у навчальних закладах.

Кирилова О. Л. (Одеса, Україна)

**ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ЯК ФУНКЦІЯ УПРАВЛІННЯ
КЕРІВНИКА ЗНЗ**

У тезах обґрунтовано доцільність формування іміджу сучасного навчального закладу; проаналізовано зарубіжний та вітчизняний досвід науковців, які у своїх працях розглядають шляхи створення й розвитку іміджу; розкрито зміст та складові іміджу; окреслено напрями формування позитивного іміджу навчального закладу для прийняття управлінських рішень щодо створення його конкурентоспроможності.

Kyrylova O. (Odessa, Ukraine)

**FORMING OF IMAGE AS THE FUNCTION OF MANAGEMENT IN
EDUCATIONAL ESTABLISHMENT**

The article is grounded the appropriateness of forming of image of contemporary educational establishment; it is analyzed foreign and native experience of scientists, who had examined the ways of creation and development of image in their manuscripts; it is exposed the content and the components of image. It is characterized the directions of forming of positive image.

Сучасні навчальні заклади мають бути конкурентоспроможними на ринку освітніх послуг. Саме імідж є тим засобом, що дає змогу зробити

результат діяльності закладу відкритим і привабливим для цільових аудиторій. Імідж навчального закладу є складним утворенням і формується упродовж тривалого часу, зокрема через поширення інформації про якість освітніх послуг.

Формування позитивного іміджу в сучасних соціально-економічних умовах є необхідним для кожного загальноосвітнього навчального закладу будь-якої форми власності. Стійкий позитивний імідж школи сьогодні можна розглядати як важливий результат роботи школи і як додатковий ресурс управління та розвитку освітнього закладу.

Школа – це відкрита, пов'язана з багатьма суспільними інститутами соціально-педагогічна система, про яку дедалі частіше говорять як про сферу освітніх послуг. Саме тому керівник має замислюватися над тим, у чому перевага його навчального закладу перед іншими. Створення позитивного іміджу освітньої організації підвищує ефективність її діяльності, надає можливість більш повно задовольнити потреби учнів та їх батьків як споживачів освітніх послуг.

Імідж був присутнім завжди, але в наш час його значення різко зросло. Сьогодні сучасні навчальні заклади, особливо приватні, розуміють значення іміджу освіти й самі працюють над цим. Здебільшого імідж навчального закладу складається з тих самих складових, що й реклама товару. Тут і привабливий індивідуальний підхід, і навчання декількома іноземними мовами, і запрошення до викладання викладачів із закордону, і можливість закордонного стажування тощо. Але більшість загальноосвітніх навчальних закладів бачать власний імідж у стабільному якісному навчальному процесі, який тримається на ентузіазмі викладачів.

Етимологічно поняття «імідж» (уперекладі з французької – image) означає образ, зображення, уявлення. Імідж (англ. image, від лат. imago – образ, вигляд) – це цілеспрямовано створюваний образ (будь-якої особи, явища, предмета), що покликаний здійснити емоційно-психологічний вплив на будь-яку особу з метою популяризації, реклами тощо.

Словник іноземних слів тлумачить це поняття таким чином: «Імідж – цілеспрямовано сформований образ (будь-якого явища, предмета), що вирізняє його певні ціннісні характеристики і котрий покликаний здійснити емоційно-психологічний вплив на людину з метою популяризації, реклами і т.п.».

Імідж – це спеціально сконструйований образ, який повинен відповідати очікуванням і потребам тих, на кого він спрямований. Під іміджем розуміється емоційно забарвлений образ, який утворився у масовій свідомості і який визначається співвідношенням між різними сторонами його діяльності та транслюється у зовнішнє середовище [6, С. 45].

Важливою управлінською проблемою є створення позитивного іміджу навчального закладу.

Вітчизняні науковці під поняттям «імідж навчального закладу» розуміють «враження від будь-чого, індивідуальний стиль, усталену думку

споживачів освітніх послуг щодо престижності навчального закладу, його репутації та репутації його керівників, а також щодо якості освіти, яку надає цей навчальний заклад [4, С. 64].

Формування іміджу навчальної установи – це процес, у ході якого створюється якийсь спланований образ на основі наявних ресурсів. Метою створення іміджу є підвищення конкурентоздатності, залучення інвестицій, встановлення та розширення партнерських зв'язків.

Науковці в іміджі навчального закладу умовно виділяють дві складові:

- інформаційну, що являє собою образ організації, який існує у свідомості населення;
- оціночну, що відображає думку населення щодо діяльності навчального закладу [6, С. 46].

У сучасному суспільстві необхідність формування іміджу навчального закладу обумовлена наступними причинами:

- складна демографічна ситуація підсилює конкуренцію серед освітніх закладів однієї території в боротьбі за набір учнів і збереження контингенту;
- сильний позитивний імідж полегшує доступ освітнього закладу до кращих ресурсів: фінансових, інформаційних, людських тощо;
- маючи сформований позитивний імідж, освітній заклад за рівних умов стає привабливішим для педагогів, адже може забезпечити їм стабільність і соціальний захист, задоволеність працею і професійний розвиток;
- стійкий позитивний імідж дає ефект придбання освітнім закладом певної сили, тобто створює запас довіри до всього, що відбувається в стінах закладу, зокрема й до інноваційних процесів.

Перш ніж перейти до висвітлення основних положень процесу формування іміджу навчального закладу треба розглянути компоненти іміджу навчального закладу.

І.Лазаренко виділяє у проблемі формування іміджу освітньої установи мотиваційно-цільовий, змістовий і технологічний компоненти [5, С. 36].

Мотиваційно-цільовий компонент включає вивчення потреб усіх суб'єктів педагогічної практики у формуванні іміджу установи, як усередині, так і за її межами; психологічну готовність до участі в майбутній роботі; вивчення наявного досвіду; формування мети та завдань даного управлінського нововведення, результатів його впровадження.

Змістовний компонент розкриває сутність поняття «імідж освітньої установи», його структурні елементи, їхню характеристику, критерії відбору змісту інформаційних матеріалів, певного оформлення. змісту інформаційних Технологічний компонент припускає послідовність етапів реалізації даного нововведення, технологічну готовність суб'єктів діяльності, вироблення рекомендацій з його використання.

Є. Зуєва у своїх дослідженнях визначає, що складовими позитивного іміджу навчального закладу є:

- наявність довгострокової освітньої стратегії;
- сприятливий морально-психологічний клімат у колективі;
- захоплений, небайдужий, професійний педагогічний колектив;
- наявність об'єднаного дитячого колективу та його керівних органів;
- постійний саморозвиток колективу, об'єднання спільною справою дитячого, батьківського і вчительського колективів;
- наявність яскравої зовнішньої атрибутики (девіз, прапор, елементи форми в одязі, власний сайт тощо) [3].

С. Сушко у роботі «Сучасна модель управління гімназією» виділяє напрями формування позитивного іміджу закладу освіти, серед яких:

– «внутрішній» – у процесі формування творчого середовища та соціально-психологічного настрою в колективі (обґрунтування та впровадження інноваційних підходів до діяльності членів адміністрації, учителів, учнів; формування творчої «управлінської команди», налагодження оптимальних міжособистісних стосунків у колективі, становлення «духу» навчального закладу, почуття патріотизму у вчителів та учнів);

– «зовнішній» – при взаємодії закладу освіти із соціальним середовищем, передусім у місті, районі, області (розробка символіки, атрибутики, форми одягу, бланків, грамот, перехід з одного ступеня навчання на інший; оформлення приміщення, підготовка ділових паперів, інформаційних проектів, буклетів, презентацій навчального закладу, розробка проекту його розвитку) [8].

Поряд з цим, С. Сушко окреслює етапи формування позитивного іміджу навчального закладу, а саме:

1) початковий імідж (створення особистого іміджу керівника, власної концепції закладу освіти, що приваблювала б новизною та актуальністю; робота з кадрами, добір їх і розстановка; укладання угод із ВНЗ, створення оптимальних умов, котрі забезпечували б універсальність та елітарність освіти);

2) прогресуючий імідж (заходи щодо створення реклами через засобимасової інформації);

3) сталий імідж (стійка позитивна суспільна думка, сформована за допомогою фактичних даних за підсумками високих результатів навчання; акредитація чи ліцензування державної програми; загальноновизнана популярність) [8, С. 96].

Т. Пискунова вважає, що головними суб'єктами формування іміджу є керівник, вчителі та співробітники школи, а також різні соціальні групи, зацікавлені в наданні освітніх послуг. До цих груп належать учні та їх батьки, працівники навчальних закладів, які надають освітні послуги паралельно зі школою, робітники підприємств, організацій, які приймають випусників на роботу, органи управління освітою, місцеві мешканці.

Структура іміджу, на її думку, складається із семи компонентів: образ керівника, якість освіти, стилю навчального закладу, зовнішньої атрибутики,

образу персоналу, вартості освітніх послуг, рівня психологічного комфорту [7].

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що сучасні навчальні заклади мають бути конкурентоспроможними на ринку освітніх послуг. Саме імідж є тим засобом, що дає змогу зробити результат діяльності закладу відкритим і привабливим для цільових аудиторій. Імідж навчального закладу є складним утворенням і формується упродовж тривалого часу, зокрема через поширення інформації про якість освітніх послуг. Під формуванням іміджа навчального закладу більшість дослідників розуміють процес, у ході якого створюється певний запланований образ на основі наявних ресурсів. Метою створення іміджу є підвищення конкурентоспроможності, залучення інвестицій, встановлення і розширення партнерських зв'язків. Варто відмітити, що майже усі дослідники відмічають головними структурними компонентами іміджу навчального закладу імідж керівника і імідж педагогічного колектива.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Браун Л. Имидж – путь к успеху / Л. Браун ; [Пер. з англ.]. – Спб. : Питер-Пресс, 1996. – 288 с.
2. Даниленко Л. І. Менеджмент інновацій в освіті / Л. І. Даниленко. – К.: «Шкільний світ», 2007. – 117 с.
3. Зуева Е. И. Подходы к формированию имиджа образовательного учреждения / Е. И. Зуева. – М.: Мысль, 2001. – 107 с.
4. Імідж школи на порозі ХХІ століття / [ред. колегія: Т. С. Антоненко, І. Г. Срмаков, А. Ф. Головченко, Л. М. Карамушка та ін.]. – Ч. 1. – К., 1998. – 380 с.
5. Лазаренко І. Формування іміджу освітньої установи / І. Лазаренко // Директор школи. – 2006. – С. 36-39.
6. Пискунов М. С. Имидж образовательного учреждения: структура и механизмы формирования / М. С. Пискунов // Мониторинг и стандарты в образовании. – 1999. – № 5. – С. 45-51.
7. Пискунова Т. Н. Условия и факторы формирования позитивного имиджа общеобразовательного учреждения: дис.... канд. психол. наук. / Т. Н. Пискунова. – Москва, 1998. – С. 11.
8. Сушко С. Сучасна модель управління гімназією / С. Сушко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2003. – № 3. – С. 85-100.
9. Формування іміджу сучасного навчального закладу / С. В. Одайник // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2013. – Вип. 32. – С. 346-351.

Лєскова Л. Ф. (Чернігів, Україна)

РОЛЬ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МЕНЕДЖЕРА СОЦІАЛЬНОЇ СЛУЖБИ

У тезах розкривається суть дефініції «тайм-менеджмент» та доводиться необхідність впровадження тайм-менеджменту у професійну діяльність управлінця соціальної агенції.

Lieskova L. (Chernihov, Ukraine)

THE ROLE OF TIME MANAGEMENT IN PROFESSIONAL ACTIVITIES OF SOCIAL SERVICE MANAGER

The definition «time-management» is defined and the necessity of the time-management's implementation in professional activity of a manager of social agency is proved in the theses.

Управлінець є центральною фігурою будь-якої організації. Від ефективності його праці залежить результат діяльності не тільки окремих підрозділів, але й усієї організації в цілому. Відсутність правильного нормування управлінської праці, обліку та аналізу робочого часу призводить до суттєвих втрат такого цінного ресурсу як робочий час управлінця. Для того, щоб досягти успіху керівникам (менеджерам) організацій соціальної сфери потрібно постійно підвищувати ефективність – власну й підлеглих. Реалізувати це можливо за допомогою управління часом – тайм-менеджменту. Його особливість полягає не в тому, щоб працювати якомога більше, а в тому, щоб успішно справлятися з усіма професійними і особистими завданнями, все встигати і таким чином робити своє життя гармонійним. Актуальність проблематики управління часом на всіх рівнях менеджменту полягає у тому, що тайм-менеджмент є однією з найбільш вигідних інвестицій, це дуже перспективний ресурс поживлення людської праці, а отже, й усього соціально-економічного процесу в системі будь-якого рівня.

Класиками теорії тайм-менеджменту вважаються Ф. У. Тейлор, К. Макхэм, М. Х. Мескон. Нині ця проблема досліджується науковцями та публіцистами з різних країн, і вже запропоновано багато методик управління часу.

Термін «тайм-менеджмент» походить від англійського *time-management*, що в перекладі означає «управління часом». Варто зазначити, що «тайм-менеджмент» – категорія дещо абстрактна. Управління часом не існує в природі. Ми можемо управляти грошима, іншими матеріальними ресурсами, власним здоров'ям, в якійсь мірі, власною долею – всім тим, на що ми можемо спрямовувати свій вплив. Впливати на час неможливо. Найліпше, що людина може зробити – це усвідомити природу часу і навчитися будувати своє життя з урахуванням його двох основних особливостей – обмеженість часового ресурсу та безповоротність плину часу. «Час – це гроші». Так, ще до недавнього часу можна було вважати, що це добре відома кожній людині аксіома. Однак XXI століття змінило пріоритети, поставивши під сумнів цю істину. Сьогодні ми вважаємо, що час уже не гроші – він значно дорожчий. Час, на відміну від грошей, не можна накопичити, а тим більше – використати двічі [6].

Зазвичай, вчені розглядають тайм-менеджмент як галузь менеджменту, котра динамічно розвивається, й основне завдання якої полягає у виявленні методів і принципів ефективного управління часом.

«Один із прийомів організації часу – введення жорсткого режиму дня», – вважав Іммануїл Кант (1724-1804), який жив настільки ритмічно, що сусіди перевіряли годинник, коли він виходив на прогулянку. Важко знайти продуктивну творчу особистість, у якої не було б жорсткого режиму роботи.

Одним із перших, хто підняв питання про проблему та постановки цілей, вибору пріоритетів у справах, і розумного використання часу людиною був римський філософ Луцій Сенека. Він стверджував: «Коли я не знаю, на яку гавань мені потрібно тримати курс, тоді жоден вітер не буде для мене попутним» [8, С. 145]. У своїх «Листах до Луцилія» він закликав свого друга «берегти й накопичувати час, який раніше забирали або крали, який даремно минав». Це – перший лист із моральних листів до Люцилія, написаних Луцієм Аннеєм Сенекою у перше десятиліття нової ери. Сенека рекомендує: письмовий облік усього часу; поділ часу на добре, погано витрачений та витрачений на байдкування; оцінювати життя за наповненістю прожитого часу [4, С. 7-8].

Англійський вчений, політик і філософ Френсіс Бекон писав: «Вибирати час правильно – значить володіти життям. Несвоєчасність згубна». Варто відзначити систему управління особистим часом Бенджаміна Франкліна, основу якої становить вибір довгострокових і короткострокових цілей, без чого неможливо уявити сучасний тайм-менеджмент [2].

Г. Архангельський розглядає тайм-менеджмент як комплексну систему управління собою і своєю діяльністю [3, С. 24]. І недаремно все частіше серед фахівців зустрічаються заклики замінювати поняття тайм-менеджмент поняттям самоменеджмент, оскільки те, чому учать тренери, ведучі семінарів, автори книг і науковці – це, дійсно, не робота з часом, а робота над собою. Справжній тайм-менеджмент, перш за все, включає, на думку Л. Образцової, вміння ставити перед собою цілі; планування своєї діяльності (формулювання завдань, вибір оптимальних рішень, найбільш ефективних способів досягнення поставлених цілей); розвиток навичок самоконтролю, здатності самостійно оцінювати успішність (або неуспішність) своїх дій; облік витрати часу, вміння ефективно використовувати всі доступні резерви часу [7, С. 9-10].

О. Азарова зазначає, що тайм-менеджмент дає можливість навчитися розуміти, що є важливим для досягнення поставлених цілей, сприяє досягненню своїх цілей швидше, наповненню життя новим сенсом і задоволенням; успіху як у роботі, так і в особистому житті.

Отже, під тайм-менеджментом ми розуміємо управління собою, застосовуючи відповідні методики та механізми організації часу, які сприятимуть діагностиці тимчасових проблем в управлінні часом та формуванню індивідуальної технології, яка найбільше відповідає характеру, темпераменту, біологічним ритмам та роду занять [1].

Основними факторами, що обумовлюють максимальні (і найдорожчі) втрати часу, є так звані «поглиначі часу» (хронофаги) – це вид стандартних ситуацій та інші перепони, що тимчасово зупиняють процес роботи або перешкоджають та унеможливають подальше її виконання.

Основні поглиначі часу: не чітка постановка цілей; відсутність пріоритетів в справах; намагання зробити забагато за один раз; зайві, не важливі розмови; бажання завжди бути корисним і всім допомагати; не правильне планування дня; не правильна організація робочого місця; недостатність мотивації; довготривалі та неефективні телефонні розмови; пошук записів, телефонних номерів та адрес; неочікувані відвідувачі; нездатність сказати «ні»; неповна або неточна інформація; відсутність самодисципліни; невміння довести розпочату справу до кінця; недостатня підготовка до співбесіди; зовнішні фактори, що відволікають; синдром «відкладання»; надмірна комунікабельність; бажання знати все; довге очікування і повільне включення в роботу; рідке делегування повноважень; не достатній контроль за виконанням ваших доручень [5].

Аналіз поглядів учених щодо сутності поняття «тайм-менеджмент» свідчить про відсутність єдиної думки та поліваріантність поняття. Управління часом, тайм-менеджмент – сукупність методик оптимальної організації часу для виконання поточних задач, проектів та календарних подій. Типовими підходами в управлінні часом є постановка пріоритетів, розбиття великих завдань та проектів на окремі дії та делегування іншим людям (підлеглим співробітникам). До управління часом належать також методи впливу на мотивацію та контролю результатів.

Ефективне і раціональне використання часу є результатом наукової організації праці, режиму праці та відпочинку, вміння встановити пріоритетні завдання, специфіки ділових комунікацій. Ефективне використання часу – це невід’ємна складова культури управління, етики професійних відносин.

Умовно тайм-менеджмент (ТМ) можна поділити на індивідуальний та корпоративний. Індивідуальний ТМ являє собою набір техніки для самоорганізації. Корпоративний ТМ представлений консалтинговими послугами – коли замовнику надаються і разом з ним уточнюються розробки по створенню цілісного регламенту організації. Результат цієї роботи прямо залежить як від досвіду консультантів, так і від суб’єктивної думки керівництва [9].

Широкої світової практики здобули, зокрема, такі технології ефективного використання часу як система Франкліна, принцип Ейзенхауера, принцип Парето, «АВС-аналіз». Використовуючи цей досвід та основні правила побудови системи управління часом, менеджер в змозі виробити власну технологію, яка дозволить ефективно використовувати свої можливості та можливості команди, з якою він працює.

Тайм-менеджмент вчить управляти часом. Він показує як потрібно працювати, щоб проявляти більше вмінь, а не напруги. У результаті цього залишається більше часу для себе, сім’ї, друзів. З’являється час для втілення

в життя власної мрії, для якої «ніколи не вистачало часу». Менеджер менше відчуває себе залежним від безконтрольного стану або оточення. Стає легше імпровізувати, вносити поправки та переробляти різні сторони життя так, щоб ці зміни якнайбільше відповідали інтересам конкретної особистості, її цілям та її світогляду.

Впровадження тайм-менеджменту передбачає, що управлінець буде творчо підходити до його використання. Кращі методи управління часом – це методи, що є зручними особисто для кожного.

У процесі використання технологій управління часом в установах соціальної сфери може виникнути безліч непередбачуваних ситуацій, які можуть спричинити відхилення від планових показників. Для того, щоб уникнути негативних наслідків таких ситуацій, необхідно постійно здійснювати моніторинг використання робочого часу.

Завдяки впровадженню системи моніторингу керівництво соціальної установи завжди матиме змогу оцінити правильність та ефективність прийнятих управлінських рішень стосовно раціонального використання робочого часу.

І, насамкінець, слід зазначити, що сучасних систем управління часом досить багато. На сьогоднішній день не існує універсальної методики тайм-менеджменту, яка б підходила усім: і менеджерам середньої ланки, і керівникам великих підприємств, і молодим мамам, і студентам, і викладачам. Головне, потрібно пам'ятати, що основне завдання тайм-менеджменту – не упорядкування всієї інформації і не перерахунок усіх справ, а пошук найбільш раціонального способу реалізації своїх справ із урахуванням їх пріоритетності.

Отже, для ефективного управління своїм часом необхідно визначити головні причини втрати часу та шляхи для їх подолання. Саме завдяки ефективному управлінню своїм часом менеджер соціальної роботи стає цілеспрямованим, впевненим у своїх силах, дисциплінованим, самоорганізованим, досягає успіхів як на роботі, так і в особистому житті.

Для забезпечення дієвості та ефективності тайм-менеджменту в системі управління робочим часом в установі соціальної роботи доцільно: чітко визначати пріоритетність завдань; скорочувати втрати робочого часу; вміло делегувати повноваження; покращувати власні комунікаційні навички; правильно інструктувати та своєчасно навчати персонал технологіям самоменеджменту; проводити моніторинг процесів управління робочим часом.

Сучасний менеджер соціальної роботи має керувати не тільки процесами, але й часом. Це дозволить ефективно використовувати свої можливості та можливості команди, з якою він працює, при цьому раціонально виділяти на все час.

ЛІТЕРАТУРА // ЛІТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Азарова О. Тайм-менеджмент за 30 минут / О. Азарова. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2007. – 160 с.

2. Архангельский Г. А. Организация времени / Г. А. Архангельский. – СПб. : Питер, 2006. – 448 с.
3. Архангельский Г. Корпоративный тайм-менеджмент : энциклопедия решений / Г. Архангельский. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2008. – 160 с.
4. Гупалов В. К. Управление рабочим временем на предприятии / В. К. Гупалов – М.: Полярис, 2001. – 192 с.
5. Еремич Н. Тайм-менеджмент для женщин. Как все успевать / Н. Еремич. – СПб.: Питер, 2008. – 176 с.
6. Колесов О. С. Тайм-менеджмент – управління часом / О. С. Колесов, А. В. Вацьківська // Збірник наукових праць Вінницького національного університету. Серія: Економічні науки. – Вінниця, 2011. – Вип. № 2(53). – Том 3. – С. 61-69.
7. Образцова Л. Время – деньги. Как управлять своим временем / Л. Образцова. – М. : АСТ, СПб : Сова, 2007. – 126 с.
8. Прентис С. Интегрированный тайм-менеджмент / С. Прентис. – М.: Добрая книга, 2007. – 145 с.
9. Романець Д. Як правильно планувати і використовувати свій час? [Електронний ресурс] / Д. Романець. – Режим доступу: <http://www.umoloda.kiev.ua/regions/0/203/0/40260>.

СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ТА ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ SOCIAL CARE AND COUNSELING ISSUES

Охман М. Ф. (*Одеса, Україна*)

ФОРМУВАННЯ У СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

В тезах розглядаються шляхи формування позитивного ставлення молоді до здорового способу життя.

Okhman M. (*Odessa, Ukraine*)

CREATING A POSITIVE ATTITUDE TO HEALTHY LIFESTYLE AMONG TODAY'S YOUTH

In theses considered ways of creating positive attitudes of young people towards a healthy lifestyle.

Зміна соціально-економічних умов, поширення інформаційних технологій призвела до відсутності мотивації студентської молоді не тільки навчатися, але й вести здоровий спосіб життя. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується зниженням рівня здоров'я підростаючого покоління. Молодь схильна до зниження фізичного і підвищення нервово-психологічного навантаження, до функціональних відхилень в діяльності різних систем організму, опорно-рухового апарату, погіршення зору, інфекційні захворювання та багато іншого. Ми часто можемо бачити, на жаль, і легковажне відношення до свого здоров'я: свідоме паління, алкоголізм, наркоманія, проституція, потурання своїм лінощам, неорганізованість, проблеми надмірної ваги, та недобре агресивне ставлення до навколишнього світу. Тому так гостро постає проблема формування позитивного ставлення до здорового способу життя у молоді.

Звісно, говорити про популярність профілактики здорового способу життя серед більшості нашої молоді було б передчасним. Більшість молоді вважає, що це потрібно людям похилого віку, інвалідам. Поступово формується зовсім необґрунтована впевненість у тому, що здоров'я гарантовано саме собою молодим віком, що будь-яке навантаження, значні порушення харчування, режиму, відпочинку, небезпечна поведінка й зловживання токсичними речовинами, стреси, гіподинамія, інші фактори ризику молодий організм здатен побороти самостійно [1].

Поведінка людини важлива для здоров'я, оскільки впливає на нього безпосередньо через спосіб життя або опосередковано-через економічні чи соціоекономічні умови, які, безперечно є основною детермінантою здоров'я.

Щоб вплинути на поведінку людини, необхідне бажання і зусилля з боку самої людини, сім'ї та суспільства. Спосіб життя залежить від особливостей характеру конкретної людини, її психіки, стану здоров'я, функціональних можливостей організму. Створюючи свій спосіб життя, молоді люди, зазвичай, опираються на досвід своїх батьків, родичів, авторитетних учителів.

Між способом життя і здоров'ям існує певний взаємозв'язок, який найбільш повно відображається у понятті «здоровий спосіб життя». На мій погляд, достатньо точно висловився у своїй праці Ю. М. Гавриленко. Фізичне здоров'я передбачає хороше самопочуття, бадьорість, наявність енергії, працездатність та відсутність симптомів захворювань. Соціальне здоров'я залежить від особистісного та професійного самовизначення, задоволення сімейним та соціальним статусом, гнучкості життєвих стратегій та їх відповідності соціокультурній ситуації (економічним, соціальним очікуванням) [1].

Ефективність процесу формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя залежить від відповідної спрямованості виховного процесу, форм та методів його організації. Серед форм і методів процесу формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя головна роль належить активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії і сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості. До них також належать соціальне проектування, метод відкритої трибуни, ситуаційно-рольова гра, соціально-психологічний тренінг, інтелектуальний аукціон, метод аналізу соціальних ситуацій з морально-етичним характером, гра-драматизація тощо.

Дуже доцільно застосовувати традиційні методи: бесіда, диспут, лекція, семінар, роз'яснення, переконання, позитивний і негативний приклади, методи вироблення звичок, метод вправ, контролю і самоконтролю, створення громадської думки тощо.

Треба відзначити, що формування здорового способу життя молоді – складний процес, який потребує як найбільшої кількості людей, різних організацій і насамперед – самої молоді. Ефективність цього процесу залежить від таких важливих складових: 1) виховання у молоді інтересу до знань фізичними вправами; 2) озброєння їх знаннями з фізичної культури, фізіології, гігієни людини та вироблення на їх основі переконань в необхідності систематично займатися фізкультурою; 3) практичне навчання студентів кожен день самостійно займатися фізичними вправами; 4) створення позитивного мікроклімату в колективі навчального закладу; 5) підвищення педагогічної культури батьків (консультування батьків та сімей із питань сімейних конфліктів, взаємин між поколіннями, витоків конфліктів у сім'ї тощо); 6) підготовка фахівців, які працюють із молоддю, у сфері охорони здоров'я, освіти, розваг тощо; 7) інтеграція та координація зусиль державних і громадських організацій, релігійних організацій щодо широкого поля діяльності у сфері формування здорового способу життя молоді; 8) залучення засобів масової інформації щодо пропаганди здорового

способу життя, орієнтації молоді на кращі здобутки духовної спадщини, популяризації притаманних українському народові загальнолюдських цінностей, запобігання негативному впливові на систему цінностей інформації, що містить елементи жорстокості та насильства; 9) розроблення інформативно-освітніх програм, тренінгів, шкіл та матеріалів, орієнтованих на формування життєвих навичок, які ведуть до збереження, зміцнення та відтворення здоров'я [2].

ЛІТЕРАТУРА // ЛITERATURA // REFERENCES

1. Гавриленко Ю. М. Виховання здорового способу життя старшокласників у процесі навчально-виховної діяльності загальноосвітніх шкіл Автономної Республіки Криму: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / Ю. М. Гавриленко. – Херсон, 2006. – 29 с.

2. Формування навичок здорового способу життя в дітей і підлітків / Н. Ю. Максимова, А. Й. Капська, О. Г. Карпенко [та ін.]. – К.: Ніка-Центр, 2001. – 264с.

Кривдіна І. Б. (Одеса, Україна)

**СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМ
ОСОБАМ В УКРАЇНІ**

У тезах розглядаються основні види соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам в Україні та їхнє закріплення у нормативно-правових актах.

Kryvdina I. (Odessa, Ukraine)

**SOCIAL ASSISTANCE TO INTERNALLY DISPLACED
PERSONS IN UKRAINE**

In article examines the main types of social assistance to internally displaced persons in Ukraine and their consolidation in the regulations.

Соціальна допомога – це грошова допомога й допомога в натуральній формі, що здебільшого фінансується з бюджету та добровільних пожертвувань і сплачуються людям, які опинилися у складній життєвій ситуації та перебувають у нужді, як на основі перевірки їхнього доходу та засобів існування, так і за певними критеріями без перевірки доходу. В Україні створено систему соціальної допомоги, яка складається з житлової субсидії, допомоги малозабезпеченим сім'ям, допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам, допомоги сім'ям з дітьми.

Науковим завданням тез є розгляд основних видів соціальної допомоги громадянам, які переселилися з тимчасово окупованих територій та територій,

на якій проводиться антитерористична операція (внутрішньо переміщеним особам).

Поняття «внутрішньо переміщеної особи» як громадянина України, якого змусили або який самостійно покинув своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, масових порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру закріпив Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.14 р. № 1706-VII. В його тексті, міститься загальна інформація про те, що внутрішньо переміщені особи мають право на отримання матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, безпосередньо у робочих органах Фонду соціального страхування України за фактичним місцем проживання, перебування (ст. 7 ч.10). Кабінету Міністрів України встановлювалася необхідність вжити заходів із розробки та внесення змін до нормативно-правових актів стосовно спрощення процедури переоформлення документів і отримання соціальних виплат для цієї категорії громадян(ст. 20 ч.4) [1].

Вже 5 листопада 2014 року вийшла Постанова Кабінету Міністрів України «Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» № 637, яка підтверджувала, що виплата пенсій (щомісячного довічного грошового утримання), довічних державних стипендій, усіх видів соціальної допомоги та компенсацій, матеріального забезпечення, надання соціальних послуг за рахунок коштів державного бюджету та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування здійснюються за місцем перебування таких осіб на обліку, що підтверджується відповідною довідкою [8].

Видами зазначеного матеріального забезпечення, зокрема, слід назвати: допомога по тимчасовій непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною); допомога по вагітності та пологах; допомога на поховання (крім поховання пенсіонерів, безробітних та осіб, які померли від нещасного випадку на виробництві); допомога по тимчасовій непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням; допомога по тимчасовій непрацездатності по догляду за хворою дитиною віком до 14 років; допомога по тимчасовій непрацездатності по догляду за хворим членом сім'ї (крім догляду за хворою дитиною віком до 14 років); допомога по тимчасовій непрацездатності в разі захворювання матері або іншої особи, яка фактично здійснює догляд за дитиною віком до трьох років або дитиною-інвалідом віком до 18 років; допомога по тимчасовій непрацездатності, що викликана карантинном, накладеним органами санітарно-епідеміологічної служби; допомога по тимчасовій непрацездатності в разі тимчасового переведення застрахованої особи відповідно до медичного висновку на легшу,

нижчеоплачувану роботу; допомога по тимчасовій непрацездатності в разі здійснення протезування за медичними показаннями в стаціонарі протезно-ортопедичного підприємства; допомога по тимчасовій непрацездатності в разі здійснення санаторно-курортного лікування застрахованої особи; допомога по тимчасовій непрацездатності в разі настання тимчасової непрацездатності застрахованої особи у період вирішення спору про незаконність її звільнення з роботи; допомога по безробіттю, у тому числі одноразова її виплата для організації безробітним підприємницької діяльності; допомога на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні [2].

Новими видами соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам в Україні є:

1) щомісячна адресна допомога для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, яка надається зазначеним особам, що стоять на обліку в структурних підрозділах з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві держадміністрацій, структурних підрозділах з питань соціального захисту населення виконавчих органів міських, районних у містах рад [9];

2) одноразова грошова допомога – кошти, що надійшли в національній та іноземній валюті Мінсоцполітики від фізичних та юридичних осіб, резидентів і нерезидентів як благодійна пожертва, гуманітарна допомога, гранти та дарунки [7].

Таким чином, система соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам в Україні складається із вже раніше існуючого матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням (в тому числі на випадок безробіття, тимчасової втрати працездатності, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання тощо), а також ряду нових видів соціальних допомог (зокрема, благодійних), що в цілому дають можливість зазначеним особам підтримувати належний прожитковий рівень у складній життєвій ситуації. Основний критерій, що дає право на отримання вище перерахованих видів соціальної допомоги – підтвердження правого статусу внутрішньо переміщеної особи шляхом пред'явлення довідки про постановку на облік в органах соціального захисту населення та Державної міграційної служби України.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.14 р. № 1706-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>

2. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.99 р. № 1105-XIV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/find:про+загальнообов'язкове+державне+соціальне+страхування/T991105.html

3. Про затвердження Порядку надання страхових виплат, фінансування витрат на медичну та соціальну допомогу, передбачених

загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання для осіб, які переміщуються з тимчасово окупованої території і районів проведення антитерористичної операції: Постанова правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, Порядок від 11.12.2014 № 20. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0006-15>

4. Про затвердження Порядку надання матеріального забезпечення за рахунок коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції: Постанова Фонду втрати працездатності, Порядок від 26.12.2014 № 37. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0068-15>

5. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02.03.2000 р. № 1533-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>

6. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.

7. Про затвердження Порядку використання коштів, що надійшли від фізичних та юридичних осіб для надання одноразової грошової допомоги постраждалим особам та особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України або району проведення антитерористичної операції: Постанова Кабінету Міністрів України, Порядок від 01.10.2014 № 535. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/535-2014-п>

8. Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.11.2014 № 637. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/637-2014-п>

9. Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України, Порядок від 01.10.14 г. № 505. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP140505.html

Музыка Ю. О. (Одесса, Украина)

ТЕЛЕФОН ДОВЕРИЯ КАК ФОРМА ДИСТАНЦИОННОЙ СОЦИАЛЬНОЙ ПОМОЩИ

В тезисах рассмотрены особенности организации социальной помощи Всеукраинской волонтерской службой «Телефон доверия для всех».

Muzyka Y. (Odessa, Ukraine)

HELPLINE AS A FORM OF SOCIAL ASSISTANCE REMOTE

In the article describes the particular qualities of the social organization of assistance of the Ukrainian volunteer service «Helpline for all».

За последние двадцать лет «Телефоны Доверия» становятся все более распространенным явлением в социально-психологической культуре нашей страны. В современном обществе человек испытывает огромное количество стрессов. В условиях политического, экономического и духовного кризиса ценности человека, как индивидуума, находятся под угрозой. Даже в окружении множества людей человек часто чувствует себя одиноко и испытывает эмоциональные страдания. В этой ситуации работа «ТД» приобретает особую актуальность, так как предлагает временную, но мгновенную поддержку любому, кто в ней нуждается. Вопрос о степени профессиональности психологической помощи по телефону обсуждался в литературе и по-разному решается на практике. Существуют две позиции в понимании сущности «Телефонов доверия»: профессиональная и волонтерская модели. «Подростковые телефоны доверия», «Сверстниковые линии», Всеукраинская сеть «Телефон доверия для всех» – пример волонтерской модели, однако все чаще появляются смешанные модели. В Украине существует и профессиональная модель психологической службы телефон доверия, где психологи, психотерапевты, психиатры, врачи работают за определенную плату. Таких телефонов доверия не так много. Они очень редко работают круглосуточно, практически не занимаются рекламой, и о них мало кто знает.

Телефон доверия (ТД) – это служба, которая оказывает населению экстренную психологическую помощь по телефону. Она считается одной из форм психопрофилактической работы, социально-терапевтической помощи, адресованной лицам, находящимся в кризисных состояниях. Консультирование по телефону доверия строится на нескольких базовых принципах: анонимность абонента и консультанта, конфиденциальность, толерантность, управление разговором. Кроме базовых принципов, персонал каждого телефона доверия вырабатывает свою методику консультирования, набор правил и установок для консультанта.

Всеукраинской волонтерской службе «Телефон доверия для всех» в апреле исполняется один год. В ее создании, в частности, участвовали специалисты, стоявшие у истоков первого в Одессе телефона доверия, организованного около четверти века назад. В настоящее время ТД выполняет всё растущее количество «кризисных услуг» и используется лицами, переживающими любой вид эмоционального кризиса: проблемы, связанные с семейной жизнью, адаптацией к новым условиям, беременностью, абортами, школьными конфликтами и т. д., и т. П. Линия работает с семи часов вечера до семи утра. Такой режим объясняется тем, что

в этот промежуток времени люди хуже всего справляются с аффектами, наиболее подвержены чувству одиночества и больше всего нуждаются в помощи. В будущем сотрудники планируют сделать работу службы круглосуточной. Проект оказывает не только психологическую, но и информационную поддержку. Все обращения на ТД можно разделить на две группы: большая часть – так называемые «проблемные» звонки, когда клиент; обращается на ТД за помощью в поисках выхода из конфликтной ситуации; меньшая часть обращений, характеризуется стремлением непосредственно использовать ТД для решения своих проблем – информационные запросы, мастурбанты, «зависимые» клиенты и др. В этой группе велик процент неадекватных задачам ТД обращений: «Дайте номер телефона аптеки», «Познакомьте меня с девушкой» и т.д. Ведется так называемый журнал переадресации звонков. Работники собирают информацию обо всех проектах в Украине, социальных службах, которые оказывают помощь, и ориентируют своих клиентов – к кому те могут обратиться по тем или иным вопросам. В случае, если консультант некомпетентен в вопросе, он передает информацию другим сотрудникам, и они вместе подбирают очного специалиста в том городе, где проживает абонент. Линия успешно функционирует по всей Украине, но консультанты находятся в нескольких городах. Это Одесса, Херсон, Киев, Донецк и др. Техническое оснащение службы позволяет принимать звонки не только со всей Украины, но и со всего мира (по «скайпу»). Абоненты в основном говорят о потерях отношений, места жительства, своих наработок, смысла жизни, ценностей. Это не всегда разговоры о политике, о том, что происходит в стране, но часто разговор о личных проблемах. Статистика работы Всеукраинской сети «Телефон доверия для всех» за период апрель 2014– сентябрь 2015г.г., свидетельствует о том, что около 60% обратившихся за помощью – женщины, 40% – мужчины. Возраст абонентов варьируется от 20 до 75 лет. Из общего количества звонков за период апрель 2014 – апрель 2015 (n=2078) 3 % звонков – от людей с суицидальными настроениями, 1% – в остром горе, 2% – звонки переселенцев, связанные с АТО, от пострадавших в зоне боевых действий. Остальные звонят в состоянии аффекта и, как правило, им нужно просто выговориться. Также следует отметить, что 38% звонков – благодарности, 2% – негативные отклики, 5% – переадресации, 4% – «молчащие» звонки, 0,5% – баловство. В заключение следует отметить, что служба доверия состоит из 35 человек, которые занимаются подготовкой, супервизией (психологическая помощь консультантам), сбором информации и 60 консультантов. Все, от координаторов до волонтеров, участвуют в проекте бесплатно. Однако организаторы будут искать финансирование, чтобы расширяться технически.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Моховиков А. Н. Телефонное консультирование / А. Н. Моховиков – М.: Смысл, 1994. – 540 с.

Гордієнко І. О., Кримова Н. О. (Одеса, Україна)

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ ДЛЯ ПІДЛІТКІВ
ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ «Я»**

У тезах розглянуто проблему розвитку Я-концепції підлітків в умовах проведення соціально-психологічного тренінгу.

Gordiyenko I., Krymova N. (Odessa, Ukraine)

**PSYCHOLOGICAL TRAINING FOR TEENAGERS AS A
FACTOR OF INFLUENCE ON THE SELF-IMAGE FORMATION**

The thesis deals with the problem of teenagers self-concept amplification in terms of psychological training.

Однією з ефективних форм активного навчання та сприяння особистісного розвитку є соціально-психологічний тренінг. Тренінг передбачає формування та розвиток певних навичок, якостей особистості, в той же час, забезпечує простір для самореалізації особистості, інтеграції власного «Я» та сприяє оволодінню прийомами ефективного міжособистісного спілкування.

В ході групового процесу, за допомогою психологічних вправ, ігор, наративів, для учасника з'являється можливість: навчитися ставитися до себе шанобливо і повірити у свої сили; іншими очима подивитися на себе та інших, змінити своє ставлення до себе і оточуючих; навчитися розуміти свої бажання і емоції, а також почуття інших; долати бар'єри спілкування; визначити вектор особистісного саморозвитку.

Соціально-психологічний тренінг здійснює вплив на основні складові особистості – емоційну, когнітивну, конативну. Так, емоційний аспект впливу пов'язаний з переживанням нового досвіду сприйняття себе та світу. Когнітивний – передбачає отримання нової інформації як про особистісні процеси, так і про особливості міжособистісного спілкування, подолання деяких стереотипів, розширення уявлень про себе і навколишній світ, рефлексію та інше. Конативний або поведінковий аспект проявляється у пошуку і апробації нових ефективних форм поведінки, в експериментуванні з позиціями у партнерських відносинах. Тому, основними формами роботи на тренінгу виступають рольові ігри, спілкування в групах та групові дискусії, арт-терапія, практичні та психологічні вправи.

Підлітковий вік – це особливий період в житті кожної людини, оскільки пов'язаний з необхідністю пошуку власних відповідей на життєво важливі запитання, а саме: «Хто Я? Куди йду? Який Я? З ким Я? Як бути дорослим? Як стати незалежним, але відданим у відносинах?».

Складнощі цього етапу життя визначаються суперечливими бажаннями мати свободу і можливості дорослого, але неготовністю брати відповідальність за свої поступки [2].

Формування самосвідомості і власного світогляду відбувається за кількома напрямками: відкриття свого внутрішнього світу, своєї унікальності; усвідомлення власних цілей, прагнень вироблення життєвих стратегій; формування цілісного уявлення про самого себе, ставлення до себе; усвідомлення ставлення до власної сексуальності, розвиток потреби в духовній близькості і взаєморозуміння [1].

Результатом процесів самоусвідомлення у підлітків є формування системи внутрішньо узгоджених уявлень про себе, тобто, образу «Я» («Я-концепція»). «Я-концепція» визначає особливості інтерпретації індивідом його життєвого досвіду, дозволяє здійснювати самостійний вибір, бути за нього відповідальним. Ефективним засобом впливу на усвідомлення образу «Я» є соціально-психологічний тренінг, зміст якого приведений у таблиці.

Таблиця

Програма соціально-психологічного тренінгу для підлітків

№	Назва блоку	Мета	Зміст
1	«Наодинці з собою...»	Формування реального Я-образу, збагачення емоційного та соціального досвіду підлітка	1. Вправа: «Павутинка» Завдання: формування групової згуртованості; зняття емоційного напруження. 2. Вправа: «Чарівна тканина» Завдання: усвідомлення унікальності та цінності власного Я
2	«Я – у дзеркалі»	Активізація прояву почуття довіри та любові до себе завдяки взаємодії з іншими	1. Вправа: «Ланцюжок компліментів» Завдання: включення в ситуацію «тут і тепер», отримання оборотного зв'язку, прийняття власного уявлення очима інших 2. Вправа: «Обмін місцями» Завдання: створення дружньої атмосфери, розвиток емоційного інтелекту
3	«Не плутайте мене з іншими!»	Надання можливостей само прояву та прийняття іншими	1. Вправа: «Ім'я та рух» Завдання: розвиток почуття унікальності, виокремлення себе серед інших 2. Вправа: «Двадцять «Я»» Завдання: рефлексія еґо-ідентичності
4	«Море Емоцій»	Розвиток емоційної сфери	Вправа: «Острова почуттів» (психологічна гра) Завдання: розширення емоційного досвіду

5	«Скринька з секретом»	Розвиток его-ідентичності	Вправа: «В мене є таємниця» Завдання: збагачення уявлень про себе, про світ
6	«Ящик Пандори»	Посилення уявлень про приховані аспекти «Я»	Вправа: «Ящик Пандори» (арт-терапія) Завдання: усвідомлення тих феноменів, що визивають напругу, тривогу. Розвиток самоприйняття
7	«Дороги, які ми обираємо»	Усвідомлення власних прагнень та перспектив саморозвитку	Вправа: «Я через 5 років» (групова дискусія) Завдання: з'ясування власних ресурсів та обмежень на шляху самореалізації
8	«Чарівна лампа Аладіна»	Становлення его-інтеграції	Вправа: «Чарівна лампа Аладіна» (психологічна гра) Завдання: усвідомлення безперервності особистісної цілісності

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURE // REFERENCES

1. Малкина-Пых И. Г. Возрастные кризисы: Справочник практического психолога / И. Г. Малкина-Пых. – М.: ЭКСМО, 2005. – 896 с.

2. Моргун В. Ф. Проблема периодизации развития личности в психологии: Учебное пособие / В. Ф. Моргун, Н. Ю. Ткачева. – М.: Изд-во МГУ, 1981. – 84 с.

Тодорцева Ю. В. (Одеса, Україна)

МЕТОДИ КОРЕКЦІЇ САМООЦІНКИ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У тезах висвітлюється сутність основних методів корекції самооцінки та їх роль у формуванні позитивного самосприйняття студентів, а також здійснено аналіз дослідження за методикою самооцінки тривожних станів серед студентів технічних спеціальностей.

Todortseva J. (Odessa, Ukraine)

SELF-CORRECTION METHODS OF THE TECHNICAL SPECIALTY STUDENTS

The article is revealed the gist of main self-correction methods and its role in the formation of students' self-image. Also the analysis of the investigation among technical specialty students according to anxiety self-confidence methodic is done and introduced.

Під самооцінкою розуміють оцінювання людиною себе самої, яке ґрунтується на самосприйнятті, відношенні до неї інших, результатах її діяльності та займаєму нею статусі. Саме від самооцінки залежить активність людини і її прагнення до самовдосконалення. Вона складається у

процесі формування особистості там, де людина спілкується і може проявити себе через відношення до оточуючого світу. По мірі формування і укріплення самооцінки підвищується здібність до відстоювання власної життєвої позиції. При цьому ті, хто знає собі ціну, пред'являють високі вимоги у спілкуванні, намагаючись їм відповідати. Дослідження підтверджують, що люди, які добре відносяться до себе, проводять менше безсонних ночей, чинять опір зовнішньому тиску, менш схильні до вживання наркотиків, більш наполегливі при виконанні складних завдань і просто щасливіше інших. Люди з низькою самооцінкою не обов'язково бачать себе невдахами, але їм не вистачає добрих слів, які вони б могли сказати про себе. Якщо тимчасово занижувати самооцінку людей, то вони в більшому ступені будуть схильні принижувати інших або проявляти підвищені расові забобони. Учасники експериментів, яких змушували відчути власну незахищеність, часто ставали патологічними критиками для того, щоб вразити інших власною винахідливістю. Проте треба прийняти себе таким, яким ти є, і тоді вам легше буде сприймати інших.

Розглянемо деякі методи корекції самооцінки, які за нашими спостереженнями, дуже популярні серед студентів, у яких самооцінка може коливатися і не є стійкою. До них відносяться: метод порівняння, ціна успіху, метод заохочення і метод переоцінювання ситуації.

Сутність методу порівняння в тому, що людина орієнтується на свій ідеал, який є об'єктом захоплення, але не мірилом успіху. Краще мати в якості орієнтиру когось, хто рушить хоч на крок попереду. Метод «Ціна успіху» передбачає оцінювання людиною, яку ціну треба заплатити за довгоочікуваний успіх, можливо, вона зовсім не буде її задовольняти. Метод заохочення підходить для нормалізації заниженої самооцінки: він стимулює частіше думати про себе позитивно, а також підохочувати себе за навіть маленьке досягнення. Метод переоцінювання ситуації являється дуже ефективним тому, що пошук причин негараздів відбувається не в недоліках власної особистості, а в ситуації. Такий метод корекції самооцінки вчить аналізувати причини відмови і робити подальші спроби, звертаючи увагу на конструктивну критику.

З метою перевірки самооцінки студентів технічних спеціальностей та підвищення у них позитивного самосприйняття, проводилось дослідження за «Методикою самооцінки тривожних станів» Г.Айзенка. У дослідженні було задіяно 37 студентів III-IV курсів Інституту ННІЕКСУ Одеського Національного Політехнічного Університету. Аналіз результатів дослідження здійснювався відповідно до чотирьох показників, представлених у методиці: тривожність, фрустрація, агресія і ригідність студентів. 54% опитуваних студентів не тривожні, але у 46% тривожність проявляється не на низькому, а на середньому рівні, що свідчить про нестійку самооцінку та можливість її коливань. Щодо фрустраційних показників, у 78% опитуваних студентів спостерігається висока адекватна самооцінка, у 19% вона має середній рівень і лише для 3% властива низька самооцінка. Агресія притаманна 49% студентів технічних спеціальностей, і так само для 49% характерні витримка

та спокій. Показник вираженої агресивності для половини опитуваних студентів є доказом того, що їхнє самосприйняття може бути нестійким і змінюватись у бік завищеної самооцінки. Ригідність як прояв непластичності характерна для 43% студентів. На середньому рівні ригідність притаманна 51% студентів. У 6% студентів ригідність доволі висока, що свідчить про те, що їм протипоказані зміни.

Дослідження за методикою самооцінки тривожних станів Г.Айзенка серед студентів технічних спеціальностей показало, що проблема самооцінки залишається для них вельми актуальною. Методи корекції самооцінки, які студенти опановують впродовж лекційних і практичних занять з курсу психології, не тільки орієнтують їх на краще усвідомлення власного «Я», але й допомагають наблизити самооцінку до рівня високої адекватності.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURE // REFERENCES

1. Мураховская М. М. Техники любви к себе / М. М. Мураховская. – Одесса: ТЭС, 2010. – 96 с.
2. Энтони Р. Главные секреты абсолютной уверенности в себе / Р.Энтони. – СПб.: Питер, 2007. – 128 с.

Редлих А., Роверс А., Жигулина-Фаль Ю. (Гамбург, Германия)
ПОСРЕДНИЧЕСКИЙ МЕТОД ДИАЛОГИЧЕСКОГО РАЗРЕШЕНИЯ
КОНФЛИКТОВ В СОЦИАЛЬНОЙ РАБОТЕ

Когда люди работают вместе, им не миновать конфликтов. В социальной работе распространены такие конфликты: между клиентами, между социальными работниками и клиентами, между социальными работниками и должностными лицами, которые финансируют социальную работу. В большинстве случаев люди разрешают конфликты собственными усилиями. В случае обострения конфликта обе стороны часто нуждаются в нейтральной обособленной стороне с профессиональным опытом урегулирования конфликтного общения между ними, которой и выступает посредник. Статья дает практическое понимание посредничества и его основных принципов.

Redlich A., Rothers A., Zhygulina-Fahl Y. (Hamburg, Germany)
MEDIATION – A METHOD FOR DIALOGICAL SOLUTIONS
OF CONFLICTS IN SOCIAL WORK

When people work together they will have conflicts. Thus, conflicts come up in social work: between clients, between social workers and clients, social workers and officials who finance social work. Most of the time, people solve their conflicts by their own means. In case of conflict escalation, the conflicting parties often need a neutral, external party with professional experience to regulate the conflict dialogue between them: a mediator. This article gives practical insight into mediation and its basic tenets.

Conflicting parties often don't argue about factual issues, i.e. tasks, resources or goals, but also about acknowledgment of their identity [7, 17] or mutual acceptance.

Factual and identity conflicts are mostly mixed. While arguments about factual issues more and more fade into the background fights about the «right» identity comes into the foreground. From the view of conflict theory, the parties are seen as stakeholders of fact- as well as of identity-based interests [7]. In conflicts with more than two parties we are talking of «multi-party mediation» or «conflict moderation with groups» [13, 14].

For illustration, let us consider an example from the German welfare system: In German social work with children and their families, there are often conflicts between three parties: the family, the authority for social work, and the social worker of the agency that is paid by this authority [8]. The authorities for social work are represented by administrative staff («officials»). They decide about the salary and resources of the social worker who gives support to the children of the family. If a conflict arises between family, social worker, and officials, an external mediator can help.

He understands the three parties as stakeholders of interests, who are mutually interdependent due to the state financing of social work and cooperate with each other on the basis of this interdependence. Conflicts are grounded in contradicting interests: The official's interest is for the other two parties, social worker and family members, to behave in a way that improves the family's situation, ensuring a sound development of the children while holding the costs within the limits. The social worker shares the interest of improving the family's situation in favor of the children's welfare but in many cases, has the contradicting interest to extend the time budget and earn more money. The family is interested, however, in having as much as possible of the social worker's time for the children (e.g. for helping with school tasks) as well as getting financial support for the family (for instance for a new TV or a bigger apartment). But the family is interested in holding its private sphere confidential, too. This family's interest is often in contradiction to the interests of the official and of the social worker, who want to make sure that the children's welfare is not at stake. Therefore, they have to know what happens within the family.

Commonly, all three parties share the interest to see their occupational and personal identity acknowledged by the other parties: For example, mothers and fathers want to be acknowledged as loving and responsible parents but often experience criticism and blame from the other sides that they let their children run wild. The social worker wants his or her efforts in supporting the development of the children acknowledged. Parents may criticize that the social worker has not enough time and motivation for supporting the family. Officials want their efforts in provision of financial support acknowledged and are often confronted with parents' reproaches of being disadvantaged. This mixture of interests causes that the parties form changing coalitions against each other. Coalitions are a special feature of multi-party conflicts. If the parties argue about those interests over long time and avoid cooperation, mediation can be helpful.

How does a mediator work?

A mediator can be understood as the guide of a travel-group who leads through the rough terrain of conflict. This terrain has got six dangers. As an experienced expert of communication the guide recognizes these dangers and bypasses or overcomes them together with the parties. These six dangers correspond with six steps of the mediation process [15].

1st step: Mostly, there is the «fog of misconceptions» of the parties. They often think that a mediator is an arbitrator, conciliator, or a lawyer. Thus, a mediator would explain in separate talks with the parties that he will be a neutral: He declares that he would never decide like a judge who is right, nor provide the parties with a solution like a conciliator, nor represent one or another party like a lawyer. Instead he would primarily facilitate the dialogue between the parties in order that they solve their conflicting issues by themselves. In this way, he establishes the distinct roles of the conflicting parties and himself. Overall, his first activity is *building a contract* for the mediation by elaborate a consensus of all concerning the goals, tasks, and framework of the mediation (place, time, participants etc.).

2nd step: Now, parties and mediator come together. This next challenge in the conflict terrain is called «desert of facades». At the beginning, the parties are very cautious and closed up. They try to show a flawless façade. The mediator puts the focus on resources and strengths of the parties and invites them to tell stories about positive experiences with each other [19]. In our example, social worker and official may report about the attractive sides of their work. The parents could tell about positive aspects of family life, e.g. about holiday activities on a campground. The mediator *contributes to the contact* between the parties by active listening and understanding the subjective views of each party in order to foster trust. He continues to show this confidence-building attitude over the course of the whole mediation process.

3rd step: While the participants become more open the «swamp of aimlessness» lies in wait of the travelling group. The parties jump from one conflict issue to another, arouse emotionally, interrupt each other constantly, and often drown in communicative chaos like in morass.

For example, a single mother of two children aged 2.5 and 4 years has been criticized for not sufficiently cared for the health of her children. She would leave them too often unattended and conceal important information from the social worker. The mother accused the social worker of talking badly about her to others, and blamed the officials that they make arrangements to withdraw the children from her. These allegations were first raised in a chaotic mess but the mediator could name the different conflict issues in an acceptable way and bring them into an overview in order to treat them carefully step by step.

The danger of this «swamp» is bypassed by defining the different conflict issues (not yet treating them) and by making an agenda with a clear order. Mostly, the personal reproaches like the unreliability of the parents, the social worker's disrespect and the arrogance of the official have to be treated first because on the basis of clarified allegations in the next step, the factual issues can be solved later much easier, e.g. conflicts about the necessity of repairs, about more child care

hours, or about the responsibilities of the parents like caring for regular school attendance.

4th step: If all participants know which conflicting issues should be treated in which order, the conflict work begins. Here, a «thicket of dispute» blocks the way. Often the parties produce a seemingly impenetrable mass of mutual accusations, hostilities, half-truths, solution ideas and old tales. This is still not about the solutions of the conflict issues, but a clarification of their backgrounds [18]. The parties (as well as the mediator) still have to delay the pressing need for quick and easy solutions. Every party thinks that the other side has to accept their easy solution but this thinking and the claim “The other should just do...” meet with the other party’s defense and escalate the conflict. The clarification of conflicts needs more efforts. For that, the mediator treats the different issues separately. He provides the dialogue with enough time in order to hear every party carefully and to elicit its emotions, values, and needs. Sharing these inner experiences often leads to resonance and mutual understanding [16, 5].

In our case, one of the conflict issues was about the supervision of the two toddlers by the mother. The social worker had the children encountered several times alone in the apartment and accused the mother to neglect the children. The mediation dialogue clarified that the mother had a 2-hour job on three days a week in a cleaning company and had asked the neighbor to take care of the two children in this time, which this neighbor had not fully met. She had considerable feelings of guilt, but also a strong value of self-reliance and the need to make money on its own, to be independent of the public aid.

If such backgrounds become clear, relaxation occurs occasionally. At the end of this step, some of the personal backgrounds of conflicting issues are clear but factual positions often remain contradictory.

5th step: The travelling group is now in the «mountains of intransigence». It is necessary to work out factual solutions. This step is about *negotiating agreements* [7]. Here the parties have to be very creative. Firstly, they have to collect as many solutions and measures as possible.

Social worker, official, and mother picked some persons for watching the children: the mother-in-law, the father of the children, the 16-year-old daughter of the neighbor, another neighbor and a cousin of the mother. These options were negotiated: The mother didn’t want the father or grandmother as babysitters for personal reasons. The cousin and neighbor claimed more money as the mother would earn. The daughter of the other neighbor was suitable and interested. The parties agreed that she should watch the children and get a pocket money.

This way, an action plan for all issues is developed that defines concretely what has to be done, who will do it, and until when. Often, the negotiations lead to compromises but the participants may occasionally invent new solutions and real innovations.

6th step: When a promising action plan is crafted, mediation is not yet complete. All too easily the best intentions, actions and plans drown in everyday life and the agreements are not implemented. The travel group stands in front of a «plain of futility». The mediator is *safeguarding the implementations* [9] by asking what could go wrong at which points of the action plan. He supports the parties to identify the risks of the plan and early warning signals in order to develop preventive measures.

The social worker and the officials had the concern that the 16-year-old youth could be occasionally overstrained, especially if one of the children would be ill. Therefore they agreed that the youth should be constantly in contact with the mother by their smartphones and that the mother should not go to work if one of the children would be ill.

The mediation is finished by an agreement about the implementation. The mediator holds a follow-up meeting after between three and nine months to evaluate the process and results of the action plan: check on the status of the conflict, what does work and what could be optimized.

Mediation is applicable in all realms of society; in the family [2], as well as in the high politics (6, 10, 12], in business organizations [1] and in communities [9], in cases of criminal offenses in the form of victim-offender settlement [20] as well as in ethnic [3] and religious conflicts [4]. Mediation can work successfully also in social work.

ЛИТЕРАТУРА // LITERATURE // REFERENCES

1. Ballreich, R., Glasl, F. (2011). *Konfliktmanagement und Mediation in Organisationen*. Stuttgart: Concadora.
2. Bastine, R.H.E., Ripke, L. (2007). *Mediation im System Familie*. In Falk, G. (Hrsg.), *Handbuch Mediation und Konfliktmanagement* (131–145). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
3. Bombande, E. (2007): *Conflicts, Civil Society Organisations and Community Peacebuilding Practices in Northern Ghana*. In: Tonah, S. (Ed.): *Ethnicity, conflicts and consensus in Ghana* (196–228). Accra: Woeli Publ. Services.
4. Bosbach, F., Kampmann, C. (Hrsg. 1998): *Dreißigjähriger Krieg und Westfälischer Friede, Studien und Quellen*. Paderborn: München, Wien, Zürich.
5. Bush, R.A.B., Folger, J. (1994). *The Promise of Mediation: Responding to Conflict through Empowerment and Recognition*. San Francisco: Jossey-Bass.
6. Carter, J. (1982): *Keeping Faith. Memoirs of a President*. London.
7. Fisher, R., Ury, W., Patton, B. (1991). *Getting to Yes*. Boston: Houghton Mifflin.
8. Friedrich, S. (2008). *Die Aktivierung sozialer Netzwerke in der Sozialpädagogischen Familienhilfe*. Frankfurt: Lang.
9. Hedeem, T. (2004): *The Evolution and Evaluation of Community Mediation: Limited Research Suggests unlimited Progress*. *Conflict Resolution Quarterly* (22, 1-2) 360-397.
10. Kelman, H.C. (2005). *Building Trust among Enemies: The Central Challenge for International Conflict Resolution*. *International Journal of Intercultural Relations*, 29, 639-650.
11. Kilburg, S., Redlich, A. (2013). *Der Risikocheck in der Konfliktarbeit*. *Konfliktdynamik* (2,4) 330-335.
12. Pelikan, C. (2009). *Mediation, Peacebuilding und Restorative Justice*. *Erwägen, Wissen, Ethik*, 20(4), 553-555.
13. Redlich, A. (2012). *Konfliktmoderation in Gruppen*. Hamburg: Windmühle.

14. Redlich, A., Mironov, E. (2009). *Moderatija Konfliktov v Organizatii*. Russland, St. Petersburg: Retsch.
 15. Redlich, A., Rogmann, J.J. (2012). *Conflict Moderation: Facilitating Multiparty Conflict Resolution in Groups and Teams*. In: Manichev, S.A., Redlich, A. (Eds.). *Embedding Mediation in Society: Theory – Research – Practice – Training*. Saint Petersburg Dialogue. Frankfurt: Lang, pp 119-130.
 16. Rothman, J. (Ed. 2012). *From Identity-Based Conflict to Identity-Based Cooperation – The ARIA Process*. New York: Springer.
 17. Tajfel, H., Turner, J. C. (1986). *The Social Identity Theory of Intergroup Behavior*. *Psychology of Intergroup Relations*. Chicago: Nelson-Hall.
 18. Thomann, C. (2004). *Klärungshilfe 2: Konflikte im Beruf*. Reinbek: Rowohlt.
 19. Winslade, S., Monk, G. (2000). *Narrative Mediation*. San Francisco: Jossey-Bass.
 20. Zehr, Howard. (2010). *Fairsöhnt: Restaurative Gerechtigkeit. Wie Opfer und Täter heil werden können*. Schwarzenfeld: Neufeld.
-

Глушкова Н. М. (Одеса, Україна)

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ У
ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

В статті розглядається роль психологічної служби у вирішенні проблем адаптації студентів до умов навчання у ВНЗ.

Glushkova N. (Odessa, Ukraine)

**SOCIAL-PSYCHOLOGICAL STUDENTS ADAPTATION IN HIGHER
EDUCATIONAL ESTABLISHMENT**

The article examines the role of psychological service in solving problems of student's adaptation to training conditions in higher educational establishment.

Проблема соціально-психологічної адаптації студентів до навчання у вищих закладах освіти є складною та багатогранною, вона зумовлена взаємодією психологічних, соціальних та біологічних факторів.

Сучасні дослідники питань адаптації студентської молоді перехідного періоду від школи до ВНЗ звертають увагу не тільки на психологічні особливості цієї проблеми (праці В.Скрипник, Т. Алексеєвої, В. Демченка та ін.), а також на педагогічні аспекти у вирішенні завдань адаптаційного періоду, зокрема в дослідженнях Н. Войтович, С. Гури, П. Лушина та ін.

На перший погляд здається, що необхідність психологічного консультування у ВНЗ вже доведена і не підлягає сумніву, але ж на практиці далеко не всі заклади освіти користуються психологічною службою у вирішенні психолого-педагогічних проблем. Звичайно, це залежить від

економічного стану, фінансування, технічного забезпечення конкретного навчального закладу.

Психологічне консультування у вищих закладах освіти досить складне і багатогранне, має свої особливості і пріоритети, оскільки проблеми, з якими стикаються викладачі та студенти досить різноманітні. Особливої уваги, на наш погляд, потребує проблема адаптації першокурсників [1], адже саме перехідний період від школи до ВНЗ визначається психологічними труднощами пристосування до нових умов навчання, спілкування і навіть способу життя. Психологічною особливістю першокурсників є, з одного боку, певна розумова зрілість, а з іншого – юнацький максималізм та категоричність оцінок, іноді негативне ставлення до думки дорослих, неприйняття їхніх порад і навіть конфліктність [1]. Треба зважати і на той факт, що далеко не всі викладачі вищих навчальних закладів, особливо технічних, економічних, мають педагогічну освіту або психологічну підготовку.

Педагогічна наука виділяє три головні аспекти адаптації першокурсників: дидактичний, професійний та соціально-психологічний, пов'язаний з труднощами в засвоєнні нових соціальних норм, встановленні певного соціального статусу в новому колективі і т. ін. Отже, основними завданнями психологічної служби у ВНЗ є, по-перше, вирішення проблем адаптаційного періоду, що надає можливості подальшої підготовки кваліфікованих фахівців, які матимуть не тільки теоретичні знання і практичні вміння та навички, а також особистісні якості, що допоможуть успішно адаптуватися до майбутньої професійної діяльності.

Окреслюючи основні напрями психологічного консультування у вищих закладах освіти, можна визначити наступні:

- психопрофілактична робота із студентами та викладачами;
- психодіагностична робота із студентами;
- індивідуальна психокорекційна робота із студентами (при необхідності);
- просвітницька робота з роз'ясненням актуальних проблем та методів психології.

Як бачимо, метою психологічної служби у вищих навчальних закладах є підвищення психологічної культури викладачів та студентів, забезпечення належного рівня психологічної компетенції, психологічна підтримка навчально-виховного процесу та допомога у розв'язанні особистих проблем і конфліктних ситуацій. Виходячи з цього можна сформулювати три основні функції психологічної служби у ВНЗ [2]:

- психологічне забезпечення навчально-виховного процесу;
- психологічна просвіта викладачів і студентів;
- психологічна допомога викладачам і студентам.

Одним із завдань психологічного забезпечення навчально-виховного процесу має бути полегшення перебігу адаптаційного періоду першокурсників до умов навчання. Необхідно допомогти їм оволодіти якісно новими формами навчально-професійної діяльності, виробити навички

самостійної роботи. Адаптація до нових умов навчання передбачає також засвоєння нового стилю спілкування з товаришами і викладачами у навчальній та пізнавальній діяльності.

До основних завдань психологічної служби у ВНЗ належать також консультативна допомога у розв'язанні гострих життєвих проблем, криз, внутрішніх конфліктів; консультативна, а при необхідності психотерапевтична допомога у формуванні адекватних форм поведінки, комунікативних умінь у різних ситуаціях; сприяння позитивному розв'язанню конфліктів як у студентських групах, так і в педагогічних колективах [2].

Надання якісної психологічної підтримки в навчально-виховному процесі, зокрема у вирішенні проблем адаптаційного періоду, значною мірою залежить від структури психологічної служби у вищій школі, яка, в свою чергу, обумовлюється специфікою закладу і майбутньої професії студентів, специфікою психологічних завдань конкретного ВНЗ, а також його фінансовими та економічними можливостями, наявністю кваліфікованих фахівців. Саме при позитивному вирішенні структурних умов можливе успішне функціонування та ефективна діяльність психологічної служби у вищих закладах освіти.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Глушкова Н. М. Педагогіка і психологія вищої школи: Конспект лекцій / Н. М. Глушкова. – Дніпропетровськ: «Економіка», 2006. – 108 с.
2. Чепелева Н. В., Пов`якель Н. І. Роль психологічної служби вузу у становленні особистості фахівця // Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Ч. 4. – Київ, 1996.

Гузенко В. А. (Одеса, Україна)

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНИХ СТРАХІВ

У тезах описано особливості переживання соціальних страхів особами різної статі.

Guzenko V. (Odessa, Ukraine)

GENDER PECULIARITIES OF SOCIAL FEARS

The peculiarities of social fears experiences of different sexes persons are described in theses.

Актуальність проблеми дослідження обумовлена тим, що в процесі розвитку особистості зменшується вплив спадковості чи природжених компонентів на виникнення страху. Сигнали, які сприймає людина, проходять наче через громадський фільтр, тобто оцінюються громадським оточенням (а іноді й формуються ним). Тому на сьогоднішній день особливо актуальним стає саме соціальний компонент виникнення страхів.

Кемпинський А. вважає, що ситуації, які викликають установку страху, можна поділити на чотири групи: зв'язані з безпосередньою загрозою життю, із соціальною погрозою, з неможливістю здійснення власного вибору активності і з порушенням існуючої структури взаємодії з навколишнім світом. Отже, у залежності від генезису можна говорити про страх біологічний, соціальний, моральний та дезінтеграційний.

Риман Ф. виділяє такі основні форми страху: 1) страх перед самовідданістю, який переживається як утрата «я» і залежність; 2) страх перед становленням (стагнацією «я»), який переживається як беззахисність та ізоляція; 3) страх перед зміною, який переживається як мінливість і непевність; 4) страх перед необхідністю, який переживається як остаточність і несвобода. Усі можливі варіанти страху відносяться, на його думку, до описаних варіантів основних форм і зв'язані з чотирма основними імпульсами, що у будь-якому випадку зустрічаються попарно, доповнюючи і суперечачи один одному: як прагнення до самозбереження і самовідособленості – із протилежним прагненням до самовіддачі й приналежності до спільного; прагнення до сталості (постоянства) і безпеки – із протилежним прагненням до змін і ризику. Кожному прагненню властивий страх перед протилежним прагненням. Страх деяких людей частково пояснюються їхнім місцем у суспільстві і життєвими умовами. При наявності таких страхів інші як би відходять на другий план. З іншого боку, деякі страхи зв'язані з такими причинами й умовами, джерела яких залишаються схованими від нашого розуміння.

Метою нашого дослідження було виявлення форм страху, що є характерними для осіб різної статі. Саме протікання реакції страху звичайно не дозволяє розрізнити з яким видом страху ми маємо справу. І оскільки реакція страху є власно тимчасовою, короткочасною, то діагностувати і досліджувати ми можемо саме об'єкти чи ситуації, що носять фобічний характер, та силу фіксації реакції страху і генералізацію (поширення) страху. Тому у дослідженні ми використали такі методики: колірний тест М.Люшера; методика дослідження «Незавершені речення» Сакса і Леві; авторська анкета.

У дослідженні брали участь 143 особи. Після обробки бланків-протоколів дослідження було відбраковано 63 анкети внаслідок невірного заповнення протоколів і незадовільних результатів тесту Люшера. В результаті вибірка склала 80 респондентів (50 жінок і 30 чоловіків).

За результатами дослідження для жінок є більш характерним страх перед обмеженнями, залежністю і примушенням, який менше за все зустрічається у чоловіків. Для чоловіків більш характерним є страх перед простором і втратою, який менше зустрічається у жінок. Відзначимо також, що страх перед пустотою (перед відсутністю переживань) і перед позбавленнями та страх перед надлишком роздратування і Perezбуджуванням приблизно однаковою мірою діагностувався у осіб різної статі.

У чоловіків частота окремих станів страху була наступною: страх перед залежністю, що не задовольняє (31,25%); страх перед незадоволеністю,

відчуття слабкості, невпевненості і неповноцінності (31,25%); страх перед позбавленнями, боязнь бути обійденим (18,75%); страх перед обмеженнями і примушенням (18,75%).

У жінок були одержані інші дані: страх перед залежністю, що не задовольняє (6,67%); страх перед незадоволеністю, відчуття слабкості, невпевненості і неповноцінності (23,33%); страх перед позбавленнями, боязнь бути обійденим (13,33%); страх перед обмеженнями і примушенням (56,67%).

Іншими словами, для дівчат більше характерний страх перед обмеженнями і примушенням, а у юнаків однаково переважають страх перед залежністю, що не задовольняє і страх перед незадоволеністю, відчуття слабкості, невпевненості і неповноцінності. Варто ще раз відзначити, що найрідше у дівчат діагностується страх перед залежністю, що не задовольняє, який є більш характерним для юнаків.

Відстежуючи кількісні відмінності страхів у жінок та чоловіків, зазначимо, що у чоловіків страхів менше, ніж у жінок. На момент дослідження (2013 рік) стан страху діагностувався у 44% випробовуваних (у 60% жінок і 50% чоловіків). У жінок частіше зустрічався страх перед примушеннями і обмеженнями. У чоловіків домінування будь-якого типу страху не виявлено.

В сучасних геополітичних та економічних умовах українське суспільство опинилось у дуже складному кризисному стані. Наявність військових дій на сході країни, великий потік вимушено переміщених осіб, зміни влади, тощо напевно досить сильно вплинули на структуру страхів людей. Цей факт ми плануємо дослідити у подальших дослідженнях.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Драгунский В. В. Цветовой личностный тест. Практическое пособие / В. В. Драгунский. – Мн: Харвест, 2000. – 448 с.
2. Кемпински А. Экзистенциальная психиатрия / Антон Кемпински ; [пер. с польского А. А. Боричева]. – М.-СПб.: «Совершенство», 1998. – 136 с.
3. Риман Ф. Основные формы страха / Фриц Риман ; [пер. с нем. Э. Л. Рушанского]. – Изд. 3. – М: Алетея, 2000. – 215 с.

Шараєва О. П. (Одеса, Україна)

ПРОБЛЕМАТИКА СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У тезах представлена проблематика суїцидальної поведінки студентської молоді, а також результати дослідження схильності до суїциду серед студентів ОНПУ за методикою М. Горської.

Sharaeva O. (Odessa, Ukraine)

THE PROBLEMS OF SUICIDAL BEHAVIOUR OF COLLEGE STUDENTS

Thesis is introduced the problems of suicidal behavior of college students and also the results of suicide propensity survey among the ONPU students according to the methodic of M. Gorskaya.

У житті сучасного суспільства особливо гостро повстали проблеми суїцидальної поведінки. Україна увійшла до групи країн із високим рівнем суїцидальної активності. Особливо викликають турботу у науковців та фахівців-практиків випадки суїцидальної поведінки серед молоді. Кризові процеси в економіці та суспільному житті спричинили нову соціальну ситуацію розвитку особистості. Молоді люди, з властивими їм емоційною нестійкістю, імпульсивністю, високою навіюваністю, опинились в складних умовах самовизначення, в ситуації незадоволення значущих соціальних потреб, що породило зростання соціально дезадаптованої поведінки. Юнаки та дівчата, які перебувають у кризовому стані, потребують підтримки оточуючих, а також психокорекційної допомоги фахівців.

Розглянемо основні проблеми студентської молоді. Початок навчання в університеті – це досить складний і багатогранний процес адаптації в житті кожного студента, до якого входить активне пристосування до нових умов життя, включення в кардинально новий вид діяльності, пристосування до нового соціального середовища. У перші роки навчання, спроможність проявляти активність, долати труднощі під час навчання, віднаходити своє місце у студентському колективі є вирішальними чинниками вдалого розвитку особистості, а в майбутньому – фахівця з вищою освітою.

Психологи виділяють десять основних мотивів суїцидальної поведінки серед молоді: переживання образи, самотності, відчуженості, неможливість бути зрозумілим; реальна або уявна втрата батьківської любові, нерозділене кохання, ревності; переживання, пов'язані із смертю одного з батьків, розлученням батьків; почуття провини, сорому, образи, незадоволеність собою; страх перед ганьбою, приниженням, глузуванням; страх перед покаранням; любовні невдачі, сексуальні ексцеси, вагітність; почуття помсти, погроз, шантажу; бажання привернути до себе увагу, викликати жаль, співчуття.

Молодь найбільш вразлива до соціальних негараздів у суспільстві. Сьогодні зростає кількість чинників, що схиляють молодь до самогубства: алкоголізм, наркоманія, зловживання токсичними препаратами; депресії; ВІЛ/СНІД; фінансові проблеми (безробіття), невпевненість у завтрашньому дні; пережите емоційне, психічне, фізичне і сексуальне кривдження.

Для проведення дослідження була обрана методика М.Горської, метою якої було виявлення схильності індивіда до суїцидальної поведінки. Отримані дані за тестом були підраховані по таким шкалам: тривожності, фрустрації, агресії і ригідності. Кожна шкала визначає 3 рівні: низький, середній і високий. Після підрахунку балів за шкалами, всі оцінки додаються і визначається показник схильності до суїцидальної поведінки, а саме: рівень схильності до суїцидальної поведінки низький; рівень схильності до суїцидальної поведінки потребує уваги; рівень схильності до суїцидальної поведінки високий, потрібна корекційна робота.

В результаті дослідження, яке проводилось на базі ОНПУ серед студентів III-IVкурсів факультету ІЕКСУ, було виявлено такі результати серед 50 опитуваних нами студентів:

А) 66 % опитуваних мають низький рівень схильності до суїциду, що виявляється у низькому рівні здатності індивіда до відчуття тривоги, а також слабкій ступені розчарування, яка виникає через реальні або уявні перешкоди, що заважають досягненню мети;

Б) 24% опитуваних потребують уваги, тому що в них може проявитися високий рівень агресивності через підвищену психологічну активність, прагнення до лідерства через застосування сили до інших людей;

В) У 10% опитуваних студентів рівень схильності до суїцидальної поведінки високий і вони дуже потребують корекційної роботи.

Отже, проводячи дане експериментальне дослідження, ми дійшли висновку, що незважаючи на те, що більшість студентів має низький рівень схильності до суїциду, є і такі студенти, які потребують корекційної роботи. Оскільки студенти в зв'язку із нестабільним станом в країні та низкою інших проблем не можуть самостійно боротися зі своїми складнощами, тому доцільно було б розробити корекційну програму на базі університету та реалізовувати її для подолання суїцидних намірів у студентському середовищі.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Розанов В. Попередження самогубств у молоді: Сімейне керівництво/ В. Розанов, А. Моховиков, Р. Стіліха. – Одеса: Обществ. організація «Екологічне здоров'я людини». – 2003. – 16 с.

2. Сулицький В. Психологія суїцидальної поведінки: Діагностика, корекція, профілактика / В. Сулицький ; [За заг. ред. І. Яковенка]. – К.: РВВ КІВС, 2000. – 89 с.

Алексеева А. А. (Одесса, Украина)

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ТИПЫ ОДИНОКИХ МАТЕРЕЙ

Рассматриваются психологические особенности взаимоотношений женщины с ребенком в целом и одинокой матери в частности, описанные в классификациях К. Эстес, Г. Клауда, Д. Таунсенда, А. Я. Варга, А. И. Захарова. Приводится разработанная автором типология матерей-одиночек, отражающая когнитивную, эмоциональную и поведенческую составляющую отношения одинокой женщины к материнству.

Alekseeva A. (Odessa, Ukraine)

PSYCHOLOGICAL TYPES OF SINGLE MOTHERS

We consider psychological peculiarities of relationships between a woman and a child, in general, and single mother, in particular, which were described in the classifications of K. Estes, G. Klauda, D. Taunsend, V. Varga, A. Zaharov. The author provides a typology of single mothers, reflecting the cognitional, emotional, behavioral components of single women's attitude to motherhood.

В настоящее время отмечается повышенное внимание к семье со стороны всех социальных институтов. Это объясняется тем, что семья представляет собой сложную систему, в которой закладываются основы,

оказывающие огромное влияние на всю последующую жизнь личности. Особого внимания в нашем обществе заслуживает положение неполных материнских семей, и это не случайно, поскольку, во-первых, их численность постепенно увеличивается, а во-вторых, они подвержены влиянию большого количества проблем экономического, социального и психологического характера.

Такое незавидное положение неполных семей оказывает влияние на особенности построения отношений внутри семьи между ребенком и единственным родителем. Систематизация психологических особенностей взаимодействия и построения взаимоотношений между ребенком и матерью нашла свое отражение в разнообразных типологиях, среди которых можно назвать:

– классификацию межличностных отношений К. Эстес, в основе которой лежат женские образы из сказок: «мать-наседка», «сломленная-мать», «мать-ребенок», «сильная-мать»;

– деструктивные типы матерей (Г. Клауд и Д. Таунсенд), описывающие особенности построения взаимоотношений с ребенком и их влияния на его развитие как личности: «мать-призрак», «мать-фарфоровая кукла», «мать-охотница», «мать-босс», «мать-наседка», «властная-мать»;

– типы матерей с различными установками по А. И. Захарову: «Царевна Несмеяна», «Снежная королева», «Спящая красавица», «Наседка», «Вечный ребенок»;

– матери с различными стилями поведения, выделенными А. Я. Варга: спокойная, тревожная, тоскливая, уверенная, властная.

Таким образом, на сегодняшний день в психологической науке уже разработаны типологии поведения матерей, но к сожалению, они не отражают особенностей отношений в семье без отца. Именно поэтому мы решили создать свою типологию, характеризующую особенности материнского отношения в неполных семьях, поскольку оно оказывает огромное влияние на развитие и становление личности ребенка. В основе данной типологии лежит модель неполного материнства, состоящая из трех компонентов: когнитивного (представление о материнстве, степень осознанности материнского отношения, ценностей), эмоционального (материнские чувства и переживания), поведенческого (материнская роль, осознанность стиля семейного воспитания и материнской ответственности, позиций и установок).

Когнитивный компонент предполагает наличие определенных знаний, представлений об особенностях материнства, способах его проявления в соответствии с культурными нормами, предписаниями общества и учетом индивидуальных особенностей, ценностей и мотивации матерей. Данный компонент включает в себя материнские отношения, ценности и представления о материнстве.

Эмоциональный компонент представлен доминирующим эмоциональным фоном, сопровождающим любое взаимодействие с

ребенком, и эмоциональной оценкой образа ребенка, себя и отца как родителя. Данный компонент состоит из материнских чувств и переживаний.

Поведенческий компонент непосредственно проявляется в конкретных действиях, поступках матери по отношению к ребенку. В его состав входят стиль семейного воспитания, материнская ответственность, позиции, установки и материнская роль.

Данная модель позволяет выделить доминирующие проблемные зоны в психологическом состоянии одинокой матери, а значит более точно отобрать корректные и необходимые методы психологической работы и повысить эффективность оказываемой ей помощи.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Варга А. Я. Структура и типы родительского отношения: дис. на присвоение науч. степ. канд. психол. наук / Анна Яковлевна Варга. – М., 1986. – 206 с.

2. Захаров А. И. Происхождение детских неврозов и психотерапия / А. И. Захаров. – М.: Апрель-Пресс, Эксмо-Пресс, 2000. – 448 с.

3. Милюкова Е. В. Формирование когнитивного, эмоционального, поведенческого компонентов родительской любви: автореф. дис. на присвоение науч. степ. канд. психол. наук: спец. 19.00.07 – «Педагогическая психология» / Е. В. Милюкова. – Екатеринбург, 2004. – 27 с.

СУЧАСНА ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

CONTEMPORARY THEORY AND PRACTICE OF SOCIAL WORK

Голубенко Т. О. (Київ, Україна)

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПАТРОНАЖНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ

У тезах обґрунтовано необхідність забезпечення високоякісної практичної підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності, зокрема, до патронажної роботи з людьми похилого віку.

Golubenko T. (Kyiv, Ukraine)

RESEARCH AND TEACHING CONTEXT TRAINING OF SOCIAL WORKERS TO PATRONAGE WORK WITH THE ELDERLY

In the theses of the necessity of providing high quality practical training of future social workers to the profession, in particular, to the patronage of the elderly.

У зв'язку із зростаючими вимогами до рівня кваліфікації та соціальної відповідальності майбутніх соціальних працівників, виникає необхідність у вдосконаленні системи підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Разом з тим, виникає потреба у вивченні особливостей майбутньої професійної діяльності, зокрема здійснення патронажної роботи з людьми похилого віку та умов підвищення її ефективності з позицій потреб сучасного суспільства.

Важливим аспектом професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до патронажної роботи з людьми похилого віку є посилення практичної спрямованості навчання, зокрема, організації патронажної практики, яка надає можливості, починаючи з I курсу навчання поступово оволодіти ґрунтовними знаннями, вміннями і навичками. У зв'язку з тим, головним напрямком у підготовці майбутніх соціальних працівників до патронажної роботи з людьми похилого віку у вищій школі стає орієнтація не тільки на професійну, але й особистісну складову, що дозволить майбутньому фахівцю, в міру необхідності виявляти ініціативу, гнучкість, самоудосконалюватися та ін.

Патронажна практика створює умови для вдосконалення важливих професійних умінь – комунікативних, конструктивних, аналітичних, управлінських та навичок організації надання допомоги людям похилого віку з використанням індивідуальної та групової форм роботи. Вона також сприяє

закріпленню професійно орієнтованих якостей: інтелектуальних (соціальний інтелект, творче мислення, аналітичність, реалістичність, інтуїтивність, прогностичність, критичність, гнучкість мислення); моральних (гуманність, доброзичливість, тактовність, терпимість, повага до людей похилого віку, принциповість, оптимістичність, відповідальність); організаторсько-комунікативних (контактність, адаптивність, атрактивність, уміння спілкуватися, впливати й переконувати) [1].

В контексті професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до патронажної роботи з людьми похилого віку, патронажна практика сприяє: застосуванню теоретичних знань студентів при організації патронажної роботи з людьми похилого віку; виробленню у студентів навичок здійснення патронажної роботи; оцінюючи потреби і можливості людей похилого віку, приймати самостійні рішення по наданню допомоги; допомагати людям похилого віку з використанням індивідуальної та групової форм роботи, надавати необхідну інформацію, спонукати до вирішення проблеми своїми силами; враховувати формальну і неформальну мережу допомоги і підтримки, наявні ресурси (власні, клієнтів, соціального закладу, закладів-партнерів) різного характеру, причому не тільки матеріальні.

Ефективність практичної підготовки залежить від умов організації практик. Базами практики бажано обирати установи, які надають можливість ознайомлення зі специфікою патронажної роботи з людьми похилого віку. Такими закладами є територіальні центри соціального обслуговування людей похилого віку, соціальні установи системи соціального захисту людей похилого віку, громадські та благодійні організації.

Отже, слід зазначити, що науково-педагогічний контекст професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до патронажної роботи з людьми похилого віку є поетапним, багаторівневим та довготривалим процесом, а рівень її сформованості залежить від організаційно-педагогічних умов попередньої підготовки та змісту навчального-виховного процесу протягом усього часу навчання. Тим не менш, орієнтація патронажної практики на закріплення і розвиток умінь та навичок до її здійснення, створення сприятливих умов для саморозвитку і вдосконалення професійно-важливих якостей студентів, спонукання до постійного підвищення власного рівня теоретичних і практичних знань, безумовно сприятиме розвитку професійної готовності майбутніх соціальних працівників до патронажної роботи з людьми похилого віку.

ЛІТЕРАТУРА // ЛІТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Голубенко Т.О. Організація патронажної роботи з людьми похилого віку як складова практики студентів спеціальності «Соціальна робота»: освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр»: методичні рекомендації / Т. О. Голубенко. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – 134 с.

2. Коленіченко Т. І. Особливості ефективного навчання студентів супервізорству в умовах вищої школи / Т. І. Коленіченко // Соціальна робота в Україні: теорія і практика : [наук.-метод.журнал]. – 2013. – № 1-2. Київ. – С. 49-57.

Лазарева А. О. (Одеса, Україна)
КЛУБНА РОБОТА В СИСТЕМІ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ
ДЕВІАНТНИХ ПІДЛІТКІВ

В тезах обґрунтовано необхідність застосування клубної роти як форми корекції поведінки девіантних підлітків в дослідженні основних напрямків клубної роботи та агентів соціалізації, що включені в здійснення такої роботи, корті орієнтовані на цілеспрямований вплив на підлітка та здійснення ре соціалізації підлітка.

Lazareva A. (Odessa, Ukraine)
THE CLUB WORK IN THE SYSTEM OF RESOCIALIZATION OF
THE DEVIANT ADOLESCENS

In the thesis the necessity of using club work as a form of correction of deviant behavior of teenagers through the main areas forms of club work. An important element of the research is the influence of agents of socialization teachers and adolescents who have an impact on the socialization of adolescents.

Підлітковий вік є одним з найскладніших періодів в онтогенезі людини. У цей період відбувається не тільки перебудова раніше сформованих психологічних структур, але виникають нові, закладаються основи свідомої поведінки, вимальовується загальна спрямованість у формуванні моральних уявлень і соціальних установок [1].

Сучасний підліток живе у світі, складному за своїм змістом і тенденціями соціалізації. Це пов'язано, по-перше, з темпом і ритмом техніко-технологічних перетворень, що пред'являють до підлітка та формування його особистісних якостей нові вимоги. По-друге, з насиченим характером інформації, яка створює масу «шумів», що суттєво впливають на підлітка, у якого ще не вироблено чіткої життєвої позиції. По-третє, з екологічними й економічними кризами, що уразили наше суспільство, що викликає у підлітків почуття безнадійності і роздратування (при відсутності почуття особистої відповідальності) через те, що старші покоління залишають їм таку спадщину. Напружена, нестійка соціальна, економічна, екологічна, ідеологічна обстановка, що склалася в даний час в нашому суспільстві, обумовлює ріст різних відхилень в особистісному розвитку і поведінці підлітків. Серед них особливу тривогу викликають не тільки прогресуюча відчуженість, підвищена тривожність, духовна спустошеність підлітків, але і їхній цинізм, жорстокість, агресивність [5].

Актуальність дослідження обумовлено збільшенням кількості проявів девіантної поведінки серед підлітків та необхідністю ре соціалізації особистості підлітка, що вимагає залучення додаткових ресурсів у тому числі і соціальної роботи. Важливим аспектом в процесі ресоціалізації девіантних підлітків є їх позашкільна діяльність, яка на сьогодні організована не дуже,

адже більшість соціальних служб орієнтовані виключно на адміністративну роботу, тому важливе значення набуває в сьогоденні така форма соціальної роботи як клубна робота, що стала б основним ресурсом допомоги батькам і педагогам у стабілізації емоційного та соціально психологічного стану девіантних підлітків.

Закріплення девіантної поведінки підлітків у різних формах: від грубості до порушення поведінки шляхом впливу на особистість підлітка різних агентів соціалізації (батьків, вчителів, друзів, однокласників, старшокласників) формує закріплення різних проявів девіації та трансформацію їх у певний спосіб життя. Для того, щоб змінити цей вплив та скоректувати процес соціалізації підлітків на сьогодні в м. Одесі існують соціальні служби та система соціально-педагогічної діяльності, яка визначає напрямки корекції девіантної поведінки підлітків, однак через брак часу та наявність інших проблем така робота не завжди ефективна, тому важливим аспектом в процесі ресоціалізації підлітка є клубна робота та агенти, що здійснюють корекцію девіантної поведінки підлітка. Як відомо, поведінка, що відхиляється підлітків є наслідком порушення процесу соціалізації. Її корекція можлива лише через залучення підлітків до сфери дозвільної діяльності, оскільки тут підлітки більш відкриті для впливу і взаємодії на них самих різних соціальних інститутів, що дозволяє з максимальною ефективністю впливати на їх моральний вигляд і світогляд.

Насамперед, ефективність впливу культурно-дозвільної діяльності на процес ресоціалізації підлітків багато в чому залежить від вибору форм як важливих прийомів вираження змісту діяльності.

Організаційні форми клубної роботи з підлітками повинні бути спрямовані на розвиток їх пізнавальних інтересів і здібностей. Важливо відзначити, що підлітковий період розвитку характеризується суттєвими змінами всіх сторін особистості – психіки, фізіології, взаємовідносин, коли підліток суб'єктивно вступає у відносини зі світом дорослих. Тому тільки диференційований підхід у виборі тих чи інших форм зможе забезпечити ефективність їх впливу [6]. Одна з таких форм художня форма. Включає в себе повідомлення про найбільш активних подіях, які об'єднані за ступенем важливості і підносяться образно за допомогою емоційних засобів впливу.

До даної форми можна віднести масові уявлення, вечори відпочинку, шоу-вистави, видовища, літературні вечори, творчі зустрічі з відомими людьми, які викличуть особливий інтерес у підлітків у двох випадках: якщо пронизані духом змагання, і просякнуті глибоким ліризмом. Адже нереалізована ніжність душі і прагнення в усьому змагатися з однолітками є особливостями важких підлітків.

Яскравою формою організації видовищних вистав є бали і карнавали. Вони присвячуються найважливішим подіям у житті підлітків, але, на жаль, ці форми зараз застосовуються рідко, оскільки для таких свят потрібні гарні костюми, чого не можуть дати багато дозвільні установи [2].

Просвітні форми включають в себе лекції, бесіди, диспути, конференції, екскурсії. Так, наприклад, в процесі участі в диспуті, дискусії

підліток пізнає не тільки щось нове, а й навчається формувати свою точку зору.

У підлітковому віці дуже хвилюють дитини проблеми статевого розвитку, і тому лекції, бесіди на цю тему викличуть великий інтерес.

У практиці культурно-дозвіллевої діяльності зустрічається така форма, як пізнавально-розважальна. Вона має велике значення для підліткового віку. Саме в цей період змінюється характер ігровий діяльності, можна сказати, гра втрачає свою «казковість», «таємничість». На перший план виступає пізнавальна значущість гри.

Найбільший інтерес у підлітків викликає така форма організації дозвілля, як дискотека клуб. Існує два види дискотеки освітньо-освітні (дискотека-клуб) і танцювально-розважальні (дискотека-танцмайданчик). Якщо в першому випадку переслідується чітка мета, яка супроводжується якийсь тематикою, то друга не має ніякої мети. Так, створення диско-клубу сприяє розвитку музичного смаку.

Особливу роль у розвитку духовних начал особистості підлітка відіграють соціально-практичні форми. Враховуючи соціальні та практичні інтереси підлітків, можна створювати кімнати психологічного розвантаження, секції, гуртки з фізичної культури і спорту, навчання шиття, технічної творчості.

Клубна робота також здійснюватиметься у таких напрямках, як: громадянське виховання, яке формує науковий світогляд, розвиваюче громадянську активність підлітка; трудове виховання. Мета трудового виховання полягає в наданні сприяння професійної орієнтації підлітків [4]. Важливе значення мають зустрічі з представниками різних професій, екскурсії на виробничі ділянки, де хлопці знайомляться з представниками різних професій, технічні гуртки моделювання; естетичне виховання. Його мета – розвиток здібностей оцінювати, сприймати і затверджувати прекрасне в житті і в мистецтві з загальнолюдських позицій духовної спадщини.

У процесі застосування клубної роботи у вихованні особистості підлітка, з одного боку відбувається духовний і моральний розвиток, з іншого йде своєрідна диференціація здібностей підлітка, розкриваються різноманітні інтереси та потреби, відбувається соціалізація підлітків, яка носить позитивну спрямованість, будучи одним з найважливіших засобів оптимізації соціо-культурного навколишнього середовища підлітка, і володіючи можливостями задоволення потреб як окремої особистості, так і суспільства в цілому.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Бухарова М. В. Критерии анализа ресоциализации подростков в условиях воспитательного учреждения / М. В. Бухарова // Власть. – № 2. – 2010. – С. 117-119.

2. Гутин А. Т. Влияние клубной деятельности на процессы социализации подростков и молодежи в обществе. / А. Т. Гутин : [Електронний ресурс]. – Режим доступа: //http: www.gou-cpprk.ru/creativity.

3. Ковтуненко Л.В. Ресоциализация как условие позитивных изменения несовершеннолетних заключенных / Л. В. Ковтуненко // Социально-экономические явления и процессы. – № 12. – 2011. – С. 343-345.

4. Молодежная клубная культура и культурная деятельность как социально-педагогические феномены. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // <http://www.moyniver.net>.

5. Сухова Е. И. Ресоциализация подростков в условиях социального пространства (исторический аспект) / Е. И. Сухова // Вестник Нижневартовского государственного университета. – № 3. – 2009. – С. 1-13.

6. Шмачилина-Цыбенко С. В. Роль социально-педагогических технологий в ресоциализации подростков с девиантным поведением / С. В. Шмачилина-Цыбенко // Воспитание школьников. – № 2. – 2012. – С. 47-54.

Азаркіна О. В. (Одеса, Україна)

СУПЕРВІЗІЯ ПЕРСОНАЛУ ЯК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ СЛУЖБИ

У тезах визначена необхідність застосування соціальними службами проведення супервізії для дотримання стандартів надання послуг, підтримки персоналу, підтримки мотивації до роботи, підвищення професійної кваліфікації.

Azarkina O. (Odessa, Ukraine)

SUPERVISION STAFF AS INCREASING THE EFFICIENCY OF SOCIAL SERVICE

The theses identified the need for social services for the supervision of compliance with standards of service, support personnel, maintaining the motivation to work, professional development.

Застосування державних стандартів соціальних послуг у процесі управління системою надання соціальних послуг є однією із основних інновацій, що спричиняє потребу у докорінній трансформації підходів щодо організації процесу надання соціальних послуг та потребуватиме проведення заходів реорганізаційного характеру в діяльності соціальних служб.

Підвищити ефективність діяльності соціальної служби можливо, на наш погляд, через реалізацію кожним працівником своїх здібностей і можливостей, творчого потенціалу. В управлінні персоналом слід дотримуватися таких принципів, як: дотримання законодавства про працю; чітке визначення вимог до персоналу та очікуваних від нього результатів; заохочення відкритого ділового спілкування; індивідуальний підхід до всіх працівників у рамках їхніх інтересів та інтересів організації; справедлива оцінка якості та результатів діяльності; максимальна турбота про кожного

працівника, повага прав, свобод; співпраця з професійними організаціями; регулювання особистісних та групових конфліктів; залучення на роботу спеціалістів високої кваліфікації.

Особливістю роботи персоналу, що надає послуги є те, що в своїй повсякденній діяльності доводиться мати справу із великою кількістю стресових ситуацій, переживанням страждань, горя, болю та безпомічності багатьох своїх отримувачів. Також, їхня робота відзначається необхідністю приймати термінові рішення та діяти в ситуаціях, які є непередбачуваними і коли необхідне термінове втручання.

Досить часто виникають етичні дилеми, які можуть стосуватися релігійних поглядів і переконань соціального працівника та отримувача послуг. Прийняття рішень в таких ситуаціях завжди супроводжується стресом, може спричинити психологічну шкоду для працівника. Тому, щоб полегшити професійну діяльність персоналу, який надає послуги людям, що опиняються в складних життєвих обставинах існує, механізм підтримки, а саме супервізія.

Супервізія – це процес надання супервізором працівнику соціальної служби, по відношенню до якого здійснюється супервізія, професійної допомоги, спрямованої на аналіз й подолання професійних труднощів, удосконалення організації роботи, підтримку мотивації до роботи, дотримання етичних норм та стандартів надання послуг, запобігання виникненню професійного вигорання, забезпечення емоційної підтримки, підвищення професійної кваліфікації.

Мета супервізії – забезпечення якісного виконання посадових обов'язків і завдань соціальними працівниками, дотримання ними стандартів, полегшення їхньої роботи, запобігання виникненню в них професійного стресу та вигорання, підвищення їхньої професійної кваліфікації, профілактика конфліктів.

Основними завданнями супервізії є надання можливості працівникам, що потребують супервізії:

- отримати професійну підтримку, конструктивний зворотній зв'язок та окреслити шляхи подальшої роботи;
- розв'язати етичні дилеми;
- розуміти свій власний професійний розвиток і визначити свої навчальні потреби чи необхідність підвищення кваліфікації;
- подивитись на наявну проблему об'єктивно та використати аналіз проблемної ситуації, як перехід на якісно новий рівень роботи;
- висловити свої думки та почуття щодо роботи, стосунків із колегами та отримувачами послуг в умовах конфіденційності;
- знайти методи та засоби найрезультативної допомоги отримувачам соціальних послуг.

Методи здійснення супервізії обираються супервізором залежно від випадку і завдань супервізії та узгоджуються з працівником, що потребує супервізії.

Супервізія здійснюється через: професійну психологічну підтримку; роботу в парах; зустрічі з керівниками структурних підрозділів; регулярні групові зустрічі; спільні відвідування отримувачів соціальних послуг.

Процес супервізії передбачає набуття працівником, що потребує супервізії:

- знань і навичок оптимізації професійного навантаження з метою запобігання професійному вигоранню;

- нових знань і навичок, необхідних для професійного розвитку; навичок розуміння власних почуттів, що виникають у стресових ситуаціях, та управління ними;

- навичок самостійного визначення пріоритетів роботи; розуміння та використання рефлексії (самоаналізу) у своїй професійній діяльності;

- відповідального ставлення до результатів своєї роботи та професійної незалежності;

- формування моделі аналізу і компетентного розв'язання проблем у взаємодії з отримувачем послуг.

Крім того, у разі потреби, керівництво повинне забезпечити проходження додаткового навчання соціальних працівників, які надають соціальні послуги отримувачам із особливостями психічного чи фізичного розвитку, різними видами функціональних обмежень, обслуговування яких потребує оволодіння додатковими специфічними навичками. Для забезпечення ефективної супервізії особі, яка її проводить, рекомендовано використовувати професійні навички: демонстрація емпатії, структурування розмови, аналіз ризиків під час прийняття рішень, підсумування, надання інформації, дотримання професійних та часових меж, надання професійної та емоційної підтримки. Думається, що вироблення механізму захисту практичних соціальних працівників є дуже важливим.

Для оптимального функціонування соціальної служби потрібно постійно поновлювати ресурси, використання яких допомагає оптимізувати роботу соціальної служби, якісно надавати соціальні послуги, впроваджувати нові послуги, необхідні для потенційних отримувачів.

Таким чином, важливість процесу супервізії зумовлюється тим, що вона дозволяє надати підтримку та допомогу персоналу, особливо коли йдеться про тих працівників, які щойно прийшли на роботу, а також забезпечує ненав'язливий контроль щодо якості надання послуг, дотримання стандартів тощо, дозволяє своєчасно реагувати на виникнення складних ситуацій у практиків та шукати методи їх розв'язання.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Капська А. Й. Соціальна робота: Навчальний посібник / А. Й. Капська. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.

2. Соціальна робота. – В 3-х ч. – Ч. 2. Теорії та методи соціальної роботи / [За ред. Т. В. Семигіної, І. М. Григи]. – К., 2010. – 278с.

Бойчева М. М. (Одеса, Україна)

**ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ З
МОЛОДИМИ СІМ'ЯМИ ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ РОЗЛУЧЕНЬ**

У тезах розглянута соціально-психологічна робота з молододю сім'єю як чинник профілактики розлучень.

Boycheva M. (Odessa, Ukraine)

**ORGANIZATION OF SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL WORK WITH
YOUNG FAMILIES FOR THE PREVENTION OF DIVORCE**

The thesis examined the social and psychological work with a young family as a factor preventing divorce.

Сім'я є першим виховним інститутом і впливає на людину протягом всього її життя. В сім'ї закладаються основи моральних цінностей людини, формуються норми поведінки, розвивається внутрішній світ та індивідуальні якості особистості. Сім'я сприяє не тільки формуванню особистості, але й її самоствердженню, стимулює соціальну, творчу активність. Віковий стан молододю сім'ї згідно із Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» такий: молододю сім'я – це подружжя, в якому вік чоловіка та дружини не перевищує 35 років, або неповна сім'я, в якій мати (батько) віком до 35 років [1]. В Україні близько 2,1 млн. молодих сімей, з них у сільській місцевості – 650 тис. Із загального числа молодих сімей близько 71,4% – це сім'ї з подружньою парою, а 28,6% – неповні сім'ї. За 1998-2009 рр. кількість неповних сімей збільшилась на 21,1% [2]. Загальна характеристика рівня життя неповних сімей свідчить, що саме ця група населення є однією з найбільш уразливих. Ці сім'ї також найменш захищені у соціально-психологічному відношенні та гостропроблемні щодо забезпечення батьківським вихованням дітей.

Головними процесами формування шлюбної і сімейної структур населення і його відтворення є шлюбність і кількість розлучень. Україна характеризується високими показниками рівня розлученості, останнім часом вона посідає лідируючі позиції в світі за кількістю розлучень. Найбільша кількість розлучень спостерігається у шлюбах, які проіснували 4-6 років, що становить 26,1% до загальної кількості розлучень, також спостерігатися тенденція розірвання шлюбів, які проіснували менше 10 років, у 2013 р. більше половини – 52% розлучень припадає саме на цей період шлюбності. Такі розлучення мають особливо негативні наслідки, справляють значний вплив на процес відтворення населення. Зниження народжуваності і перехід до одностатності стали характерною рисою новітніх демографічних процесів у нашій країні. Вони пов'язані із змінами у дітородній поведінці населення, обумовленими, з одного боку, зовнішніми економічними умовами, що характеризують соціальний статус жінки в суспільстві, рівнем її освіти,

зайнятості, доходів, соціальної захищеності, а з іншого – ступенем задоволення особистих потреб та інтересів.

Нестабільність шлюбних відносин, велика кількість розлучень вважається найбільш гострою проблемою української родини. За кількістю розлучень на 1000 населення (загальний коефіцієнт розлучень) Україна, разом з Росією і Білорусією, відноситься до групи країн-лідерів у Європі.

Молода сім'я виступає одним з основних об'єктів соціально-психологічної роботи. Актуальні психологічні проблеми молодих сімей це - психологічна сумісність (сумісність темпераментів, характерів, емоційно-вольових особливостей людей); духовна сумісність (сумісність світоглядів, ідеалів, ціннісних орієнтацій, життєвих планів, спільність суспільно-політичних і трудових спрямувань людей); інтелектуальна сумісність передбачає єдність пізнавальних інтересів, близький рівень освіти, стиль мислення. Молода сім'я потребує соціальної підтримки, допомоги, реабілітації. Соціально-психологічна робота з молодими сім'ями полягає у забезпеченні соціальної профілактики сімейного неблагополуччя; здійсненні системи заходів, спрямованих на запобігання аморальній, протиправній поведінці дітей та молоді; наданні соціальної допомоги та послуг з метою реалізації програми роботи з молодією сім'єю; наданні допомоги батькам у розв'язанні складних питань сімейного виховання; здійсненні соціальних послуг та соціальної реабілітації.

Соціально-психологічна робота з сім'єю – це система взаємодії соціальних органів держави і суспільства та сім'ї, яка спрямована на поліпшення матеріально-побутових умов життєдіяльності сім'ї, розширення її можливостей у здійсненні прав і свобод, визначених міжнародними та державними документами, забезпечення повноцінного фізичного, морального й духовного розвитку усіх її членів, залучення до трудового, суспільно-творчого процесу. Основним змістом (або напрямками) соціальної роботи з сім'єю є соціальна профілактика, соціальна допомога, соціальний патронаж, соціальна реабілітація, надання їй соціально-психологічної, консультативної, психотерапевтичної допомоги та підтримки з метою вдосконалення її життєдіяльності.

Найважливішим суб'єктом соціально-психологічної роботи з молодими сім'ями в Україні виступає центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (ЦСССДМ) та його спеціалізовані формування. Система ЦСССДМ на сьогодні має вже сформовану структуру на державному, регіональному (обласному) та місцевому (районному, міському) рівнях. Завдання ЦСССДМ у роботі з сім'єю – надання конкретної індивідуальної допомоги сім'ї й молоді, яка збирається укласти шлюб, з метою раціональної організації внутрішньо та поза сімейного спілкування, планування сім'ї, життєдіяльності та відпочинку, спілкування сім'ї з оточуючим середовищем, навчання раціонального розв'язання та подолання складних сімейних колізій, виховання дітей, а також профілактична робота з запобігання розлучень.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» / В редакції Закону N 1613-III від 23.03.2000 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2000. – № 27. – ст. 211.

2. Становище сімей в Україні (за підсумками 2000-2009 років): Щорічна державна доповідь Президентові України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України / Державний інститут розвитку сім'ї та молоді. – К., 2010. – 227 с.

Музика Ю. О., Райчева А. С. (Одеса, Україна)

**ШЛЯХИ УСУНЕННЯ ПЕРЕШКОД В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВИХ
МОЖЛИВОСТЕЙ РОМСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ**

В тезах розглядаються шляхи сприяння посиленню правових можливостей ромів.

Musyka Y., Raicheva A. (Odessa, Ukraine)

**WAYS OF REMOVING BARRIERS IN THE IMPLEMENTATION
OF THE LEGAL POSSIBILITIES OF THE ROMA POPULATION**

In thesis considered ways to promote legal possibilities of Roma.

Благодійний фонд «Ромів Бесарабії «Амаро Тернімос» було зареєстровано в 2012 році з метою інтеграції ромів в українське суспільство, а також реалізації правових, освітніх, культурних та інших програм в ромських громадах Одещини. Здійснюючи свою діяльність співробітники фонду виявили, що сотні ромів на території Одеської області не мають документів, що засвідчують їх особу, деякі зовсім не мають уявлення про те, що їм потрібен паспорт. Права та свободи таких людей постійно порушуються, а самі родини живуть поза межами бідності. Масштабність та розповсюдженість цієї проблеми настільки велика, що деякі родини поколіннями живуть без документів, постійно страждаючи від переслідування з боку працівників міліції та місцевого самоврядування, які не дивляться в корінь проблеми. Наділені музичними та освітніми талантами такі роми не мають змоги реалізувати свої правові можливості, не говорячи вже про інтеграцію в українське суспільство, яка існує поки що тільки на словах [2].

Актуальність проекту з посилення правових можливостей ромів полягає в тому, що спільними зусиллями суб'єктів соціальної роботи будуть усунені перешкоди, що лежать на шляху ромів в отриманні ідентифікаційних документів, доступу до адміністративних та соціальних послуг. Часто ці перешкоди виникають в результаті порушення прав на отримання документів, обмеження доступу до медичних та освітніх послуг. Таким

чином роми зіштовхуються з низкою проблем, які вони не в змозі подолати самостійно. Нерідко винуватцями є самі роми, тому що не знають про свої права гарантовані Конституцією України.

Під час здійснення волонтерської діяльності в громадській організації ромів «Нево Дром» (Новий Шлях), майбутні працівники благодійного фонду отримали гарний досвід та налагодили добру та плідну співпрацю з державними установами та громадськими організаціями, що стане запорукою успішної реалізації проекту. Опис проектної пропозиції:

а) проблема, на вирішення якої спрямовано проектну пропозицію:

Роми – це багатостраждальницький народ. Їх культура, фольклор та традиції несуть в собі багатство історії, що передавалася з покоління в покоління. Але наряду з цим передавалася також низка соціальних проблем, які загострилися під час постіндустріалізму. Найбільша проблема – це порушення прав людини, причиною якої є відсутність ідентифікаційних документів. Тут бере свій початок сегрегація, дискримінація та обмежений доступ до ресурсів. Ромські діти не йдуть до школи, дорослі не працевлаштовуються та навіть не мають можливості отримати документи, що посвідчують їх особу, так як поколіннями їх не мали [1].

Завдяки діяльності неприбуткових ромських організацій проблема порушення прав ромів, причиною яких є відсутність паспортних документів, останнім часом привернула отримала увагу з боку влади. Адже за нашими підрахунками ідентифікацією ромів за останні чотири роки опікуються більш ніж два десятка організацій на Україні. Як повідомляє Європейський Центр по Правам Ромів (ERRC) проблема ідентифікації ромів витікає з застарілого українського законодавства, яке зобов'язує особу мати реєстрацію з місця проживання для отримання паспорта громадянина України [4].

Через відсутність ідентифікаційних документів виникають проблеми, найбільш розповсюдженими з яких є:

– Неможливість звернення ромів при порушенні їх законних прав в офіційні служби із захисту прав, так як заяви або скарги без документа, що посвідчує особу, не приймаються та не реєструються.

– Неспроможність проходження медичного обстеження, через це розповсюджується туберкульоз, шкірно-венеричні захворювання та спостерігається висока смертність.

– Проблематичність при оформленні вагітних жінок на диспансерний облік, неможливість зареєструвати новонароджених дітей та отримувати на них соціальні виплати.

– Неможливість навчання ромських дітей, батьки яких не мають документів, у школах та дитячих садочках.

– Відсутність можливості у ромської молоді в отриманні офіційної роботи.

– Неможливість оформлення та отримання пенсій для ромів похилого віку.

б) мета проектної пропозиції:

Сприяння посиленню правових можливостей ромів, реалізація їх прав та свобод, подолання перешкод в отриманні ідентифікаційних документів та доступу до адміністративних і соціальних ресурсів.

в) план реалізації:

З метою ефективної реалізації проекту та досягнення поставлених цілей необхідно поділити проект на 3 етапи.

I етап – Мобілізація зв'язків з ромськими громадами та державними установами.

II етап – Надання юридичних та освітніх послуг, здійснення представництва інтересів та реєстраційних процедур.

III етап – Аналіз порушень прав людини та медіація у вирішенні правових спорів.

д) результати:

Короткострокові: роми отримують паспорти, ідентифікаційні коди, свідоцтва про народження, зможуть оформити реєстрацію по місцю проживання та якщо потрібно, вид на проживання, ромські жінки зможуть народжувати дітей в пологовому будинку, реєструвати дітей та отримувати державну допомогу по народженню дитини, родини отримують державні соціальні виплати.

Довгострокові: ми впевнені, що проект сприятиме укріпленню громадянського суспільства в Україні, посиленню правових та соціальних можливостей ромів, їх соціальній інтеграції в українське суспільство, подолання сегрегації та покращенню матеріального становища багатьох ромських сімей.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Боркач Є. Проблеми соціалізації ромів / Є. Боркач, Е. Пушкаш – Ужгород, 2003.
2. Галушко К. Ю. Етносоціологія. Етнічна динаміка українського суспільства: навч. посіб. / К. Ю. Галушко, В. Б. Євтух, О. В. Євтух, О. А. Малиновська, А. А. Попок. – К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. – 356 с.
3. Зіневич Н.О. Цигани в Україні: формування етносу і сучасний стан / Н.О. Зіневич – УІЖ. – 2001. – № 1. – С. 40-52.
4. Калакура О. Правовий статус етнічних меншин України. Етнічна історія народів Європи / О. Калакура. – 2000. – Вип. 4. – С. 109-113.
5. Наулко В.І. Етнонаціональні процеси в Україні: історія та сучасність / В. І. Наулко – К., 2001. – 424 с.

Лисенко О. М. (Одеса, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Індивідуальний менеджмент розглядається як стратегія організації та координації допомоги клієнту соціальної роботи.

Lysenko O. (Odessa, Ukraine)

**FEATURES OF MODERN SOCIAL WORK PRACTICE:
CASE MANAGEMENT**

Case management is seen as a strategy of the organization and coordination of assistance to the client of social work.

Цінність будь-яких теоретичних побудов в соціальній роботі визначається тільки тим, наскільки ефективно вони дають можливість соціальним працівникам здійснювати свої функції. Це не класична академічна теорія про деякий об'єкт. Це теорія професійної діяльності, тобто теорія роботи з суб'єктом.

Стосовно до соціальної роботи, уявлення про «методі соціальної роботи» повинно включати відповідь на питання: як соціальний працівник може, просуваючись від вихідної точки (аналізу проблеми, стану, ситуації, досягти бажаної мети, тобто домогтися змін у бік вирішення проблеми? З цієї точки зору, метод в соціальній роботі визначається тим, яким чином і з якою метою соціальний працівник організує систему взаємодій з індивідом, групою, більш великої спільністю. Характеристики цих взаємодій та соціально-психологічні механізми, що лежать в їх основі, істотно відрізняються залежно від того, хто є клієнтом соціального працівника. На основі цього побудовано традиційне для зарубіжної соціальної роботи поділ соціальної роботи на індивідуальну, групову та соціальну роботу з спільнотами.

Модель практичної соціальної роботи включає в себе три базових елементи. Це – клієнт, спеціаліст та соціальна складова процесу змін, до якої, у свою чергу, належать соціально-психологічна складова поля клієнта, самого соціального працівника, а також активність суб'єктів взаємодії, взаємний вплив учасників професійної взаємодії в соціальній роботі.

Практика сучасної соціальної роботи в Україні, в більшості своїй, дотримується функціонального підходу, представники якого вважають, що всебічна діагностика неможлива ні щодо особистості, ні щодо ситуації. Тому соціальний працівник повинен допомогти клієнту співвіднести свій запит з тими функціями, які він виконує як представник конкретної соціальної служби. Функціональний підхід пропонує найбільш раціональні варіанти дій в ситуації, де мова йде про досить рутинні види діяльності [1].

Підхід, центрований на вирішенні проблеми, звертає основну увагу на ініціювання і стимулювання інтелектуальних зусиль клієнта щодо його проблемної ситуації, з метою навчити його самостійно знаходити виходи зі складних життєвих ситуацій.

Незалежно від вихідних теоретичних постулатів, різні підходи пропонують у взаємодії соціального працівника і клієнта: 1) встановлення первинної комунікації (емоційного та інтелектуального контакту); 2) вивчення та аналіз проблемної ситуації; 3) визначення цілей і завдань

спільної роботи; 4) зміна взаємовідносин індивіда з соціальним оточенням і / або з самим собою; 5) оцінку результату спільної діяльності.

В останні роки у світовій практиці соціальної роботи оформилася тенденція до інтеграції практики навколо двох широко використовуваних методів соціальної допомоги. Це індивідуальний менеджмент (case management) або ведення користувача, управління випадком, і створення мереж підтримки (networking).

Індивідуальний менеджмент розглядається як стратегія організації та координації допомоги та послуг на рівні індивіда. Процес ведення випадку націлений на досягнення запланованих цілей шляхом вирішення основних завдань соціальної роботи, а саме збору даних, аналізу та спланованого втручання [2]. Індивідуальний менеджер допомагає людям отримати підтримку і саме таку допомогу, яка для них бажана і необхідна. Допомогу надають не тільки офіційні установи, а кожний компетентний професіонал або організація – за вибором клієнта.

Моделі індивідуального менеджменту розрізняються за своєю ідеологією, спрямованістю та видам діяльності. Вони можуть більш орієнтуватися на запити клієнта або на проблему в цілому, можуть відводити більшу або меншу роль клієнту в управлінні програмою надання послуг. У деяких моделях програми індивідуального менеджменту тільки координують послуги, в інших – включають кризове втручання, реабілітацію і лікування [2].

Процес соціального втручання здійснюється через серію цілеспрямованих дій, таких як: зняття неспокою, допомога у формуванні позитивної мотивації, підтримка; зняття емоційної блокади; раціоналізація проблеми, коли соціальний працівник спільно з клієнтом формулює нове розуміння проблеми, змінює ставлення до неї, визначає, що стало причиною, яка визначила вибір і подальші дії клієнта; соціальний працівник знаходить спільно з клієнтом доступні і сприятливі можливості і ресурси, які допомагають у вирішенні його проблем і які відповідають його середовищу і його ефективним ролям.

Основні функції і завдання соціального працівника при реалізації методу індивідуального менеджменту включають: виявлення проблеми (випадку); оцінка запитів клієнта; визначення пакету послуг; координації процедур, спрямованих на вирішення проблеми; моніторинг процесу виконання послуг; оцінка ефективності наданих послуг; коригування у разі необхідності відповідно до цілей втручання; захист інтересів клієнта.

Інтенсивне впровадження практики індивідуального менеджменту складає одну з сучасних світових тенденцій у галузі соціальної роботи.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURE // REFERENCES

1. Фирсов М. В. Теория социальной работы: Учеб. пособие / М. В. Фирсов, Е. Г. Студенова. – М.: Владос, 2001. – 432 с.
2. Coulshed V. Social Work Practice: An Introduction. 2nd edition. – London: Macmillan Press, 1998. – 192 p.

Скорик Т. В. (*Чернігів, Україна*)

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ЛІТНЬОГО ВІКУ

У статті розглядаються проблеми матеріально-фінансового та соціального характеру, медико-соціальної реабілітації людей літнього віку та акцентується увага на проблемах психологічного благополуччя; пропонуються деякі шляхи підвищення ефективності соціальної роботи, які сприятимуть їх подоланню.

Skoryk T. (*Chernihov, Ukraine*)

IMPROVING THE EFFICIENCY OF SOCIAL WORK WITH AGED PEOPLE

In the article the problems of material and financial and social nature, medical and social rehabilitation of older people are considered and attention is focused on the problems of psychological well-being; it is suggested some ways to improve the effectiveness of social work that will help them to overcome.

Аналіз нинішньої соціально-демографічної ситуації в Україні свідчить про глибоку демографічну кризу. Сучасні дослідження наголошують на поступовому старінні народонаселення як планети в цілому, так і України, зокрема. У зв'язку з такими демографічними змінами особливої актуальності набуває розширення мережі соціальних послуг людям похилого віку та підвищення якості їх надання. Одним із шляхів задоволення потреб людей літнього віку може бути вирішення їх проблем, які стосуються не лише медичних, економічних, правових аспектів, а й спричинених ними проблем психологічного благополуччя.

Проблеми життєдіяльності в період похилого віку і старості досліджували багато науковців. Зокрема, І. Кон запропонував класифікацію типів старості; Д. Б. Бромлей визначив п'ять типів пристосування до старості; К. Вінтор виділив стереотипні погляди на старих людей; Г. Край досліджувала проблеми та періодизацію старості; Дж. Пек окреслив підкризи періоду старості; Є. І. Холостова узагальнила проблеми, які виникають під час кризи старості; Р. С. Яцемірська розглядає соціально-геронтологічні підходи до старості і старіння.

Проте постала необхідність вироблення більш конструктивного підходу до визначення причин, що спричиняють психологічні проблеми людей літнього віку та створення на цій основі науково обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення ефективності соціальної роботи з цією категорією населення.

В нашій державі основними напрямками соціального захисту літніх людей є соціальне забезпечення та соціальна допомога. В їх завдання входить

реалізація системи заходів, спрямованих на захист матеріального становища, надання грошової і матеріальної допомоги, зміцнення системи соціального обслуговування клієнтів, а також сукупність соціальних послуг, які надаються громадянам похилого віку вдома та у спеціалізованих державних закладах і структурах, що діють за підтримки органів місцевого самоврядування.

Але для підвищення якості послуг, що надаються соціальними установами, необхідно звернути увагу на вирішення проблем, що пов'язані із внутрішнім самопочуттям, емоційним станом і настроєм.

Психологічні проблеми спричинені різким зменшенням контактів літньої людини, що може привести до повної самотності. Зменшення можливостей для спілкування пов'язано з тим, що людина «випадає» з трудового колективу, більше часу проводить вдома. У цей період йдуть з життя багато друзів, родичів і одноліток, що також звужує контакти, а поява нових друзів ускладнюється. Особливо ця проблема актуальна для літніх людей, що живуть окремо від своїх дорослих дітей. Період «після виходу на пенсію» сприймається як останній етап життя. Усвідомлення того, що попереду неминуче старіння, хвороби, повне або часткове обмеження життєдіяльності, неминучість смерті призводить до різних ускладнень психологічного плану, причому рівень цих ускладнень залежить від суб'єктивних якостей особистості.

Проте, соціальна робота спирається на такі позиції, за якими наявність у суспільстві людей старшого віку розглядається як позитивний фактор. Сучасне розуміння старіння поєднує ідеї повноправної участі літніх і старих людей у житті суспільства, можливість активної життєдіяльності протягом всього життя, хоча характер цієї діяльності може бути іншим, ніж у роки трудової активності.

Тому, при територіальних центрах соціального обслуговування доцільним буде упровадження посади соціального психолога-реабілітолога, геронтопсихолога, який буде допомагати у подоланні життєвих криз літнього віку, організовувати групи взаємодопомоги та підтримки із людей, що обслуговуються в центрі і хочуть бути залученими до програм соціально-психологічної реабілітації.

Ефективними будуть програми з арт-терапії, кімнати релаксації, комбіновані дозвіллеві програми (за участі літніх у організації та проведенні і професійних діячів мистецтв), які надають можливості літнім людям для саморозвитку і вияву креативності, наповнюють їх повсякденне життя новим змістом.

Одним із шляхів зміни якості життя літніх людей є налагодження спілкування з молоддю, створення території міжгенераційної взаємодії. Залучення молоді як волонтерів є ефективним засобом подолання протиріч у сприйнятті різних поколінь, що сприяє руйнуванню взаємних стереотипів щодо людей літнього віку та молоді.

Факторами, які допомагають подолати соціально-психологічні проблеми може бути залучення літніх до реалізації соціальних проектів. Для літніх

людей це можливість стати знову соціально активними членами громади, передати свій досвід, налагодити нові контакти.

Отже, старіння може стати періодом втрат (економічних, соціальних, індивідуальних), які призводять до стану залежності, що може сприйматися як принизливий і обтяжливий. Але старість – це узагальнення досвіду, знань і особистісного потенціалу, що допомагає вирішити будь-які сучасні проблеми. І соціальна робота, спрямовуючи свої зусилля на підвищення ролі літніх людей у суспільстві, перш за все має сприяти вирішенню проблем їх психологічного благополуччя.

Шорис Ю. О. (Одеса, Україна)

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТА ЧЛЕНАМИ ЇХ РОДИН

У статті надається аналіз результатів пілотажного дослідження з визначення нагальних потреб внутрішньо переміщених осіб з інвалідністю, які на даний час мешкають в Одеському регіоні.

Shoris Y. (Odessa, Ukraine)

SOCIAL WORK TO INTERNALLY DISPLACED PERSONS WITH DISABILITIES AND THEIR FAMILY MEMBERS

The article analyzes the results of the pilot study determining the pressing problems of internally displaced persons with disabilities who are currently living in the Odessa region.

Люди з обмеженими можливостями є категорією населення, статус яких зазвичай знаходиться в невідповідному становищі порівняно з іншими категоріями людей, що вимагає створення додаткових умов для їх інтеграції в суспільство. Особливу актуальність ці питання набувають для інвалідів, які потрапили у більш складну ситуацію у зв'язку подіями, що відбуваються на сході України.

Станом на 15 червня 2015 р., за повідомленням Міністерства соціальної політики України, взято на облік 1 млн. 341 тис. 560 осіб або 1 млн. 54 тис. 603 сім'ї з Донбасу та Криму. В Одеську область прибуло понад 26 тисяч вимушених переселенців зі східних областей України, не менш 1500 з них є інвалідами.

Офіційно статус таких осіб визначає Закон України «Про забезпечення прав і свободи внутрішньо переміщеної особи». Згідно першої статті означеного закону – внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, який постійно проживає в Україні, якого змусили або який самостійно покинув своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, масових порушень прав людини та надзвичайних

ситуацій природного чи техногенного характеру [1]. В статті 7 Закону мова йде про забезпечення реалізації прав зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб на зайнятність, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, соціальні послуги, освіту.

Ефективне планування надання різних видів допомоги та запровадження цільових програм неможливо, якщо не визначеними є нагальні потреби певної категорії клієнтів соціальної роботи. Враховуючи це, Одеською обласною організацією інвалідів (ОООІ) при підтримці Кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту Одеського національного політехнічного університету було проведено пілотажне дослідження, метою якого було виявлення основних матеріальних, соціальних та соціально-психологічних потреб інвалідів, що мають статус внутрішньо переміщеної особи (ВПО) і мешкають в санаторії «Куяльник» м. Одеси.

Об'єм вибіркової сукупності склав 100 інвалідів-переселенців. З них інвалідів 1 групи – 45%, 2 група – 30%, 3 група – 15%, інваліди дитинства становлять 10% від загальної кількості опитуваних. Основними групами хвороб є хвороби опорно-рухового апарату, на що вказали 60% респондентів та загальні захворювання – 40% опитуваних.

Ранговий розподіл видів допомоги, що потребують внутрішньо переміщені особи з інвалідністю та члени їх сімей наведено в таблиці.

Таблиця

Види потреб інвалідів, що мають статус ВПО, та членів їх сімей

№	Види потреб	Відсоток респондентів
1	2	3
1	Тимчасове перебування	100%
2	Матеріальна допомога	100%
3	Медична допомога	100%
4	Підтвердження статусу інваліда	98%
5	Забезпечення продуктами харчування, одягом, взуттям, медикаментами та тому подібне	90%
6	Соціально- побутова допомога	65%
7	Отримання технічних й інших засобів реабілітації	40%
8	Консультації юриста	32%
9	Працевлаштування	30%
10	Супровід на вулиці, в транспорті (інваліди на візку).	23%
11.	Консультації психолога	20%
12.	Отримання освіти	20%,
13.	Підтвердження групи інвалідності (проходження МСЕК)	15%
14.	Покращення умов проживання	15%
15.	Інформаційно-просвітницька допомога	10%
16.	Відновлення отримання пенсії	7%,
17	Відновлення документів	5%

За результатами дослідження найбільш значущими видами допомоги, що потребують майже всі інваліди ВПО та члени їх сімей є наступні: тимчасове перебування, матеріальна допомога, медична допомога, підтвердження статусу інваліда, натуральна допомога, соціально-побутове обслуговування.

Слід враховувати, що інші види допомоги, які займають в загальному рейтингу середні та нижні місця можуть бути актуальними для конкретної людини та членів її сім'ї. В загальному рейтингу річ йде тільки про визначення долі потреб, тобто враховується тільки кількісний показник – відсоток людей, що потребують певного виду допомоги. Цей показник є необхідним при визначенні ресурсів, необхідних для задоволення потреб інвалідів-переселенців та членів їх сімей.

Враховуючи нагальні потреби інвалідів – вимушених переселенців, соціальну роботу з цією категорією клієнтів доцільно проводити в три етапи:

– на першому етапі після вимушеного переміщення в центрі уваги має бути задоволення таких життєво важливих потреб інвалідів та членів їх сімей, як потреби в тимчасовому житлі, харчуванні, медичних послугах;

– на другому етапі проводиться робота з одержання інвалідом статусу внутрішньо-переміщеної особи та підтвердження групи інвалідності, відновлення документів, виплат пенсій та інших видів матеріальної допомоги;

– зміст третього етапу – реабілітація інвалідів-переселенців, що включає такі види реабілітації як медичну, трудову, психологічну, соціальну, соціально-побутову та інші.

Таким чином, оптимальним для вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб з інвалідністю та членів їх сімей видається адресний підхід, орієнтований на конкретні потреби конкретної людини. Для визначення потреб означеною групою клієнтів соціальної роботи доцільним є проведення моніторингу, який забезпечує постійне співвіднесення потреб з наявними ресурсами і дозволяє підтримувати рівновагу між потребами і ресурсами, що їх задовольняють. Саме різниця між потребами і наявними ресурсами повинна стати сигналом для прийняття своєчасних управлінських рішень.

ЛІТЕРАТУРА // ЛІТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Закон України «Про забезпечення прав і свободи внутрішньо переміщеної особи» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015. – № 1. – Ст.1: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.

Перфільєва М. В. (Умань, Україна)

СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМНА ІНФОРМАЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

У тезах автором обґрунтовано необхідність використання рекламно-інформаційних засобів соціальними працівниками у професійній діяльності

для підвищення ефективності роботи закладів, що надають соціальні послуги населенню.

Perfilieva M. (Uman, Ukraine)

SOCIAL ADVERTISING INFORMATION AS ONE OF THE MEANS OF PROFESSIONAL ACTIVITY OF SOCIAL WORKER

In theses author of the necessity of using advertising and information means social workers in professional activities to enhance the efficiency of institutions that provide social services to the population.

Сьогодні в Україні активно використовують соціальну рекламну інформацію для просвітницьких кампаній державних закладів, що надають соціальні послуги населенню.

Практика показує, що для успішної реалізації соціального проекту важливе вміння працівника соціальної сфери використовувати рекламно-інформаційних засобів у професійній діяльності. Адже сьогодні дослідники називають сучасне суспільство інформаційним, постіндустріальним, пост-модерновим, виділяючи в рамках цих характеристик безліч аспектів. При цьому особливо підкреслюється значна зростаюча роль масової комунікації в соціальних процесах ХХ-ХХІ століть. Здійснювана за допомогою мас-медіа, масова комунікація здійснює великий вплив як на суспільство в цілому – його структуру, життєдіяльність, пріоритети – так і на окремого індивіда. Інформатизація взагалі і масова комунікація зокрема виконують інтеграційну функцію в сучасному світі.

Вивчення сутності та особливостей застосування рекламно-інформаційних технологій було предметом дослідження Н. Арацкої, О. Безпалько, Ф. Вайноли, О. Грубіної, І. Зверєвої, С. Ісаєвої, Є. Курочкіної, В. Лютого, Г. Стрелковської та ін.

У статті 11 Закону України «Про рекламу» зазначено, що соціальна рекламна інформація – це інформація державних органів з питань здорового способу життя, охорони здоров'я, охорони природи, збереження енергоресурсів, профілактики правопорушень, соціального захисту та безпеки населення, яка не має комерційного характеру. У такій рекламі не повинні згадуватись конкретна продукція та її виробники [2].

Сьогодні все більше розповсюдження в нашій країні отримує такий вид рекламної інформації як соціальна реклама. Розробка та використання рекламних засобів у вітчизняній соціальній та соціально-педагогічній роботі тільки набуває розвитку. Проте, таке явище як соціальна реклама налічує 50-річну історію, має свої нароби і визначається специфічними рисами [1, С. 81].

Закон України «Про рекламу» визначає загальне поняття соціальної реклами – «інформація будь-якого виду, розповсюджена у будь-якій формі, яка спрямована на донесення суспільно корисних цілей, популяризацію загальнолюдських цінностей і розповсюдження якої не має на меті

отримання прибутку» [2]. Тому соціальну рекламу цілком можна використовувати як інструмент залучення суспільства в соціальні процеси, зокрема для реалізації проектних ідей працівниками соціальної сфери.

Використання рекламно-інформаційних засобів у практичній діяльності застосовують і учасники Центру соціальної та освітньої інтеграції «Без бар'єрів» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Соціальний проект реалізується на базі факультету соціальної та психологічної освіти, з залученням студентів із особливими потребами.

Для вирішення проблемного поля та реалізації поставлених завдань скоординовано діяльність відповідних секторів, зокрема і зв'язків з громадськістю. Робота кожного сектору включає ряд етапів, а саме: підготовчий, основний і заключний. Розглянемо зміст кожного етапу сектору «Зв'язків з громадськістю».

На підготовчому етапі роботи сектору включено: збір статистичних даних та створення банку даних осіб, що мають інвалідність II-III ступенів віком від 14 до 35 років по місту Умань та Уманському району; збір інформації щодо діяльності соціальних інститутів міста, спрямованої на захист, реабілітацію та освіту осіб з інвалідністю (загальна інформація про суб'єкт, детальний опис послуг, що надаються) та формування бази даних послуг; створення та поширення рекламної продукції (бюлетні, відеоролики, соціальна реклама); організація та проведення презентації Центру.

Основний етап це – створення та супровід сайту Центру; групи у соціальних мережах; оприлюднення інформації на сайті відповідних відомств; організація інтерв'ю з керівниками та іншими представниками установ освітніх та соціально-реабілітаційних заходів; забезпечення фахівців соціальної роботи, соціальних педагогів та інших спеціалістів, які контактують з потенційними одержувачами освітніх, соціальних та реабілітаційних послуг, інформацією про наявний перелік послуг Центру; інформування ЗМІ про наявність узагальненої інформації про надання Центром інтеграційних послуг (випуск та поширення різного виду інформаційних повідомлень).

На заключному етапі сплановано проведення для представників ЗМІ прес-конференції та створення архівів інформації (зокрема аудіовізуальних).

Таким чином, аналіз наукової літератури та практика роботи дає можливість стверджувати, що використання рекламно-інформаційних технологій у процесі надання соціальних послуг населенню є необхідною умовою для досягнення соціальної стабільності українського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Вайнола Р. Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи : теорія та практика. Навчальний посібник / Р. Вайнола ; за ред. проф. С. О.Сисоевої – К. : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – 134 с.

2. Закон України про рекламу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/270/96-вр>

Балдинюк О. Д. (Умань, Україна)

**СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ
БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, НА ПРИКЛАДІ ОБЛАСНОГО
МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ
РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ**

У тезах висвітлено роботу Обласного міжрегіонального Центру соціально-психологічної реабілітації дітей міста Умані.

Baldyniuk O. (Uman, Ukraine)

**SOCIAL SUPPORT OF ORPHANS AND CHILDREN DEPRIVED OF
PARENTAL CARE ON BASE OF INTERREGIONAL CENTER FOR
SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL
REHABILITATION OF CHILDREN**

In theses highlights the work of the Regional Inter-Regional Center for Social and Psychological Rehabilitation of Children Uman.

Соціальна робота є однією із організаційних складових процесу реалізації державної політики стосовно неповнолітніх в Україні, а у більш широкому розумінні – і соціальної політики. На сьогодні в нашій державі одним з пріоритетних завдань є створення оптимальних умов для підтримки такої соціально незахищеної категорії, як діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування.

Кризовий стан держави, сучасна невизначеність і нестабільність життєвих умов в Україні ускладнюють процес становлення і розвитку дітей. Особливо боляче це відображається на долі найбільш незахищеної категорії дітей – дітях-сиротах і дітях, які лишилися без опіки батьків. У даній ситуації допомога таким дітям, соціально-педагогічний захист та багатоаспектна реабілітація набувають важливого значення і вимагають їхнього вдосконалення. Існує ряд «прогалин» по даному питанню в українському законодавстві. У зв'язку з цим на державному рівні прийнято ряд важливих документів, спрямованих на повноцінне розвитку дітей, які залишилися без піклування батьків і розробку методів для створення оптимальних умов для їх існування.

Нормативно-правовою базою для надання соціальних послуг дітям-сиротам є закони України «Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей», «Про охорону дитинства», «Про соціальні послуги», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування».

Особливе місце в системі соціальної підтримки дітей-сиріт займають притулки для дітей, центри допомоги дітям, що залишилися без піклування батьків, соціально-реабілітаційні заклади для неповнолітніх, дитячі будинки,

загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування та ін.

Спеціалізовані заклади виконують ряд функцій:

- беруть участь у виявленні та усуненні причин та умов, що сприяють бездоглядності та безпритульності неповнолітніх;
- надають соціальну, психологічну та іншу допомогу неповнолітнім, їх батькам або законним представникам у ліквідації складної життєвої ситуації, відновленні соціального статусу, сприяють поверненню неповнолітніх у сім'ї;
- утримують на повному державному забезпеченні неповнолітніх, здійснюють їх соціальну реабілітацію, захист їх прав і законних інтересів, організовують їх медичне обслуговування та навчання, сприяють їх професійній орієнтації та отриманню ними спеціальності;
- сприяють органам опіки та піклування в здійсненні влаштування неповнолітніх, які залишилися без піклування батьків (законних представників).

В м. Умань наприкінці 2012 року на базі колишнього Уманського дитячого притулку було засновано Обласний міжрегіональний центр соціально-психологічної реабілітації дітей.

Специфіка організації соціально-педагогічного та реабілітаційного процесу зумовлюється не лише особливостями реабілітаційного центру як інноваційного закладу, його специфічними рисами, принципами і структурою управління, але і в значній мірі визначається особистими особливостями дітей, які тут знаходяться.

В центрі постійно перебувають до 40 дітей віком від 3 до 18 років. Тут перебувають:

- діти, які залишилися без піклування батьків, або осіб, які їх замінюють;
- діти, які зазнали насильства і потребують соціально-психологічної допомоги;
- діти з сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах і не в змозі подолати їх за допомогою власних можливостей;
- безпритульні діти.

Успіх процесу реабілітації дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків, в умовах центру соціально-психологічної реабілітації дітей досягається за умови комплексного застосування всіх складових.

I. Психолого-педагогічна діагностика дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків. Найбільш інформативними є метод опитування і тестування вихованців-підлітків, оскільки вони за короткий час дають можливість отримати необхідну кількість даних про дитину-сироту або дитячий колектив взагалі.

II. Психолого-педагогічна корекція. Серед найбільш ефективних, на наш погляд, методів корекційної роботи з вихованцями-підлітками в умовах ЦРДС можна виділити: арттерапію, музикотерапію, танцювальну терапію, малювання, казкотерапію та ігротерапію.

III. Соціально-педагогічна профілактика (проведення масових профілактичних свят, конкурсів, спортивних змагань; організація показу відео- та кіноматеріалів з профілактики негативних явищ серед дітей даної категорії).

IV. Соціально-педагогічний захист. Сюди відносяться питання правового захисту, профілактики деприваційних відхилень, проблеми стосунків з оточуючими людьми, проблеми ставлення до своєї особистості, адекватного оцінювання власних здібностей і можливостей.

Викладене у тезах дає підстави для наступних висновків. У країні створено розгалужену систему закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які надають соціальні послуги зазначеній категорії дітей. Водночас накопичилося чимало проблем у цій системі, яка потребує реформування. Необхідно створювати нові форми влаштування цієї категорії дітей.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. <http://04744.info/novini/item/1492-umanskyj-dytyachyj-prytulok-reorganizuvaly-v-tsentr-sotsialno-psyhologichnoyi-reabilitatsiyi>

2. Потопахіна О. М. Соціальні послуги закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування / О. М. Потопахіна // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – Серия «Юридические науки». – Том 23(62). – 2010. – С. 171-179.

3. Про соціальні послуги: Закон України від 19.06.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45. – Ст. 358.

4. Типове положення про центр соціально-психологічної реабілітації дітей: Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 87 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 4. – Ст. 168.

Дідик Н. М. (Кам'янець-Подільський, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДИМИ СІМ'ЯМИ

У тезах проаналізовано основні напрями, принципи соціальної роботи з молодими сім'ями, обґрунтовано специфіку застосування форм і методів з ними.

Didyk N. (Kamianets-Podilskyi, Ukraine)

FEATURES OF SOCIAL WORK WITH YOUNG FAMILIES

Basic directions are analysed in theses, principles of socialwork with young families, the specific of application of forms and methods is reasonable with them.

Соціальна робота з молодією сім'єю – це система взаємодії соціальних органів держави і суспільства та сім'ї, спрямована на поліпшення умов її життєдіяльності, розширення можливостей в реалізації прав і свобод,

визначених міжнародними та державними документами, забезпечення повноцінного фізичного, морального й духовного розвитку всіх її членів, залучення до трудового, суспільно-творчого процесу.

Л. Тюптя зауважує, що один із важливих принципів соціальної роботи з молоддю сім'єю – принцип самозабезпечення сім'ї, тобто надання соціальної допомоги для стимуляції її внутрішніх резервів, вирішення власних проблем [1]. Л. Тюптя виділяє такі основні напрями соціальної роботи з молоддю сім'єю: підготовка молоді до сімейного життя; робота з молодими сім'ями зі стабілізації сімейних стосунків; допомога батькам у розв'язанні проблем сімейного виховання; соціально-реабілітаційна робота з сім'єю [1].

Підготовка молоді до сімейного життя передбачає формування навичок здорового способу життя, психолого-педагогічні, юридичні, економічні, медичні знання з питань становлення особистості, розвитку комунікативних навичок, формування статево-рольової ідентифікації, корекції особистих проблем, духовного виховання, знання з сексології шлюбу та сім'ї, створення власного іміджу, знання медико-соціальних проблем алкоголізму, наркоманії, профілактики захворювань, планування сім'ї та збереження репродуктивного здоров'я молоді, збереження вагітності, розвитку сімейних традицій, народження здорових дітей і т. д. Соціальна робота проводиться серед учнів шкіл, шкіл-інтернатів, ПТУ, ліцеїв, коледжів, вищих навчальних закладах, у середовищі робітничої молоді, а також з молодими парами, які подали заяву до РАЦСу.

Форми роботи: мобільні курси, навчально-консультативні пункти (у тому числі виїзні у сільській місцевості), вечірні жіночі та юнацькі гімназії, клуби для дівчат, кабінети Довіри; лекторії, дискусійні клуби, спеціалізовані служби (Служба знайомств, Пошта довіри, Школа молодого подружжя, Телефон довіри) тощо. Для досягнення поставленої мети застосовуються такі методи роботи, як різноманітні комунікативні тренінги, тестування, індивідуально-групові психологічні консультації, психологічний театр мініатюр, лекції та семінари, проектні методики, шоу-програми, тематичні КВК та ін. З метою створення умов для поширення інноваційних соціальних технологій організовуються експериментальні майданчики.

Змістом діяльності територіальних соціальних служб є надання допомоги молодій сім'ї в здійсненні нею своїх функцій і в усуненні виникаючих дисфункцій. Вся соціальна робота з молодими сім'ями проводиться в основному через територіальні служби соціальної допомоги молоді. Основними формами і методами соціальної роботи служб з молодими сім'ями є [1]:

1. Інформаційна робота: виявлення, збір, узагальнення і доведення до зацікавлених відділів та установ офіційної статистики та оперативної інформації, отриманої з різних про молоді сім'ї, які потребують соціальної допомоги.

2. Методична робота: збір інформаційних матеріалів, літератури з соціальних питань, законодавчих та інших правових актів.

3. Рекламно-пропагандистська робота: реклама послуг та пропаганда в місцевих засобах масової інформації зміцнення та підтримки молодого сім'ї.

4. Аналітично-прогностична робота: вивчення демографічної ситуації, тенденцій і причин соціального та сімейного неблагополуччя, думки населення про якість і спектр наданої соціальної допомоги молодим сім'ям.

5. Медико-соціальна робота: підготовка членів молодих сімей до народження дитини, попередження та профілактика захворювань, пов'язаних з перевантаженнями нервової та м'язової системи.

6. Соціально-педагогічна робота: соціальний патронаж молодих сімей, що мають неблагополучні психологічні та соціально-педагогічні умови, надання допомоги у сімейному вихованні, у подоланні батьками педагогічних помилок і конфліктних ситуацій з дітьми, сімейних конфліктів.

7. Соціально-реабілітаційна робота: допомога в соціальній реабілітації та адаптації молодим сім'ям, які мають несприятливі соціально-правові умови.

Важливим є сприяння соціальному становленню членів молодих сімей з вадами у фізичному і розумовому розвитку, інвалідів та ін. Для цього створюються служби або центри соціальної реабілітації та адаптації, притулки, соціальні гуртожитки, соціальні готелі і т.п. Інформування та консультування з питань прав, відповідальності і обов'язків членів молодих сімей у різних видах діяльності, знайомство з пільгами, законодавчими і нормативними документами. Інформацію та консультацію можна отримати у центрах документації та інформації, юридичних службах і т.п.

О. Антонов виділив чотири основні форми державної допомоги молодим сім'ям, що застосовуються в даний час в соціальних установах: грошові виплати сім'ям на дітей і у зв'язку з народженням, утриманням та вихованням дітей; трудові, податкові, житлові та інші пільги; безкоштовні натуральні видачі родині і дітям (дитяче харчування, ліки, харчування вагітним жінкам і т.д.); соціальне обслуговування молодих сімей (надання конкретної психологічної, юридичної допомоги, консультування, соціальні послуги).

Отже, соціальна робота з молодими сім'ями проводиться в основному через територіальні служби соціальної допомоги молоді. Вони використовують такі види соціальної роботи з молодими сім'ями: консультування, інформаційна, методична, рекламно-пропагандистська, аналітико-прогностична, медико-соціальна, соціально-педагогічна, соціально-реабілітаційна робота.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Тюптя Л. Т. Соціальна робота: теорія і практика: Навчальний посібник. – 2-ге вид. / Л. Т. Тюптя, І. Б. Іванова. – К.: Знання, 2008. – 574 с.

Пелісьє Ю. П. (Одеса, Україна)

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ЯК ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

У тезах схарактеризовано соціальну роботу як професійну діяльність, визначено її рівні, головну мету та наведено власне визначення поняття «соціальний працівник».

Pelissier J. (Odessa, Ukraine)

SOCIAL WORK AS A PROFESSIONAL ACTIVITY

In theses grounded social work as a professional activity, its level, the main goal and the own definition of «social worker».

Здійснення радикальних реформ в економіці і політичному житті, соціальній та культурній практиці у всьому світі показує, що жодна держава сьогодні не може обійтися без фахівців у галузі соціальної роботи. За роки незалежності України соціальна робота пройшла кілька етапів становлення та розвитку. За цей час створено державну систему центрів соціальних служб для сім'ї та молоді, виникли різноманітні служби, ініціаторами яких стали як державні структури, так і громадські організації [3].

Соціальна робота – це універсальний соціальний інститут: її носії надають допомогу всім індивідам незалежно від соціального статусу, національності, релігії, раси, статі, віку та інших обставин. Необхідність соціальної роботи зумовлена потребою людей у допомозі і неможливістю самотужки подолати з життєві ускладнення [5].

Соціальна робота характеризується певними рівнями, на яких вона здійснюється і від яких залежать її функції, форми і методи. Виокремлюють: індивідуальну, групову, адміністративну соціальну роботу, організацію спільноти, дослідження, соціальну політику, планування, безпосередньо клінічну практику, сімейну і шлюбну практику та інші види мікро-практик, а також так звану загальну практику соціальної роботи, яка об'єднує мікро – і макрорівні [5, с. 43].

Головною метою соціальної роботи є не тільки турбота про добробут особистості, сім'ї, громади, але й розкриття їх можливостей і здібностей до нормальної життєдіяльності. Ефективність соціальної роботи залежить передусім від таких чинників, як: пізнання закономірностей розвитку соціальних процесів, конкретних умов життєдіяльності людей, досвіду, накопиченого попередніми поколіннями.

Об'єктом соціальної роботи в широкому розумінні цього поняття є всі люди, оскільки їх життєдіяльність з великими чи малими проблемами потребує уваги соціального працівника чи окремої служби, які спроможні створити або змінити відповідні соціальні умови з метою усунення чи корекції певної проблеми.

Методи професійної соціальної роботи різноманітні. Їх класифікують за напрямками та формами соціальної роботи (організаційні (адміністративні), соціально-психологічні, соціально-педагогічні, соціально-медичні, соціально-економічні та ін.); за об'єктами соціальної роботи (індивідуальні, групові, спільнотні); за суб'єктами соціальної роботи (які застосовуються окремим фахівцем, колективом соціальної служби, органом управління соціальної роботи) [6]. На нашу думку, до цього переліку слід додати соціологічні методи в соціальній роботі. Крім того, інноваційна практика соціальної роботи породжує нові методи соціальної взаємодії, які не відповідають таким класифікаційним ознакам. До таких методів роботи належить вулична соціальна робота та метод «рівний-рівному» [3, с.76].

Технології соціальної роботи є сукупністю форм, методів і прийомів, що застосовуються соціальними службами, окремими закладами соціального обслуговування, соціальними працівниками з метою досягнення успіху соціальної роботи та забезпечення ефективності реалізації завдань соціального захисту населення. Головним завданням соціальних технологій є розробка методів і методик результативного та раціонального цілеспрямованого соціального впливу [3, с.75].

Відповідно до класифікації суб'єктів соціальної роботи основним з них, на нашу думку, є соціальний працівник, який безпосередньо здійснює соціальну роботу на всіх її рівнях. Уточнимо зміст поняття «соціальний працівник» та визначимо його функціональні обов'язки.

Соціальний працівник – це професійно підготовлений фахівець, що має необхідну кваліфікацію у сфері соціальної роботи і надає соціальні послуги [2]. Він виконує функції: організації, координації, забезпечення, підтримки, правової та адміністративної допомоги, колекційної допомоги тощо. Це спеціаліст, який може працювати на різних рівнях реалізації соціальної політики держави – на рівні управління, матеріально-технічного і правового забезпечення, освіти, охорони здоров'я і безпосередньої практики соціальної роботи. Це дозволяє говорити про людину, що виконує означені функції та здійснює організацію різних видів діяльності, як про цілісний суб'єкт професійної діяльності [4, с. 36].

Отже, соціальним працівником вважаємо особу, яка пройшла спеціальну професійну підготовку у ВНЗ, здобула кваліфікацію «фахівець із соціальної роботи», а також знання, вміння і якості, що відповідають вимогам ОКХ і дозволяють успішно здійснювати соціальну роботу.

Таким чином, соціальна робота – це професійна діяльність, метою якої є сприяння людям, соціальним групам і спільнотам у подоланні особистісних і соціальних труднощів за допомогою підтримки, захисту, корекції та реабілітації, а також шляхом зміни або реформування окремих елементів соціальної системи [1, с. 5]; специфічний вид професійної діяльності щодо державного і недержавного сприяння людині з метою забезпечення культурного, соціального і матеріального рівня її життя, надання індивідуальної допомоги людині, сім'ї або групі осіб [5].

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Гуслова, М. Н. Теория и методика социальной работы: учебник для нач. проф. образования / М.Н. Гуслова.– 2-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2011. – 160 с.
2. Закон України «Про соціальні послуги» // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45 – ст. 358.
3. Соціальна робота в Україні: навч. посібник / І.Д. Зверева, О.В. Безпалько, С.Я. Харченко та ін. ; [за заг. ред. І.Д. Зверевої, Г.М. Лактіонової]. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.
4. Соціальна робота: технологічний аспект: навчальний посібник / [за ред. проф. А. Й. Капської]. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 352 с.
5. Теория социальной работы: учебник / [под. ред. проф. Е. И. Холостовой]. – М.: Юристь, 2001. – 334 с.
6. Методи соціальної роботи. – Режим доступу: <http://kadrovik01.com.ua/regulations/1521/8453/8454/468515/>

Кочубей Т. Д. (*Умань, Україна*)

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ОБДАРОВАНОЮ ОСОБИСТІСТЮ

У тезах висвітлено ознаки обдарованості та її основні види; з'ясовано психолого-педагогічні аспекти та особливості соціальної роботи з обдарованими дітьми та молоддю.

Kochubey T. (*Uman, Ukraine*)

SOCIAL WORK WITH GIFTED PERSONALITI

In the article the signs of giftedness and its main species are highlighted, psycho-pedagogical aspects and features of social work with gifted children and youth are found.

Проблема обдарованості завжди була у центрі уваги науковців, як теоретиків (психологів, педагогів, соціологів), так і практиків (вчителів, викладачів, соціальних працівників). До основних ознак, що засвідчують про можливу обдарованість особистості М. Володарська відносить: легкість навчання і засвоєння навчального матеріалу; тривалу концентрацію уваги, багатий словниковий запас, здатність до абстрактного мислення; схильність до дискусії, неприйняття суворих вимог дисципліни; допитливість, винахідливість, наполегливість, цілісність, високі ідеали; підвищене почуття гумору, гостра реакція на несправедливість тощо [1, с. 8].

До особливостей обдарованих дітей та молоді, які необхідно враховувати при проведенні соціальної роботи, слід віднести: низький рівень емоційного балансу, вони часто потерпають від нетерплячості, гіпердинамічності, перебільшення страху і підвищеної вразливості, підвищеного енергетичного рівня або порівняно відносною нерівномірності

(гетерохронності) розвитку різних психічних функцій тощо [1, с.8]. Такі діти надчутливі у ставленні до навколишнього світу, схильні себе та інші хочіювати критично, а тому вразливі у своїх стосунках з оточенням. Обдаровані особистості менш поступливі характером, ніж інші діти, тому у них виникають труднощі у спілкуванні, вони не вміють знаходити компроміси, спокійно вирішувати конфліктні ситуації. Часто їх не сприймає дитячий колектив, у ньому формується думка про таких дітей як пихатих та егоїстичних. Через те, ці риси характеру обдарованої особистості разом з показниками успішності породжують «з боку однолітків подвійне ставлення до них: в одних – захоплення і повагу до їх здібностей, в інших – заздрість». Ще однією трудностю з якою стикається обдарована особистість – це «неминучі невдачі, неочікувані й тому особливо неприємні», які «можуть з перших днів шкільного навчання деморалізувати дитину і поступово сформувати в неї негативне ставлення до навчальної діяльності». Очевидно, що спілкуючись з обдарованими дітьми та молоддю, педагог має, на думку Ж. Гордєєвої, «долати власну природу, свою «стандартну» спрямованість на передавання досвіду і знань. Бажано, щоб навчання будувалося на основі спеціально розроблених програм, котрі сприяли б повній реалізації їх творчого й інтелектуального потенціалу, дозволяючи водночас уникати однобокості психічного розвитку, а також надмірного психічного навантаження і перевтоми» [2, с. 596].

Соціальному працівнику варто враховувати у роботі ще одну характерну особливість обдарованої особистості, що полягає в «поєднанні у неї властивостей свого і подальшого віку. Як правило, в фізичному й емоційному розвитку обдаровані особистості перебувають у межах своєї вікової норми, при цьому значно перевершуючи однолітків інтелектуально. Ця перевага часто призводить до розвитку в них серйозних соціально-психологічних проблем. Тому таку категорію клієнтів науковці відносять до «групи ризику».

Наголосимо, що соціально-педагогічна діяльність з обдарованою особистістю має базуватися на впровадженні таких методичних прийомів як заохочення до спільної діяльності; створення свого власного проекту; атмосфери розкутості; поблажливості; схвалення результатів діяльності в певній галузі, для стимулювання бажання випробувати себе в іншій галузі; стимулювання до самостійної роботи; надання свободи вибору.

Отже, провідне місце у соціально-педагогічній діяльності займає соціальний захист обдарованих дітей та молоді з метою зменшення негативних наслідків мікросоціуму та створення належних «умов для реалізації їх інтересів і життєво необхідних потреб». Така діяльність передбачає: навчання обдарованої особистості навичкам психологічної стійкості у психотравмуючих ситуаціях; навчання саморегуляції; набуття вміння адаптації у соціально значущому середовищі (сім'я, школа, групаровесників) без зниження потреби в реалізації обдарованості; набуття вміння запобігати небезпеці (вживання наркотиків, алкоголю); набуття навичок лідерства і спілкування на продуктивному рівні; творчий

саморозвиток; навчання батьків розпізнавати небезпеку, яка загрожує обдарованій дитині.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Володарська М. О. Робота з обдарованими дітьми / М. О. Володарська, А. І. Настенко, О. М. Пілаєва, С. М. Полуніна, В. М. Сисоєва. – Х. : Вид. група «Основа», 2010. – 190 с.
2. Енциклопедія освіти / [Гол. ред. В. Г. Кремень]. – К. : ЮрінкомІнтер, 2008. – 1040 с.
3. Кульчицька О. І. Специфіка дитячої обдарованості / О. І. Кульчицька // Обдарована дитина. – 2001. – № 1. – С. 3-10.
4. Туник Е. Е. Диагностика креативности. Методическое руководство / Е. Е. Туник. – М.: Иматон, 1998. – 170 с.

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА ПРАВА ЛЮДИНИ SOCIAL POLICY AND HUMAN RIGHTS

Онищук В. М. (Одеса, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ СОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ОКУПОВАНИХ РАЙОНІВ СХОДУ УКРАЇНИ

Автором представлено зміни в соціальній структурі окупованого району сходу України, виділено основні соціальні прошарки, утворені військовими діями.

Onischuk V. (Odessa, Ukraine)

PROCESSES OF TRANSFORMATION OF SOCIAL STRUCTURE IN THE OCCUPIED REGIONS OF EASTERN UKRAINE

The author analyses changes in the social structure in the occupied region of Eastern Ukraine. He stands out main social layers made by military acts.

Зміна соціальної ситуації й системи ціннісних орієнтацій особистості за нових умов призводить до зміни статусу і поведінкової активності. У результаті суспільних змін люди опиняються у ситуації подвійної детермінації. З одного боку, це потреба долання перешкод пов'язаних із руйнуванням соціального стану звичних інституціональних засобів матеріального забезпечення нормального життя – така ситуація вимагає конкретних поведінкових реакцій, а з іншого – маємо, так би мовити, позитивну стимуляцію, коли ситуацію сприймають у категоріях можливостей, а не необхідності [1, с.10].

Поява у соціальному просторі нових економічних можливостей, для прикладу, ставить людину перед вибором між новим і ризикованим, усталеним і перевіреним. Чи скористатися новими можливостями, вирішує сам індивід. Відповідно до особистісного вибору в суспільстві генерується низка типових соціально-економічних практик, що репрезентують різну міру адаптації та поведінкової активності.

Поняття соціальні практики розглядають як стійкі системи поведінки різних соціальних суб'єктів, які мають масове поширення і закріплені в соціокультурних нормах [2, с. 45].

До кінця 2013 р. політична та соціально- економічна ситуація в східних регіонах України принципово не відрізнялася від загальнодержавної. Але інституційні зміни в Донецькій та Луганській областях призвели до зміни соціальної поведінки індивідів (зокрема поселенської, трудової, підприємницької, споживчої, міграційної, мобільної, фінансової тощо), результатом якої є типові соціальні практики в певний момент часу. Скажімо, соціальні та підприємницькі практики кінця 2013 року суттєво відрізняються

від практик початку 2014 року і до тепер, оскільки змінилися територіальна структура, політична ситуація та стратифікаційні порядки Донбасу, соціально-економічні умови розвитку підприємництва, податкова система, можливості відкриття власної справи тощо.

У межах професійно-трудових, фінансових та споживчих категорій виділено звичні та інноваційні практики, що ведуть до зміни статусних позицій і появи нових структур. Така деференціація легітимізується інституційними змінами в соціально – економічному ладі регіону в поточному році, а також масовою появою у повсяденному житті нових речей та засобів комунікації між різними соціальними суб'єктами. В результаті поряд із звичними усталеними практиками стоять помітними і поширеними нові соціальні практики освоєння інституційних та речових реалій, а також тих можливостей та шансів, які легалізовані в даному регіоні. Відмітимо, що всі політичні, соціально-економічні та морально-духовні зміни відбуваються безпосередньо під тиском зовнішнього чинника і є нелігитимними. Традиційними (звичними) практиками дослідники вважають дотатньо поширені дії людей, адже в них залучена значна частина населення і такі, що є звичними способами дії, які практикуються впродовж життя принаймні одного покоління.

Жителі Донбасу зазнали і зазнають бомбардувань, грабежів, репресій, руйнувань будинків, лікарень, шкіл, підприємств, електростанцій, газопроводів, безгрошів'я та відсутності найнеобхіднішого в торговельних мережах.

При втручанні сусідньої країни відокремившись від української центральної влади, почалася самоідентифікація жителів Донбасу, почалися зміни в структурі населення. Окупація, бойові дії по живому розрізали логістичні ланцюги і інтеграційні зв'язки. Як результат на блокпостах з'явилися бойовики – люди явно не зайняті роботою і не надто охайно одячені і зі зброєю в руках. Клацання затворами, неадекватна поведінка нагадує представників дрібного криміналу, яких російська пропаганда називає ополченцями. Місцева міліція не має впливу на таких активістів. Інформація про факти зникнення людей, зокрема бізнесменів, вбивства и катування нагадує про середньовіччя.

Бойовиками стали люди ментально схожі – незайняті представники люмпенізованих верств які не знайшли себе і дрібний кримінал. Сформувався прошарок людей які живуть війною. Вони в окупованих Донецькій і Луганській областях є затребуваними і перебувають на вістрі соціальних питань. Війна створила таку касту, прошарок людей руйнівників, які в таких умовах соціалізуються и заробляють. Вони прекрасно розуміють, що коли війна закінчиться, вони знову стануть нікому не потрібними.

Економіка, бізнес втратили безліч працівників, передусім – професіоналів, що втратили роботу, зарплату. У них немає доходу, немає можливості переїхати. В подібному стані опинилася частина інтелігенції, що залишилася там.

На основі узагальнення включених спостережень учасників АТО, бізнесменів, що інтегровані в міжрегіональному просторі, аналізу публікацій на загальнонаціональному і регіональному рівнях можна зробити висновок, що в соціальній структурі Донецької і Луганської областей появилися нові прошарки населення:

1) бойовики, що об'єднують представників люмпенізованих верст, які не знайшли себе в українській державі; дрібний кримінал; лжепатріотів, що примазалися раніше до влади;

2) сепаратисти, які бачать своє майбутнє в складі або під претекторатом сусідньої держави;

3) прошарок підприємців малого та середнього бізнесу, що призупинили свою діяльність у зв'язку з терористичними актами та військовими діями;

4) прошарок спеціалістів – професіоналів, що втратили роботу, дохід і за плечима є тільки квартири і приватні будинки;

5) прошарок інтелігенції з неукраїнськими настроями, з доволі високим рівнем освіти, культурного і символічного капіталу, що залишилися працювати в начальних закладах, лікарнях, соціальних службах окупованих районів.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Злобіна О. Особистість як суб'єкт соціальних змін /О. Злобіна. – К.: Інститут соціології НАН України, 2004. – 400 с.

2. Коваліско Н. В. Специфіка та різновиди повсяденних соціальних практик у регіональному розрізі / Н. В. Коваліско, А. І. Кудринська // Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова. – Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечнікова, 2011. – Т. 16. – Вип. 10: Соціологія і політичні науки. – С. 44-52.

Бубнов І. В. (Одеса, Україна)

СОЦІАЛ-ПОПУЛІЗМ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ: ПРИЧИНИ ТА ОЗНАКИ

У тезах визначаються основні причини та риси прояву соціал-популізму в політичному просторі сучасної України.

Bubnov I. (Odessa, Ukraine)

SOCIAL-POPULISM IN POLITICAL PARTIES OF MODERN UKRAINE: CAUSES AND SYMPTOMS

In theses identifies the main causes and features of the manifestation of social populism in the political space of modern Ukraine.

Серед актуальних проблем розвитку політичних партій в сучасній

Україні є наявність у них так званого партійного популізму замість чітких концепцій і стратегій розвитку. Широка поширеність популізму в політичному просторі сучасної України і, зокрема, в діяльності політичних партій змушує звернути особливу увагу на причини цього явища та можливі тенденції його подальшого розвитку.

Популізм в діяльності політичних партій, як правило, проявляється у вигляді різкої антагоністичної політичної риторики або політики, яка спрощує існуючі проблеми і зводить їх до розпливчастих рішень, що претендують на репрезентацію всіх без винятку соціальних інтересів [4, С.75].

Теоретичною базою феномена популізму у вітчизняних умовах є еkleктична комбінація різних ідеологій у політичних платформах більшості партій. Розмитість, чи навіть повна відсутність ідеологічної платформи – є чи не ключовою проблемою більшості з них [2, С.12]. І хоча світовий досвід свідчить, що практично жодна партія у своїй повсякденній діяльності не дотримується крайніх і твердих ідеологічних рамок і, залежно від соціально-економічних тенденцій і політичних настроїв суспільства, використовує найбільш вдалі положення одночасно декількох ідеологій, в умовах України подібні ситуації, як правило, набувають характеру партійного популізму спрямованого на прийняття кон'юнктурних політичних рішень.

Саме відсутність елементарних ідеологічних орієнтирів призводить до виникнення багатьох, ситуативних партійних проектів, створених спеціально під виборчі кампанії різного рівня. У свою чергу, поява таких штучних утворень поступово призводить до подальшого зменшення ідеологічної складової й зростання частки популізму, а загальний низький рівень політичної культури й свідомості суспільства, разом з постійним пошуком альтернативи, лише примножує шанси на успіх подібних політичних проектів.

Означені обставини визначають ще одну специфічну рису популізму – це відсутність довготривалого, стабільного та реалізованого курсу в практичній політичній діяльності більшості партій сучасної України.

Більш глибокі причини явища соціального популізму у політичному процесі сучасної України вітчизняними політологами вбачаються в соціально-економічній площині. Зокрема, на думку А. Єрмолаєва, поява соціал-популізму прямо пов'язана з процесом олігархізації української державної машини [1]. За умов, коли майже всі більш-менш помітні підприємства в Україні перебувають у руках великих фінансово-промислових груп, поточні і майбутні проблеми нестачі кваліфікованих кадрів вирішуються ними не шляхом виплати працівникам зарплат, адекватних їхньому внеску в створення продукції, а навпаки, через їх відпочаткове заниження. Перший засіб означав би зменшення сум, що проходять через органи державної влади та перерозподіляються у вигляді податків, і, по суті, ставив би у рівні умови бізнес, що має представництво в органах влади й бізнес незалежний. Тоді як другий варіант передбачає

підвищення державою податків, а фінансові кошти через державний бюджет ідуть на соціальні програми, завдяки яким і виживають українці.

Теоретично – це доволі прийнятна схема для життя соціально орієнтованої держави. Подібна практика існує у багатьох країнах. Однак ті держави, де у влади перебувають уряди соціал-демократів і ідеологічно близькі до них політичні сили, соціальний перерозподіл здійснюється не за рахунок працівників, а за рахунок власників капіталів.

В Україні ж такий перерозподіл здійснюється із найменшими втратами для власників. І це створює економічне підґрунтя для розквіту соціал-популізму: адже більша частина родин в Україні може лише виживати на існуючі зарплати, а це означає необхідність здійснення всіляких доплати до певного рівня, як правило, у формі соціальної допомоги. Саме тому власники підприємств, які одночасно виступають основними фінансовими донорами ключових політичних партій в Україні, охоче йдуть на соціальні за формою, але популістські по суті кроки. Вони у прихованій формі виплачують частину зароблених українцями грошей у вигляді соціальних виплат і, разом з тим, здобувають можливість, за допомогою представництва в органах законодавчої й виконавчої влади, утримувати основні важелі керування фінансовими, економічними й політичними процесами як у регіональному, так і в державному масштабі.

Отже, за існуючої в Україні олігархічній соціально-економічній моделі, чиновники та політики задля забезпечення своїх соціально-популістських програм і надалі будуть залізати в кишеню до тих, хто на ділі, а не в передвиборних закликах, примножує валовий внутрішній продукт.

За визначених обставин був би природним запит українського суспільства на широку і потужну присутність у вітчизняному політичному житті партій лівого ідеологічного спрямування. Але майже 25-річний період еволюції політичних партій в сучасній незалежній Україні демонструє неухильну тенденцію постійного відмирання тих партій, які претендували на статус лівих (КПУ, СПУ, ПСПУ тощо), однак реально не мали жодної конструктивної соціальної програми реорганізації та модернізації суспільного життя. За умов зміни соціальної структури українського суспільства та природного відходу більшості населення від ностальгії за радянськими часами, місце таких партій почали займати соціал-популістські сили.

Вітчизняні науковці зазначають, що соціальна структура сучасного українського соціуму є сприятливішою саме для соціал-популізму і аж ніяк не для класичної лівої ідеології. У 2013 році серед людей із правом голосу налічувалося 12 млн пенсіонерів, що не працювали, 10,1 млн самозайнятих і часто неофіційно найманих на підприємствах із менш ніж 10 працівниками, 4 млн бюджетників, 1,6 млн безробітних та близько 1,5 млн студентів. На 29 млн електорату цих категорій припадало тільки 6,3 млн штатних найманих працівників на підприємствах із 10 й більше робочими місцями. Із них помітна частина теж трудилася на державних фабриках та заводах [3, С.24]. Тобто добробут лівової частки виборців пов'язаний із централізованим

перерозподілом національного продукту через бюджет, пенсійний чи інші соціальні фонди державою, та аж ніяк не в парі «найманий працівник – приватний капіталіст».

Ці соціальні зміни зумовили те, що в українському суспільстві дедалі чіткішим став не традиційний електоральний розлам на лівих та правих, а світоглядно-цивілізаційний поділ на проросійську частину виборців, що ностальгують за радянськими часами, та проєвропейську. Вибір, який у цих умовах зробили спочатку комуністи, а потім і соціалісти, різко позбавив їх соціал-популістськи настроєних симпатиків на Заході та в Центрі. За таких умов електорат цих регіонів, а потім і Півдня країни, значно більш схильний через особливості своєї соціальної структури до соціал-популізму, не змінив своїх уподобань. Нішу КПУ, СПУ та ПСПУ спочатку поступово зайняв Блок Юлії Тимошенко (хоча формально й намагався позиціонувати себе як правоцентристський), а після розчарування в ньому почався перерозподіл на користь «Свободи», а відтак Радикальної партії Олега Ляшка. Остання, своєю чергою, поволі стала переманювати до себе свободівського виборця.

Отже, з відходом старих лівих в Україні стала з'являтися нова генерація політиків, які вдало експлуатують схильність до примітивного соціал-популізму значної частини громадян, усе ще уражених радянською формою світосприймання.

Тривання соціал-популістських тенденцій у вітчизняному політичному просторі загрожує подальшим зменшенням залишків національного багатства, які можна було б перерозподілити під обіцянки спрощеного вирішення всіх існуючих проблем. Але, незважаючи на те, що в Україні в цілому відбулася диференціація проєвропейських політичних сил, а програми та риторика багатьох партій («Батьківщина», «Народний фронт», «Громадянська позиція», «Самопоміч») загалом звільнилися від соціал-популістської складової, слід констатувати, що популізм не є короткостроковим явищем у вітчизняному політичному процесі. Серед наявних тенденцій, що і подальш визначатимуть його політичний успіх можна визначити такі:

– політика стала більш медіацентричною та персоніфікованою, а саме популістські партії є більш пристосованими до різних типів сучасної комунікації та загравання з виборцями;

– процес конституціоналізації, що відбувається в Україні, вимагає змін у площині електорального процесу, коли виборці шукають різні канали висловлення своїх ідей та захисту своїх інтересів, а лояльність до партій і партійних програм не є ефективним інструментом захисту інтересів виборців.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Єрмолаєв А. Країною керує корпорація. Державні інститути приватизовано // Дзеркало тижня. Україна. – 2014. – 7 лютого – № 4.

2. Конончук С. Г. Ідеологічне позиціонування політичних партій в Україні / С. Г. Конончук, О. А. Ярош. – К. : Агентство «Україна», 2013. – 52 с.

3. Крамар О. КПУ йде, соціал-популізм залишається / О. Крамар // Український тиждень. – 2014. – 9 жовтня – № 40 (360). – С. 22-24.

4. Литвин В. Популістські партії у структурі модерних партійних систем країн Центральної Європи: порівняльний аналіз / В. Литвин // Освіта регіону : політологія, психологія, комунікації. – 2012. – № 2. – С. 69-77.

Бабина В. А. (Одесса, Украина)

ТИПОЛОГИЯ ПОЛИТИЧЕСКИХ РЕЖИМОВ

В тезисах раскрыты существенные критерии политического режима, проведена его типология и охарактеризованы основные факторы, воздействующие на его формирование и функционирование.

Babina V. (Odessa, Ukraine)

TYPOLGY OF POLITICAL REGIMES

The thesis reveals the essential criteria of the political regime, carried out its typology and describes the main factors affecting its formation and functioning.

История и современные реалии свидетельствуют о многовариантности облика политической власти, результатов властной политики, её последствий для общества, её влияния на судьбы граждан. Без тщательного изучения этого многообразия невозможно объективно оценить сущность власти, правильно определить её эффективность в решении важных проблем, тем более разработать и реализовать программу модернизации, обновления или коренной перестройки силовых механизмов.

Согласно традиционным трактовкам, политический режим – это совокупность способов, средств и форм осуществления политической власти, характер её взаимоотношений с гражданским обществом. Опираясь на мнение Д. Истона, можно сказать, что это «правила и цели политического взаимодействия» [1].

Исследование типологии политических режимов началось одновременно с попытками учёных проникнуть в сущность политической власти. Одними из первых предложили классификацию режимов более 2,5 тысяч лет назад Платон и Аристотель. В решении этой задачи они исходили из того, какие социальные силы стоят у власти и в какой мере реализуются принципы справедливости. В частности, Платон в диалоге «Государство» называл четыре типа государственного правления: 1) аристократия – правление лучших, элиты (это, по Платону, наилучший тип правления); 2) тимократия – воинственный режим, который постоянно воюет со своим и чужим народами; 3) олигархия – власть богатых, в основе которой лежит жажда богатства. Такие режимы, по утверждению Платона, недолговечны, поскольку вызывают ненависть большинства граждан; 4) демократия –

торжество справедливости при условии соблюдения всеми законов. Как утверждал Платон, этот режим приятный и разнообразный, но при отступлении от догм возникает извращённая демократия, при которой утверждается власть посредственности, происходит порча нравов, возвращается наглость, своеволие, бесстыдство. На смену незаконной демократии приходит нередко тирания, при которой царят произвол и насилие; ей Платон противопоставлял законную монархию. На основе «правильных» режимов Платон разработал модель идеального государства тоталитарного типа [2]. С тех пор многие более или менее известные политологические школы предлагали свои варианты типологии политических режимов, их идеальных моделей.

В рамках того или иного типа политического режима выделяют несколько видов. В частности, в зависимости от социального состава политической элиты политические режимы подразделяют на гражданские, военные, военно-гражданские, клерикальные (государственная власть в руках духовенства и ориентируется на догмы той или иной религии), патриархальные (во главе государства по традиции находятся монарх, вождь племени и т. д.). На основании различий в социально-классовой ориентации в марксизме политические режимы подразделяются на социалистические, капиталистические, конвергентные (опирающиеся на всё положительное, что присуще первым двум режимам). Много сторонников у типологии, подразделяющей режимы власти по идеологическим различиям на неоконсервативные, либерально-демократические, социал-реформистские и т. д. Но наиболее распространённый подход, имеющий важное практическое значение, разделение политических режимов по объёму прав и свобод граждан, по степени участия их в формировании и функционировании механизма власти, по методам властного регулирования общественной жизни. Такой подход позволяет определить политический режим по главному критерию – насколько последовательно он обеспечивает торжество принципов народовластия, права и свободы граждан, реализацию их коренных интересов. На базе этого выделяют демократические и недемократические (тоталитарные, авторитарные, диктаторские) политические режимы. Разумеется, в абсолютном, «чистом» виде они не существуют – в реальной жизни их принципы и черты противоречиво соседствуют в той или иной стране.

Противоречивое воздействие на характер политического режима оказывают и внешние факторы – экономическая и политическая обстановка в мире и регионе, экономическое, политическое, военное, духовно-идеологическое давление на страну, её народ и правящую элиту, прямое вмешательство во внутреннюю жизнь в целях воздействия на существующий в ней политический режим, политический курс.

Таким образом, политический режим в широком плане включает в себя систему институциональных, социальных и идеологических компонентов, формирующих и характеризующих конкретный образ политической власти. Он характеризуется рядом критериев, отражающих реальные политические

процессы и в целом политическую жизнь в обществе, детерминирующих его сущность и тип применительно к конкретному государству.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Истон Д. Категории системного анализа политики // Антология мировой политической мысли: в 5 т. – Т. 2. Зарубежная политическая мысль. XX в. – М.: Мысль, 1997. – С. 630-642.

2. Платон. Государство. М.: Наука, 2005. 294 с.

СОЦИАЛЬНА ПЕДАГОГІКА SOCIAL PEDAGOGICS

Ду Ян (Пекин, Китай)

СОЦИАЛЬНОЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ В ОБУЧЕНИИ СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ КИТАЯ

Статья раскрывает основы навыков социального взаимодействия в вузе, включая характеристику трех его категорий: выражение понимания по отношению к участникам учебного процесса, интеграция способности к социальному взаимодействию и возможность решать проблемы совместно. Автор обосновывает важность установления социального взаимодействия, анализирует его преимущества и недостатки в различных аспектах проявления.

Du Yang (Beijing, China)

SOCIAL INTERACTION IN THE TEACHING STUDENTS IN HIGHER EDUCATION OF CHINA

Interpersonal skills is the ability to properly handle the relationship between inside and outside the organization, including the establishment of extensive contacts with the surrounding environment and the absorption of outside information, conversion capacity, and the ability to correctly handle the relationship between vertical and horizontal. Interpersonal skills are divided into three categories: First, the ability to understand the expression, the expression of understanding that is whether a person can be manifested their inner thoughts and allow others to be able to clearly express their thoughts and understand others; the second is the integration for capacity of interpersonal , it indicates whether a person's credibility and lovely experience in the psychological meaning; the third is the ability to solve problems.

Interpersonal relationships, to maintaining social order and the internal organization of contact for maintaining and enhancing external communication and contact, for coordinating relations, to improve work efficiency, as well as to promote social development, are of great significance. Leaving the social interaction environment, leave collaboration with others, the individual is unable to become qualified social people. Wolf-cub lost its best period since the interaction with others, and lose its position as a «human» growth environment, so even if later found, it has been difficult to become a normal «group». Good interpersonal skills and good interpersonal relationships is a necessary condition for people's survival and development. Talking with the students, can debate different academic perspectives, can talk about different perceptions of social phenomena, to improve their ability in speculative argument; the conversation with the teacher,

you can exchange reading experience, clear understanding of different ideas can be inspired; talk with the leadership, we can fully share their views on different issues, perhaps they do not exercise leadership in the face of stage fright; dealing with employees, you can learn about his working conditions and a different mentality. Being good at interacting with people, you will learn a lot of things without school books. Establishment of good interpersonal relationships has a very important significance.

Good quality is the basis of personality relationships. Social psychologists believe that those who do not respect others, self-centered, too much self-esteem of personality traits likely to hinder attract between people, is not conducive to unity and cooperation of people. In the group, we are always cheerful, lively, open-minded, magnanimous, good temperament, generous, compassionate, considerate of others, make friends with people in order to keep good relationships. Instead, withdrawn, eccentric, stubborn, arrogant, supercilious, or sensitive, suspicious, or feeling poor, insensitive people, have serious problems to get along with, it is difficult for them to form a good relationship.

Network makes contemporary interpersonal approach to new changes, people's lives and development to produce a great impact. Through a network of interpersonal communication, not only to facilitate the quick understanding of the advice around the world, but also to the network in a variety of roles close communication and interaction. But the network communication also has a negative impact on the people: for example, they're addicted of the Internet or network-related activities, it will certainly reduce the people to participate in other activities and events frequency, they ignore the real life, that is resulted in a certain degree of psychological closure itself, reducing its own skills with the surrounding community.

Being interpersonal, we need everyone's efforts, we can not from our own selfish perspective. We want more from the perspective of the other standpoint in the exchanges. In such form we can avoid a lot of unuseful misunderstanding and trouble.

In interpersonal communication, the smile is often a stepping stone, it knocks at the closed door of interpersonal relationships, to narrow the distance between people, nature and friendly smile can defuse some of the communicative conflicts, remove some tension, expressing friendly, understanding, which will help create a pleasant atmosphere to communicate, to lay the foundation for emotional interpersonal communication success. Smile from the heart. Only heartfelt smile will make people feel sincere and happy. We must hold to the degree of smile, not very exaggerated, to give the impression of a natural appearance.

Carnegie believed that a person's name for himself is the most important word. So, we can call each other with names, which will help to shape their own passion plain image and shorten the distance between people.

A good quality, strong ability or people with some expertise are more easily loved by others. People admire his character, talent, and therefore are willing to be close, become friends. So, if you want to be more friendly, in harmony with others,

you should fully improve their character, display their talent, show their strengths, make your own character, ability, talent continues to increase. In social life, we often compare themselves with others, to check the appropriateness of their words and deeds. But in comparison with others, attention should be standard, with objective comparison.

It will only make their own loss of confidence before others, increasing inferiority. Instead of exaggerating of their advantages and strengths, weaknesses can not see their own shortcomings, but also make themselves feel superior to others, resulting in arrogant feeling.

To a certain extent I tried to understand students' objective and fair evaluation, can not only enhance their own information, to overcome feelings of inferiority, and avoid arrogance, suppress the sense of pride. It follows that in everyday life we want to develop good personal relationships, must improve interpersonal skills, not only to do more than I reminded. It's just my little experience, in order to improve relationships and help our success living, we should be more good quality, use less taboo shortcomings. Summing up, during weekdays we mustn't forget draw a lot of attention to the people around us and deal with interpersonal relationships.

Сентякова К. І. (Одеса, Україна)

ПІДВИЩЕННЯ ІНТЕРНЕТ-ГРАМОТНОСТІ ЛІТНІХ ЛЮДЕЙ

У тезах представлено соціальний проект по роботі з людьми похилого віку, націлений на створення навчальних курсів для людей похилого віку з метою підвищення їх інтернет-грамотності. Також зроблений стислий огляд результатів анкетування людей похилого віку щодо їх ставлення до інтернету.

Sentyakova K. (Odessa, Ukraine)

INCREASING OF INTERNET COMPETENCE OF ELDERLY PEOPLE

In the thesis introduced social project of work with elderly people which is aimed to the formation of educational courses for elderly people in order to increase their Internet competence. Also is defined brief review of elderly people questionnaire results as for their attitude to Internet.

Розглянемо питання: для чого людям похилого віку необхідно користуватися інтернетом? Серед відповідей – спілкування, отримання інформації, вирішення певних проблем, розваги.

Особливо самотні, літні люди дуже потребують не тільки навчання сучасним технологіям зв'язку, але і спілкування, як живого, так і віртуального. «Молодим» пенсіонерам, які щойно вийшли на пенсію, часто буває дуже важко перебудуватися і пристосуватися до нового ритму незаповненою щоденною роботою життя.

Реалізація проекту щодо підвищення інтернет грамотності дозволить зняти проблему соціальної ізоляції людей похилого віку. Пенсіонерам буде дуже приємно, що вони зможуть сидіти в соціальних мережах на рівних з онуками, що їм вдасться дізнатися навіть більше, ніж знають їхні діти.

Для виявлення ставлення людей похилого віку до інтернету ми склали анкету та запропонували пенсіонерам дати відповіді на запитання. В опитуванні прийняло участь 10 респондентів віком від 55 до 85 років.

Анкетування мало на меті визначення проблем та перспектив щодо формування інтернет-грамотності літніх людей. В анкеті ми попросили респондентів зазначити свій вік та відповісти, чи вміють вони користуватися комп'ютером та інтернетом, де вони цьому навчилися, для чого використовують інтернет (спілкування, новини, державні сайти). Метою цього опитування було також дізнатися про ставлення людей похилого віку до інтернету, чи користувалися вони такою послугою раніше, чи хотіли б вони оволодіти навичками користування інтернетом у майбутньому та знати більше про його можливості.

За даними опитування, інтернетом як джерелом інформації користуються 70% опитаних (це доволі високий відсоток). Суттєво, що літні люди вважають інтернет важливим джерелом місцевої інформації, історико-краєзнавчих відомостей, медичних знань і практичних відомостей з питань здоров'я, інформації про субсидії та пільги, перегляду державних сайтів. Всі респонденти через інтернет читають або дивляться новини, 90% відвідують державні сайти, 80% шукають інформацію щодо субсидій та пільг пенсіонерам, 40% використовують інтернет для розваг, 20% оплачують комунальні послуги і 10% спілкуються з друзями, колишніми колегами за допомогою електронного листування. 80% респондентів вважають, що сучасна літня людина має володіти навичками користування інтернетом і її необхідно цьому навчити.

Проект створення навчальних курсів щодо користування інтернетом для людей похилого віку покликаний поліпшити якість їхнього життя за рахунок засвоєння основ користування інтернетом і комп'ютером, подолання їхніх страхів з приводу застосування сучасних інтернет-технологій.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Бурльєр Ф. М. Старение и старость / Ф. М. Бурльєр. – М.: Наука, 1992. – 125 с.
2. Дмитрієв А. В. Соціальні проблеми людей похилого віку / А. В. Дмитрієв. – Л., 1980. – 265 с.
3. Капська А. Й. Соціальна робота: технологічний аспект / А. Й. Капська, О. В. Безпалько, Р. Х. Вайнола, О. В. Вакуленко, О. Г. Карпенко. – К.: ДЦССМ, 2004 р. – 362 с.
4. Петров Б. Д. Адаптація до нових умов життя людей похилого віку / Б. Д. Петров. – К.: Знання, 1972. – 210 с.

Шишова І. О. (*Кіровоград, Україна*)

РОЛЬ ЕСТЕТИКИ У КОРЕКЦІЙНІЙ ОСВІТІ

Складовою діяльності педагога є корекційна робота із дітьми, що потребують особливого підходу. У статті досліджено роль естетики у корекційній освіті.

Shishova I. (*Kirovograd, Ukraine*)

THE ROLE OF AESTHETICS IN SPECIAL EDUCATION

Correction work with children who need special treatment is an important component of a teacher. In article is considered the role of aesthetics in special education.

Діти з особливими освітніми потребами потребують спеціальної корекційної підтримки і специфічних методів освіти. Специфіка корекційної освіти полягає у виправленні або послабленні порушень психофізичного розвитку дитини у процесі навчання та виховання, профілактиці ускладнень структури дефекту; створенні умов для максимально можливого цілісного розвитку особистості; формуванні дитячого колективу; навчанні батьків корекційним методам і прийомам організації діяльності.

Питанням професіоналізму педагогів, які працюють із дітьми, що мають порушення розвитку, присвячено праці В. Бондаря, І. Єременка, Н. Засенко, І. Колесника, А. Колупаєвої, С. Миронової, В. Синьова, Л. Фомічової, О. Хохліної, А. Шевцова, М. Шеремет, М. Ярмаченка та ін. Автори наголошують на важливості професійної діяльності педагогів, пов'язаній із корекційним спрямуванням навчання і виховання.

Принциповим є естетичний компонент корекційної освіти, адже діти із порушеннями розвитку і дорослі, причетні до їхньої освіти, витрачають на подолання різноманітних фізичних, психологічних, моральних та інших життєвих перешкод більше зусиль і ресурсів. Відповідно вони потребують додаткової позитивної енергії, гарного настрою, психологічної терапії.

«У наш час у всьому світі посилюється тенденція до естетизації соціальної реальності, вона поширюється по усьому простору соціуму, як вшир, так і вглиб, у структури внутрішнього світу людини. У сучасному суспільстві відбувається естетизація найрізноманітніших сфер, структур, інститутів, посилюється художня складова будь-якої людської діяльності. Естетика буття впливає на емоції та почуття учасників освітньо-виховного процесу. Носієм естетики буття для дитини мають бути родина, природа, вихователь, педагог, культура, мистецтво» [2, С. 129].

Естетичні почуття, поряд із моральними та інтелектуальними почуттями, відносять до вищих почуттів, адже вони поєднують усе багатство емоційних ставлень людини до соціального оточення. Естетичний розвиток людини значною мірою може зумовлювати розвиток її емоцій та почуттів.

У дітей із порушеннями розвитку естетичні почуття сформувати складно, проте сприймання світу на основі компенсації дозволяє їм переживати естетичне задоволення, насолоджуватися природою, поезією, музикою.

Одним із найбільш ефективних засобів естетичного виховання особистості є мистецтво. Корекційні можливості мистецтва пов'язані перш за все з тим, що воно може стати джерелом позитивних переживань, породжувати креативні потреби і способи їх задоволення в тому або іншому виді мистецтва. «Здатність до художньої творчості, до мистецтва – генетично зумовлена риса людини. Отже, мистецтво виникло внаслідок природної потреби людини в красі, чуттєвому задоволенні» [1, С. 19].

Великий емоційно-творчий потенціал у корекційній освіті мають національне та світове мистецтво: фольклор, театр, музика, музеї, образотворча діяльність, кінематограф, література, декоративно-ужиткове мистецтво, природа. Діти із порушеннями розвитку мають бути залучені до усної народної творчості та вітчизняної і зарубіжної класичної та сучасної літератури; у процесі навчання і виховання їх знайомлять із кращими зразками у жанрі прози і поезії, малими фольклорними формами, формують уявлення про характерні ознаки цих видів літературних творів, вчать розрізняти їх.

Використання мистецтва у якості ілюстративного матеріалу, з метою підвищення ефективності навчального процесу є цілком доцільним, адже таким чином розвивається мислення, підвищується культурний рівень, створюються нові знання, зв'язки, художні образи, навчальний процес стає більш творчим.

Діяльність в умовах інклюзивної освіти, із дітьми, які мають порушення розвитку, потребує особливого складу душі, енергії, розуміння, емпатії, толерантності, оптимізму, делікатності, вміння ефективно організовувати діяльність та спілкування у колективі здорових ровесників, регулювання емоційного стану, успішну роботу з батьками різних груп дітей.

Водночас під впливом стресогенних факторів, завантаженості і тяжкості педагогічної діяльності у вчителів спостерігаються синдром емоційного вигорання, когнітивно-емоційні складні ситуації спілкування, психоемоційне напруження; невротизація, наступають незворотні зміни у соматичному здоров'ї. Студенти з метою профілактики емоційного вигорання, захворювань нервової системи мають ще під час навчання оволодіти знаннями і технологіями психотерапевтичного впливу естетики, мистецтва на розвиток емоцій, естетичних почуттів, особистості.

Таким чином, 1) важливо підготувати майбутніх педагогів та психологів до естетичного виховання дітей з особливими потребами; 2) знання та використання естетичних надбань культури та педагогіки сприятимуть узагальненню знань у царині мистецтва, надаватимуть корекційній діяльності більш глибинного змісту, сприятимуть здійсненню ефективних психокорекційних впливів, появі кращих результатів у дитячому розвитку.

ЛІТЕРАТУРА // ЛІТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Художня культура України: Навч. посіб. / Л. М. Масол, С. А. Ничкало, Г. І. Веселовська, О. І. Оніщенко ; [За заг. ред. Л. М. Масол]. – Х.: Вид-во «Ранок», 2010. – 240 с.
 2. Шишова І. О. Корекційна освіта і мистецтво / І. О. Шишова // Наукові записки.– Вип..139. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. – С. 127-131.
-

Романова Т. М., Картина Н. И. (*Абакан, Россия*)

**РАЗВИТИЕ КОНСТРУКТИВНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ УЧАЩИХСЯ
В УСЛОВИЯХ СОВМЕСТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ**

В тезисах рассмотрены факторы, которые способствуют созданию дружного, творческого коллектива в учреждениях дополнительного образования детей, развивают навыки конструктивного взаимодействия.

Romanova T., Kartina N. (*Abakan, Russia*)

**THE DEVELOPMENT OF CONSTRUCTIVE INTERACTION BETWEEN
PUPILS IN CONDITIONS OF JOINT ACTIVITIES**

The thesis examined the factors that contribute to the creation of a friendly, creative team in the institutions of additional education for children, and develop the constructive interaction skills.

В начале учебного года в процессе формирования учебных групп перед педагогами дополнительного образования встает проблема: как из детей разного возраста, пришедших из разных школ, с разными способностями и характерами создать сплоченный коллектив.

Коллектив принято рассматривать как высокоразвитую малую группу людей, отношения в которой строятся на позитивных нормах морали. В коллективе при совместной работе дети эффективнее усваивают правила межличностной коммуникации. Очень важно, чтобы в группах сложились добрые бесконфликтные отношения между учащимися с первых дней обучения. Это позволит в будущем детям более успешно осваивать программные знания, добиваться более высоких результатов, обеспечить нормальную психологическую обстановку. В процессе обучения дети вступают в интерактивное общение: они не только обмениваются информацией, но и вместе учатся, проводят совместно досуг, отдыхают.

В учреждениях дополнительного образования акцент в обучении смещается с передачи знаний на создание психолого-педагогических условий для развития творческого потенциала каждого ребенка. Характер учебно-воспитательного процесса смещается в сторону ориентации на личность ученика, его индивидуальные возможности, способности, интересы.

Одна из главных целей педагога дополнительного образования – это помочь ребенку адаптироваться в окружающей среде, научить жить со

сверстниками и окружающими людьми без лишних ссор и конфликтов, быть тактичным и общительным. При этом важно, чтобы педагог постоянно поощрял у детей потребность к взаимопониманию, в сложных ситуациях учил их договариваться. Для укрепления сплоченности коллектива, взаимной симпатии его членов необходимо, чтобы учащиеся помогали преподавателю и друг другу, проявляли искреннее внимание, заботу, дарили добро.

Рассмотрим факторы, которые способствуют развитию конструктивного взаимодействия учащихся, созданию дружного, творческого коллектива в учреждениях дополнительного образования детей.

1. Неформальные лидеры. Особую роль в интерактивном общении детей играют неформальные лидеры. Это личности, которые в силу своего характера выступают организаторами различных видов деятельности. Лидеры, обладающие такими чертами как притягательность, обаяние, умение понять другого человека, готовность не только сочувствовать, но и сопереживать и, что значительно труднее, радоваться успехам других, оказывают значительную помощь педагогу в формировании коллектива. В случае отсутствия такого лидера, педагог должен взять ведущую роль на себя и воспитывать у актива группы и каждого его члена эти черты.

2. Активное знакомство друг с другом. В первую очередь педагог должен помочь ребенку познать самого себя: взглядеться в свой внешний облик, задуматься о собственном характере и поведении, осознать свою значимость для окружающих. С этой целью на одном из первых занятий можно провести игру на знакомство: «Расскажи мне о себе», «Сундучок». В процессе игры дети активнее знакомятся друг с другом, ведь о себе рассказывает каждый, подчеркивая свою индивидуальность, ребенок понимает, насколько уникален и интересен другой. На протяжении учебной деятельности личностно-ориентированный подход способствует тому, чтобы ребенок осознал, что его ценность определяется не столько тем, какое изделие он смог изготовить, но и тем насколько он интересен для окружающих, что хорошего он способен сделать для людей. Учащиеся более продуктивно взаимодействуют друг с другом, если на занятиях создана атмосфера сотрудничества, в этом случае дети легко идут на компромисс, взаимные уступки, что невозможно без умения общаться, договариваться и преодолевать себя. Для подлинно дружеских отношений важно, чтобы партнеры находились примерно на одном уровне развития, обладали примерным равенством достоинств и недостатков. Мы подсознательно склонны выбирать для общения не столько самых умных и красивых, сколько тех, кто похож на нас.

3. Общая увлекательная деятельность. Стоит отметить, что дружной группа может стать еще и в том случае, если дети заняты общей, увлекательной для них деятельностью, при наличии доброжелательной атмосферы, стремлении каждого ее члена понять себя и другого. Для этого можно предложить выполнить какое-либо задание в парах, в группах (составить кроссворд, выполнить общую творческую работу, поиграть в игру «Общение»).

4. Атмосфера співпраці на заняттях. Крім того, розвиток у дітей вміння співпрацювати і в той же час бути самостійними відбувається завдяки створенню особливого контексту всього життя творчого об'єднання. Цей контекст створюється демократизмом відносин між дорослими і дітьми, організацією різноманітної, цікавої спільної діяльності, гуманістичними цінностями.

5. Спільна дозвілля діяльність. Виховання у дітей прагнення жити разом і бути самостійними здійснюється і поза заняттями: на святах, в час екскурсій, прогулок, на змаганнях і т.д. Діти легше зближуються і йдуть на контакт в неформальній обстановці. Проведення свят, конкурсів, дня іменинника, поїздок на природу, спільні походи в кіно, в музей сприяють емоційному розслабленню дитини. Ігри, спілкування в неурочний час сприяють формуванню єдиного колективу, допомагають дітям встановлювати дружескі зв'язки.

Говорячи про конструктивне спілкування не можна забувати, що учня не слід примусувати «бути хорошим». Хорошим він може стати тільки сам. Важливо прагнути не до безсумнівної дисципліни – тиші і порядку, а до дисципліни творчої, спрямованої на оволодіння знаннями, вміннями і навичками. В такій ситуації педагог може проявити дуже важливу рису – вміння бачити в проступку учня не хуліганство, а дитячі далеко не завжди правильні, але повністю зрозумілі мотиви: проявити себе перед товаришами, дати вихід накопленої енергії. Не слід різко і безтактно переривати порушення дисципліни. Крики, постійні одергивання вносять в роботу подразливу ноту, виснажують і педагога і дітей.

Проблема розвитку навичок конструктивного взаємодія в дитячому колективі включена в систему психолого-педагогічних досліджень декоративно-прикладного відділу «Центра дитячого творчості» міста Абакана. Так, психолог, проводячи тестування учнів на предмет комфортності їх перебування на заняттях, констатує у деяких дітей підвищений рівень тривожності. І, як наслідок цього, проблеми в навчанні у потенційно здатних вихованців. Тривожних дітей відрізняє низький рівень самооцінки. Після невдачі вони відмовляються від рішення поставлених завдань, втрачають віру в свої можливості. Їм дуже важко оцінити результати своєї діяльності. Від самооцінки, від внутрішнього стану дитини в багатьох випадках залежить його ставлення до оточуючих. Низька самооцінка ускладнює зв'язки з людьми. Таким дітям потрібно особливе увагу: створення ситуації успіху, підбадьорення будуть сприяти розслабленню і досягненню більш високих результатів.

Таким чином, завдання педагогів додаткової освіти, з перших днів перебування дітей в творчому об'єднанні, навчати їх правилам конструктивного спілкування і взаємодія. Комфортна, психологічно сприятлива обстановка на заняттях сприяє

сниженню психоемоціональної напруженности в детском коллективе, уменьшению тревожности у детей.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Дереклеева Н. И. Развитие коммуникативной культуры учащихся на уроке и во внеклассной работе: Игровые упражнения / Н. И. Дереклеева. – М.: 5 за знания, 2005. – 192 с.
2. Ермолаева М. Г. Игра в образовательном процессе: методическое пособие / М. Г. Ермолаева. – СПб.: Каро, 2008. – 128 с.
3. Максакова В. И. Организация воспитания младших школьников: Методическое пособие для учителя / В. И. Максакова. – М.: Просвещение, 2003. – 33 с.
4. Смирнов Н. К. Руководство по здоровьесберегающей педагогике. Технологии здоровьесберегающего образования / Н. К. Смирнов. – М.: АРКТИ, 2008. – 288 с.

Корнешук В. В. (Одеса, Україна)

КОНФЛІКТНІСТЬ СТУДЕНТІВ: РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В тезах презентовано результати дослідження, спрямованого на виявлення агресивності та конфліктності студентів ВНЗ, що призводять до виникнення конфліктів на рівні «викладач-студент».

Korneshchuk V. (Odessa, Ukraine)

STUDENT'S CONFLICT: THE RESULTS OF STUDY

The thesis deals with the results of a study aimed at identifying the aggression and proneness to conflict of university students, leading to conflicts on the level of «teacher-student».

Як відомо, конфлікт – це такі взаємовідносини між суб'єктами соціальної взаємодії, що характеризуються протиборством, зумовленим наявністю протилежних мотивів (потреб, інтересів, цілей, ідеалів, переконань) або суджень (поглядів, думок, оцінок та ін.). Конфлікти можуть бути зумовлені різними причинами, мають свої особливості, потребують різних способів їх усунення, подолання, вирішення. Особливий інтерес становлять конфлікти, які виникають у навчально-виховному процесі ВНЗ, адже від здатності конфліктуючих сторін до уникнення або вирішення таких конфліктів залежить якість цього процесу.

Конфліктність взаємодії викладачів і студентів детермінована індивідуальними особливостями, відмінностями їхніх емоційних станів, віку, рівнів інтелекту, ерудиції, життєвого досвіду, культури, вихованості, виконуваних соціальних ролей тощо. Отже, міжособистісний конфлікт у діаді «викладач-

студент» – це зіткнення людей, чії цілі, інтереси, цінності, норми поведінки або методи роботи виключають один одного або заважають, протидіють, несумісні в певній педагогічній ситуації. Такі конфлікти пов'язані з порушенням ділових або рольових взаємозв'язків у процесі взаємодії викладача зі студентом (групою студентів).

Причини міжособистісних конфліктів у діаді «викладач-студент» можуть слугувати критерієм для їх класифікації. Так, можна виокремити: конфлікти діяльності, зумовлені відмовою студентів виконувати задані викладачем завдання, або неякісним їх виконанням; конфлікти поведінки, пов'язані із порушенням студентами правил та норм поведінки на занятті, в аудиторії чи навчальному закладі та поза ним; конфлікти відносин, що виникають у сфері емоційно-особистісних відносин викладачів і студентів, у межах їх спілкування та спільної педагогічної діяльності.

Отже, конфлікт між викладачем та студентом може виникнути з різних причин, може бути вирішений конструктивно або під впливом субординації, якої має дотримуватися студент, чи авторитарного стилю спілкування, обраного викладачем під час суперечки. В будь-якому разі буде зайвим доводити, що конфлікти впливають не тільки на емоційний стан викладача і студента, подальшу працездатність викладача і здатність студента і групи в цілому засвоювати матеріал, призводять до витрат часу на суперечку, зумовлюють необхідність пошуку викладачем педагогічних прийомів щодо підтримки власного авторитету перед аудиторією, але й псуєть загальне емоційне тло заняття, знижують його ефективність. Водночас, конфлікти викликають у викладачів глибокий стресовий стан, невдоволеність своєю діяльністю, наслідком чого є професійне вигорання.

Негативний вплив конфліктів на психологічний стан конфліктуючих сторін, з одного боку, і насамперед на якість навчального процесу, з іншого, – зумовили необхідність виявлення причин їх виникнення, однією з яких, на нашу думку, є підвищена конфліктність та агресивність студентів. Для перевірки такого припущення було проведено тестування студентів за методикою «Діагностування особистісної агресивності й конфліктності» (Є. Ільїн, П. Ковальов) [1], призначеної для виявлення схильності суб'єкта до конфліктності та агресивності, як особистісних характеристик.

В діагностуванні взяли участь 84 студенти (47 осіб чоловічої і 37 – жіночої статі) 5 курсу Одеського національного політехнічного університету різних спеціальностей, а саме: інституту бізнесу, економіки та інформаційних технологій (14 осіб); електромеханіки та енергоменеджменту (6 осіб); енергетики та комп'ютерно-інтегрованих систем управління (10 осіб); комп'ютерних систем (17 осіб); машинобудівний (9 осіб); промислових технологій, дизайну та менеджменту (12 осіб); радіоелектроніки та телекомунікацій (4 особи); хіміко-технологічного факультету (2 особи); гуманітарного факультету (10 осіб). Вік респондентів – від 21 до 27 років.

Згідно з методикою, студентам було запропоновано 80 тверджень, щодо яких вони мали висловити свою згоду чи незгоду. Відповіді студентів порівнювали з ключем, що дозволяло виявити ступінь прояву в них

запальності; напористості, наступу; образливості; непоступливості; безкомпромісності; здатності до помсти; нетерпимості до думки інших; підозрливості тощо. За кожен збіг з ключем нараховували 1 бал. Так, сума балів за шкалами «напористість, наступ» і «непоступливість» дозволяла отримати узагальнений показник позитивної агресивності кожного студента; за шкалами «нетерпимість до думки інших» і «здатність до помсти» – узагальнений показник негативної агресивності; за шкалами «безкомпромісність», «запальність», «образливість» і «підозрливість» – узагальнений показник конфліктності. Для полегшення кількісного аналізу емпіричних даних всі сумарні показники були переведені у відповідні коефіцієнти, які порівнювали із середнім значенням – 0,5.

Результати діагностування показали, що у 67 студентів (що становить 79,8% від загальної кількості респондентів) коефіцієнт позитивної агресивності не перевищує 0,5 і, відповідно, у 17 студентів (20,2%) – перевищує 0,5. У 75 студентів (89,3%) значення коефіцієнту негативної агресивності не перевищує 0,5, а в 9 студентів (10,7%) – перевищує 0,5.

Щодо конфліктності, то її коефіцієнт не перевищує 0,5 лише у 24 студентів, що становить 28,6% від загальної кількості респондентів, і перевищує 0,5 у 60 студентів, що становить 71,4%. Відтак, переважна більшість респондентів схильні до конфліктів.

Отримані результати підтвердили припущення, що конфліктність у діаді «викладач-студент» може бути наслідком особистісних психологічних характеристик студентів, зокрема їхньої підвищеної конфліктності.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Фетискин Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. – М.: Ин-т психотерапии, 2002. – 492 с.

Моїсеєва Т. М. (Одеса, Україна)

ЗЕМЛЕРОБСЬКА ФЕРМА ОДЕСЬКОГО ЄВРЕЙСЬКОГО СИРІТСЬКОГО БУДИНКУ (1890-1900 рр.)

У тезах проаналізовано процес створення та роль землеробської ферми при Одеському єврейському сирітському будинку у формуванні агротехнічних знань та навичок вихованців.

Moiseeva T. (Odessa, Ukraine)

AGRICULTURAL FARM OF ODESSA JEWISH ORPHAN HOUSE (1890-1900 YEARS)

In theses analyzes the process of creation and the role of agricultural farms in the Odessa Jewish orphanage in the formation agronomic knowledge and skills of pupils.

Землеробська ферма при Одеському єврейському сирітському будинку стала окремою, важливою віхою в історії цього закладу, який, як самостійна структура, розпочав своє функціонування з 1880 р. [1, С. 3].

28 лютого 1890 р. з дозволу Міністра внутрішніх справ в §12 статуту було внесено пункт, який дозволяв Опікунській раді направляти частину дітей (по закінченню курсу училища і досягненню 12 – 13-річного віку) на землеробську ферму для вивчення там садівництва, городництва, хліборобства, молочного господарства [2, С. 7].

У відповідь на звернення Опікунської ради, міська управа рішенням від 9 липня 1890 р. надала в постійне користування сирітському дому ділянку землі (40 дес.) на лівому березі Хаджибейського лиману під влаштування землеробської ферми. Завдяки сприянню кандидата сільського господарства В. А. Бертенсона було вироблено проект ферми, складено штат службовців та план необхідних споруд [3, С. 13].

Видатки на упорядкування ферми (спорудження будинку, закупівлю реманенту) та її утримання з 15 вересня 1891 р. по 1 січня 1892 р. склали 21. 209 карб. [4, С. 5]. Це настільки підірвало бюджет дитячого будинку, що Опікунська рада змушена була в 1892 р. відмінити звичайний прийом дітей і скоротити витрати по утриманню установи. В подальшому стало зрозуміло, що до повного розвитку всіх галузей господарства на утримання ферми необхідно буде витратити до 10 тис. карб. щорічно [5, С. 3, 4].

Роботи по налагодженню діяльності ферми відразу ж набули широкого розмаху. Так, в 1892 р. було побудовано кам'яний паркан навколо всіх споруд; два кам'яних сараї, колісну майстерню та кузню, квартиру для завідуючого; їдальню на 50 осіб; облаштовано побудовану на кошти доктора А. В. Бертенсона молитовну залу [5, С. 3]. В 1895 р., завдяки пожертві В. А. Чацкіна, на фермі з'явилися санітарна станція (дозволила вивозити влітку в дві зміни всіх вихованців за межі міста) та оранжерея [8, С. 4]. Досить швидко на виділеній території було заведено: сад, город, лан для посівів зернових, виноградник, пасіку, парники, корівник, стайню.

В перший же рік існування на ферму було переведено 12 хлопчиків (для землеробських робіт) та 3 дівчинки (молочне господарство) [4, С. 9]. В подальшому кількість вихованців на фермі було доведено до 35 (відповідно – 30/5) [11, С. 5].

Для керівництва фермою, всіма роботами, занять в школі у вільний час, було запрошено агронома А. А. Зусмана. Ведення молочного господарства та нагляд за дівчатами було доручено німкені, що вивчала молочне господарство за кордоном [4, С. 9].

В навчально-господарській діяльності вихованців можна виділити три головні напрямки:

1) Сільськогосподарські роботи: заняття по землеробству, городівництву, виноградарству, садівництву, бджільництву, квітникарству, шовководству; догляд за свійськими тваринами. Дівчата, в основному, займалися молочним та хатнім господарством. В залежності від сезонної

специфіки більшості сільськогосподарських робіт, вони були розподілені помісячно [5, С. 14; 6, с. 14 – 17, 20; 7, С. 11 – 13].

2) Праця в майстернях (колісній та кузні), метою якої було дати майбутнім хліборобам певну підготовку в ремеслах, найбільш важливих в сільському побуті. Роботи в майстернях велися, головним чином, в осінні та зимові місяці. Окрім виробів для домашнього вжитку, вихованці виготовляли деякі сільськогосподарські знаряддя, вози, підковували коней, виконували приватні замовлення для навколишнього населення [5, С. 13; 6, С. 16; 7, С. 14]. В 1895 р. експонати фермерських майстерень було виставлено на Всеросійській виставці [8, С. 8].

3) Класні заняття – систематично проводилися лише впродовж 3 місяців (листопад – лютий) і містили повторення курсу училища [5, С. 13], причому уроки російської мови пристосовувалися для повідомлення деяких спеціальних знань. Наприклад, диктанти мали такі теми: «Захисні насадження на полях», «Органічні речовини в рослинах» та інші [6, С. 18].

Весною та влітку, коли класні заняття не проводилися, було запроваджено практику занотовування учнями в спеціальних зошитах проведених вдень робіт, що давало можливість не лише закріплювати навички письма, а й виховувало у дітей свідоме та відповідальне ставлення до своєї праці. Такі щоденники щодня перевірялися завідуючим [6, С. 20].

Особлива увага зверталася на читання вихованцями книг по сільському господарству та статей в спеціальних виданнях (зокрема, «Земледельческой газете»), завдяки чому вони змогли познайомитися з роботами Соковіна, Котельнікова, Костишева, Стебута, Кулешова, Аверкієвої та ін. [7, С. 10].

Дуже важливим і дієвим навчальним засобом були екскурсії. З 1892 р. було здійснено екскурсії в парк Хаджибейського лиману [5, С. 13]; школу садівництва на Малому Фонтані та дачу Г. Г. Маразлі [6, С. 19]; на дослідне поле Імператорського товариства сільського господарства Південної Росії під час весняних посівів [9, С. 5]; в молочне господарство г. Малаховського в Алтестовській економії [10, С. 9] та багато інших.

В 1897 р. для старших вихованців вперше були запроваджені іспити по землеробству та городництву [10, С. 10].

Отримані на землеробській фермі теоретичні знання та практичні навички дозволили багатьом вихованцям в подальшому працевлаштуватися. Зокрема, у 1898 р. 8 з 10 випускників землеробської ферми знайшли роботу, пов'язану саме з сільським господарством: двоє влаштувалися садовими робітниками на дачі пані Баржанської, один – в маєтку Машковича, один – садівником при громадській школі у м. Орша Могилевської губернії, один – в кузні, де спеціалізувався на виготовленні землеробських знарядь [11, С. 8], в 1900 р. двоє випускників розпочали трудову діяльність в якості помічників виноградарів-садівників при єврейських колоніях Бессарабської губернії [12, С. 10].

Таким чином, влаштування землеробської ферми при Одеському єврейському сирітському будинку дозволяло вирішувати два важливих завдання: 1) зменшення видатків на продовольство за рахунок забезпечення

дитячого дому продуктами, виробленими на фермі; 2) надання дітям агротехнічних знань та навичок, що дало б їм можливість завести в сільській місцевості власне господарство (в зв'язку з труднощами працевлаштування сиріт в місті).

ЛІТЕРАТУРА // ЛITERATURA // REFERENCES

1. Одесский еврейский сиротский дом (9 мая 1868 г. – 9 мая 1893 г.). – Одесса: Тип. Шульце, 1893. – 69 с.
 2. Отчет о десятилетней деятельности попечительного совета Одесского еврейского сиротского дома (с 23 марта 1880 г. по 23 марта 1890 г.) – Одесса: Русск. тип. Исаковича, 1890. – 14 с.
 3. Отчет Одесского еврейского сиротского дома за 1890 г. – Одесса: Русск. тип. Исаковича, 1891. – 71 с.
 4. Отчет Одесского еврейского сиротского дома за 1891 г. – Одесса: Русск. тип. Исаковича, 1892. – 76 с.
 5. Отчет Одесского еврейского сиротского дома за 1892 г. – Одесса: Русск. тип. Исаковича, 1893. – 76 с.
 6. Отчет Одесского еврейского сиротского дома за 1893 г. – Одесса: Тип. Шульце, 1894. – 88 с.
 7. Отчет Одесского еврейского сиротского дома за 1894 г. – Одесса: «Экономическая» тип., 1895. – 80 с.
 8. Отчет Одесского еврейского сиротского дома за 1895 г. – Одесса: Русск. Тип. Исаковича, 1896. – 69 с.
 9. Отчет Одесского еврейского сиротского дома за 1896 г. – Одесса: «Экономическая» тип., 1897. – 67 с.
 10. Отчет Одесского еврейского сиротского дома за 1897 г. – Одесса: «Экономическая» тип., 1898. – 95 с.
 11. Отчет Одесского еврейского сиротского дома за 1898 г. – Одесса: «Экономическая» тип., 1899. – 96 с.
 12. Отчет Одесского еврейского сиротского дома за 1900 г. – Одесса: «Экономическая» тип., 1901. – 88 с.
-

Влялько В. А. (*Одеса, Україна*)

ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК В ІНТЕРАКТИВНОМУ НАВЧАННІ

Тези розглядають основні методи та сутність інтерактивного навчання. Аналізується провідна роль зворотного зв'язку в підході до вагомого фактору активізації навчального процесу.

Vlyalko V. (*Odessa, Ukraine*)

FEEDBACK IN INTERACTIVE LEARNING

The abstracts consider the basic methods and essence of interactive learning. In this approach we analyze the huge role of feedback as a powerful factor of reinforcing the learning.

Основні методи інтерактивного навчання широко використовуються в навчальному процесі і містять в собі чималі напрямки, а саме – відносини викладача-студента в навчальному процесі, конструювання знань студентів, активність аудиторії, комунікативність та використання зворотного зв'язку.

Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес здійснюється в умовах постійної взаємодії всіх учасників. Вирішальну роль в цьому процесі відіграє атмосфера взаєморозуміння між викладачем та студентом, постійна увага аудиторії до викладеного матеріалу.

В нових умовах інтерактивного навчання викладач, психологічно домінуючи в студентській аудиторії як авторитетний та досвідчений педагог, повинен періодично поступатися своїм місцем студентам, що приведе до активності аудиторії.

Безперечно, велику роль у новому підході повинна грати інтерпретація зворотного зв'язку, яка є критерієм плідної взаємодії викладача та студента.

З поняттям «зворотний зв'язок» людина зіткається в своєму житті постійно. Цей зв'язок забезпечує процес взаємодії та є важливим елементом підтримання рівноваги в широкому розумінні цього слова.

В останні роки з'являються нові відкриття, які демонструють значення зворотного зв'язку в різних сферах життєдіяльності людини.

Проблема зворотного зв'язку висувається у педагогічній діяльності, а саме в теорії методиці, практики усного виступу та впливу викладача на аудиторію. Взаємодія оратора з аудиторією це складна комплексна проблема. Будь яка аудиторія впливає фізично та психічно на педагога. Тому важливо своєчасно побачити зміни в обличчях та зрозуміти поведінку студентської аудиторії, вчасно внести корективи у педагогічний вплив [1].

Однак, не завжди викладач може виявити реакцію аудиторії на його слова, тому мета педагога розвивати в собі вміння швидко помічати відтінки в реакції слухачів «Вміння читати по обличчях та руху слухачів є професійним вмінням справжнього лектора» [2].

Викладач має постійно спостерігати за аудиторією, саме це і є однією з умов сприйняття зворотного зв'язку. Досвідчені викладачі намагаються під час заняття не залишити без уваги жодного студента.

Вочевидь, необхідно здійснювати спроби створювання методики, яка б забезпечувала постійний оперативний зв'язок зі студентською аудиторією, дозволяла б викладачу бачити себе очима студентів, стимулювала б активізацію навчального процесу.

В сучасних умовах скорочення викладацького складу у вищих навчальних закладах, аналіз зворотного зв'язку дозволить виявити та підтримати талановитих викладачів.

Аналіз механізму зворотного зв'язку доводить, що йому притаманні деякі якості. Зворотний зв'язок це коректуюча відповідь на прямий зв'язок, він супідрядний прямому зв'язку та тісно пов'язаний з взаємоперетворюваністю прямого та зворотного зв'язку.

Така ситуація може виникнути в аудиторії, коли викладач не втримав ініціативу впливу, виявив робкість або незнання. В такому випадку ініціатива з прямим зв'язком може перейти до студентської аудиторії, а викладач опиниться у напівпасивній ролі джерела зворотнього зв'язку.

Реакцію студентів краще відображає «середня температура аудиторії», тому не слід захоплюватись занадто емоційними або пасивними студентами. Один з важливих сигналів зворотнього зв'язку – це момент підвищеної експресивності виступу викладача, що привертає увагу студентської аудиторії.

Таким чином, вивчення зворотного зв'язку в усному виступі є одним з важливих питань сучасної педагогіки. Основними факторами ефективного дослідження зворотного зв'язку є: оперативність, адресність, обов'язковість, співвідношення з навчальними та виробничими цілями.

Найбільш «рухомими» є кінесичні види зворотного зв'язку (жести, міміка, пози), які довгий час ігнорувалися психологією та педагогікою. Діагностика та прогнозування зворотного зв'язку – вагомий фактор активізації навчального процесу.

Поняття «зворотний зв'язок», вочевидь, буде ще неодноразово виступати в якості об'єкта досліджень для психологів, педагогів та представників інших галузей знань.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Ножкин Е. Мастерство усного выступления / Е. Ножкин. – М.: Политическая литература, 1989. – 256 с.
2. Леонтьев А. Психология общения / А. Леонтьев. – 3-е изд. – М.: Смысл, 1999. – 365 с.
3. Слєпкань З. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі / З. Слєпкань. – К.: Вища школа, 2007. – С. 29-38.

Данильчук Л. О. (Кременець, Україна)

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОФІЛАКТИЧНИХ КАМПАНІЙ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ

У тезах обґрунтовано теоретичні засади методики організації інформаційно-профілактичних кампаній у сфері соціальної профілактики торгівлі людьми.

Danylchuk L. (Kremenets, Ukraine)

METHODS OF PREVENTION CAMPAIGN INFORMATION IN SOCIAL PREVENTION OF TRAFFICKING IN UKRAINE

In theses techniques grounded theoretical principles of organization of information and prevention campaigns in social prevention of human trafficking.

На часі експерти констатують: торгівля людьми – це злочин, що є порушенням громадянських прав і свобод людини. Суспільна небезпека торгівлі людьми полягає у тому, що завдається шкода суспільним відносинам, які забезпечують право людини на свободу.

За таких обставин виникає необхідність визначення ефективного інструментарію, що дозволить реалізовувати загальну політику України щодо вирішення проблеми торгівлі людьми як на національному так і на регіональному рівнях. Таким інструментарієм ми визначаємо інформаційно-профілактичні кампанії у сфері соціальної профілактики торгівлі людьми, які власне є більш ефективним механізмом ніж інформаційні кампанії, що застосовувалися до нині.

Інформаційно-профілактичну кампанію ми визначаємо як комплексну систему заходів впливу на певні групи населення (так звані цільові групи) за допомогою різних засобів і каналів масового й індивідуального інформування та навчання з метою мотивації до нових, корисних для них самих і для суспільства, моделей поведінки у визначеній сфері життєдіяльності. Вплив здійснюється шляхом поліпшення знань у певній галузі, зміни ставлення до певного предмета чи явища, а також шляхом формування навичок бажаної поведінки.

Розробка інформаційно-профілактичної кампанії у сфері соціальної профілактики торгівлі людьми базується на моделі зміни поведінки, згідно з якою нова значуща інформація, отримана людиною, стає для нього стимулом до зміни поведінки та особистого ставлення до проблеми торгівлі людьми. За таких обставин, особливу увагу при розробці та реалізації кампанії приділяється інформації як основного способу впливу на цільову групу.

Інформування цільової групи впливає не тільки на рівень її обізнаності щодо проблеми торгівлі людьми, але і на формування позитивного ставлення до пропагованих нормам поведінки. Воно спонукає до зміни ризикованої поведінки (наприклад, нелегальне працевлаштування) на більш безпечну.

Далі відбувається безпосередня розробка етапів інформаційно-профілактичної кампанії:

- 1) визначення проблеми та її детальний опис;
- 2) формування мети та завдань;
- 3) визначення та аналіз цільової групи;
- 4) планування заходів, форм та методів роботи, часу реалізації;
- 5) формулювання ключового стратегічного повідомлення кампанії;
- 6) визначення та аналіз каналів комунікації (технології сучасних медіа; сучасні засоби зв'язку; віртуальні технології; міжособистісне спілкування тощо).
- 7) оцінка наявних та необхідних ресурсів (матеріально-технічне забезпечення, фінансові витрати, людські ресурси; визначення можливих партнерів та опонентів);
- 8) планування конкретних дій;
- 9) проведення заходів та акцій;
- 10) оцінка (визначення індикаторів оцінки ефективності) [2; 4].

Лише тоді, коли є чітке уявлення про всі етапи інформаційно-профілактичної кампанії, розуміння всіх необхідних дій на кожному з цих етапів, визначено яким чином буде проведено моніторинг та оцінка – лише в цьому разі можна бути впевненими, що кампанія буде успішною. Тобто досягнення результату неможливе без ретельного попереднього планування і підготовки інформаційно-профілактичної кампанії.

Отже, визначення та розуміння змісту, особливостей інформаційно-профілактичних кампаній у вирішенні проблеми людьми в Україні дозволить розширити можливості їх застосування у сфері соціальної профілактики

Подальші перспективи дослідження вбачаємо у розробці методичного забезпечення інформаційно-профілактичних кампаній у сфері соціальної профілактики торгівлі людьми.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Інформаційно-просвітницька робота з протидії торгівлі людьми: метод. рек. / Наталія Романова, Наталія Гусак – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 159 с.

2. Організація та проведення соціальної рекламно-інформаційної кампанії: Метод. посібник / Т. А. Марочко, Є. В. Ромат, А. Л. Стрелковська, Т. В. Хімченко – К.: Фенікс, 2007. – 109 с.

Уйсімбаєва М. В. (*Київ, Україна*)

ВСТАНОВЛЕННЯ СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНИХ ВІДНОСИН ЯК УМОВА ВИХОВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У тезах обґрунтовано необхідність встановлення ефективних суб'єкт-суб'єктних відносин як умови виховання соціальної активності старшокласників засобами проектної діяльності в позакласній роботі.

Uisimbaeva M. (*Kyiv, Ukraine*)

ESTABLISHING OF SUBJECT-SUBJECT RELATIONSHIP AS A CONDITION OF RAISING THE OF SENIOR PUPILS' SOCIAL ACTIVITY BY MEANS OF PROJECT ACTIVITIES

The theses grounded the necessity of establishing an effective subject-subject relationships as conditions of education of senior pupils' social activity by means of project activities in-class work.

Рівень соціальної активності залежить від співвідношення між обов'язками особистості в суспільно значущій діяльності й суб'єктивними настановами на діяльність та ставлення до неї. Старшокласник у процесі виховання соціальної активності повинен бути активним суб'єктом соціально корисної діяльності, здійснювати власний вибір і відповідати за наслідки

своєї діяльності. Як зазначає О. Безпалько, для виховання соціальної активності необхідно, щоб у кожної дитини була присутня суб'єктна – внутрішня активність. Завдяки суб'єктній активності виявляються всі найважливіші соціальні якості особистості: індивідуальність, заповзятість, ініціативність, конкурентоспроможність, що сприяє вихованню внутрішньої соціальної активності особистості [1].

На думку Г. Костюка, розвиток соціальної активності, самодіяльності дитини як особистості відбувається й у суб'єкт-об'єктних відносинах, властивих предметно-практичній стороні діяльності, однак, найбільш оптимально цей процес розгортається в суб'єкт-суб'єктних відносинах, тобто в розвитку діяльності із засвоєння норм взаємин із людьми [2].

У такому контексті особливого значення набуває співпраця старшокласників з учителем, який має певний досвід соціальної діяльності і може надати старшокласникам педагогічну підтримку яка виявляється у вияву поваги до їхніх поглядів, довірі та вірі у їхні можливості, заохочення та схвалення самостійності, ініціативності старшокласників, врахування інтересів, прагнень та потреб, стимулювання саморозвитку кожного учня. Підкреслюючи значення суб'єкт-суб'єктних відносин Л. Виготський зазначає, що «роль учителя хоча й втрачає в зовнішній активності, оскільки учитель менше навчає і виховує, проте вона виграє у внутрішній активності». Слід зазначити, що активізація суб'єктної позиції учня не зменшує, а, навпаки, посилює роль учителя у навчально-виховному процесі, вимагає від нього високої педагогічної майстерності й творчості, більш «тонкої» психологічно виправданої дії, прояву гнучкості, здатності до імпровізації, до постійного осмислення змін, що відбуваються, розвинутої педагогічної свідомості і самосвідомості, рефлексії, емпатії, гуманістичної спрямованості та ін. [2, с.37,83].

На важливості співпраці у процесі позакласної роботи наголошували і старшокласники. Так, за результатами опитування: для 96,40% старшокласників важливим є визнання їх рівноправним суб'єктом діяльності. Під час експерименту, нами було враховано, що надмірна опіка, зневажливо-критичне ставлення до діяльності старшокласників, бажання всі питання вирішити самостійно з боку дорослих призводить до інертності, байдужого ставлення, а іноді і до відвертого небажання співпрацювати у колективі, виявляти соціальну активність. Однією із найпоширеніших причин байдужого ставлення старшокласників до проектної діяльності, на їхню думку, є авторитарний стиль керівництва з боку вчителя (31,00%). Разом з тим, як зазначає Г. Бондарева, недостатньо надати старшокласникові волю вибору, оскільки воля зовнішня (відмова від авторитарних методів навчання, виховання і організації освітнього процесу) не робить людину вільною внутрішньо (здатною робити відповідальний вибір). Потрібно, щонайменш, навчити старшокласника вибирати, допомагати йому розібратися в сутності проблемної ситуації, виробити план рішення і зробити перші кроки [4], що ефективно здійснюється у навчально-виховному процесі.

Проведений аналіз дав нам змогу виділити основні переваги суб'єкт-суб'єктних відносин порівняно з суб'єкт-об'єктними в процесі виховання соціальної активності: виявлення вищого рівня активності й ініціативності в соціальній діяльності; формується готовність до самостійного й відповідального прийняття рішень у соціальних відносинах; відбувається орієнтація на внутрішній світ особистості, урахування інтересів; сприяє розвитку інтересів, цілеспрямованості, впевненості в спроможності впливати на суспільний розвиток; вироблення власних ціннісних орієнтацій; формується здатність до самоаналізу, самооцінки; формуються соціальні якості особистості старшокласника.

Ставлення до старшокласника як до свідомого суб'єкта діяльності у процесі проектної діяльності визначається тим, що кожен з учасників соціального проекту залучається до реалізації всіх етапів проектної діяльності та несе відповідальність за виконання дорученого обсягу роботи.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Безпалько О. В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методологічні основи: Монографія. – К.: Науковий світ, 2006. – 363 с.

2. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский ; [Под ред. В. В. Давидова]. – М.: Педагогика, 1991. – 480 с.

3. Костюк Г. С. О роли наследственности, среды и воспитания в психическом развитии ребенка / Г.С. Костюк // Сов. педагогика, 1940. – № 6. – С. 15-40.

4. Бондарева Г. І. Виховання соціальної стійкості як інтегративної якості особистості старшокласника / Г. І. Бондарева // Збірник наукових праць. Пед. науки / Херсонський державний ун-т. – Херсон: ХДУ, 2005. – Вип. 39. – С. 138-141.

Костюченко Т. М. (Одеса, Україна)

КОГНІТИВНИЙ КОМПОНЕНТ В СТРУКТУРІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У тезах розглянуті сутність поняття та структура здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів в процесі фахової підготовки; обґрунтована сутність когнітивного компоненту в структурі здоров'язбережувальної компетентності.

Kostiuchenko T.M. (Odessa, Ukraine)

THE COGNITIVE COMPONENT IN THE STRUCTURE OF THE HEALTH SAVINGS COMPETENCE FOR THE FUTURE SOCIAL TEACHERS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

There have been reviewed conception and structure of the health savings competence for the future social pedagogues in the process of professional training in these theses, defined the essence of the cognitive component health savings competence.

Обставини, які пов'язані із загостренням кризових ситуацій населення України, значно погіршують рівень життєвого середовища, тож потребують своєчасного вирішення за допомогою професійно компетентних фахівців, зокрема, і соціальних педагогів [1].

Соціально-педагогічна сфера діяльності потребує високо компетентних фахівців, які будуть володіти не тільки специфічними предметними знаннями та навичками, навіть не абстрактними розумовими діями, або логічними операціями, а конкретними, життєвими, необхідними людині вміннями. В результаті сучасних соціально-педагогічних досліджень визначають такі види компетентностей в сфері соціальної педагогіки: загальнопедагогічну; професійно-правову; соціальну; психологічну; комунікативну; конфліктологічну, здоров'язбережувальну та інші. Всі вони пов'язані з конкретними вимогами до знань, умінь та навичок [4].

Узагальнюючи реалізацію здоров'язбереження в соціально-педагогічній діяльності спеціаліста будь-якого фаху, вказують на необхідність володіння ним арсеналом способів збереження, відновлення та розвитку власного здоров'я (навички медичного, біологічного змісту та питань безпеки життя), переконаність у доцільності їх застосування [5, с. 447].

Отже, здоров'язбережувальна компетентність майбутнього соціального педагога має забезпечувати організацію здорового способу життя у фізичній, соціальній, психічній (духовній) сферах. Основним критерієм цієї компетентності є стан оптимальної відповідності, гармонії між фізичним, психічним і соціальним у житті й діяльності людини.

Тож для формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів в процесі фахової підготовки, необхідно враховувати низку життєвих навичок (компетентностей), що сприяють здоровому способу життя, а саме, навички раціонального харчування; навички рухової активності санітарно-гігієнічні; навички режиму праці та відпочинку; самоусвідомлення та самооцінка; аналіз проблем і прийняття рішень визначення життєвих цілей та програм; навички самоконтролю; мотивація успіху та тренування волі; навички ефективного спілкування; навички розв'язування конфліктів, співчуття; навички поведінки в умовах тиску, погроз, дискримінації; навички спільної діяльності та співробітництва [2].

Таким чином, за умов здорового образу життя, структура здоров'язбережувальної компетентності, майбутніх соціальних педагогів характеризується єдністю та доцільністю своїх структурних компонентів, а саме процесів самоорганізації та самодисципліни, що сприяють підвищенню адаптивних можливостей організму, роблять можливою повноцінну саморегуляцію своїх внутрішніх ресурсів і здібностей у загальнокультурному, професійному (компетентнісному) розвитку та життєдіяльності в цілому [3].

Нами був виділений когнітивний компонент в структурі здоров'язбережувальної компетентності, як один з необхідних складових в процесі фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів, що об'єднує в собі систему знань, умінь та навичок в галузі здоров'язбереження. Його аспекти (соціальний, фізичний та психічний) допомагають майбутньому соціальному

педагогу аналізувати, розробляти, вдосконалювати власну оздоровчу систему, підвищувати рівень обізнаності в питаннях здоров'язбереження, що, в свою чергу, дозволяє майбутньому соціальному педагогові формувати індивідуальний стиль здорового образу життя в своїй діяльності та визначає рівень здоров'язбережувальної компетентності студента в процесі фахової підготовки.

На нашу думку, когнітивний компонент здоров'язбережувальної компетентності нерозривно пов'язаний з фаховими навчальними дисциплінами майбутніх соціальних педагогів, таких як, соціалізація особистості, основи психогігієни, самовиховання та саморегуляція особистості, соціальна робота у сфері дозвілля, соціальна психологія, екокультура особистості та інші.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Згуровский М. З. Исследование социальных процессов на основе методологии системного анализа / М. З. Згуровский, А. В. Доброногов, Т. Н. Померанцева. – К., 1997. – 194 с.

2. Костюченко Т. М. Сутність та структура здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів / Т. М. Костюченко // Вісник Луганського національного університету ім. Т.Г. Шевченка. Педагогічні науки. – 2015. – № 2 (291). – С. 174-181.

3. Можарський Ю. Структура здорового способу життя студентів: матеріали IV всеукр. наук. студент. конф. [«Сучасні проблеми фізичного виховання та спорту школярів і студентів України»] / Ю. Можарський, І. Чорнобай. – Суми: Сум. ДПУ ім. А.С. Макаренка, 2004. – С. 186-190.

4. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О.І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О.В. Овчарук. – Київ : «К.І.С.», 2004. – 112 с.

5. Успенська В. М. Здоров'язберігаюча компетентність учителя основ здоров'я як визначальна його професійної компетентності / В. М. Успенська // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – Суми, 2010. – № 1(3). – С. 442-452.

Краснянська Н. Д. (Одеса, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ КУЛЬТУРИ

У тезах розглянуто особливості соціалізації студентської молоді засобами культури.

Krasnianskaya N. (Odessa, Ukraine)

SOCIALIZATION FEATURES OF STUDENTS BY MEANS OF CULTURE

In theses peculiarities socialization of students by means of culture.

У динамічних процесах сучасності, молоді дедалі складніше знайти своє місце. Самовизначення в соціально-професійній структурі суспільства пов'язане не тільки з тим, що різко змінюється характер і спрямованість соціальної і професійної кар'єри, а й з адаптацією до нової соціокультурної реальності. Молодь стає групою, яка бере на себе найважчий тягар соціальних перебудов. У кілька разів зросли серед молоді: девіантна поведінка, наркоманія, алкоголізм, проституція, збільшується кількість самогубств. Виникає низка проблем молоді, що стосуються забезпечення її житлом, професіоналізації, дозвілля. Через відсутність чіткого соціального вибору держави становище молоді, яка займає власне позицію самовизначення, ускладнюється.

У сучасному суспільстві в умовах науково-технічної революції, національного і державного самовизначення підвищуються як економічна роль спеціалізованої навчальної підготовки, так і значення культури та її суб'єкта- інтелігенції. Тому студентство в якості генези інтелігенції набуває соціального і громадського значення, має достатні підстави та характеристики для визначення його як специфічної соціальної групи. Найважливішою для студентства є навчально-підготовча функція. Навчальна підготовка студентів є економічно і соціально найбільш значимою, що ставить підвищенні вимоги до молоді, набуває у зв'язку з цим високого соціального престижу. Навчально-підготовча функція, виконувана студентами, завжди виступає в соціалізованій формі і дає безпосередній вихід у висококваліфіковану трудову діяльність. Особливості формування студентства визначаються специфікою їх соціалізації у вищій школі, умовно визначені нами як подвійна соціалізація. Це процес інтеграції індивіда в суспільство, у різноманітні типи соціальних спільнот, шляхом засвоєння ним елементів культури, соціальних норм і цінностей, на основі яких формуються соціально значущі риси особистості. Соціалізація здійснюється протягом усього життя людини, включає в себе процеси засвоєння, адаптацію (звикання до нових умов), виховання (цілеспрямована дія на духовну сферу та поведінку індивіда), навчання (оволодіння новими знаннями) – одним словом, засвоєння «правил життя». «Входження» в систему вищої школи, набуття нового соціального становища супроводжуються докорінною перебудовою динамічного стереотипу, засвоєнням спочатку зовнішніх атрибутів, а потім і внутрішнього змісту свого нового соціального статусу – студента. Це створює позитивну атмосферу для формування особистості студента, його самовиховання.

Отже, первинна соціалізація студентства полягає у багатоаспектному, широкому включенні особистості в систему вищої школи, у тому числі в її культурно-художнє середовище, культурний контекст. Цей процес відбувається в особливій соціокультурній ситуації і охоплює перший і приблизно кінець другого – початок третього року навчання. Услід за ним, певною мірою накладаючись на перший, йде вторинна соціалізація, яка складається з вузівського періоду, коли студент готується до свого майбутнього соціального становища інтелігента, до виконання в суспільстві

його соціальних функцій, та «післявузівського», практичного періоду, який характеризується «вростанням» випускника після закінчення вузу в нове соціальне становище інтелігенції, практичним довершенням соціально – культурного формування. Рівень соціалізації є показником формування соціальних якостей. Відповідно до міри соціалізованості визначаються і конкретизуються всі соціальні та психологічні характеристики студентства. Подвійна соціалізація є специфічною домінантною рисою студентського буття.

Для студентства характерна полісоціальна основа комплектування, представництво в його складі тих груп, які є в суспільстві, що зумовлює його підвищену соціальну сприйнятливість усіх проблем, що хвилюють суспільство. Водночас у середовищі студентства відбувається складна взаємодія різних культур, цінностей, психології, яка через соціально – груповий синтез веде до збагачення соціально близького духовного світу майбутньої інтелігенції. Тому соціальна динамічність «незавершеність» одна з найважливіших характеристик студентства. Вона виражається не у формальній тимчасовості його складу, а насамперед у тому, що студентство завжди відображає незавершеність і піднесеність соціальних сподівань, які проєкціюються суспільством і громадськістю на студентство як майбутню інтелігенцію, еліту. Висока соціальна престижність та значимість вищої освіти залучають у коло студентів найбільш здібну молодь, яка дедалі більше усвідомлює практичне значення культури як засобу успішності своєї діяльності та способу престижно-статусного демонстрування свого життєвого успіху. В цілому зростає потреба молоді в культурі, однак значна частина молоді все більше починає орієнтуватися на стандарти масового споживання західних зразків. У нових умовах виникає суперечність між пріоритетами державної культурної політики в освоєнні цінностей національної культури та установками молоді, яка спрямована на освоєння комерціалізованої західної поп-культури. На наш погляд, позитивному вирішенню культурних молодіжних проблем може сприяти виважена державна молодіжна політика.

Соціальною природою базової навчально-підготовчої функції визначається і така риса студентства, як тимчасовість, оскільки здійснюється в суворо обмежений час. Специфічною рисою студентства є також «інтенсивність взаємодії», тому що жодна із соціальних груп не має таких особливостей, як студентство: фактичний (для більшості) збіг колективних форм навчання з колективними формами побуту та проведення дозвілля. Особливості групової психології впливають на формування деяких зовнішніх ознак поведінки, стилю життя, виражаються у спільності цінностей, елементів культури, професійних інтересів. Важливо також зазначити, що студентство є цілісністю, однак такою, яка сама в собі розділяється професійно, а професіоналізація, спеціалізація накладають відбиток на весь уклад його життя, мислення, психологію, вносить особливості у способи освоєння цінностей життя і культури. Найважливішими, соціально-цінними, соціально-психологічними рисами

студентської молоді є напруженість пошуку змісту життя, ідеальне конструювання дійсності. Ця риса притаманна всій молоді, виявляється в студентстві у найбільш концентрованій і розвиненій формі передусім тому, що йому сприяє становище суб'єкта, якщо пізнає дійсність та соціальна передпозиція інтелігенції, а деяка «авангардність» студентства породжує в нього свідомість соціальної відповідальності, певний максималізм вимог до життя, критицизм [1, С.149]. Увесь комплекс умов і соціального буття студентства виражається в системі його потреб як найважливіших детермінант життєдіяльності. Пізнавальна потреба є стрижнем, домінантною системи потреб студентів, а всі інші потреби тісно пов'язані з нею. Система потреб і породжувані нею відносини зумовлюють особливості культури студентства як соціальної групи, породжують її субкультуру [2].

Таким чином, на сучасному етапі наповнюються новим змістом взаємини двох основних суб'єктів вищої школи студентів як соціальної групи, націленої на набуття соціального, професіонального і культурного статусу і становища інтелігенції та викладачів як вищої групи інтелігенції, покликаної відтворювати її соціально, професійно і культурно на рівні авангардних здобутків науки і практики.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Соціологія культури: Навч. посібник / [За ред. О. М. Семашка, В. М. Пічі]. – К.: «Каравела», Львів: «Новий світ», 2000. – 334 с.
2. Эррера Л. М. Новый подход в определении причин появления молодежных субкультур / Л. М. Эррера // Журнал «Грамота». – 2011. – № 5. – С. 221.

Шахрай В. М. (*Біла Церква, Україна*)

ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕАТРАЛЬНО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ З МЕТОЮ ПРОФІЛАКТИКИ ЇХНЬОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕЗАДАПТАЦІЇ

Акцентується увага на ролі театрално-ігрової діяльності підлітків та старшокласників у профілактиці їхньої соціальної дезадаптації, визначаються основні правила театрално-педагогічної роботи з учнями, які мають вияви соціальної дезадаптації.

Shakhrai V. (*Belaya Tserkov, Ukraine*)

ORGANIZATION OF THEATRE AND GAMING ACTIVITIES FOR SCHOOLCHILDREN WITH THE PREVENTION OF SOCIAL DISADAPTATION

The attention is focused on the role of theater and game activity for teenagers for the prevention of social disadaptation, determined the basic rules of theatrical and pedagogical work with schoolchildren, which have a social disadaptation.

У зв'язку із постійними ризиками, що стали характерними для сучасного соціуму і є особливо загрозливими для молодшої людини, серйозної уваги потребує профілактика соціальної дезадаптації у дітей підліткового та старшого шкільного віку, адже саме в ці вікові періоди закладаються основи адекватної соціальної поведінки. Серед профілактичних засобів емоційно-дієвим та результативним є залучення підлітків та старшокласників до різних видів театрального мистецтва, до театального програвання ними тих ситуацій, що підштовхують дітей в асоціальний бік (з метою пошуку школярами шляхів продуктивного вирішення таких ситуацій, уточнення дитячих потреб у безпечному полі гри, забезпечення умов для комфортного спілкування дітей, підвищення їхньої самооцінки тощо).

Беручи до уваги науково обґрунтовані принципи соціально-педагогічної роботи з дітьми, для яких є характерними поведінкові девіації [409, с. 98], визначаємо *основні правила* театально-педагогічної діяльності з учнями, які мають певні вияви дезадаптації:

1. *Усвідомлення рівня і характеру дезадаптації дитини* (на основі проведеної діагностики) та визначення для неї сукупності театально-ігрових завдань, що поступово відновлювали б її повноцінні зв'язки із навколишнім соціальним середовищем, зокрема із ровесниками. Спочатку пропонуємо дітям розіграти невеликі епізодичні ролі, виготовити предмети театальної бутафорії, зробити фото виступів театального колективу, поступово зацікавлюючи учнів театально-ігровим видом діяльності.

2. *Підбір належного драматичного матеріалу для постановок*, в яких беруть участь учні з виявами соціальної дезадаптації, що відповідає, зокрема, таким вимогам: героями театральних постановок мають бути, насамперед, персонажі, цікаві та привабливі для сучасної дитини, які орієнтують на кращі вияви соціальної поведінки; п'єси (сценарії) повинні бути написані зрозумілою для дітей мовою, з більш-менш чітким протиставленням доброго і поганого, без складної психологічної характеристики персонажів.

3. *Врахування при розподілі ролей особливостей дезадаптації школярів*. Якщо діти мають схильність до неморальних, протиправних вчинків, їм доцільно пропонувати ролі персонажів, які підтримують, допомагають іншим, щоб наближати дітей до світу моральності, справедливості, любові до ближніх. Якщо учень бажає грати яскраво негативну роль, його не слід від цього відговорювати, адже програвання такої ролі може бути способом витіснення потреби діяти відповідним чином у реальному житті. Водночас школярам, які «тікають» від соціуму, бояться його, бажано пропонувати ролі сильних, відважних героїв, що сприятиме підвищенню самооцінки учнів, упевненості в собі.

4. *Педагогічна допомога школярам в адекватному оцінюванні власної поведінки*. Це знаходить прояв у емпатійно-афіліаційних засадах діяльності театального колективу, у спрямуванні дітей до аналізу відображених в театральних спектаклях соціально-поведінкових ситуацій, у спонуканні їх до внутрішнього діалогу із персонажами драматичних творів, порівнювання власної поведінки з поведінкою героїв п'єси, зокрема, завдяки бесідам із

учнями за допомогою запитань: «Чи подобається тобі герой? Чи зміг би ти діяти так, як він? Що для цього потрібно робити?». Шляхом бесіди з підлітком важливо показати різні варіанти дій у соціальній ситуації, підводити до усвідомлення того, що для належного, гармонійного спілкування з іншими необхідно працювати над собою, розвивати силу волі, моральні якості, враховувати права тих, з ким спілкуєшся тощо.

5. *Сприяння в досягненні школярами успішності в театральній-ігровій діяльності.* Для цього необхідно віднайти та запропонувати учням такі види театральної роботи, де вони змогли б розвивати самоповагу до себе, відчувати позитивне ставлення до своєї особистості з боку ровесників. Сюди можна віднести не тільки розігрування ролей, а й активну участь у створенні декорацій, костюмів, афіш, музичного оформлення спектаклів тощо, тобто ті практичні дії, завдяки яким учень може проявити себе з найкращої сторони.

6. *Підтримка школяра в русі із позиції дитини в позицію дорослого,* що передбачає не тільки засвоєння ним нових способів спілкування, взаємодії з навколишніми, а й вироблення в собі відповідальності за вчинені дії та вчинки. У зв'язку з цим учням із відхиленнями у соціальній поведінці доцільно давати доручення, виконання яких сприяло б успішній організації виступів театрального колективу, підводити дітей до розуміння важливості пропагування ідей та думок, спрямованих на удосконалення різних сфер соціуму.

Хочемо підкреслити, що залучення до театральній-ігрової діяльності школярів, які знаходяться на різних стадіях дезадаптації, є вагомим способом сприяння їм у встановленні здорових стосунків із соціальним середовищем та в руйнуванні сформованих комплексів та стереотипів, у навчанні новим способам взаємодії з навколишніми людьми.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURE // REFERENCES

1. Шакурова М. В. Методика и технология работы социального педагога : уч. пособие для студентов высш. пед. уч. заведений / М. В. Шакурова. – М. : Изд.центр «Академия», 2002. – 272 с.

Запорожець О. І. (Кременець, Україна)

СПЕЦИФІКА РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ІЗ СІМ'ЯМИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

У статті розглянуто особливості роботи соціального педагога із сім'ями військовослужбовців, проводиться аналіз функцій та принципів соціально-педагогічної діяльності.

Zaporozhets O. (*Kremenets, Ukraine*)

SPECIFICITY SOCIAL TEACHER'S WORK WITH THE FAMILIES OF MILITARIES

In the article the features of social pedagogy with the families of military personnel, an analysis of the functions and principles of social and educational activities.

Стратегічний напрям державної політики України – це захист та підтримка сім'ї як первинного соціального інституту. Це стосується і сім'ї військовослужбовця Збройних Сил України, яка посідає одне з провідних місць в українському суспільстві. Адже від вирішення багатьох проблем, що виникли перед сучасною сім'єю військовослужбовця, залежить результати реформ, які здійснюються сьогодні у Збройних Силах, боєздатність держави, а також характер процесів, що відбуваються як усередині неї, так і за її межами.

Проблемність життєдіяльності сімей військовослужбовців помітно загострилася протягом останніх років: знижується їхня активність у соціальних процесах; зростає невизначеність життєвих перспектив; виразно виявляється замкнутість сімей військовослужбовців; слабшає їхня адаптивність у мікросоціальних стосунках; у кожній другій раніше благополучній сім'ї офіцера спостерігається низький рівень соціальних благ [5, с. 358].

«Соціально-педагогічна робота із сім'ями військовослужбовців – це своєрідна форма надання фахової допомоги щодо розвитку власного потенціалу сім'ї, яка потребує соціально-педагогічної підтримки. Сучасне становище сімей військовослужбовців вимагає від держави негайної розробки і реалізації радикальних заходів для зміни соціального статусу військовослужбовців і членів їх сімей, закріпленого в законодавчому порядку» [1, с. 172].

Об'єктом діяльності з сім'єю військовослужбовця є конкретна сім'я (індивід), включена у соціальне військове середовище. Метою діяльності у роботі є організація позитивно спрямованої життєдіяльності сім'ї військовослужбовця та гармонізація її взаємодії з соціальним середовищем.

Уся соціально-педагогічна діяльність із сім'ями військовослужбовців підпорядковується соціально-політичним, соціально-педагогічним, організаційним та специфічним принципам.

Вказані вище принципи визначають *функції*, які соціальний педагог використовує із цією категорією сімей, а саме:

- діагностична функція, яка зумовлює сферу соціальної діагностики і прогнозування;
- обслуговуюча функція, яка зумовлює розвиток відповідної сфери соціально-побутового обслуговування;

- адаптаційна функція, якій відповідає сфера соціальної адаптації сімей військовослужбовців та становлення кожного члена сім'ї;
- превентивна, профілактична і корекційна функції;
- реабілітаційна функція, що зумовлює розвиток і функціонування сфери соціальної;
- прогностична функція, яка дозволяє прогнозувати перспективи розвитку і задоволення потреб сімей військовослужбовців;
- організаційно-розпорядча функція, яка зумовлює розвиток і функціонування сфери менеджменту соціально-педагогічної діяльності;
- функція забезпечення сприятливих соціально-екологічних умов для життєдіяльності і розвитку сімей військовослужбовців;
- функція розвитку соціальних комунікацій, яка полягає у ліквідації напруженості, конфліктів;
- функція соціальної освіти, яка формує відповідну їй сферу соціальної освіти.

Соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей здійснюється відповідно до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та інших нормативно-правових актів [4].

Належна робота соціального педагога із сім'ями військовослужбовців вирішується в комплексі з урахуванням потреб та наявних фінансових можливостей держави.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Карпенко М. І. Правова робота в Збройних силах України: навч. посібник / М. І. Карпенко. – К.: Логос, 2010 – 190 с.
2. Закон України «Про Збройні Сили України» від 6 грудня 1991 року. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник / О. Ф. Скакун – Харків: Консум, 2001. – 656 с.
3. Соціальна педагогіка: підручник / [за ред. проф. А.Й. Капської]. – К. : «Центр учб. л-ри», 2009. – 488 с.
4. Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: – К.: ЗАТ «ВПОЛ», 2004 – 20с.

Заблоцький А. Р. (Кременець, Україна)

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ СТАНОВЛЕННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ФОРМ ОПІКИ

У статті розглянуто історичний аспект становлення альтернативних форм опіки, розкрито етапи розвитку опікунства над дітьми-сиротами.

Zablocki A. (Kremenets, Ukraine)

HISTORICAL ASPECT FORMING ALTERNATIVE FORMS OF GUARDIANSHIP

In Article is considered historically aspect Formation alternative forms OPEC solved stages development custody over detmy orphans.

Історичні джерела свідчать, що перші виховні будинки для покинутих дітей з'явилися при церквах м. Кесарія (Мала Азія) за ініціативою єпископа Василя Кесарійського. У 787 році подібний заклад відкривається при соборі у Мілані. Тривалий час він залишався єдиним у Європі, і лише у XIV ст. їх кількість збільшилася до 30. Цікаво, що вже на той час там не лише піклувалися про дітей-сиріт, але й вели профілактичну роботу: допомагали матерям, запобігаючи відмові від дитини, передавали дітей у родини, переважно селянські, здійснювали контроль за їх вихованням. Та й у подальшому більшість дитячих притулків очолювали священники.

Ідея правового захисту дітей, що залишилися без батьків, зародилася ще у Київській Русі: у «Руській Правді» вперше з'явилося поняття «опіка». Так, у ст. 99 йдеться про те, що після смерті батька опікуном малих дітей стає хтось з найближчих родичів або вітчим, якщо мати виходить заміж вдруге. Опікуну передається у тимчасове користування рухоме й нерухоме майно неповнолітніх, обов'язково у присутності свідків. Опікун має право продовжувати торгівлю й брати собі прибуток від неї, але після закінчення терміну опіки зобов'язаний повернути кошти сироті. Характерно, що публічною владою на той час були наділені не чиновники, а члени суспільства. Насамперед згадується церковна влада, яка претендувала на усі справи, пов'язані з опікою («Руська Правда», ст. 165) [1, с. 101].

У X-XIV столітті на Русі сиротами називали дітей бідних селян-общинників. Пізніше термін «сирота» було витіснено терміном «селяни» (у давніх актах і грамотах); у XVI-XVII століттях «сиротами» називали не лише селян, посадських людей, стрілецьких та солдатських дружин, а також дітей, які залишились без батьків. Заслуговує на увагу факт виховання княжичів так званими «дядьками», «годувальниками». Сутність годувальництва полягало в тому, що батьки передавали княжичів на виховання в іншу родину. Діти розсилалися по волостях дуже рано, іноді у 5-7 річному віці. Годувальник виконував дві функції – наставника майбутнього князя й одночасно виконував функції регента у тих землях, які батько-князь виділив для свого сина [4, с. 12].

У 1917 році усі притулки й сирітські будинки новий радянський Уряд перетворив на державні і передав під керівництво Народного комісаріату соціального забезпечення. З усіх виховних закладів, заснованих за ці роки, головною формою утримання дітей-сиріт були дитячі будинки. Найчастіше вони були змішаного типу, бо в них виховувалися дошкільнята й діти шкільного віку [2, с. 98].

На особливу увагу заслуговує діяльність Українського товариства Червоного Хреста, яке звернулося до уряду з проханням передати під його юрисдикцію майно установ Російського Червоного Хреста на території республіки. Воно надавало допомогу біженцям, інвалідам, дітям-сиротам, переймалося створенням шпиталів, пунктів харчування, санітарною освітою серед населення. Протягом 20-х років силами Червоного Хреста України були створені чисельні будинки для безпритульних, безкоштовні їдальні та

амбулаторії. На кошти товариства утримувались 119 медичних, 206 профілактичних і дитячих закладів [3, с. 65-66].

Доля дітей, батьки яких були репресовані, – це особлива сторінка нашої історії. Трагедія цих дітей полягала в тому, що вони раптово залишалися без батьків й належали до особливої категорії дітей. Їх не дозволялось віддавати під опіку родичам, єдиний шлях – дитячий будинок. У свідоцтві про народження, з яким така дитина опинялася у дитячому будинку, графа «мати» й «батьки» була пуста, дітей цього контингенту схилили до відмови від засуджених батьків.

За роки Великої Вітчизняної війни їх чисельність значно збільшилась. На кінець 1945 року лише дітей загиблих фронтовиків нараховувалось понад 17 тисяч, для яких було додатково відкрито 120 дитячих будинків. Рада Народних Комісарів Союзу РСР видала постанову, у якій зобов'язала Раднаркоми союзних і автономних республік, органи місцевої виконавчої влади «під особисту відповідальність перших керівників забезпечити облаштування й навчання дітей, які залишилися сиротами або загубили батьків під час евакуацій та повернення на попереднє місце проживання» [5, с. 127].

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Бевз Г. М. Дитина в прийомній сім'ї: Нотатки психолога / Г. М. Бевз, І. В. Пеша. – К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2001. – 101 с.
2. Бевз Г. М. Технології створення та функціонування прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу: Збірник методичних матеріалів / [Авт. кол. Г. М. Бевз, А. Й. Капська, Н. М. Комарова та ін.]. – К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. – 188 с.
3. Волинець Л. С. Соціальне становлення дитини у прийомній сім'ї: соціальний супровід: Навч.-метод. посіб. / [Автор. кол.: Л. С. Волинець, А. Й. Капська, Н. М. Комарова, І. В. Пеша, Г. М. Бевз, Л. В. Волинська, О. О. Яременко]. – К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2000. – С. 65-66.
4. Карпенко О. Сімейні форми утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: проблеми правового регулювання / О. Карпенко // Право України. – 2001. – № 3.
5. Шость Н. В. Правове становище дітей-сиріт і дітей, які залишились без піклування батьків (В питаннях та відповідях для практичних працівників) / Н. В. Шость – Харків, 2005. – С. 63-243.

Слободянюк О. Р. (Одеса, Україна)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ

Тези розглядають основні поняття екологічної освіти та виховання, методологічні проблеми, які має вирішувати педагог. Аналізуються різноманітні форми і засоби екологічного виховання.

Slobodianiuk O. (Odessa, Ukraine)

METHODICAL PROBLEMS OF ENVIRONMENTAL EDUCATION

Abstract consider the basic concepts of environmental education, methods of research and problems, which must be solved by the teacher.

В основі вирішення проблем, що призводять до глобальної екологічної кризи, лежать виховання екологічно грамотних установок та переконань в усій культурі. Промислові керівники та політичні лідери майбутнього повинні бути переконаними прибічниками захисту довкілля. Це надто складне, але реальне завдання екологічної психології. Якщо з дитинства навчати людей за спеціальними освітніми програмами, які передбачають «заглиблення» учнів в атмосферу постійного підвищення екологічної свідомості, то в них з'являються правильні установки щодо довкілля і вони готові діяти відповідно до цих установок. Діти повинні безпосередньо спілкуватися з природою під керівництвом вчителів, які можуть показати її красу та розповісти про наслідки насилля над середовищем досить яскраво й детально. Важливо з дитинства засвоїти, що довкілля з його проблемами не існує десь окремо від неї, а починається саме всередині неї.

Екологічне виховання – тривалий багатофакторний цілеспрямований процес формування екологічної культури. Наслідком екологічного виховання людини є формування мотивів, потреб, звичок цілеспрямованої екологічної поведінки та природоохоронної діяльності, здорового способу життя.

Засадою екологічного виховання студентів виступає екологічно зорієнтована педагогіка. Вона містить у собі принцип природовідповідності, екологію соціального середовища, екологію внутрішнього світу людини, екологізацію навчання та виховання.

Ідея принципу природовідповідності в педагогіці належить Я. А. Коменському, який вважав, що людина – частина природи, яка живе за її законами. Якщо у природи все відбувається розумно і доцільно, то й процес виховання та навчання треба будувати природовідповідно. Щоб навчання було не тільки приємним, але й ґрунтовним, необхідно «дотримуватися визначеного порядку і послідовності у передачі знань із суворим урахування вікових особливостей дитини, її інтересів, психіки в цілому» [1, С. 17].

Екологія соціального середовища є наступним компонентом екологічноорієнтованої педагогіки. Соціальне середовище може бути внутрішнім та зовнішнім. Внутрішнє охоплює передусім родину і середовище навчального закладу. Зовнішнє – суспільство, у якому живе людина. Однак, несприятливі сучасні економічні, політичні, соціальні умови

в країні не сприяють створенню гуманного суспільства. На цей процес ми вплинути неспроможні, що не можна сказати про внутрішнє середовище.

Екологія внутрішнього світу людини пов'язана з вихованням високоморальної особистості, екологічної свідомості, екологічної культури, екологічного мислення. Екологічну свідомість можна визначити як сукупність знань, уявлень людини про її взаємини, взаємозв'язки, взаємозалежності, взаємодії зі світом природи. На цій основі формується відповідне позитивне ставлення до природи, а також усвідомлення людиною себе як її частини.

Серед глобальних проблем людства першорядного значення набули в наші дні проблеми екології. Екологія – це наука про відносини рослинних і живих організмів та створених ними співтовариств між собою із довкіллям.

Під впливом продуктивної діяльності людини на нашій планеті розвиваються процеси, що погіршують середовище життя живих організмів, згубно впливають на здоров'я людей. Деякі такі процеси через необоротність переростають в екологічні катастрофи, їхні наслідки можуть проявитися в різних регіонах Землі в будь-який час, тому що все в природі взаємозалежно. Ніхто, ніколи не може почувати себе в безпеці, якщо десь кимсь порушується природна рівновага, завдається шкода біосферні, забруднюється довкілля. Людина повинна усвідомити, що вона частина природи, що при її знищенні, вона знищує себе [2, С. 38].

Провідним принципом сучасної педагогіки є принцип гуманізму. Гуманізація освіти згідно з програмою «Освіта» складається з утвердження людини як вищої соціальної цінності, при найбільш повному розкритті її здібностей і задоволенні різноманітних освітніх потреб, забезпеченні довкілля, суспільства, природи. Отже, виховання і навчання повинне будуватися з урахуванням індивідуальних здібностей людини, можливостей, інтересів, що виступає одним з напрямків реалізації принципу природовідповідності виховання і навчання [3, С. 24].

ЛІТЕРАТУРА // ЛІТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Глушкова Н. Психологія і педагогіка вищої школи / Н. Глушкова. – Дніпропетровськ: «Економіка», 2006. – 41 с.
2. Львовчкіна А. Основи екологічної психології / А. Львовчкіна. – Київ: МАУП, 2004. – 117 с.
3. Слепкань З. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі / З. Слепкань. – Київ: «Вища школа», 2007. – 143 с.

Сайко Н. О. (Полтава, Україна)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО
ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ВІДНОВЛЕННЯ
СОЦІАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я**

Автором розглянута та підкреслена необхідність підготовки майбутніх соціальних педагогів до використання у професійній діяльності методів відновлення соціального здоров'я. Проаналізовано поняття соціальне здоров'я та гармонізації психофізичного стану людини.

Sayko N. (Poltava, Ukraine)

**TRAINING OF FUTURE SOCIAL TEACHERS FOR USING SOCIAL
HEALTH RECOVERY METHODS**

The author reviewed and emphasized the need for training future social pedagogues for use in professional activity the techniques of social health restoration. The concept of social health and the harmonization of person's psychophysical state were analyzed.

Сучасне суспільство характеризується загостренням різних соціально-економічних проблем, що призводить до появи певних вразливих категорій населення, які не в змозі самостійно долати власні проблеми. Тому системою освіти здійснюється підготовка соціальних педагогів, постійно підкреслюється необхідність даної професії та її актуальність. Основними завданнями соціально-педагогічної діяльності, як зазначає А. Й. Капська, є: створення умов для збереження, зміцнення здоров'я та захисту вихованців; формування та розвиток моральних якостей, соціально значимих орієнтацій та установок; попередження негативних впливів на розвиток особистості; реалізація профілактичних, реабілітаційних, корекційних, терапевтичних заходів щодо соціалізації особистості [2]. Реалізація зазначених завдань потребує сформованості, окрім певних професійних умінь, ще і відповідних особистісних рис характеру таких як: чесність, моральність, толерантність, оптимістичність, відповідальність, безконфліктність, високий рівень самоконтролю, впевненість у собі, тактовність, гнучкість, мобільність тощо [1]. Відразу перед очима постає портрет універсального солдата і виникає питання: «Чи можливо бути таким в сучасних умовах існування?». Такий професійний портрет соціального педагога знаходиться у певному протиріччі з реаліями практичної соціально-педагогічної діяльності, яка характеризується рядом ускладнень та протиріч.

По-перше, не кожен навчальний заклад має у своїй структурі посаду соціального педагога, а якщо є, то максимум – одна. У той же час, аналізуючи зміст функцій соціального педагога, можна говорити, що у кожній школі, дитячому садку та інших закладах має працювати декілька соціальних педагогів у тісному зв'язку з групою психологів. Лише тільки

тоді можливо охопити належною увагою усіх дітей, а особливо проблемних. У той же час з надмірно великим об'ємом роботи поєднується низький рівень заробітної плати, що істотно знижує престиж професії та її соціальний статус.

Наступним протиріччям є те, що специфіка соціально-педагогічної діяльності полягає у постійному доданні певних перепон, бар'єрів з метою допомоги особистості та іноді деякі проблеми у нашому суспільстві неможливо подолати, навіть якщо на законодавчому рівні захищені інтереси клієнта. Це призводить до зневіри у власні сили та можливості як професіонала.

Також очікування з боку дирекції освітнього закладу швидких результатів соціально-педагогічної роботи, наприклад, термінове вирішення проблем корекції адиктивної поведінки, деліквентної тощо, але позитивний результат роботи соціального педагога можна і не отримати відразу або взагалі його не буде. Така віддаленість педагогічного результату провокує певні нерозуміння з боку керівництва та іноді низку оцінку ефективності роботи соціального педагога.

Особливої складності додає відсутність на практиці чіткого розмежування функцій соціального педагога та інших фахівців соціально-педагогічної сфери, повного розуміння з боку педагогічного колективу призначення соціального педагога, тому іноді спостерігається взаємозаміна функцій соціального педагога з іншими фахівцями, найчастіше з психологом, педагогом-організатором. Також слід зазначити про негативні впливи у професійній діяльності на особистість соціального педагога з боку клієнтів групи ризику. Все це руйнує соціальне здоров'я особистості і тому стає необхідною підготовка соціальних педагогів до використання методів поновлення власного соціального здоров'я та соціального функціонування.

Відповідно до преамбули Статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я: «Здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального добробуту, а не тільки відсутність хвороб або фізичних дефектів». Для практики соціально-педагогічної роботи визначальними є такі показники-чинники «соціального здоров'я», як: умови праці, характер і рівень її оплати; рівень співвідношення зайнятості й безробіття, потенційна й актуальна погроза втрати робочого місця й соціального статусу; фахові шкідливості (вплив шкідливих агентів, пов'язаних із технологією й організацією фахових видів діяльності); рівень і якість харчування; житлові умови; особливості способу життя; шкідливі навички або залежності (алкогольна, наркотична, харчова і т.ін.); стан навколишнього середовища; рівень і якість розвитку охорони здоров'я і санітарний стан території. Звісно, що ряд зовнішніх умов, що викликають професійну деформацію соціального педагога змінити дуже важко, але гармонізації психоемоційного стану особистості можливо досягти, оволодівши спеціальними методами.

Проблема відновлення психоемоційного стану вивчалася багатьма зарубіжними та вітчизняними вченими: С. Архіповою, І. Астер,

С. Безсоновим, В. Бойко, Н. Іванцовим, К. Маслач, Л. Мардахаєвим, Г. Нестеревою, В. Самойловою, Н. Самоукіною.

Умовно всі методи гармонізації психофізичного стану людини можна об'єднати в 3 групи:

1. Фізіологічний рівень регуляції психофізичного стану (вплив на фізичне тіло): достатньо тривалий і якісний сон, збалансоване харчування, достатнє фізичне навантаження, заняття спортом, ранкова гімнастика, танці фітотерапія, масаж, ароматерапія, терапія мінералами, дихальні вправи, водні процедури тощо.

2. Емоційно-вольова регуляція психофізичного стану (вплив на емоційний стан): гумор (сміх позитивно впливає на імунну систему, активізуючи Т-лімфоцити крові; у відповідь на усмішку організм продукуватиме бажані гормони радості; гумор чудово «перезаряджає» негатив); музика (найкраще сприяє гармонізації психоемоційного стану прослуховування класичної музики, хоча у малих дозах рок теж буває корисним, він допомагає вивільнитись від негативних емоцій); спілкування з сім'єю, друзями; заняття улюбленою справою, хобі (комп'ютер, книжки, фільми, в'язання, садівництво, рибальство, туризм); спілкування з природою (природа завжди дає людині відчуття приливу сил, відновлення енергії); спілкування з тваринами; медитації, візуалізації (уявити щось гарне, приємне); аутотренінги.

3. Ціннісно-смысловий рівень регуляції психофізичного стану (вплив на думки, зміна світогляду): позитивно сприймати світ, професійні невдачі розглядати як методи самовдосконалення, не зациклюючись на негативі [3].

Тому стає необхідним під час професійної підготовки соціальних педагогів особливу увагу звернути на розвиток умінь протистояти негативним впливам професійної діяльності та сучасної життєвої ситуації в цілому.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Архіпова С. П. Методи та технології роботи соціального педагога: Навчальний посібник / С. П. Архіпова, Г. Я. Майборода, О. В. Тютюнник. – К.: Видавничій Дім «Слово», 2011. – 496 с.

2. Капська А.Й. Соціальна робота: Навчальний посібник / А. Й. Капська. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.

3. Замула С. Ю. Методики зняття напруги: узагальнення матеріалів науково психологічної літератури / С. Ю. Замула, І. М. Рудніцька. – Біла церква, 2011. – 67 с.

**ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
У ВИЩІЙ ШКОЛІ
THE PROBLEMS OF TRAINING SPECIALISTS AT THE
UNIVERSITY**

Аммар Баласим К. (Багдад, Ірак)

**РЕАЛЬНОСТЬ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В ИРАКЕ: МЕЖДУ
ВЫЗОВОМ И НЕОБХОДИМОСТЬЮ**

Цель исследования – раскрыть проблемы высшего образования в Ираке, проследить историю начала реформирования образования, определить основные проблемы содержания высшего образования и пути их разрешения.

Ammar Balasim K. (Baghdad, Iraq)

**THE REALITY OF HIGHER EDUCATION IN IRAQ: BETWEEN THE
CHALLENGE AND NECESSITY**

Objective of the study to accent the problems of higher education in Iraq, trace the development beginnings of reform of higher education, define the main problems in contents of higher education sector and the ways of their solution.

The higher education system has suffered in Iraq in all its aspects from several problems, multiplied significantly in recent decades, as the economic blockade resulted at the end of the last century and destruction and devastation after the former regime change in 2003 to a total collapse. It is important to speed up work in this sector to give confidence to the community the existence of a new era and the return of normal life, as well as the importance of the role of higher education in new Iraq to lay the right foundations for the concepts of modern society and look forward with great optimism for the coming period.

Beginnings of reform of higher education started in Iraq in 1969. The academic reform was diagnosed with reasons for the failure of the university to meet needs of the community in the development and progress, including the following directions: the lack of a clear philosophy of higher education; the wide gap between planning for higher education and economic and social planning; the lack of harmony and integration between planning for higher education and planning for public education.

In 1970, the Ministry of Higher Education and Scientific has been developed to bring about a qualitative change in the scientific movement and higher education, promote them and configure their curricula to scientific and technical prestigious level. The aim of the Ministry was in achieving harmony and integration between platforms of university education and scientific movement. In order to achieve this aim it's necessary to include technical and technological disciplines at universities, institutes and research centers in the light of the growing

development projects in Iraq and progress of applied science theory, practice and laboratory experiments.

Of course, education problem lies in the weakness of the role of Iraqi universities and ineffective service of society. But we can put the contents of this problem through the following questions:

– Is higher education crisis in Iraq is limited or exceeded the entire third world countries?

– Is there a need to address the problems of higher education in Iraq to the contribution of the cultural and social system of the country?

– How can we assess the current situation of higher education in Iraq to proceed towards identifying the current and future to promote its goals?

That's very important to develop education and find the ways of solution for high education problems sector. At first we must assess the reality of Iraqi universities and diagnose the joints of the weaknesses that hampered the performance of its mission. Next step is studying of modern methods to invest the intellectual wealth of creative scientists and to reset the country foe scientific minds had lost during the previous periods. Finally we suppose the specific task for the development of education: the creation of relevant actors between the university and the components of the Iraq society.

The situation of higher education in Iraq face the research workers and teachers to the contents of main problems in this sphere between the challenge and necessity.

ЛИТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Sabah Mahmoud Mohammed. The academic reform in Iraq. – Rashad Press, Baghdad, 1990. – PP.18-21
2. D.njah Kazim. Education and scientific research. – The Arab Cultural Center, 2005. – P.27.

Аль-Джорани Давуд Салман (Багдад, Ирак)

ПОВЫШЕНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ОБУЧЕНИЯ В КУРДИСТАНЕ – ИРАКЕ

Цель исследования – показать актуальность и важность повышения профессионально-технического образования и обучения в Курдистане-Ираке для конкуренции на рынке труда и укрепления отечественной экономики. Также автором были предложены рекомендации для улучшения профессионально-технического образования, особенно на уровне средней школы.

Al-Jorani Davud Salman (Baghdad, Iraq)

IMPROVING TECHNICAL VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING IN THE KURDISTAN REGION – IRAQ

Objective of the study to show the actuality and importance of improving technical vocational education and training in the Kurdistan region- Iraq for the evolving labour market and national economy contribution. Also the recommendations devoted to improving technical vocational education were proposed by author, especially at the secondary school level.

As the Kurdistan Region – Iraq develops rapidly and creating new jobs requires a solid education and technical skills. The government has launched an ambitious reform of basic and secondary education in order to increase its quality and mainly expand opportunities for higher technical and university education. But expansion of secondary vocational education has lagged, leaving many students who cannot or do not want to pursue post-secondary education without the necessary preparation to compete in the evolving labor market and contribute to its economy. Enrollment in secondary vocational education has diminished in recent years and graduates often have difficulties in employment because their programs haven't given them the skills required by employers. At the same time, employers complain that graduates from local general and vocational educational institutions haven't the skills they need. In this case they have to resort to hiring foreign labor whenever they cannot find local graduates. As part of its sweeping efforts to transform education, the Kurdistan Regional Government asked the RAND Corporation to assess the systems of Technical and Vocational Education and Training system (TVET). Several recommendations for improving TVET, particularly at the secondary level were proposed through my work in vocational education. I've worked as a teacher in the jurisdiction of vehicles for a period of ten years.

My experience proves that too few people enter Postsecondary Technical and Vocational education. Therefore there is a perceived poor quality of Technical and Vocational Education and TVET system. Most graduates are unable to find jobs and matriculate from secondary-level technical and vocation to post-secondary education.

Unfortunately, a weak relationship exists between TVET programs and labor market demand. Coordination across the system is infrequent. There are three reasons of this: occupational offerings are too few and are not driven by labor market demands; curricula are often obsolete and provide for insufficient practical experience; and there are no uniform qualification standards by which employers can judge whether the program will adequately prepare students for employment.

We suggest three phases for improving technical vocational education: short term, medium term and long term.

Policymakers in the short term should: collect and analyze data about labor market needs; establish governance and supporting structures for technical vocational education and training; set the vision and goals for the TVET system; initiate design of occupational standards, curricula and student qualification requirements with involvement of employers and other social partners; incorporate soft skills and practical learning into the school-based curriculum through workshops and internships; set requirements for TVET teachers.

In the medium term, policymakers should draft and enact TVET legislation; align secondary and tertiary TVET curricula to support transitions for students seeking further education; expand vocational program offerings in new occupations, in consultation with employers; design and pilot formal apprenticeship programs.

Over the long term, policymakers should expand apprenticeship programs if pilot efforts are successful; establish a process to review occupational course offerings and vocational education and training programs; design and establish guidance and counseling programs for students; and develop means for better preparation of TVET teachers and counselors.

Редлих А., Роверс А., Жигулина-Фаль Ю. (Гамбург, Германия)
**ПОСТЕПЕННОЕ СОЗДАНИЕ ПОСРЕДНИЧЕСКОГО СООБЩЕСТВА:
ОБУЧЕНИЕ КОМПЛЕКСНОМУ ПОСРЕДНИЧЕСТВУ В
ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЕ**

Разрешение конфликтов с помощью посредничества уже доказало свою успешность. Распространение посредничества должно быть необходимым для Европейского сообщества. Данная статья дает описание основной коммуникационной составляющей посредничества, особенно комплексного посредничества, равно как и его обучению. Более того, в статье прослеживаются попытки автора акцентировать внимание на помощи для развития посреднического сообщества в Молдове (включая Приднестровье) и на юге Украины.

Redlich A., Rothers A., Zhygulina-Fahl Y. (Hamburg, Germany)
**BUILDING UP A MEDIATION NETWORK: TRAINING OF
MULTIPARTY MEDIATION IN EASTERN EUROPE**

Resolving conflicts by mediation has proven successful. The dissemination of mediation within the European societies seems to be necessary. This contribution describes a communication-based concept of mediation, especially multiparty mediation, as well as the training of multiparty mediation. Moreover, it gives a sketch of the authors' efforts helping to develop a network of mediators in Moldova (including Transdnistria) and Southern Ukraine.

Throughout the past decades, mediation has spread quickly in the western world, and now attracts more and more interest in Eastern Europe, too [8]. Many countries have already passed Laws on Mediation. These laws define mediation as an extrajudicial method, whereby a mediator assists the conflict parties through a moderated dialogue to clarify and solve their conflicts. The mediator is in a neutral position, i.e. he abstains from any evaluation of guilt or blame as well as from evaluation of solutions and leaves questions of content to the parties.

Her/his responsibility is calm and clear communication, and giving balanced consideration to every party. This clarity and balance should eventually lead to joint decisions in controversial issues [2] and increase the parties' competence in dealing with future controversies themselves [1].

The Basis: Communication Competencies in Multiparty-Mediation

Laws on Mediation often specify the qualifications mediators are supposed to have and what the trainings should teach to what extent. Most of the training programs in Europe place an emphasis on one specific field, such as family, business, or community mediation. In usually between 120 and 200 hours, these programs mainly teach communicative skills like open questions, facilitating narratives and summarizing them, creativity methods like brain storming for producing solution ideas [9], and negotiation methods [2]. Mediation training is usually tailored for work on conflict between two parties or up to four people.

But these training programs are not sufficient when it comes to working on conflicts with more than two parties and many involved people. Especially in organizations or in public space and communes, conflict situations can be very complex and thus require more and different methods and communicative competences than the managing of dialogues between two persons. This is the rationale for our training program for mediators who want to learn how to deal with highly complex conflicts in and between groups [12, 13].

As we try to firmly root mediation in society, the program draws on previous achievements of the working group «Counseling and Training» at the Department of Psychology at Hamburg University. There, the *Hamburg Approach of Human Communication* was developed [18]. It offers a basic understanding of communication sciences for mediation as well as a series of analytical models for the exploration and intervention in conflictual relationships between people or groups. These include procedures for analyzing communicative acts, tensions between values like justice and pragmatism or connectedness and independence, for detecting escalating conflict dynamics and exploring emotions in conflicts [20], or for identifying tensions within teams using the Social Architecture of Groups [12,11]. The models and procedures of this Approach are explicitly developed for practical use in organizations, schools, families, and communities and are widespread in Germany.

Beyond that, multiparty mediators need methods for the reduction of complexity. Two examples: For the moderation of a dialogue between representatives of several conflict parties, the Fishbowl format [15 S. 163ff] is helpful. If one wants to use the many solution ideas of many involved people, the so-called Card Survey might be appropriate: The mediator asks all participants to write down their solution ideas in big letters on cards. These cards are clearly arranged on a pin board and are structured according to topics. Through this visualization these ideas can be discussed by a large number of participants, and the best solutions can be filtered out [16].

We call this training program for mediators “Training of Multiparty Mediation in Communities and Organizations”. We developed it in Germany and tested it in Russia and Moldova [4].

In 2016, we are going to offer it to university teachers in Odessa and Chisinau – in the form of two workshops consisting of ten workshop days (70 hours of teaching). In an additional one-day event, 60 local professionals shall be given the opportunity to get together and intensively share their ideas about

building up a dialogic culture of non-violent conflict management with the help of mediational values, about the basic assumptions of their work and methodical questions. Thus working together, they may be able to develop considerable synergetic effects for their own work. Therefore, we requested funding from the German Academic Exchange Service. It is the mission of this institution to bring together university members from different countries for an exchange of experience in education and research. In 2015 participants will receive a basic training in mediation by Ukrainian mediation trainers that will be the foundation for the multiparty mediation in 2016.

The Start: Introductory Training Workshop

In September 4-6, 2015, we conducted an introductory training workshop in Odessa with approx. 20 university teachers. Participants first got an overview of three forms of professional conflict management: (1) conflict coaching for counseling single persons who want to manage their conflict by themselves, (2) mediation of 2-person-conflicts, and (3) multiparty mediation of (large) groups. They were introduced to and familiarized with four analytical models of the Hamburg Approach: analysis of communicative acts, exploration of the dynamics of conflicts, analysis of tensions between opposing values, and the differentiation of structures of emotions for emotion management in mediation. We introduced the action plan of multiparty mediation (cf. Redlich, Rothers, & Zhygulina-Fahl in this conference) and fundamental methods of Active Listening, Brainstorming, Negotiation of Agreements, and Risk Check.

The subsequent training program for multiparty mediation links theory and practice: Besides the collective elaboration of theoretical basics, mediational sequences of action are tested in role plays and exercises in self-awareness and are customized for individual use. We place as much emphasis on the development of a viable learning group as on the scientific foundation of the mediation methods. Not only do the participants gain a broad knowledge about conflicts and mediation. They are also empowered to use this knowledge competently in conflicts themselves.

The Program: Four Modules

- (1) Basics module: At first, we tackle the socio-emotional and scientific bases, i.e. by developing a functional learning group on the one hand, and by imparting social-psychological and communicative aspects of Intra- and Intergroup-processes and their role for the mediation process on the other. This is fundamentally always about acknowledgement or violation of or threat to social identity in groups [17, 18].
- (2) Group dynamics module: This module deals with a) the concept of the Social Architecture of Groups [12, 15 pp 55-77], to sharpen the participants' understanding of intragroup conflicts, and b) with intergroup conflicts, that are a result of a complex interplay of leadership and group, and negative stereotyping. The Social Architecture of Groups gives us an ideal blueprint for an intact group, against which real groups can be tested. Participants use the concept in their own learning groups to identify their own strengths and weaknesses. On this basis, participants manufacture their own tangible team

development measures. Furthermore, we convey the dynamics of group development from Forming to Storming and Norming to Performing [21]. Intergroup conflicts have the highest level of complexity. This complexity is mapped in an intergroup-conflict-model. The main factors are the interaction between leader and group as well as the conflict management culture of the involved groups. The mentioned analytical techniques provide the participants with important insights into conflict structure and dynamics in and between groups.

- (3) Clarification module: Here we meet with the exploration of the conflict parties' personal and social backgrounds, and thus with one of the core tenets of multiparty mediation: clarification of the collective emotional and motivational backgrounds of the conflict. Here, we want to foster interpersonal understanding in the sense of "resonance" [14]. Therefore different forms of working with subgroups and large groups are taught and exercised practically: e.g. Caucus, Fishbowl Dialogues, Open Space, intra-group configurations, exchange of people's self-images and how others perceive them [10].
- (4) Solution module: For productive and creative negotiations of agreements, participants are equipped with creative negotiation techniques. In order to cooperatively find new solutions, creativity is needed, and in order to bring solutions to life, responsibility is needed that secures a successful implementation. In a conflict resolution agreement it is therefore determined: who does what, until when, with whom, and how is the implementation to be followed up? Participants learn creativity techniques like Brainstorming for gathering ideas, and negotiation methods for reaching consensual decisions or a cooperative action plan. Furthermore, participants learn to identify risks of such an agreement or action plan [6] and how to accompany and secure the implementation of the agreed measures. This module also deals with the issue of contracting. This is about entering into a transparent contract in an environment characterized by high complexity and a badly defined conflict.

Outlook: Mediation network for building up a dialogic culture of peaceful conflict management

The project aims at developing a border-spanning network of mediators in southern Ukraine and Moldova [5]. The members of such a network can work together if people from different cultures are in conflict and learn from each other how to handle different cultures.

In their positions such as teachers in schools and universities, as social workers, lawyers, or adult educators, they can also contribute to building up a culture of dialogic conflict management. They may convey constructive conflict competencies in their communities that help people in private and professional contexts to clarify and differentiate their feelings, attitudes and stereotype-based images of others. They may also empower people to intuitively and expertly master communicative forms of conflict resolution. Mediators may also serve as everyday role models of a culture of constructive conflict settlement.

Mediation has a proven track record of success [22] and helps conflicting parties to deal with their conflicts autonomously, and to experience solutions as

their own achievements, as «Empowerment». Every culture implicitly conveys collectively valid values, goals, behavioral norms and matters through narratives, e.g. [7]. Central elements are success stories («myths») and role models («heroes»).

Mediation claims to connect the structural-legal framework conditions of a society with its personal-cultural realization in a fruitful tension [from the mission statement of the German Mediation Association, 3, 14].

ЛИТЕРАТУРА // ЛІТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Bush, R.A.B., Folger, J. (1994). *The Promise of Mediation: Responding to Conflict through Empowerment and Recognition*. San Francisco: Jossey-Bass.
2. Fisher, R., Ury, W./Patton, B. (1991). *Getting to Yes*. Boston: Houghton Mifflin.
3. Höck, J., Begert, A., Kappmeier, M., Redlich, A. (Eds., 2011). *Building Cultures of Peace. Gains of the Workshop Conference 2009 at the University of Hamburg*. Frankfurt: Lang.
4. Kappmeier, M., Redlich, A., Knyazev, E. (2012). *Building Local Capacity in the Region of Moldova-Transdnistria*. In Rothman 2012, 99-124).
5. Kappmeier, M., Fütterer, M., Redlich, A. (2014). *Transforming the Frozen Conflict of Moldova-Transdnistria through Joint Mediation Training*. *Journal of Peacebuilding & Development*, 9(3), 88-94. [Doi: 10.1080/15423166.2014.984562]
6. Kilburg, S., Redlich, A. (2013). *Der Risikocheck in der Konfliktarbeit*. *Konfliktdynamik* (2,4) 330-335.
7. Korostelina, K.V. (2013). *Mapping National Identity Narratives in Ukraine*. *Nationalities Papers* (41, 2) 293-315.
8. Manichev, S.A., Redlich, A. (Eds. 2012). *Embedding Mediation in Society: Theory – Research – Practice – Training*. Saint Petersburg Dialogue. Frankfurt: Lang.
9. Osborne, A. (1991): *Your Creative Power*. Purdue University Press.
10. Otto, M., Michaelis, K.S., Redlich, A. (2014). *Der Austausch von kollektiven Selbst- und Fremdbildern: Ein Verfahren zur Annäherung an konflikthafte Spannungen zwischen Gruppen*. *Konfliktdynamik* (3, 2) 170-174.
11. Redlich, A. (2013). *Erkundung von Wertespannungen in Gruppen*. *Konfliktdynamik* (2,1) 77-80.
12. Redlich, A. (2012). *Konfliktmoderation in Gruppen*. Hamburg: Windmühle.
13. Redlich, A., Elling, J. (2000). *Potential Konflikte*. Hamburg: Windmühle.
14. Redlich, A., Kappmeier, M. (2010). *Between Diplomacy and Grassroots – the Moderation of Constructive Dialogues between Representatives of Antagonistic Groups*. In: Rusnac, S., Gonta, V., Sali, N., Zmuncila L. (Eds). *Preocupari contemporane ale stiintelor socio-umane*. Chisinau: Free International University of Moldova Press, pp 163-179.
15. Redlich, A., Mironov, E. (2009). *Moderatija Konfliktov v Organizatii*. Russia, St. Petersburg: Retsch.

16. Redlich, A., Otto, M. (2014). Die Moderation von Konflikten in Gruppen. In: Freimuth, J., Barth, T. (Hrsg.), Handbuch Moderation (307-324). Göttingen: Hogrefe.
 17. Rothman, J. (Ed. 2012). From Identity-Based Conflict to Identity-Based Cooperation - The ARIA Process. New York: Springer.
 18. Schulz von Thun, F. (2014). Говорить друг с другом: анатомия общения. Moskau: FBK Coaching
 19. Tajfel, H., Turner, J. C. (1986). The Social Identity Theory of Intergroup Behavior. Psychology of Intergroup Relations. Chicago: Nelson-Hall.
 20. Thomann, C. (2004). Klärungshilfe 2: Konflikte im Beruf. Reinbek: Rowohlt.
 21. Tuckman, B. W. & Jensen, M. A. (1977). Stages of Smallgroup Development Revisited. Group Org. Studies (2) 41927.
 22. Wall, J.A., Dunne, T.C. (2012). Mediation Research: A Current Review. Negotiation Journal, 28, 217-244.
-

Воронцова М. В. (Таганрог, Россия)

**КЕЙЗЫ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ У СТУДЕНТОВ
РЕФЛЕКСИВНО-АНАЛИТИЧЕСКОГО ОПЫТА**

В тезисах рассматривается роль технологии кейз-стади в формировании у студентов рефлексивно-аналитического опыта. Анализируются виды анализа, выполняемые студентами в ходе работы с кейзом.

Vorontsova M. (Taganrog, Russia)

**THE CASES AS A MEANS FORMATION OF STUDENTS'
REFLECTIVE AND ANALYTICAL EXPERIENCE**

The thesis examines the role of technology case study in the formation of students' reflective and analytical experience. Analyzes the types of analysis performed by the students during the course of the case.

Почти столетняя история этой технологии обучения показывает, что кейз-стади действительно формирует у студентов рефлексивно-аналитический опыт исследования проблемных ситуаций и случаев, планирования оптимальных вариантов их разрешения, оценки возникающих альтернатив. Работа студентов с кейзами создает условия для возникновения ситуаций экзистенциального выбора, «включающих» мотивационно-целевые детерминанты их интеллектуальной активности. Кроме того, кейзы создают условия для актуализации и активизации различных форм совместной деятельности обучающихся и обучающего, интенционально содержательного диалогического общения и межличностного взаимодействия.

Внедрение технологии *case-study* в практику современного высшего профессионального образования отвечает актуальным его тенденциям, связанным с проблематикой профессиональной компетентности, суть которой не может быть сведена к информативной «вооруженности» будущих специалистов (хотя, разумеется, и не игнорирует ее), а обеспечивает «сплав» мотивационно-целевой (аффективной), когнитивной (рефлексивно-аналитической) и конативной (поведенческой) составляющих [1, С.10].

В ходе работы с кейзом обучающиеся выполняют следующие виды анализа:

а) проблемный анализ направлен на «перевод» ситуации или случая на язык переживаемой обществом, социальными общностями или конкретными личностями неудовлетворенной потребности; выяснение типа, характера проблемы, ее основных системных характеристик (структуры, функций и т.д.); определение каузальных связей проблемы с профессионально значимыми условиями и обстоятельствами жизнедеятельности субъекта в конкретных пространственно-временных координатах; определение основных векторов разрешения проблемы и др.;

б) причинно-следственный анализ основывается на причинности; ее основными понятиями выступают «причина» и «следствие», которые описывают связь между явлениями. Причинно-следственный анализ разворачивается по следующему алгоритму:

– формулировка объекта и предмета анализа кейза;

– диагностика характера и векторов каузальных связей; установление события, сыгравшего роль причины проблемной ситуации, описанной в кейзе, определение вероятных сценариев развития событий;

– обоснование путей коррекции проблемной ситуации;

в) прагматический (или праксеологический) анализ нацелен на осмысление утилитарного значения событий и обстоятельств, описанных в кейзе. При этом ситуация и феномены исследуются под углом зрения следующих основных понятий – «эффективность» (то есть достижение высокого результата при минимизации затрат и ресурсов); «результативность» (то есть способность достигать поставленной цели); «оценка» (то есть установление значимости ситуации, субъекта, феноменов с точки зрения действующего и познающего субъекта). В прагматическом анализе также можно выделить несколько общих алгоритмов:

– осмысление системы (ситуации, субъекта, процесса) с позиции ее функционального назначения;

– исследование структуры изучаемой системы;

– определение критериев оценки результативности деятельности системы в целом (ситуации, субъекта, процесса) и ее частных элементов в конкретных условиях;

– установление функций, неэффективность которых нарушает полноценную работу системы, установление причин этой неэффективности;

– изучение потенциалов в повышении эффективности системы, имеющихся резервов;

– формулировка предложений, направленных на повышение эффективности системы;

г) аксиологический анализ исследует ценностные основания объектов, процессов, явлений, условий в их иерархии. Так как ценностные основания деятельности различных общностей и индивидов, входящих в эти общности, существенно различаются, то неизбежно на авансцену анализа выдвигается проблема согласования этих ценностей. Именно на этой базе появляется возможность совместной жизни и деятельности людей. Ценность находит свое непосредственное выражение в оценке, которая представляет собой динамически изменяющийся феномен. Вряд ли можно представить себе какую-либо абстрактную оценку, поскольку в ней всегда выражается позиция, мнение какого-то субъекта (в том числе и мнение социальной общности), встроенного в определенный социально-исторический и социокультурный контекст. Оценка структурируется на три элемента: предмет оценки (то есть то, на что направлена оценка), основание оценки (то есть те ценностные конструкты, ориентиры, которые явно или имплицитно сравниваются, сопоставляются с тем, что оценивается) и субъект оценивания (то есть те – индивиды или социальные группы, общности, которые выносят оценку). Отсюда алгоритмами аксиологического анализа выступают:

– определение ценностных оснований оценивания;

– определение параметрических критериев и системы оценивания;

– формирование группы экспертов, обеспечивающей высокий уровень конкордации;

– проведение аксиологической экспертизы;

– получение системы оценок;

– выработка рекомендаций по совершенствованию деятельности оцененных объектов;

д) ситуационный анализ исходит из понимания принципиальной изменчивости ситуации. Всякая ситуация является следствием предыдущей ситуации и каузально связана с последующей. Таким образом, вскрывается принципиально процессуальный характер всякой ситуации. Осмысливая ситуацию в контексте прошлого–настоящего–будущего, исследователь намечает черты уникальности и общности, вскрывает суть казуса, проблемы, обнаруживает интригу, изучение которой придает особый мотивационно-целевой тонус анализу;

е) прогностический анализ направлен на осмысление тенденций, которые в определенных социокультурных условиях и обстоятельствах способны привести к «предполагаемому будущему»;

ё) рекомендательный анализ направлен на разработку указаний относительно поведения некоторых индивидов в определенной ситуации. Стержневой проблемой этого вида анализа выступает проблема согласования интенционального поля находящихся во взаимодействии субъектов. Кроме

того, важно обеспечить относительное единство в понимании субъектами элементов языка и речи.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Александров Е. П. Социокультурная адаптация студентов к образовательной среде вуза посредством интегрированного медиаобразования / Е. П. Александров // Медиаобразование. – 2007. – № 3. – С. 10-16.

Воронцова М. В. (Таганрог, Россия)

**ОРГАНИЗАЦИЯ ДИАЛОГИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ НА
ЛЕКЦИОННЫХ ЗАНЯТИЯХ В ВУЗЕ**

В тезисах раскрывается роль организации диалогических отношений в ходе проведения лекционных занятий. Характеризуются модусы, в которых находит применение диалогический принцип. Представлена характеристика внешне выраженного диалога, организуемый преподавателем в системах «преподаватель – студент(ы)» и «студент(ы) – студент(ы)».

Vorontsova M. (Taganrog, Russia)

**ORGANIZATION OF DIALOGICAL RELATIONS DURING
LECTURES IN UNIVERSITY**

In these article the role of the organization of dialogical attitudes during carrying out of lecture employment reveals. Are characterized модусы in which the dialogical principle finds application. The characteristic on the outside the expressed dialogue, организуемый the teacher in systems «the teacher – the student(es)» and «the student(es) – the student(es) » is presented.

Специфика лекционных занятий предполагает, что монологическая речь преподавателя выполняет формообразующую функцию. На первый взгляд, нарушение принципа монологичности отрицательно сказывается на педагогическом процессе, но, дело не во внешне выраженном взаимодействии двух и более субъектов, а в создании диалогической среды, стимулирующей интериоризацию диалогических отношений.

В лекции диалогический принцип может найти реализацию в комплексе модусов:

– в монологической речи осуществляется комплексный анализ ситуации, начинающийся с постановки вопросов, характеристики проблемных областей, установления существенных связей и отношений, установления альтернатив. Способ подачи материала должен обеспечивать интенциональную включенность студентов.

– учитывая социокультурную специфику и направленность затрагиваемых вопросов, их неоднозначность и заведомую вариативность,

преподаватель стремится раскрыть палитру возможных позиций, сопоставляя и «сталкивая» их ценностные смыслы.

– диалогические отношения могут реализоваться в речи преподавателя через сопоставление гуманитарных ценностей различных культур (и субкультур), научных направлений и школ, сосуществующих в одном временном срезе.

– в некоторых вопросах преподаватель сознательно оставляет недосказанности, недоговоренности, приглашая, таким образом, студентов «достроить» ценностные смыслы.

– диалог во внутренней структуре сознания студентов может стимулироваться в монологической речи преподавателя использованием сослагательного наклонения, либо вопросов, которые используют частицу «бы» (если бы..., поступил бы..., решил бы...), предполагающих наличие некоторого набора возможных ответов, либо альтернативных вариантов ответа (по типу «да – нет»).

– в монологическую речь преподавателя может быть «внедрен» воображаемый персонаж (персонажи), от имени которого, в виде вкраплений в целостное сообщение, ведется речь. Вместе с тем, необходимо отметить, что для педагогических коммуникаций на уровне вуза следует избегать показной театральности, поскольку она чаще всего акцентирует внимание студентов на способе изложения интенциональной позиции, вместо анализа самой позиции;

– персонаж может быть «погружен» в специфические социокультурные обстоятельства, когда он оказывается в ситуации выбора моделей поведения, так или иначе опосредованного мотивационно-смысловыми структурами.

– диалогические отношения стимулируются применением в рамках формы лекции метода рассказа. В нем вскрывается диалогическая сущность самого материала, поскольку внешне выраженный как монолог, рассказ диалогичен по своей идеологии, адресован Другим, не имеет смысла без Других.

Охарактеризуем внешне выраженный диалог, организуемый преподавателем в системах «преподаватель – студент(ы)» и «студент(ы) – студент(ы)». Следует еще раз отметить, что форма лекционных занятий ограничивает возможности прямых (открытых) диалогических коммуникаций, поскольку высокий уровень их организованности со стороны преподавателя лишает коммуникативные взаимодействия эмоциональной непосредственности, а отсутствие нужного уровня организации способно приводить к непроизводительной растрате ценного учебного времени. Поэтому внешне выраженный диалог чаще всего тщательно планируется (хотя в отдельных случаях он может быть и результатом педагогической импровизации) и используется с четко осознаваемыми педагогическими целями [1]:

– например, когда необходимо чтобы исходная смысловая установка, на основе которой в последующем выстраивается логическая цепочка доказательств, высказывалась не преподавателем, а другим реальным лицом. Обращение к реальному лицу, а не к аудитории в целом, обычно активизирует внимание присутствующих, если задаваемый вопрос находится в их актуальном проблемном поле. В этом случае внешне выраженный диалог оказывается весьма содержательным с мотивационно-целевой точки зрения;

– когда выстраивается диалог между студентами, высказывающими контрастные смысловые установки. При этом следует заранее четко оговорить возможные позиции;

– значимым оказывается и возникновение внешне выраженного диалога как своеобразного ответа на «педагогическую провокацию», когда высказывается интенциональная позиция, контрастная позициям части или большинства студентов. Здесь преподаватель прямо рассчитывает на реплику или выражающую недоумение, протест мимику, для того, чтобы обратить внимание студентов на реакцию, которую вызвала данная ценностная позиция в их внутреннем мире, что и дает основания для выстраивания доказательств «от противного».

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Воронцова М. В. Интенциональный диалог в процессе подготовки специалистов в сфере социальной работы / М. В. Воронцова. – Таганрог: Филиал РГСУ, 2011. – 305 с.

Кучерук О. Я. (*Хмельницький, Україна*)

ОСОБИСТІСНИЙ ПІДХІД В МАТЕМАТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПРОГРАМІСТІВ

У тезах визначено важливість особистісного підходу до студентів в процесі математичної підготовки майбутніх інженерів-програмістів та пропонуються певні заходи необхідні для його реалізації.

Kucheruk O. (*Khmelnytsky, Ukraine*)

PERSONAL APPROACH IN THE MATHEMATICAL TRAINING OF FUTURE SOFTWARE ENGINEERS

The article describes the importance of personal approach to students in the mathematical training of future software engineers, and proposed certain measures necessary for its implementation.

Високий рівень сучасної техніки та технологій, постійне підвищення інтенсивності людської діяльності в умовах науково-технічного прогресу, розвитку виробництва та темп сучасного життя передбачають відповідний

рівень підготовки студентів у вищих навчальних закладах до майбутньої професійної діяльності. Нині суспільство потребує активних і творчих фахівців, які, по-перше, мали б ґрунтовну теоретичну і практичну підготовку за обраним фахом, по-друге, були б спроможні самостійно приймати рішення, пов'язані із професійною діяльністю, а отже, створювати власними силами нові цінності.

Такі зміни вимог до сучасних фахівців пов'язані з появою нових типів теоретичних та практичних задач, які відрізняються системним та міждисциплінарним характером, нестандартністю, глобальністю можливих наслідків. Такі задачі не мають простих та однозначних рішень, що вимагає суттєвих змін характеру професійної діяльності фахівців.

Актуальним питання розвитку професійно активної особистості є і в підготовці майбутніх інженерів-програмістів.

Сучасна ІТ-індустрія вимагає дедалі більшої кількості фахівців, здатних до проектування складних програмних продуктів і колективної роботи над ними, до створення якісних, гнучких і надійних програмних компонентів. Тому вимоги до фахової підготовки інженерів-програмістів є складні, різноманітні та такі, що постійно змінюються. Проте незмінним залишається: необхідність їх фундаментальної математичної підготовки, високий рівень якої сприяє розвитку абстрактного мислення, здійсненню ґрунтовного аналізу існуючої проблеми та застосуванню сучасних математичних методів її вирішення.

Однією з особливих цілей математичної підготовки є формування особистості майбутнього фахівця засобами математики, а саме розвиток моральних якостей, інтелекту, творчих здібностей, професійної спрямованості; планомірне та цілеспрямоване управління всебічним розвитком особистості студента.

В ХХІ ст. розвиток особистісних якостей суб'єктів навчального процесу стало провідним завданням у системі освіти, оскільки, як зазначає З. Слєпкань, функції освіти полягають у тому, щоб засобами розвитку особистості забезпечити саморозвиток суспільства [2].

Особистісний підхід передбачає врахування природних якостей студента, його задатків, здібностей, можливостей, мотиваційних та вікових особливостей. Даний підхід – це не формування особистості з наперед визначеними властивостями, а створення сприятливих умов для повноцінного виявлення та розвитку особистісних функцій студента [2].

Проблема реалізації особистісного підходу у вищій школі особливо важлива на першому курсі, саме в той період, коли відбувається адаптація першокурсників до нових соціально-побутових умов та нових умов навчання.

Оскільки математична підготовка майбутніх інженерів-програмістів починає здійснюватись вже з першого курсу, то використання принципів особистісного підходу в її організації є актуальним та важливим. Для успішної реалізації особистісного підходу в процесі математичної підготовки майбутніх інженерів-програмістів необхідно визначити важливі

характеристики студента та їх значимість в процесі навчання. Для цього ми пропонуємо провести опитування викладачів та студентів старших курсів, з метою визначення факторів, що впливають на навчальний процес. В результаті одержимо найвпливовіші фактори та їх вагові коефіцієнти. Після чого необхідно визначити особистісні параметри по визначеним факторам для кожного студента групи (використовуючи різні методики та опитувальники для визначення особистісних характеристик).

Так, нами було проведено опитування викладачів кафедри прикладної математики та соціальної інформатики Хмельницького національного університету та студентів, що навчаються за напрямками «прикладна математика» та «інформатика» з метою визначення факторів, що найбільше впливають на ефективність вивчення математичних дисциплін. Оцінка важливості кожного фактору на основі оцінок групи респондентів здійснювалась за допомогою побудови мажоритарного відношення переваг на множині факторів. Було визначено, що найвпливовішими факторами є, зокрема, «початковий рівень знань з математики», «тип мислення», «мотивація навчання», «самоорганізація». Для кожного фактору було визначено його ваговий коефіцієнт. Після чого було проведено опитування студентів першого курсу з метою визначення мотивації навчання, рівня самоорганізації, типа мислення.

Одержані результати дають можливість здійснювати аналіз групи та здійснювати особистісний підхід до кожного студента групи.

ЛИТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Бублик В. В. Шляхи трансформації ІТ-освіти в напрямі програмної інженерії: досвід факультету інформатики НаУКМА / В. В. Бублик, М. М. Грабовець, О. В. Олецкий // Наукові записки. – Т. 73. Комп'ютерні науки. – 2007. – С. 9-13.
2. Слепкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі / З. І. Слепкань. – К.: Вища школа, 2005. – 239с.

Кострицька Т. Д. (Київ, Україна)

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПСИХОЛОГІВ В УКРАЇНІ

У тезах розглядається сучасний стан системи підготовки психологів у вищих навчальних закладах України, проаналізовані недоліки системи та шляхи їх подолання.

Kostritskaja T. (Kiev, Ukraine)

CHALLENGES OF THE PROFESSIONAL EDUCATION OF PSYCHOLOGISTS IN UKRAINE

The current state of the system of professional training of psychologists in Ukraine is considered in these theses. The flaws of the system are analyzed. Some ways of improvement are suggested.

The transformation of the society under the influence of the social, cultural, political and economical factors in our country is becoming harder to forecast, thus making the process of professional training of the specialists in any field more challenging, as the demand determines the offer, so modern colleges and universities need to know, how many specialists and in which exact fields of human knowledge should be trained to perform certain work tasks, based on a demand for these specialists. The process of the professional training of the psychologists should be primarily based on the demand figures.

Today 123 tertiary educational establishments in Ukraine carry out professional training of psychologists, however, the quality of these specialists does not satisfy the demand of the professional community and the society in general.

The situation with the specialists in psychology on the territory of Ukraine is influenced by a number of conflicts and discrepancies which occurred during the professional training process. To begin with, the process of professional training of the psychologists in the modern college or university isn't based on the demand for such specialists. So, the students major in psychology, and, most of the time, do not have a deeper specialization based either on university expertise or on the employers' demand. So, the specialization of the future psychologist isn't taken into consideration in most tertiary educational establishments. This leads us to the fact that during their fifth year of studies the students, as a rule, cannot come up with a proper specialization for their profession, as they do not have a full picture of different fields of professional activity for psychologists.

Secondly, the professional training in colleges and universities is too academic and too distant from practice. In other words, as they study, student psychologists mostly learn and revise basic psychological theories, at the same time lacking knowledge about the transformation of those theories or about their application to practice. Apart from that, there is a certain limit in the information about the modern types of therapy, such as art therapy, art coaching, ABA therapy, BOP, ergotherapy, team building and many others.

Thirdly, upon graduation from the tertiary educational establishment, the psychologist doesn't have a number of competences that allow him or her to start carrying out the professional activities right away, so he or she must get additional education (e.g. private consultations, workshops, seminars, trainings etc.), even though the main point of studying in a college or university is to master the profession on the level, that will allow not only to get a job according to your major, but also to be a specialist who is prepared for a real practical work.

These flaws are, in a way, interconnected, therefore their solution requires a complex approach from the specialists from different fields. One of the key items for solving all the issues is the teacher. To prepare a highly professional psychologist-practitioner for any field of activity (e.g. HR, psychotherapy, psychocorrection etc.), you need a teacher who is a psychologist-practitioner – i.e., the person, who has the knowledge, qualifications and skills and is therefore competent as both a teacher and a psychologist-practitioner. This necessity is explained by the fact that the profession of a psychologist is centered on the

practical activity, and, having mastered only the academic aspect of it and lacking the vital practical skills for effectively carrying out his or her responsibilities, the future psychologist will limit his process of professional self-realization of a low-qualified position, or, what is even worse, will be forced to completely change his field of activity as he won't be able to compete on the modern labour market.

The following ways of perfecting the professional training of the future psychologists in tertiary educational establishments, given the above mentioned problems, are considered:

- improving the level of quality of teaching through making changes to the structure and contents of the syllabus of the professional training of the future psychologists;
- clear definition of the purpose of studying, which is formed based on the demands of the society in general and the employers in particular;
- using the interactive means of teaching and making them a priority during the process of training the psychologists in colleges and universities;
- training teachers, who are psychologists-practitioners;
- organizing the process of the professional training of the psychologists of senior years according to a certain major/specialization.

Thus, today the priority for us is the process of the professional training of the psychologists in the tertiary educational establishments, which is aimed at practical work, but at the same time is not just an additional block of information and is based on academic knowledge. In other words, the main task of colleges and universities in terms of training the future psychologists is ensuring the quality of the specialist preparation, for there is a demand for such specialists in the modern Ukrainian society.

Черниченко Д. Г. (Одеса, Україна)

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ЯК ОСНОВА ТРУДОВОЇ КАР'ЄРИ
СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА**

В тезах окреслені протиріччя між професійною підготовкою та її застосуванням у трудовій кар'єрі соціального працівника на відповідній посаді.

Chernichenko D. (Odessa, Ukraine)

**PROFESSIONAL TRAINING AS A BASIS FOR SOCIAL WORKER
EMPLOYMENT CAREER**

The thesis outlines the contradictions between the professional training of social workers and their relevance in the performance of their duties.

За своєю аксіологічною та функціональною природою соціальна робота являє собою один з найбільш багатопланових і трудомістких видів

професійної діяльності, пов'язаною відносинами типу людина – людина. Її безпосередній суб'єкт – соціальний працівник – здійснює все різноманіття функцій організації, забезпечення психологічної підтримки, правового та адміністративного захисту, корекції поведінки та ін. Це фахівець, який за світовими стандартами може працювати на різних рівнях реалізації соціальної політики держави (управління, матеріально-технічна та правової допомоги нужденним, підготовці фахівців з соціальної роботи). Такий фахівець в силу вищевикладеного повинен освоїти в процесі підготовки великий і різноманітний обсяг знань, які служать основою професійних умінь у сфері координації, управління, організації, діагностування, аналізу проблемних життєвих ситуацій, комунікації, корекції та реабілітації, що основою професійної підготовки соціального працівника.

Трудова ж діяльність соціального працівника в сучасних умовах носить суперечливий характер, адже посадові обов'язки соціального працівника, що прописані керівниками органів соціального захисту населення та професійні навички, які отримує фахівець з соціальної роботи не завжди мають застосування у його трудовій кар'єрі, що призводить до дискредитації самої професії «соціальний працівник».

Трудова кар'єра розглядається соціологами у широкому і у вузькому значеннях. Широке розуміння трудової кар'єри ототожнює її з індивідуальним трудовим шляхом працівника, тобто переліком усіх робочих місць, які він займав з урахуванням часу перебування на кожному з них. Вузьке розуміння трудової кар'єри пов'язане з визначенням моделі шляху, який проходить працівник не між конкретними місцями роботи, а між групами вертикально ієрархічних місць, що різняться своєю соціально-економічною цінністю. Отже, трудова кар'єра – це сукупність переміщень одного, даного досліджуваного індивіда протягом усієї його трудової діяльності [3, с. 149].

Соціальна сфера побудови трудової кар'єри має свою специфіку та викликає необхідність залучення багатьох ресурсів для надання професійної допомоги соціально-незахищеним категоріям населення, що спонукає до дослідження основ трудової кар'єри соціального працівника.

Реалізуючи кар'єрні плани соціальний працівник як суб'єкт професійної діяльності, виконує різноманітні функції у плані організації, забезпечення, соціальної підтримки, правового та адміністративного захисту, корекції, реабілітації людини чи групи осіб.

До основних трудових операцій соціального працівника входять: збір і аналіз інформації щодо клієнта чи підопічного для формування особистої справи підопічного (клієнта), діагностика мікросередовища, прогнозування подальшої соціалізації особистості, профілактика та терапія негативних явищ соціального середовища, організаційно-комунікативна педагогізація середовища, охоронно-правовий захист, освітньо-виховні завдання, склад та ведення документації, робота з педагогічним колективом. Окрім названих операцій, кожна з організацій має власні вимоги щодо посадових трудових операцій соціального працівника [2, с. 140].

Процес становлення і розвитку професіонала з соціальної роботи забезпечується залученням його до соціально значущих цінностей.

Модель діяльності й особливості професіонала включає в себе основні функції, вимоги до спеціаліста, коло теоретичних знань, перелік професійних умінь і навичок, інтегративні професійно-особистісні якості. Модель передбачає результат, якого необхідно досягнути в процесі навчання й виховання професіоналів як під час їх навчання у вищій школі, так і у процесі їх самостійної професійної діяльності.

Першим елементом професійної моделі соціального працівника є функціональний аспект діяльності, тобто ті функції, які він повинен виконувати.

Другим елементом моделі є особистісний аспект діяльності, який містить в собі такі блоки: 1) гуманістичне ставлення до людей, 2) ставлення до себе, 3) ставлення до професійної справи.

Третім елементом моделі є предметний аспект професійної діяльності, до якого відносяться: повне узагальнення професійних знань, міра їх переходу від кількісних показників до якісних. Дослідники практики соціальної роботи виділяють такі групи професійно-педагогічних знань: методологічні знання, теоретичні знання, методичні знання та технологічні знання.

Модель також включає в себе імідж соціального працівника, який складається з органічного сполучення особистісних якостей, широкої освіченості, всебічної підготовленості, ерудиції і глибоких знань у різних напрямках соціальної роботи. Все це закладено у вимогах кваліфікаційних характеристиках соціального працівника, основними положеннями яких є: стиль – соціальний працівник повинен підтримувати високі моральні стандарти своєї поведінки, не вводити будь-кого в оману у процесі надання консультацій, чітко розрізняти заяви і дії, зроблені ним і як приватною особою, і як представником своєї професії [1, с. 121].

Таким чином професійна підготовка соціального працівника та трудова кар'єра соціального працівника і рамках певної організації та посадових інструкцій є основою формування та розвитку трудової кар'єри соціального працівника. Адже, основне завдання соціального працівника – своєчасно виявити проблеми в системі найближчого кола, що виникли, зрозуміти та ліквідувати причини, що їх викликали; забезпечити профілактику різних негативних явищ, що можуть з'явитися у мікросередовищі.

Проблемне поле професійної діяльності соціального працівника велике, воно охоплює в себе безліч життєвих ситуацій та проблем населення різних вікових категорій та соціального становища. Проблемне поле соціального працівника конкретної установи в свою чергу формується на основі конкретного соціального замовлення, специфіки підопічних (клієнтів соціальної роботи), її спеціалізації та соціальної політики держави стосовно реалізації соціальних програм.

Мінімізація впливу цих протиріч на розвиток трудової кар'єри соціального працівника можлива лише при дотриманні принципу

соціального партнерства між учбовими закладами та органами соціального захисту населення.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Карпенко О. Г. Вступ до спеціальності «Соціальна робота»: Навчально-методичний посібник / О. Г. Карпенко. – К.: Видавничий дім «Слово», 2011. – 248 с.
 2. Мусина-Мазнова Г. Х. Проектирование карьерного становления социального работника в процессе непрерывного образования / Г. Х. Мусина-Мазнова // Вестник Челябинского педагогического университета. – №14. – 2012. – С. 138-147.
 3. Огаренко В. М. Соціологія праці: Навч. посібник / В. М. Огаренко, Ж. Д. Малахова.– Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 304 с.
-

Коляда Н. М. (*Умань, Україна*)

**ПІДГОТОВКА ОРГАНІЗАТОРІВ ДИТЯЧОГО РУХУ
ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ**

У тезах здійснено аналіз однієї з актуальних проблем соціально-педагогічної теорії і практики – підготовки педагогів-організаторів дитячого руху. Автор висвітлює сутність дитячого руху як сфери професійної діяльності педагога-організатора та акцентує на важливості виявлення оптимального виховного потенціалу дитячих громадських об'єднань, організацій та усвідомлення з сучасних позицій багатого вітчизняного історико-педагогічного досвіду.

Koliada N. (*Uman, Ukraine*)

**PREPARATION ORGANIZERS OF CHILDREN'S MOVEMENT AS AN
ACTUAL PROBLEM OF SOCIO-PEDAGOGICAL THEORY AND
PRACTICE**

The article analyzes one of the topical issues of socio-pedagogical theory and practice – training teachers-organizers of children's movement. The author highlights the essence of children's movement as a sphere of professional activity of teacher-organizer and emphasizes the importance of identifying the optimal educational potential of children's public associations, organizations and awareness of the current position of the rich national historical and pedagogical experience.

Одним із основних завдань соціокінетики дитинства, як науки про дитячий рух, є вивчення теоретико-практичних аспектів підготовки фахівців, зокрема соціальних педагогів, до роботи з дитячими організаціями [2, С. 72].

Актуальність проблеми підготовки організаторів, керівників, лідерів дитячих організацій та об'єднань посилюється у контексті розвитку дитячого

руху як активного суб'єкта соціальної політики держави, своєрідного соціально-педагогічного феномена, складової частини соціального руху, що представляє сумісні дії дітей та дорослих, які об'єдналися з метою накопичення соціального досвіду, формування ціннісних орієнтацій та самореалізації; унікального соціально-педагогічного фактора, що активно стимулює дитяче самоствердження, самовизначення і, накінець, соціалізацію [1, С. 64].

Це підтверджує важливість і практичну необхідність підготовки кадрів для дитячих організацій та об'єднань, актуальність роботи з громадськими дитячими та молодіжними організаціями як напряму професійної діяльності соціального педагога. Так, у освітньо-професійній програмі та освітньо-кваліфікаційній характеристиці соціального педагога закладено ідею виконання фахівцем функцій організатора дитячих та молодіжних організацій і об'єднань. Зокрема, стандартом вищої освіти з напряму підготовки 6.010106 «Соціальна педагогіка» передбачено викладання навчальної дисципліни, як «Теорія та методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України».

Педагог-організатор дитячого руху – це педагог-вихователь, професіонал в галузі дитячого руху, учасник та організатор життєдіяльності дитячого колективу. Причому, на її думку, на сьогодні – це не професія і не спеціальність, це функція педагога-вихователя, для реалізації якої потрібні відповідні знання, уміння, навички, тобто спеціальна підготовка [3, С. 24].

Аналіз сучасної практики виявив, по-перше, проблеми професійної некомпетентності дорослих (соціальних педагогів, організаторів) у питаннях взаємодії з дитячими об'єднаннями, а також відсутність кадрів, які здатні підтримати дитячу соціально та особистісно значущу ініціативу й самодіяльність. Одна із причин – новизна ситуації, що склалася в дитячому рухові: демонополізований, варіативний за цілями, цінностями, спрямованістю діяльності, різноманітний за формами, він має поки що незначний соціальний і виховний вплив та потребує підготовки відповідних висококваліфікованих спеціалістів – організаторів дитячого руху [3, С. 4].

У цьому контексті виживим є виявлення оптимального виховного потенціалу дитячих громадських об'єднань та усвідомлення з сучасних позицій багатого вітчизняного історико-педагогічного досвіду. Дослідники виділяють такі етапи розвитку системи підготовки педагогів-організаторів дитячого руху: 10-20-ті роки ХХ ст. (передумови створення даної системи, перший досвід підготовки добровольців скаутських загонів); 20-ті роки ХХ ст. (розробка та запровадження форм підготовки керівників піонерської організації); 30-80-ті роки ХХ ст. (позитивні традиції у підготовці організаторів дитячого громадського об'єднання у вузах, училищах, профільних класах загальноосвітньої школи, на базі спеціально створених позашкільних закладів (Будинків та Палаців піонерів, Всесоюзних таборів) і т.д.); 90-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст. (сучасний етап розвитку теорії і практики дитячого руху) [3].

Упродовж майже вікової історії дитячого руху склалася унікальна суспільно-державна система підготовки педагога-організатора дитячого

об'єднання як частина інноваційного блоку загальної системи педагогічної освіти, яка, по-перше, збагатила її зміст як важливий соціальний та культурологічний фактор прогресивного розвитку суспільства; по-друге – дала педагогіці покоління науковців, які передали естафету сучасним дослідникам дитячого руху. Подальшого вивчення потребує обґрунтування дитячого руху як сфери професійної діяльності педагога-організатора, професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до взаємодії з дитячими організаціями та об'єднаннями, готовності студентів до співпраці з дитячими громадськими структурами і т.п.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Детское движение. Словарь справочник / Ред.-сост. Т. В. Трухачёва. – Москва-Минск: Ассоциация исследователей детского движения, 1998. – 183 с.
2. Коляда Н. М. Соціокінетика дитинства: наука про дитячий рух / Н. М. Коляда // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. – Вип. 166. – Черкаси: Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, 2009. – С. 72–76.
3. Руденко И. В. Подготовка организаторов детского движения в России (историко-педагогический анализ) : монография / И. В. Руденко ; [под. ред. Л. В. Алиевой]. – М.: Пед. общество России, 2008. – 232 с.

Зубик Л. В. (Рівне, Україна)

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СПЕЦІАЛІСТІВ З ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У тезах розглядаються засоби підвищення рівня фахової компетентності майбутніх спеціалістів з інформаційних технологій у процесі опанування дисциплін професійної підготовки. Розглянуто переваги включення елементів моделювання у процес вивчення студентами прийомів комп'ютерного проектування електронних пристроїв.

Zubyk L. (Rovno, Ukraine)

THE EDUCATION PROCESS ORGANIZATION AS MEAN OF FORMING OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF INFORMATION TECHNOLOGIES SPECIALISTS

The facilities of rising of professional competence level of future information technologies specialists in the process of studying the disciplines of professional preparation are reviewed in the article. The advantages of including of the modelling blocks in the process of studying of the receptions of computer design of the electronic devices are considered.

Завдання підвищення якості інженерної освіти у вищих технічних навчальних закладах (ВТНЗ) з врахуванням рівня розвитку техніки і вимог до сучасних інженерних рішень вимагають перегляду деяких аспектів організації навчального процесу. Одним з домінуючих напрямів у підготовці фахівців у галузі електроніки та телекомунікацій є навчання студентів способам скорочення термінів розробки інженерних продуктів із зниженням затрат праці. Можливість вирішення цього завдання забезпечена стрімким прогресом у галузі електроніки, доступністю електронних схем із програмованою архітектурою, поява яких дозволяє переходити до інших технологій проектування електронних пристроїв [2].

Сучасний фахівець з проектування електронних пристроїв крім традиційної підготовки у галузі схемотехніки повинен володіти досить широким спектром компетенцій з фундаментальних і прикладних наук, знати основи програмування мовами C і MatLab, мати навички з моделювання, знати фізичні і математичні основи теорії сигналів, розуміти принципи роботи окремих вузлів електронних пристроїв, уміти бачити завдання проектування в цілому, алгоритмізувати його, пов'язувати між собою неузгодженості і обмеження окремих частин проекту, прогнозувати вплив зміни тих чи інших проектних рішень на загальну якість проекту. Крім цього, він повинен добре уявляти можливості наявних сучасних технічних засобів і поширених технологій автоматизованого проектування, враховувати обмеження елементної бази, конструкцій пристроїв і технологій їх виробництва, володіти міжнародними стандартами проектування і менеджменту, вміти працювати в інтегрованих апаратно-програмних середовищах [1].

На кафедрі обчислювальної техніки Національного університету водного господарства та природокористування з 2013 року ведеться підготовка фахівців з інформаційних технологій. Навчання бакалаврів за напрямами 6.050102 «Комп'ютерна інженерія», 6.050101 «Комп'ютерні науки» основам комп'ютерного проектування згідно з актуальними навчальними планами здійснюється у четвертому семестрі насамперед у межах опанування дисциплін «Технології проектування комп'ютерних систем» і «Технології комп'ютерного проектування». Цикли підготовки фахівців семестрові, розміщені перед виконанням курсових та дипломної роботи.

Організаційний аспект навчання вимагає проведення низки заходів: міждисциплінарної координації робочих програм навчальних дисциплін, забезпечення доступу студентів до сучасних систем автоматизованого проектування та їх інформаційних ресурсів, забезпечення можливості тісних контактів студентів з інженерами-проектувальниками науково-виробничих конструкторських установ і організацій.

Особливістю циклів проектування електронних пристроїв є тісна інтеграція двох аспектів: схемотехнічного та програмного. У результаті підготовки студенти оволодівають компетенціями, які стосуються проектування електронних схем пристроїв і розробки їх конструкцій -

багатошарових друкованих плат, а також проектування певних зовнішніх конструкцій, так званих корпусів приладів.

Принцип організації роботи пристроїв цифрової обробки сигналів на основі програмування є привабливим з цілого ряду причин, найбільш вагомими з яких є висока надійність і відносна дешевизна розробки, а також можливість перепрограмування пристроїв у процесі їх експлуатації.

Вихідні дані для проектування формулюються у технічному завданні (ТЗ), де описується призначення проектованого пристрою і його базові технічні характеристики. Результатом процесу проектування є набір файлів, необхідних для його виготовлення: файли прошивок, топологій і дрелювання, складальних креслень тощо. Перелік основних функцій і параметрів проектованого пристрою (специфікація пристрою) розробляється на основі ТЗ на проектування і являє собою структурний рівень проекту.

На системному рівні виконується укрупнений розгляд системи в цілому, обираються структурні схеми окремих пристроїв, визначаються їх основні компоненти і параметри. Цей рівень досить важко формалізується, тому можливості автоматизованого проектування обмежуються побудовою спрощених математичних моделей окремих одиниць системи. Імітаційні та розрахункові моделі використовуються для вибору найбільш значущих параметрів структурних одиниць (рівнів сигналів, їх часових і спектральних характеристик, параметрів точності, забезпечення умов сумісності тощо). На цьому рівні елементами системи є такі пристрої, як процесори, канали зв'язку, датчики, виконуючі пристрої та інше. В якості засобів автоматизації проектування можуть бути використані різноманітні пакети програм: MatLab з підсистемою Simulink (Matworks), SystemVue (Agilent EESof) чи LabView (National Instruments).

На рівні апаратної і програмної реалізації проекту вирішуються найбільш трудомісткі і складні задачі проектування: розробляються функціональні схеми і алгоритми роботи пристроїв обробки цифрових сигналів, складаються програми, за допомогою яких реалізуються вказані схеми і алгоритми, виконується розміщення цих пристроїв. Процедура проектування на цьому етапі може бути виконана на двох рівнях: програмному та програмно-апаратному. На програмному рівні будуються і відлагоджуються математичні моделі функціональних вузлів і структурних одиниць проекту, після чого виконується процедура їх верифікації. На апаратно-програмному рівні доцільно виконувати прототипування розроблених моделей у відповідній апаратній платформі, що дозволить перевірити роботу проектованого пристрою з реальними фізичними сигналами фактично до його реалізації. На цьому рівні можуть бути використані наступні інтегровані програмно-апаратні засоби проектування: пакети MatLab + Simulink + Code Compouser і MatLab + Simulink + DSP Builder + САПР Quartus [3]. В якості апаратних засобів для проектування зазвичай використовують зв'язані з комп'ютером спеціальні платформи. На комп'ютерах встановлюють вищеперелічені програмні засоби та відповідні інтерфейси. Це дозволяє організувати обмін даними між встановленими

програмними і апаратними платформами. Конструкторська частина проекту стандартно полягає у проектуванні багатошарової друкованої плати.

Варіант організації навчального поцесу за схемою, значно простішою, ніж наведена, можливий, але у цьому випадку навряд чи вдасться досягнути результатів, кращих за наявні, за комплексом усіх розглянутих компетенцій.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Автоматизация проектирования систем и средств управления : учеб. пособие / А. Ф. Иванько, М. А. Иванько, В. Г. Сидоренко, Г. Б. Фалк. – М., 2001. – 148 с.

2. Грушвицкий Р. И. Проектирование систем на микросхемах с программируемой структурой / Р. И. Грушвицкий, А. Х. Мурсаев, Е. П. Угрюмов. – СПб., 2006. – 736 с.

3. Организация обучения инженеров-схемотехников технологиям быстрого прототипирования электронных схем / В. Т. Лобач, В. В. Шеболков // Инженерное образование. – 2014. – С. 184-190.

Грамма Г. П. (Одесса, Украина)

ПРОФЕССИЯ МОРЯКА КАК ФАКТОР СТАНОВЛЕНИЯ СУБЪЕКТНОСТИ В СОЦИАЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ

В статье рассматривается социальное пространство как источник субъектности человека в качестве носителя социального, когда субъектность объективно выступает как свойство человека, как образующее его в его человеческой и профессиональной сущности, в определении субъектной позиции судового электромеханика как носителя совокупности субъектных характеристик в условиях мобильности социального общества.

Gramma G. (Odessa, Ukraine)

PROFESSION SAILOR AS A FACTOR OF SUBJECTIVITY IN THE SOCIAL SPECE

The article examines the social space as a source of human subjectivity as a social media as an objective subjectivity acts as a property man as his image in his human and professional entities in determining the position of the ship's electrician subktnoy as a carrier combination of subject characteristics in terms of social mobility society.

Морские профессии на современном этапе трансформируются, меняется их содержание, некоторые из профессий уходят в прошлое или остаются ещё на подсобных плавательных средствах. В настоящее время широко разворачивается строительство судов нового поколения на электронных носителях управления судном.

По-прежнему остаются актуальными:

- трансформации общественной мысли;
- существенное изменение профессиональных знаний;
- перепрофилизация специальностей;
- трансформации педагогической мысли и обеспечение методической помощью.

Социальная среда один из важнейших показателей влияния на выбор профессии. Социализация как условие сосуществования различных культур в профессиональной деятельности моряка торгового флота и составляющая культуры личности рассматривается Е.Везетиу, Ю. Кузьменко, Ю.Кушнир, Н.Немцева, Р. Селеверстов и др. Для морских профессий социальная среда оказывает ведущую роль в поликультурном пространстве как часть социального и условие социализации будущего специалиста морского флота О. Гуменюк, В.Мищенко, В. Пархоменко, Ю. Пелисье, Г. Селеверстова.

В области профессионального сознания и самосознания (А.Реан, Л.Митина, А.Саврасов, и др.) изучаются основные представления в области психолого-педагогического моделирования и ситуационного анализа, рефлексии включающей в свою структуру как когнитивные (умозаключения, обобщения, аналогии, сопоставления и оценки – убеждения в целом), так и эмоциональные компоненты (переживания проблем) (Н. Гришина, Э. Киришбаум, М. Кашапов, М. Рыбакова, Р. Серёжникова В. Шатохин и др.).

Опираясь на исследования ученых, субъектное становление будущих специалистов определяют Л. Жогло, Е. Кохановская, О. Киселева, С. Опарина, В. Примаков, Ю. Слипич, Ли Цзюньюй и др., в сфере коммуникативной деятельности и активности как критерия коммуникативной компетентности.

Важно также отметить, что необходимо разделять субъектность как определенный уровень развития человека как субъекта определенных сфер деятельности (А. В. Брушлинский), и субъектность человека как субъекта в качестве носителя социального, когда субъектность объективно выступает как свойство человека, как образующее его в его человеческой сущности, в той особой определенности живого; человека, который состоялся, сформированный в антропогенезе в качестве особой системной целостности, особой формы проявления бытия, современная представленность которого обусловлена его развитием-саморазвитием [2, с. 14].

В такой интерпретации субъектности рассмотрим параметры субъектности: *межкультурные коммуникации, технические особенности, карьерный рост, быт моряка, рефлексию.*

Специалисты морских профессий (судоводители, судомеханики, электромеханики и др.), как представители наиболее сложных профессий современности, трудятся в специфических, необычных условиях длительного отрыва от адаптивной среды, привычного социального окружения. Социальные ограничения и неудобства, относительная изоляция от всего привычного, жизненно необходимого. Любой вопрос и ситуацию делают более острыми и обнаженными, требуют от человека больших психических затрат и существенным образом влияют на характер деятельности экипажа в

целом и каждого его члена [2].

Техническая оснащённость судов сейчас находится на очень высоком уровне. Оснащённость электроникой и компьютерами, новейшими средствами связи и приборами управления превратили работу практически всех членов из физической в умственную и управленческо-операторскую, но находясь на оснащённом, комфортабельном судне электромеханик продолжает оставаться в сложных для личности условиях один. Перед лицом природных стихий (шторма, ветра, бури, цунами), которые в отличие от техники никак им не управляемы и непредсказуемы он также один.

Выпускники поступившие в мореходное училище, указывали на выбор специальности электромеханика участие в полилоге организованном в процессе проведения «Открытых дверей» – 67%. Заочное интервью способствовало на выбор профессии радиооператора – у 9% участников. Это свидетельствует о том, что получение знаний не является пока что приоритетным. Уже будучи на втором курсе мотивация предупреждения неудач в результате умения слушать и слышать других, у курсантов повысилась на 17%, на третьем курсе, курсанты морского флота выделяют престижность морской профессии и необходимость высшего образования. Мотивация правильности выбора профессии электромеханика является важным инструментом самоорганизации его профессионального становления. На четвертом курсе у курсантов формируется также адекватное осознание своих профессиональных возможностей и повышается самооценка себя в качестве профессионала.

Рефлексия открывает личный опыт осознания, понимания, истолкования, развивает коммуникативный опыт выпускника школы, порождает личностный смысл как особое отношение личности к жизненным ценностям. Осознавая свою деятельность, он учится в своем сознании обсуждать свои собственные поступки, действия, желания, побуждения, соотнося их со своими ценностями и нормами.

Таким образом, субъект-субъектные связи более результативны, поскольку обе стороны взаимосвязи обладают определенной свободой в построении своей личной версии на основе имеющегося опыта, характерными признаками которой были возможности осуществлять выборы, реализовать в той или иной степени своё «Я». Личностный рост выпускника – стимул для развития и формирования личности будущего профи флота.

Субъект-субъектная парадигма определяет эту связь как уникальную, эмоционально насыщенную, создающую общее поле взаимодействия, которое строится не на ролевом, а на личностном уровне.

ЛИТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Начинающий электромеханик – Форум – Borda.ruwap.odessacrewing.borda.ru/?1-20-240-00000470...

2. Жогло Л. Я. Коммуникативные умения студентов как фактор формирования субъектной позиции // Материалы III-Междунар. науч-практ. конфер. «Педагогические основы становления субъективности в

образовательном пространстве: проблема, поиск, решение», 29 окт. 2014. – Биробиджан. – С. 51-54.

3. Шатохин В. К. Рефлексия как фактор становления субъектной позиции, необходимое условие развития детей (Уссурийское суворовское военное училище, Уссурийск) // Материалы III-Международ. науч-практ. конфер. «Педагогические основы становления субъективности в образовательном пространстве: проблема, поиск, решение», 29 окт. 2014. – Биробиджан. – С. 164-168.

Шинкаренко В. М. (Одеса, Україна)

**ПІДГОТОВКА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
МАТЕМАТИЧНОГО НАПРЯМУ**

У тезах наведено низку проблем, які виникають у сучасних умовах у процесі підготовки науково-педагогічних працівників, що викладають математичні дисципліни.

Shynkarenko V. (Odessa, Ukraine)

**PREPARATION OF SCIENTIFIC-PEDAGOGICAL
STAFF IN MATHEMATICS**

The thesis presents a number of problems that arise in modern conditions in the process of preparing of scientific-pedagogical staff who teach mathematics.

Розвиток українського суспільства неможливий без проведення в Україні суттєвих змін у всіх сферах життєдіяльності. Освіта стоїть в авангарді проведення реформ. Якість освіти є суттєвим чинником стійкого розвитку країни у суспільно-політичній, економічній, технологічній та інших галузях. Суспільству, що стало на шлях європейської інтеграції, потрібні високоосвічені, професійно підготовлені, морально та етично виховані, творчі люди, здатні до самостійності, мобільності, ініціативності, конструктивності та динамізму.

На відміну від деяких сфер суспільного життя, що лише стоять на шляху реформ, вища освіта вже перебудовує свою діяльність згідно закону «Про вищу освіту» зразка 2014 року. У законі затверджено наступні рівні вищої освіти: початковий (короткий цикл); перший (бакалаврський); другий (магістерський); третій (освітньо-науковий) та науковий [1]. Незважаючи на те, що система багаторівневої освіти введена на Україні понад двадцять років назад, існує безліч проблем, пов'язаних із підготовкою висококваліфікованих фахів на різних рівнях навчання.

Математика є особливою наукою. Сьогодні немає такої галузі знань, де в тій чи іншій мірі не використовувалися б математичні поняття та методи. Проблеми, вирішення яких раніше вважалося неможливим, успішно розв'язуються завдяки застосуванню математики. З необхідністю

використання математичних методів при проведенні будь-яких наукових досліджень погоджуються більшість сучасних науковців. Тому математичні дисципліни в тій чи іншій мірі входять до навчальних планів підготовки здобувачів вищої освіти різних спеціальностей.

За думкою багатьох науковців (С. Ветвицької, О. Гури, І. Донченко, Ю. Ірхіної, Е. Карпової, І. Княжевої, В. Павлової, Р. Цокур) основою процесу формування сучасних викладачів є навчання у магістратурі. Саме магістерський рівень передбачає здобуття поглиблених знань матеріалу з обраної спеціальності, набуття вмінь та навичок проведення науково-дослідної роботи, певної методичної та педагогічної майстерності. Специфікою магістерської підготовки майбутнього викладача вищої школи, вказує Е. Карпова, є необхідність поєднання його науково-дослідної функції, що вимагає бути активним дослідником, ученим у тій галузі науки, яку він викладає й освітньо-професійної, що передбачає підготовку до викладання певної навчальної дисципліни [3].

За даними офіційного сайту «Інформаційна система «Конкурс» [2] у 2015 році в українські університети за спеціальністю 8.04020101, тобто магістр математики, було зараховано 386 студента. За магістерськими програмами підготовки математиків готують класичні та педагогічні провідні українські університети. Проте, у деяких програмах підготовки математиків не враховано сформульовану вище специфіку магістратури і присутній наявний дисбаланс між науковою та професійно-педагогічною складовими навчання. У деяких вчених існує думка, що навчати може кожний, хто добре знає математику. Таке ставлення призводить до ситуації, коли викладачі математичних дисциплін на початку своєї діяльності не володіють дидактичними та методичними методами викладання. У наслідку студенти не розуміють предмету та не бачать сенсу у навчанні математики.

У місті Одеса магістрів математики готують Одеський національний університет імені І. І. Мечникова та Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». На першому курсі магістратури в них навчаються відповідно 12 та 15 студентів. Найкращі з них після закінчення магістерської програми продовжать навчання в аспірантурі та поповнять лави науково-педагогічних працівників одеських вишів. Відмітимо, що, незважаючи на зниження кількості абітурієнтів, потреба у кваліфікованих викладачах математики існує. В Одесі функціонують 10 університетів, 9 академій та 3 інститути, в яких більшість студентів вивчають математику.

В умовах зміни економічного та суспільно-політичного життя українського суспільства процес підготовки висококваліфікованих викладачів математики спіткають як загальні, так і притаманні освітній галузі проблеми. До загальних можливо віднести наступні: низький рівень оплати праці, дисбаланс між рівнями освіти, низький суспільний статус освіти. Специфічні проблеми підготовки науково-педагогічних працівників математичного напрямку: важкість навчання на математичній спеціальності,

неудосконаленість магістерських програм підготовки, недостатня наукова розробленість даної тематики.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Закон України «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014, № 37-38, ст. 2004.

2. Інформаційна система «Конкурс» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vstup.info/2015/i2015okr2b2a561574-68f8-4cd8-817b-f639303b2b24.html#okr>

3. Карпова Е.Е. Ретроспектива проблеми професійної підготовки викладачів для вищої школи і шляхів її вирішення / Е.Е. Карпова // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського: зб. наук. пр. – 2012. – Випуск 1.37. – С. 156-159.

Бикова С. В. (Одеса, Україна)

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ**

У тезах представлена проблема формування професійної компетентності майбутнього фахівця у вищих навчальних закладах України.

Bykova S. (Odessa, Ukraine)

**FORMING OF PROFESSIONAL COMPETENCE
OF FUTURE SPECIALISTS**

In theses the presented problem of forming of professional competence of future specialistin higher educational institutions of Ukraine.

Сучасне суспільство зацікавлено у підготовці компетентних, конкурентно спроможних на ринку праці спеціалістів. Враховуючи це, вища школа має забезпечити досягнення таких результатів навчально виховного процесу, які могли б дати змогу майбутньому фахівцю на належному рівні виконувати свої професійні обов'язки. Пріоритетне завдання сучасної системи освіти – підготовка кваліфікованого та конкурентоспроможного фахівця, який не лише володіє певним рівнем знань, умінь і навичок, але й може практично застосувати їх для успішного досягнення поставленої мети. За таких умов якісна професійна освіта має забезпечувати формування сукупності інтегрованих знань, умінь та якостей особистості – професійну компетентність фахівця. Реалізація творчого потенціалу людини як суб'єкта професійної діяльності забезпечує формування її професіоналізму від кваліфікації до компетентності. Професійна компетентність дає змогу фахівцю успішно виконувати різноманітні види професійної діяльності, вона синтезує у собі широкий спектр знань та практичних дій, відображає ступінь сформованості професійної культури спеціаліста і визначає результати його роботи. Професійна компетентність є мірою і головним критерієм

професійної підготовленості та здатності суб'єкта праці виконувати завдання та професійні обов'язки. Щоб мати змогу формувати у майбутніх фахівців професійну компетентність перед усім слід визначити сутність цього поняття. Базуючись на дослідженнях провідних учених треба зазначити, що поняття «професійна компетентність» можна трактувати по різному. Так, на думку Р. С. Гуревича, С. Г. Молчанова, В. Я. Синенко професійна компетентність – це сукупність знань, умінь і навичок, досвіду а також його особистісних якостей. С.І. Тарасова та А. В. Хуторський визначають це поняття як деяку сукупну здатність. На думку Г.А. Ларіонової – це системне поняття, коло повноважень у сфері діяльності, з яких суб'єкт володіє знаннями, досвідом, їх сукупність відображає статус і кваліфікацію, а також індивідуальні особливості (здібності), що забезпечують можливість реалізації певної діяльності. При цьому автор визначає компетентність як освітній результат, що відображає підготовленість суб'єкта навчання до реального володіння методами і засобами професійної діяльності та вміння застосовувати їх на практиці.

Для того, щоб на високому рівні виконувати свої професійні обов'язки, фахівець повинен бути зацікавленим у своїй діяльності. За цих умов має значення і внутрішня мотивація до діяльності (хист, бажання, талант, здібності), і зовнішня (заохочення, як моральне, так матеріальна) [2].

Основне протиріччя сучасної системи полягає в тому, що дуже швидкими темпами проходять нарощування знань у сучасному світі та обмеженими можливостями їх засвоєння людиною. З огляду на це вирішальне значення має не стільки обсяг знань, як їх системність, мобільність, гнучке пристосування до умов, що постійно змінюються, а також вміння самостійно здобувати знання, що робить спеціаліста придатним до професійної діяльності.

У професійному становленні важливу роль відіграють рефлексивні вміння. Т. О. Волошин до рефлексивних умінь відносить вміння аналізувати поставлені цілі, їх переведення в конкретні завдання, співвіднесення змісту діяльності визначеним завданням, уміння ефективно застосовувати специфічні професійні методи та прийоми, аналізувати причини успіхів та невдач, помилок і складностей у процесі реалізації поставлених завдань, досвід особистісної діяльності відповідно до вироблених наукою критеріїв та рекомендацій [1].

Отже, сучасна вища професійна освіта повинна забезпечувати виконання низки завдань, їх можливо реалізувати через таку підготовку майбутніх фахівців, яка відповідає запитам сучасного ринку праці. Основна увага у вищих навчальних закладах повинна приділятися розвитку особистості майбутнього фахівця, формуванню професійних компетенцій, здатності здобувати і розвивати знання, його комунікативній підготовленості, самостійністю мислити і працювати по новому.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики): Монографія /

Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина та ін. ; [Під заг. ред. О. В. Овчарук]. – К.: «К. І.С.», 2004. – 112 с.

2. Маркова А. К. Психология профессионализма /А. К. Маркова. – М.: Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – 312 с.

3. Подмазин С. И. Личностно-ориентированное образование: социально-философское исследование / С. И. Подмазин.. – Запорожье, 2000. – 168 с.

Селезньова О. О. (*Біла Церква, Україна*)

ПІДГОТОВКА ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У тезах наголошується, що важливим ресурсом волонтерства в Україні є студенти – майбутні фахівці соціальної сфери. Розглядаються можливості розширення мережі студентського волонтерського руху у сучасних реаліях в країні.

Seleznyova A. (*Belaya Tserkov, Ukraine*)

PREPARATION OF FUTURE SOCIAL WORKERS TO VOLUNTARY WORK

The author of the article has considered the issues of volunteer work in Ukraine. The important resource of volunteer work in Ukraine are the students, especially the students of social work. The article considers the possibility of expanding the borders of the student volunteerism in modern reality of the country.

Згідно з основними положеннями Загальної декларації волонтерів, мета волонтерського руху полягає в тому, що він є інструментом соціального, економічного і екологічного розвитку, а волонтерство – це добровільний вибір, що відображає особисті погляди та позиції, активну участь громадянина в житті суспільства, що сприяє покращенню якості та рівня життя, особистому зростанню та поглибленню відчуття солідарності, реалізації основних людських потреб заради справедливості та миру [1].

Волонтерський рух на сьогоднішній день є унікальним явищем і несе собою ряд важливих соціальних функцій як для суспільства, так і для особистості, яка займається волонтерською діяльністю.

Саме тому волонтерську діяльність студентів варто розглядати як одну зі складових фахової підготовки соціального працівника, оскільки соціальна робота – одна із професій, де пряма передача досвіду є невід'ємною частиною в оволодінні професією.

Волонтерство і благодійність набрали в Україні на сьогодні небачених досі масштабів. За даними соціологів, майже 78% українців чимось допомагають бійцям та переселенцям, третина дає гроші, інші – продукти,

речі, особистий час, знання, зусилля. Волонтери допомагають збирати кошти, одяг, їжу, медикаменти на потреби Збройних сил України, добровольчих загонів, переселенців із зони проведення АТО і т.д.

Така діяльність потребує від добровольців не лише бажання та наявності вільного часу, а й певних знань з психології, соціальної роботи, соціології, медицини, юриспруденції тощо; волонтери повинні володіти навичками спілкування з різними прошарками населення, розуміти проблеми, з якими люди стикаються в умовах сьогодення України та знаходити шляхи їх вирішення.

Саме тому у програму дисципліни «Прикладні методики в соціальній роботі» нами було введено дві додаткових теми: «Посттравматичні стреси у військовослужбовців та їх реабілітація» і «Соціальна робота з переселенцями в Україні».

У першій темі розглядалися та аналізувалися основні клінічні синдроми при посттравматичних стресових порушеннях та шляхи їх подолання, поради психологів щодо дії оточення по відношенню до військовослужбовців, які повернулися з зони АТО, а також роботи з членами їх сімей.

Зрозуміло, що студентам, майбутнім фахівцям з соціальної роботи, ще важко надати професійну психологічну допомогу військовослужбовцям, які брали участь у бойових діях. Але професійно працювати з вимушеними переселенцями студенти мають достатню теоретичну базу.

А. Й. Капська виокремлює наступні функції соціального працівника, успішна реалізація яких сприятиме налагодженню ефективної соціальної роботи з вимушеними переселенцями [2]:

- соціально-побутова – сприяння у наданні необхідної допомоги у поліпшенні житлових умов або забезпеченні житлом, організації нормального побуту;

- соціально-медична – організація роботи по проведенню профілактики захворювань, співпраця з закладами охорони здоров'я у наданні медичної допомоги;

- соціально-педагогічна – створення сприятливих умов для соціальної адаптації, всебічного розвитку особистості, виявлення та задоволення соціокультурних потреб та інтересів у різних видах діяльності;

- соціально-психологічна – проведення консультацій, здійснення корекції міжособистісних відносин людей у різних соціальних інститутах, надання допомоги у соціальній реабілітації.

Особливої уваги потребують діти та підлітки в сім'ях переселенців. Дорослі легше пристосовуються до нових умов життя, принаймні, вони усвідомлюють, що саме відбувається в країні. Діти, які переїхали із зони АТО, пережили психотравму, не маючи достатнього механізму захисту, і потребують психологічної підтримки і співчуття. Вони переживають психологічну біль, яка виражається у різних формах у залежності від віку. Це може виявлятися у розладі апетиту, порушенні сну, різноманітних поведінкових відхиленнях, трудностях навчання тощо. Тому для зниження рівня тривоги, страху, дезорієнтації, вирішення проблемних питань,

пов'язаних зі статусом переселенця, студенти-волонтери можуть надавати необхідну соціальну допомогу конкретними діями.

Отже, добродійна робота, розширення сфери діяльності студентського волонтерського руху, є одним з важливих шляхів стимуляції розвитку особистісне значущих якостей майбутніх соціальних працівників, передбачає відповідну до сучасних вимог підготовку кадрів.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Загальна декларація волонтерів / XI Конгрес Міжнародної асоціації Волонтерів (Париж, 1990 р.) // Волонтерський рух в Україні : тенденції розвитку / Р. Х. Вайнола, А. Й. Капська, Н. М. Комарова [та ін.]. – К.: Академпрес, 1999. – 112 с.

2. Капська А. Й. Соціальна робота: навчальний посібник / А. Й. Капська. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.

Кугай Н. В. (Київ, Україна)

ПРОПЕДЕВТИКА МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ У ПЕРШОКУРСНИКІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ АНАЛІТИЧНОЇ ГЕОМЕТРІЇ

У тезах обґрунтовано необхідність пропедевтики методологічних знань у першокурсників. Висвітлено масив необхідних для цього методологічних знань.

Kuhai N. (Kyiv, Ukraine)

PROPEDEUTICS OF METHODOLOGICAL KNOWLEDGE FOR FIRST-YEAR STUDENTS DURING STUDY ANALYTICAL GEOMETRY.

In theses grounds the necessity of propedeutics of methodological knowledge in students. The article deals with an array of the necessary methodological knowledge.

У довідковій літературі пропедевтика розглядається як: 1) скорочений виклад будь-якої науки в систематизованому вигляді, тобто підготовчий, вступний курс в яку-небудь науку, що передує більш глибокому і детальному вивченню відповідної дисципліни [1]; 2) попередні поняття, попередні приготування, роз'яснення до якоїсь науки; вступ в науку [2]. У контексті нашого дослідження розглядатимемо пропедевтику методологічних знань у першокурсників як: систематизацію отриманого раніше (у шкільному курсі) знання, попередню елементарну підготовку до засвоєння нового знання, інтеграцію знань [6].

Розглянемо, з яким масивом методологічних знань доцільно ознайомити першокурсників. У навчальній, методичній та науковій літературі з математики першокурсники (та й учні) достатньо часто зустрічають загальнонаукові терміни: означення, закон, властивість, правило, лема тощо.

Як показали дослідження, переважна більшість першокурсників не розуміють як значення цих термінів, так і відмінностей між ними. Тому перший масив методологічних знань – загальнонаукові терміни та символи.

У математичному аналізі, лінійній алгебрі, аналітичній геометрії (нормативні математичні дисципліни, які викладаються на першому курсі у педагогічному університеті майбутнім учителям математики) матеріал організований у вигляді дедуктивних теорій, які мають певну структуру: наукові поняття, основні теоретичні положення, наслідки з цих положень. Тому для забезпечення міцності і системності знань студентів необхідно ознайомити їх з структурою дедуктивної теорії.

Доцільно ознайомити першокурсників і з основними методами пізнання. Значну увагу треба приділити таким методам як метод абстрагування, метод ідеалізації, метод моделювання.

Вважаємо за доцільне, починаючи з першого курсу, розпочинати вивчення математичної дисципліни з подання студентам відомостей про: предмет навчальної дисципліни, її основні методи, зв'язок з іншими навчальними дисциплінами. У процесі вивчення дисципліни студенти під керівництвом викладача мають з'ясувати і засвоїти знання про: фундаментальні поняття та факти, фундаментальні відношення між ними; межі застосовності знань; історію розвитку як всієї математичної галузі, так і її основних понять та методів. Якщо на першому курсі провідна роль у з'ясуванні окреслених знань належить викладачу, то на старших курсах має значно зрости доля самостійної роботи студентів.

Можна розглянути три шляхи введення перерахованих методологічних знань до змісту математичної освіти на першому курсі. Перший – створення студентського математичного гуртка «Пропедевтика методологічних знань»; другий – курс за вибором з аналогічною назвою, третій – включення методологічних знань окремими темами чи питання у канву предметних знань з математичних дисциплін. У третьому випадку необхідна співпраця викладачів, які читають відповідні математичні дисципліни на першому курсі. Зважаючи на важливість пропедевтики методологічних знань ми надаємо перевагу курсу за вибором.

Як приклад, розглянемо навчання студентів аналітичній геометрії. Наші дослідження показали, що студенти «губляться» серед значної кількості видів рівнянь прямої, площини, канонічних рівнянь кривих і поверхонь другого порядку. На нашу думку, повідомлення про те, *що* студенти будуть вивчати, якими *методами* це будуть робити і *для чого* будуть вивчати підготує студентів до вивчення дисципліни (хоча би психологічно).

Предметом вивчення аналітичної геометрії, як і будь-якої геометрії, є геометричні об'єкти.

Від інших геометричних дисциплін аналітична геометрія відрізняється методом вивчення цих об'єктів, а саме: для вивчення геометричних об'єктів в аналітичній геометрії послуговуються методами алгебри, і здійснюється це за допомогою методу координат. Отже, **основним методом аналітичної геометрії** є метод координат.

На першій лекції з аналітичної геометрії доцільно повідомити про зв'язок аналітичної геометрії з іншими математичними дисциплінами. У аналітичній геометрії використовуються знання з: елементарної математики (складання та розв'язування рівнянь), лінійної алгебри (визначники, матриці, квадратичні форми), математичний аналіз (поняття асимптоти).

Знання, отримані студентами у курсі аналітичної геометрії, будуть використані під час вивчення таких курсів: математичний аналіз, диференціальна геометрія, проєктивна геометрія, методика навчання математики.

Ознайомлення першокурсників звиокремленим масивом методологічних знань сприяє осмисленому і системному засвоєнню предметних знань, забезпечує якість самостійної роботи, підвищує інтерес до вивчення математики.

ЛИТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Новейший философский словарь / [Сост. и гл. н. ред. А. А. Грицанов]. – Минск: Книжный Дом, 1999. – 1280 с.
2. Словарь иностранных слов русского языка / [Под ред. А. Н. Чудинова]. – Изд. 3-е, исправ. и доп. – СПб.: Издание В. И. Губинского, 1910.

Чміль Н. С. (*Луцьк, Україна*)

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ ФУНКЦІЙ ЯК ЕТАП ПРОФЕСІЙНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ СВЯЩЕНОСЛУЖИТЕЛІВ

У тезах описано процес реалізації професійних функцій як обов'язковий етап професійної соціалізації у ВНЗ майбутніх священників.

Chmil N. (*Lutsk, Ukraine*)

REALIZATION PROFESSIONAL FUNCTIONS AS A STAGE OF FUTURE PRIESTS PROFESSIONAL SOCIALIZATION

Article is devoted to substantiation of realization of professional functions as a compulsory professional socialization stage in university of future priests.

Професійна соціалізація студентів духовних ВНЗ спрямована на формування та утвердження особливого світогляду, цінностей та способу життя, що передбачає верховенство Бога, віри, духовності, сприяє вихованню смиренності, альтруїзму та поваги до людей. Тому майстерність та професіоналізм священнослужителя передбачає постійне удосконалення не лише ключових знань та компетентностей, а й духовного зростання.

Соціально-психологічні особливості професійної соціалізації майбутніх священників виявляються у змістовних характеристиках етапів професійної соціалізації: 1) адаптація; 2) оволодіння професійними знаннями і вміннями; 3) реалізація. Зазвичай, етапи адаптації та оволодіння професійними

знаннями і вміннями здійснюються під час професійної підготовки, а стадія реалізації передбачає самостійне виконання професійної діяльності. Проте, у межах аналізу професійної соціалізації майбутніх священиків, враховуючи особливі умови професійної підготовки (нерозривність теорії та практики, розміщення ВНЗ на території храмів тощо), можна вважати, що етап реалізації професійних функцій у богословів відбувається ще під час навчання.

Реалізація професійних функцій як третій етап професійної соціалізації майбутніх священнослужителів реалізується на 4-5 курсах навчання студентів. Більшість духовних ВНЗ розміщені безпосередньо на території храмів, це створює необхідну атмосферу професійної соціалізації студентів та гарантує нерозривність теорії та практики під час навчання. Уже з першого курсу студенти беруть активну участь у богослужіннях. Так, студенти постійно є учасниками у благодійних заходах, залучені до підготовки та проведення різноманітних церковних заходів (у тому числі і конференцій), організації краєзнавчої роботи тощо. Студентів навчають бути духовними наставниками, розпочинається їхня діяльність у молодіжних спільнотах та організаціях, інтернатах, лікарнях, дитячих будинках, військових частинах, літніх таборах тощо. Така побудова навчального процесу дає студенту точне уявлення про свою майбутню професію і готує його до виконання професійних функцій.

Річард Уайт стверджує, що так чи інакше кожен пастор має справу з тими силами, механізмами і проблемами, які в рівній мірі становлять сферу компетенції психолога [4]. Про необхідність психологічних знань у діяльності священнослужителів стверджує ряд вчених, серед яких: Е. Евальдс, С. А. Черняєва, Г. Гартфельд та ін. [5].

Так, на етапі реалізації професійних функцій здійснюється активне формування найважливіших практичних навичок студентів майбутніх священнослужителів: комунікативної компетентності, організаторських здібностей та духовності особистості.

На цьому етапі здійснюється акцент на формування у студентів когнітивного і поведінкового компоненту комунікативної компетентності. Когнітивний компонент комунікативної компетентності містить знання із сфери взаємин людей і спеціальні психологічні знання, отримані в процесі навчання. Тобто, на етапі реалізації у майбутніх священнослужителів активно розвиваються комунікативні вміння. Успіх їхньої професійної комунікації залежить від вміння налагодити контакт з вірянами, від системності викладу, аргументації, логіки, вміння керувати увагою, заохочувати, передбачати розбіжності, знімати емоційне напруження в спілкуванні та усувати бар'єри.

Поведінковий компонент комунікативної компетентності розглядається як індивідуальна система моделей міжособистісної взаємодії та суб'єктивного контролю комунікативної поведінки. Тобто, перш за все цей компонент представлений гнучкістю у спілкуванні як здатністю адаптуватися до різноманітних комунікативних ситуацій і адекватно використовувати всі

можливі комунікативні засоби. Так само гнучкість у спілкуванні проявляється у здатності відчувати співрозмовника, швидко змінювати свою поведінку залежно від ситуації, що складається, умінні реагувати на поведінку партнера по спілкуванню. Н.Г. Брюхова і Е.В. Артем'єва розглядають гнучкість у спілкуванні як один із параметрів соціально-комунікативної адаптивності та соціально-комунікативної компетентності особистості [1, с. 172].

Крім гармонійної мотивації комунікації, комунікативних вмінь і навичок самоконтролю складовою частиною комунікативної компетентності майбутнього священнослужителя є професійне мовлення. На думку І. В. Рибалко та Л. М. Ткач, професійне мовлення це «складова професійної компетентності, яка охоплює такі структурні компоненти як: знання характеристик професійно-оптимального висловлювання, мовленнєві вміння й навички пов'язані з перцептивно-рефлексивними й комунікативними здібностями, активним слуханням і функціонування яких відбувається на пізнавальному, емоційному та поведінковому рівнях» [3, с. 164].

Також на етапі реалізації професійних функцій відбувається активне формування організаторських здібностей у майбутніх священнослужителів. Організаторські здібності фахівця є компонентом структури професійних здібностей, що неможливо компенсувати і який характеризується як вміння, по-перше, організувати діяльність трудового колективу, в цілому, і кожного окремо взятого співробітника, по-друге, як уміння ефективно організувати свою власну трудову діяльність.

Сформованість духовних цінностей як результату комплексних виховних впливів протягом усього часу навчання виступає ще одним кінцевим результатом професійної соціалізації майбутніх священників. Духовні цінності відображають риси особистості, систему прагнень; це вираження потребностей, що забезпечує розвиток соціального суб'єкта [2, с. 100]. Саме духовні цінності, які переходять у особистісні переконання відображають на практиці ставлення до людей та до світу.

Отже, третій етап професійної соціалізації майбутніх священнослужителів, що охоплює 4-5 курси навчання – реалізація професійних функцій. На цьому етапі здійснюється реалізація професійних знань і досвіду соціальної взаємодії студентів на практиці. Студенти виконують різні елементи своєї діяльності і є постійними учасниками обрядових дій, богослужінь, благодійних заходів тощо. Таким чином, провідними елементами професійної соціалізації майбутніх священнослужителів на етапі реалізації професійних функцій є: комунікативні вміння, гнучкість у спілкуванні, професійне мовлення, організаторські здібності та духовні цінності.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Брюхова Н. Г. Психологические особенности развития гибкости в общении педагогов / Н. Г. Брюхова, Е. В. Артемьева // Социосфера. – № 1. – 2014. – С. 172-173.

2. Роганова М. Виховання духовно-моральних цінностей у студентів вищих навчальних закладів як педагогічна проблема / М. Роганова // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. пед. – 2006. – Вип. 21. – Ч. 1. – С. 98-103.

3. Ткач Л. М. Формування мовленнєвої культури студентів вищих технічних навчальних закладів / Л. М. Ткач, І. В. Рибалко // Український смисл. – 2012. – № 1. – С. 162-176.

4. Уайта Р. Пасторское богословие / Пер. с англ. А. Шурбелева. – Изд. Заокской духовной академии, 1995.

5. Черняева С. А. Развитие личности и психологическая помощь в свете христианского мировоззрения: монография / С. А. Черняева. – СПб.: Речь: СПБАППО, 2007. – 192 с.

Шевченко Н. Ф. (*Запоріжжя, Україна*)

**ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО
ПЕДАГОГА ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

У тезах викладено результати аналізу компетентності як педагогічного явища; виокремлено ключові компетентності, якими повинні володіти майбутні педагоги.

Shevchenko N. (*Zaporozhye, Ukraine*)

**PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHER AS AN
ACTUAL PROBLEM OF HIGH EDUCATION**

The thesis presents the results of the analysis of competence as a pedagogic phenomenon; the key competencies that future teachers must possess have been highlighted.

Освіта ХХІ століття – це освіта для людини. Завданням сучасної школи є виховання компетентної особистості, яка володіє не лише знаннями, високими моральними якостями, а й уміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи знання й беручи на себе відповідальність за свою діяльність. А завданням вищого навчального закладу – підготувати спеціаліста, здатного виховати таку компетентну особистість, конкурентоспроможного та соціально адаптованого педагога, достатньо мобільного, щоб швидко реагувати на постійні зміни динамічного суспільства.

Проблему компетентності на різних рівнях аналізу розробляли С. У. Гончаренко (тлумачення явища компетентності) [1, с. 197], І. М. Тараненко (компетентність як здатність до найефективнішого застосування знань) [5, с. 58], О. С. Овчарук (європейські підходи до проблеми компетентності) [3, с. 31], А. М. Михайличенко (професійна підготовка на основі стандарту компетентності) [2, с. 46] та ін.

Українські вчені по-різному тлумачать поняття компетентності. Найбільшого поширення у науковій літературі набуло визначення компетентності як «сукупність знань і умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію» [4, с. 94].

Професійне становлення вчителя та формування його професійної компетентності є одним із головних завдань сучасної вищої школи.

Існують різні варіанти класифікацій видів педагогічної компетентності, які виявляють її структурність, багатогранність, відображають зв'язок з різними галузями науки. Сучасні дослідники визначають такі види компетентностей: соціальна (здатність уникати конфліктів), методична (здатність розв'язувати проблеми й абстрактно мислити), особистісна компетентність (витримка і гнучкість), фахова (ЕОМ та іноземні мови). Вони пов'язані з вимогами до знань майбутнього педагога та особливостями професійної діяльності.

Педагогічна компетентність інтегрує різні види компетенцій, які розкривають загальні здатності вчителя в різних сторонах педагогічного процесу. Мова йде про пізнавально-інтелектуальну, діагностичну, проектувальну, організаторську, прогностичну, інформаційну, стимулюючу, оцінно-контрольну, аналітичну, психологічну, соціальну, громадянську, комунікативну, рефлексивну, творчу, методичну, дослідницьку компетенцію та інші.

Передумовою вчительської професійної компетентності є теоретико-практичні та методичні знання педагога, вміння перспективно мислити, діагностувати, аналізувати, прогнозувати, конкретизувати, контролювати, осмислювати, реалізувати. Але це далеко не все, що формує педагогічну компетентність. Однією з головних компетенцій, яка сприяє успішній адаптації до вимог швидкоплинного часу, є інформаційна компетенція, тобто здатність оперативно віднайти й застосувати необхідні знання відповідно до ситуації, а також вміння педагогічного спілкування (комунікативна).

Бурхливий розвиток комп'ютерної техніки та інформаційних технологій послужив поштовхом до розвитку суспільства, побудованого на використанні різної інформації. Відкрита освіта та її відкриті педагогічні системи передбачають використання відкритого навчального середовища, формування його засобів і технологій. Відповідно до цього інформаційно-комунікаційна компетентність – ще одна ключова властивість педагога, який компетентно, тобто цілеспрямовано і самостійно, із знанням вимог до професійної діяльності в умовах інформатизації освітнього простору і своїх можливостей та обмежень здатен застосовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі навчання, виховання, методичної і дослідницької діяльності та власної неперервної професійної педагогічної діяльності, і на основі аналізу педагогічних ситуацій може бачити і формулювати педагогічні завдання та знаходити оптимальні способи їх розв'язання із максимальним використанням можливостей цих технологій.

Аналіз компетентності як педагогічного явища на етапі професійного становлення та розвитку вчителя у ВНЗ дозволив виокремити ключові компетентності, якими повинні володіти майбутні педагоги – соціальна, методична, особистісна, фахова та інформаційно-комунікаційна компетентність, які у свою чергу включають такі провідні компетенції, як інформаційна (уміння отримувати й переробляти інформацію) та комунікативна (уміння передавати його іншим).

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 393 с.
2. Михайличенко А. М. Навчання на основі компетентнісного стандарту / А. М. Михайличенко // Новий колегіум. – 2001. – № 3. – С. 46-50.
3. Овчарук О. С. Напрями реформування змісту освіти: загальноєвропейські підходи до формування компетентнісно-орієнтованого змісту шкільної освіти / О. С. Овчарук // Відкритий урок. – 2004. – № 7-8. – С. 30-36.
4. Скворцова С. О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття / С. О. Скворцова // Наука і освіта. – 2009. – № 4. – С. 93-96.
5. Тараненко І. М. Компетентність – вимога сучасності / І. М. Тараненко // Світло. – 1996. – № 1. – С. 57-60.

Куліш І. В. (*Кіровоград, Україна*)

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ У КУРСАНТІВ-ДИСПЕТЧЕРІВ ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

У тезах обґрунтовано важливість формування самостійності у курсантів-диспетчерів у період навчання у вищій школі.

Kulish I. (*Kirovograd, Ukraine*)

THE PROBLEMS OF FORMING OF MEMBERS OF COURSE CONTROLLERS' INDEPENDENCE DURING TEACHING AND EDUCATIONAL PROCESS

In the theses the importance of forming of independence for students-controllers in a period studies at higher school has been grounded.

Самостійність пов'язана з детермінацією поведінки особистості та її внутрішньою позицією, що, в свою чергу, обумовлюється закономірностями індивідуального розвитку особистості. Це, на думку науковців, передбачає розвиток цілеспрямованості та відповідальних самостійних дій суб'єкта. В свою чергу, самостійні дії, збагачуючись, переростають у те коло дій та вчинків, які реалізуючись вступають у протиріччя з мотивами, що їх сформували (П. Блонський, Л. Божович, О. Леонтьєв та ін.) [1].

Проблема самостійності розглядається в двох аспектах: в особистісному як характеристика мотивації та у контексті протікання самого процесу навчання. Ці процеси взаємопов'язані: організація навчального процесу може сформувати позитивну мотивацію навчання, від мотивації ж навчання студентів залежить вибір методів і способів педагогічного впливу на них. Обидва аспекти досліджуються окремо.

Самостійність особистості виявляється в умілому використанні знань для вирішення поставлених життєвими завдань на основі вольового зусилля. Це органічна властивість особистості, в основі лежать, окрім вольових якостей, система знань, володіння методами мислительної діяльності, організаційно-технічні навички, вольова спрямованість. Тобто самостійну дію формують орієнтація особистості на вирішення завдання, вибір можливих шляхів та способів досягнення поставленої мети, прийняття адекватного і відповідального рішення і, нарешті, його виконання. Однак в даному випадку автор утотожнює самостійність з волею [2, С. 80].

Самостійність як професійна якість курсанта-диспетчера є сукупністю інтелектуальних, емоційних, вольових, мотиваційних характеристик особистості та системи професійних знань, умінь і навичок, що дають можливість здійснювати діяльність і нести відповідальність за прийняті рішення та їх наслідки. Виходячи з цього, структурними компонентами самостійності курсантів-диспетчерів виступають інтелектуальний (самостійність розуму), особистісний (самостійність характеру і спрямованості) та діяльнісний (самостійність діяльності і відсутність страху відповідальності за виконані дії).

Самостійність студентів, курсантів у навчально-пізнавальній діяльності забезпечує їм можливість самостійно отримувати знання і представляє собою інтеграцію внутрішніх умов і зовнішніх впливів. Ця інтеграція ґрунтується на здібності особистості вибудовувати свій внутрішній світ в такий спосіб, щоб особистісні протиріччя і смисли у навчально-пізнавальній діяльності ставали провідною рушійною силою професійно-особистісного саморозвитку. Самостійність у такому контексті виконує функцію самовизначення і самоздійснення особистості, прояву власної суб'єктності у діяльності. Таким чином, самостійність курсанта у навчально-пізнавальній діяльності – це самоорганізація активної, безперервної, цілеспрямованої та систематичної діяльності з метою оволодіння знаннями та удосконалення вмінь й навичок професійної діяльності, а також саморозвитку власної суб'єктності, що спрямована на вибудову особистісного алгоритму навчальної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Блонский П. П. Избранные педагогические и психологические сочинения: В 2 т. / П. П. Блонский ; [Под ред. А. В. Петровского]. – М.: Педагогика, 1979. – Т.1. – 303 с.

2. Дмитриева Ю. П. Психологические основы самостоятельности как свойства личности / Ю. П. Дмитриева // Учен. записки ЛГПИ им. Герцена. – Л., 1964. – 254 с.

Куліш В. І. (Кіровоград, Україна)

**ОСОБИСТІСНА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА
УСПІШНОГО ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ
СПЕЦІАЛІСТІВ**

У тезах обґрунтовано важливість особистісної самореалізації для успішного професійного становлення майбутніх спеціалістів.

Kulish V. (Kirovograd, Ukraine)

**PERSONAL SELF-REALIZATION AS DETERMINANT OF
SUCCESSFUL PROFESSIONAL BECOMING OF FUTURE SPECIALISTS**

In the theses the importance of personal self-realization for successful professional becoming of future specialists has been grounded.

Необхідною умовою самореалізації вважається свідома постановка особистістю мети своєї діяльності. Починається самореалізація із соціального самовизначення і продовжується до кінця життя людини. Людина реалізує себе у створених нею предметах, відносинах, у процесі самовиховання. Цьому процесові передують формування та розвиток самосвідомості, сутнісне самовизначення особистості. Основними етапами самореалізації є усвідомлення образу свого «Я», формування активної життєвої позиції, пошук та вибір ідеалу, цінностей, здійсненню яких особистість хоче присвятити усе своє життя.

Професійний розвиток, що триває усе життя, розглядається як важлива невід'ємна частина розвитку особистості. Професійна самореалізація формується вже на етапі професійного самовизначення, проте з'ясування відповідності професії можливостям, здібностям і бажанням особистості – це лише початок успішної самореалізації. Як правило, людина включається у ті види діяльності, для виконання яких вона має необхідні задатки, в яких виявляє вищі здібності до набуття нового досвіду і завдяки яким уможливаються високий або середній рівні успішності. Якщо ж особистість обирає «не свій» шлях, то часто виникають невдачі, неприємна втоменість, відсутність повноцінного задоволення від успіху, безрадісність довгоочікуваних подій. Пошук повного, точного розуміння «свого» шляху приводить до переживання осмисленості життя, задоволення ним [1].

Повнота самореалізації свідчить про ступінь розвитку самосвідомості, уявлень про власне «Я»; про розвиток здатності до рефлексії; про рівень орієнтованості в соціальній та життєвій ситуаціях; про наявність реальних і потенційних можливостей особистості для самоздійснення; про достатню організаційно-вольову зрілість в управлінні обставинами і подоланні життєвих труднощів. Тобто повнота самореалізації відображає рівень життєвої компетентності, а повнота професійної самореалізації – рівень професійної компетентності особистості. Набуття такої компетентності

виступає необхідною умовою самореалізації, і водночас сам процес самореалізації сприяє вдосконаленню життєвої та професійної компетентності.

Таким чином, не підлягає сумніву, що професійний розвиток є невіддільним від особистісного. Співвідношення ж різних сторін особистісного розвитку залежить від ступеня його рівномірності і гармонійності. Професійну самореалізацію можна вважати важливим аспектом особистісної. Водночас вимоги до загального рівня особистісного розвитку є неоднаковими в різних професіях, деякі з них відрізняються тим, що зрілість особистості виступає важливою умовою і невід'ємним компонентом успішного професійного становлення [2].

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Гупаловська В. А. Професійна самореалізація як чинник становлення особистості жінки: дис. ...канд. психол. наук / В. А. Гупаловська. – Львів, 2005. – 191 с.

2. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения / Е. А. Климов. – Ростов-на-Дону: Изд-во «Феникс», 1996. – 512 с.

Очеретна О. Ю. (Одеса, Україна)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕФЛЕКСІЇ ЯК ОДНА З УМОВ ФОРМУВАННЯ АКМЕОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ ЕЛЕКТРОЗВ'ЯЗКУ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У тезах було зроблено аналіз однієї з умов формування акмеологічної культури майбутніх інженерів електрозв'язку – забезпечення професійної рефлексії.

Ocheretna O. (Odessa, Ukraine)

ENSURING OF PROFESSIONAL REFLEXION AS ONE OF THE ACMEOLOGICAL CULTURE'S FORMING CONDITIONS OF THE TELECOMMUNICATIONS ENGINEERS DURING PROFESSIONAL TRAINING

In the article the analysis of one of the acmeological culture's forming conditions – ensuring of professional reflexion was done.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми формування акмеологічної культури майбутніх інженерів у процесі професійної підготовки у вищому навчальному технічному закладі дозволяє зробити такі висновки: формування особистості інженера електрозв'язку сьогодні є актуальною педагогічною проблемою, що потребує ретельного вивчення й вирішення. Її актуальність обумовлена потребою суспільства, що зростає, у творчій особистості фахівця; в її фундаментальній акмеологічній

грамотності; а також безупинно розвивальною особистісною акмеологічною якістю, або культурою, тому що прагнення до досягнення особистістю свого найвищого професійного рівня тісно пов'язане і є запорукою того, щоб стати дійсно конкурентноспроможним фахівцем. Недостатня теоретична й практична розробленість системи формування акмеологічної культури майбутніх інженерів електрозв'язку у процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі пов'язана із зазначеною проблемою.

Ефективність педагогічного процесу залежить від умов, у яких цей процес проходить. Особливе місце у формуванні акмеологічної культури майбутнього інженера відводиться таким педагогічним умовам, які позитивно впливають на професійний рівень та творчу самореалізацію майбутніх інженерів, на удосконалення їхньої діяльності, сприяють їх різносторонньому розвитку.

У презентованій статті буде розглядатися така педагогічна умова формування акмеологічної культури майбутніх інженерів електрозв'язку, як забезпечення професійної рефлексії у процесі фахової підготовки.

Зазначена умова передбачає розвиток інтересу студентів до навчання, їх самосвідомість, зокрема не тільки до певної лекції, семінару тощо, але і до процесу здобуття знань під час створення ситуацій інтересу; прагнення до досягнення успіху; спонукання ставлення до майбутньої професійної діяльності як особистісної і соціальної цінності, усвідомлення значущості формування особистісних якостей і умінь, формування потреби в професійному зростанні. Також реалізація цієї умови стимулює майбутніх інженерів електрозв'язку до оволодіння системою знань про факти, явища, категорії, закономірності, принципи і методи технічної науки, знання методики проведення навчального заняття з технічних дисциплін, способів вирішення нестандартних ситуацій залежно від змінних умов, що стимулюють до пошуково-дослідницької діяльності; збагачення змісту освіти навчальною інформацією, орієнтованою на формування професійності фахівця. Професійною рефлексією вважаємо співвіднесення можливостей свого «Я» з тим, чого вимагає обрана професія, в тому числі з існуючими про неї уявленнями. Вона допомагає людині сформулювати очікувані результати, визначити цілі подальшої діяльності, скорегувати особистий професійний шлях.

Важливими чинниками професійної рефлексії вважаємо самосвідомість, самоаналіз, самооцінку та самопізнання.

Свідоме ставлення до своєї професійної діяльності ґрунтується на здатності оцінити діяльність інших крізь призму особистих професійних критеріїв. Однак часто така оцінка виявляється через наслідування людиною певних стереотипів. Потреба в самопізнанні виявляється в розумінні особистістю суперечності між особистими намаганнями й оцінкою її професійних дій і якостей з боку професійної групи.

Самоаналіз і самооцінка є регуляторами професійного зростання людини. Важливою умовою професійної реалізації особистості є адекватність самооцінки. Причинами її неадекватності є претензії людини щодо

професійного визнання: переоцінка особистого професійного рівня разом з недооцінкою недоліків, або ж, з іншого боку, недооцінка особистих досягнень на фоні перебільшення недоліків. У будь-якій формі неадекватність самооцінки не сприяє ефективному самоаналізу людиною особистих досягнень.

Емоційний бік самооцінки реалізується в понятті «професійна честь», що виявляється в потребі ствердження своєї професійної цінності (репутації) серед професійного товариства, відчуття самоповаги в результаті професійної діяльності.

Таким чином, розвиток професійної рефлексії набуває актуальності у процесі підготовки фахівців у вищих навчальних закладах.

Важливим вбачається питання про взаємозв'язок навчальної діяльності студентів з рефлексією, котра спрямована на розвиток самосвідомості, осмислення й орієнтацію дій суб'єкта (інтелектуальна рефлексія), на самоорганізацію, рух через самопізнання й самоаналіз себе, свого стану – внутрішніх психічних актів, своєї розумової діяльності, цілісного «Я» (особистісна рефлексія) і через осмислення (аналіз) людиною особистості й діяльності партнера по спільній діяльності, взаємовідображення суб'єктами одне одного (міжособистісна рефлексія) з виходом на рефлексивну позицію студента.

Рефлексія детермінує всі інші професійні якості, тому навчальний процес у вищій школі має віднайти шляхи формування цілеспрямованого процесу рефлексії у студентів, починаючи з першого курсу.

Слід зазначити, що на заняттях має бути створено умови для особистої рефлексивної діяльності студента, яка може проходити як у групових (рольові ігри, вирішення проблемних професійних ситуацій), так і в індивідуальній формах. У будь-якому випадку рефлексія може здійснюватись студентом як в усній, так і в письмовій формі. У процесі здійснення рефлексивної діяльності студентам допомагають питання: «Що Ви хотіли отримати у процесі цієї діяльності?», «Що отримали насправді?», «У чому виявляються співпаданя (неспівпаданя) планів, очікувань і реальних результатів?», «У чому Ви вбачаєте причини цих неспівпадань?». Метою постійної рефлексії діяльності з боку студента має стати планування ним кожної наступної діяльності з урахуванням результатів рефлексії минулих дій.

У реальному навчальному середовищі сучасного університету існує багато методів навчання рефлексії: використання різного роду ігор, об'єднаних у навчальні сесії (О. Анісімов) [1], культивування механізмів особистої та інтелектуальної рефлексії в ситуації лабораторного експерименту шляхом вирішення нестандартних творчих завдань (О. Зарецька, І. Семенов) [3, 4], організація спільної діяльності під час проведення психологічних тренінгів (І. Вачков) тощо [2].

Загальними психологічними механізмами рефлексії є: зупинка, фіксація, відсторонення, об'єктивація, огортання:

– зупинка – припинення змістовної діяльності в ситуації, пов'язаній з відсутністю засобів її вирішення; проблемно-конфліктна ситуація сприймається як невирішувана в наявних умовах, тому що попередній досвід у якісно змінених умовах не в змозі забезпечити позитивні результати; спроби вирішити проблему відомими способами є неефективними, тому вони призупиняються як недоречні в цій ситуації;

– фіксація: аналіз ходу і результатів попередньої роботи та формування суджень;

– відсторонення: вивчення себе, що діє у відстороненій позиції; реалізується здатність бачити свої дії в ситуації і перебудовувати її образ залежно від довільно обраної позиції;

– об'єктивація: аналіз своїх дій у системі існуючих або можливих дій; відновлення минулого досвіду і конструювання моделей власного майбутнього; відстежування причин і можливих наслідків своїх дій; здійснюється переконструювання ситуації;

– огортання: повернення до початкової ситуації, але в новій позиції і з новими засобами; співвіднесення своїх цілей і своїх дій, спрямованих на їх досягнення [3].

Цінністю рефлексії як якості особистості є те, що вона формує в людини здатність прораховувати реальні витрати на досягнення її цілей, і лише в результаті оптимального їх співвідношення починати будь-яку діяльність. Таким чином, рефлексія дає змогу реально оцінювати особисті можливості, співвідносити їх з можливостями інших людей, включених у спільну діяльність, враховуючи при цьому стан ситуації в цілому.

Однак у процесі навчання студентів формуванню особистої якості рефлексії слід зауважити, що можуть виникати певні проблеми, пов'язані з тим, що рефлектуючи щодо кожного особистого прорахунку в діяльності, студент буде намагатись уникати нової діяльності, якщо вона не є шаблонною з попередньою. Така ситуація може скластись стосовно студентів з високим рівнем тривожності, налаштованих лише на відмінний результат (якість перфекціонізму) – тих, хто боїться виявити особисту необізнаність або неспроможність у спільній діяльності перед іншими студентами або викладачами. Таким чином, професійна рефлексія може стати чинником формування в людини невпевненості у власних силах щодо професійного розвитку й амбіцій.

Водночас нездатність до рефлексії призводить або до повторення однотипних помилок у діяльності, або до переоцінювання власних можливостей, результатом чого може стати непрофесіоналізм у діяльності, зіпсовані ділові стосунки та врешті-решт, крах ілюзій щодо особистих досягнень у професії.

Все це потрібно враховувати, пояснюючи студентам на прикладах важливість відсутності негативних емоцій під час здійснення рефлексії власної діяльності.

Опитування студентів виявили цікавий факт: імпульсом до здійснення ними рефлексії стають саме негативні стани, які гальмують діяльність,

призводять до внутрішнього конфлікту особи, яка включена у діяльність, врешті-решт змушують зупинитись і визнати наявність проблеми: неможливість здійснювати діяльність відповідно до чинних норм; неуспіх у діяльності; невідповідність результатів визначеним цілям; відсутність потрібного матеріалу.

Отже, саме проблемна ситуація змушує людину зупинитись і замислитись про причину неуспіху.

Позитивними наслідками рефлексії в діяльності студентів можна вважати постійну самоосвіту, регуляцію стереотипів уявлень (гнучкість переконань), формування авторитету у професії, адекватність самооцінки.

Таким чином, рефлексивна діяльність студента розвиває його здатність бачити проблеми особистої діяльності, модифікувати їх за рахунок власних внутрішніх ресурсів, самостійно здійснювати особистий вибір, нести відповідальність за прийняті рішення. Саме тому розвиток професійної рефлексії стає необхідною якістю для студента і важливим завданням для педагогів вищої школи.

Ці моменти, зокрема, позначаються на загальному рівні професійної підготовки, і тому стає очевидним, що дана проблема входить до числа найактуальніших питань педагогіки вищої школи.

Реалізуючи свої задуми, з огляду на особливості ситуації, фахівець з сформованою акмеологічною культурою повинен уміти вибудовувати кооперації з різними людьми, аналізувати, контролювати, оцінювати результати своєї роботи й вносити необхідні зміни в подальшу діяльність.

Таким чином, рефлексивні процеси є не тільки показником усвідомленого ставлення до процесу навчання, але й інструментом, за допомогою якого розвивається внутрішньоособистісна готовність студентів до формування їх акмеологічної культури в процесі професійної підготовки, а це є одним із визначень педагогічної умови формування акмеологічної культури майбутніх інженерів електрозв'язку.

Беручи до уваги вищесказане, наші подальші дослідження у даному напрямі полягають в ретельному вивченні та аналізі сукупності педагогічних умов формування акмеологічної культури майбутніх інженерів електрозв'язку.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Анисимов О. С. Акмеологические основы рефлексивной самоорганизации педагога : творчество и культура мышления: автореф. дисс. на соискание науч. степени доктора психол. наук: спец. 19.00.13 «Психология развития, акмеология (психологические науки)» / О. С. Анисимов. – М., 1994. – 86 с.
2. Вачков И. Полисубъектное взаимодействие учителей и учащихся / Развитие личности / И. Вачков, И. Гриншпун. – 2002. – № 3. – 182 с.
3. Зарецкая Е. Н. Риторика: Теория и практика речевой коммуникации / Е. Н. Зарецкая. – 2-е изд. – М.: Дело, 1999. – 480 с.
4. Семенов И. Н. Методологические проблемы акмеологии / И. Н. Семёнов // Общие и прикладные проблемы акмеологии. – М., 1995. – 321 с.

Соляр Л. В. (Кременець, Україна)
ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ

У тезах розглянуто актуальність проблеми формування етнокультурної компетентності сучасних педагогів.

Solyar L. (Kremenets, Ukraine)
THE FORMING ETHNOCULTURAL COMPETENCE
OF TEACHERS

The actuality of the problem of forming of ethnocultural competence of modern teachers in the theses is reviewed.

Сучасну історію людства без науки уявити важко. Наука належить сучасній культурі, породжує цивілізацію і, таким чином, пов'язує їх у цілісне утворення. Наука перетворилася у фундаментальний чинник виживання людства, вона експериментує з його можливостями, створює нові можливості, реконструює засоби життєдіяльності людини, а тим самим змінює і саму людину. Творчі можливості науки надзвичайно потужні, вони все глибше перетворюють культуру. Можна стверджувати, що наука має деяку культуротворчу функцію, оскільки вона надає культурі раціоналістичних форм і атрибутів [2, С. 108].

Проблемі формування етнокультурної компетентності майбутніх педагогів приділяють увагу такі сучасні вчені, як О. Гуренко, В. Крисько, Л. Маєвська, Т. Поштарьова та інші. На думку В. Крисько, основою етнокультурної компетентності спеціаліста є система знань, понять, уявлень про людину як представника етнічної спільноти [1, С. 2].

Етнокультурна компетентність педагога, за визначенням вітчизняних науковців—це здатність вчителя вільно орієнтуватися у світі значень певної етнічної культури, розуміти мову, «коди», «шифри» цієї культури і вільно творити рідною мовою. Здатність «читати» мову певної культури проявляється одночасно всередину й назовні цієї культури [3].

Етнокультурна компетентність надає сучасному педагогу можливість навчити студента орієнтуватися в навколишньому світі, вільно будувати поведінку всередині відповідної культури і одночасно відчувати її межі, тобто край і початок світу іншої культури. Сформована, вихована у даній етнічній культурі особа сприймає мову цієї культури як само собою зрозуміле явище. У процесі етнізації люди однієї культури засвоюють одну і ту ж заданість бачення світу, один і той же спосіб його категоризації, систематизації і типізації. На цьому ґрунтується переконаність у природності, нормальності, правильності «нашого способу життя» в широкому розумінні цього слова, у самоочевидності багатьох істин, спільності аксіом. Завдяки цьому в людей однієї культури існує взаємозамінність точок зору, збіг

уявлень у головному, тотожність засобів інтерпретації природного та соціального світу. Саме у цьому явищі знаходиться основа того, завдяки чому окремі люди відчують себе як «ми», тобто як ті, хто сприймає і розуміє світ, як «я».

На думку зарубіжної вченої Т. Поштарьової [5] етнокультурна компетентність – це інтегративна властивість особистості, що виявляється в об'єктивних уявленнях, знаннях про етнічні культури, уміннях, навичках і моделях поведінки, що сприяють ефективному міжетнічному взаєморозумінню і взаємодії, формується в ході поліетнічної освіти, умовою реалізації якого є поліетнічне освітнє середовище.

У етнокультурній компетентності педагога виникають різні колізії, пов'язані з розумінням, адекватним сприйняттям предметів, явищ, процесів відповідної культури. Рівні етнокультурної компетентності або некомпетентності вчителя (і особистості взагалі) визначаються як індивідуальними, так і суспільними факторами. На тлі зниження загальної етнокультурної компетентності в сучасних індустріальних суспільствах виявляються явища суспільної незатребуваності цієї якості [4, С. 64-65].

Отже, аналізуючи вищесказане, ми сформулюємо поняття етнокультурна компетентність педагога як психолого-педагогічний феномен, що характеризує рівень засвоєння педагогом етнокультури спільноти (народу), теоретичну і практичну готовність до трансляції її ціннісних орієнтацій, до реалізації фундаментальних положень етнопедагогіки як серцевини системи виховання в умовах етнокультурного спрямування діяльності закладів освіти.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Боровиков Л. И. Этнокультурная компетентность социального педагога и социального работника / Л. И. Боровиков. – М., 1993. – С. 2.
2. Васянович Г. П. Ноология личности: навч. посіб. для студентів і викладачів / Г. П. Васянович, В. Д. Онищенко. – Львів: «Сполом», 2007. – 217 с.
3. Маєвська Л. М. Особливості формування етнокультурної компетентності майбутнього педагога в контексті глобалізаційних зрушень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://eprints.zu.edu.ua/2.pdf>.
4. Мала енциклопедія етнодержавознавства / [Редкол.: Ю. І. Римаренко та ін.]. – К. : Довіра: Генеза, 1996. – 942 с.
5. Поштарева Т. В. Формирование этнокультурной компетентности учащихся в полиэтнической образовательной среде : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Т. В. Поштарева. – Ставрополь, 2009. – 14 с.

Усачов О. С. (Одеса, Україна)

ДЕФІНІЦІЯ ПОНЯТТЯ «ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ МУЗИКИ»

У тезах охарактеризовано підходи до визначення професійної компетентності майбутнього учителя музики, її структурні складові та спеціальні компетентності.

Usachov O. (Odessa, Ukraine)

DEFINITION OF THE CONCEPT PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE MUSIC TEACHER

In theses described approaches to determine the professional competence of future music teacher, its structural components and special competence.

Визначаючи цілі і результати освіти людини, дослідники в останні десятиліття все більше уваги приділяють єдності мотиваційно-когнітивних і поведінкових компонентів у структурі особистості випускника. У цьому плані більш ємним поняттям, що відбиває цю єдність, виявляються поняття «компетентність» і «компетенція» [5, С. 34]. Дані поняття розуміються як інтегральна якість особистості, і розглядаються як ключова траєкторія опису людини в професії.

Логіка започаткованого дослідження вимагає розглянути підходи сучасних науковців до визначення понять компетенція, компетентність учителя музики. С. Бондар трактує термін «компетенції» як «... здатність розв'язувати проблеми, що забезпечуються не лише володінням готовою інформацією, а й інтенсивною участю розуму, досвіду, творчих здібностей учнів» [1, С. 9]. Науковці С. Шишова і В. Кальней вважають, що «компетенція – це загальна здатність, яка ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, нахилах, які набуваються завдяки навчанню» [4]. Г. Селевко визначає компетенцію як «...освітній результат, який виявляється в підготовленості випускника, у реальному володінні ним методами та засобами діяльності, в можливостях справлятися з поставленими завданнями; форма поєднання знань, умінь та навичок, що дає можливість ставити і досягати мети в перетворенні довкілля» [3].

Отже компетенція – сукупність знань, умінь і навичок, що визначають здатність робітника виконувати трудові дії в конкретній сфері діяльності [2].

Надамо характеристику поняття компетентність. У словнику С. Гончаренко трактування поняття «компетентність» (від лат. *competens* – відповідний, здібний), розглядається як сукупність знань і умінь, які необхідні для ефективної професійної діяльності: уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію.

На думку Г. Селевко, компетентність – це «...інтегральна здатність особистості, яка виявляється в її загальній здатності та готовності до

діяльності, що ґрунтується на знаннях і досвіді, які набуті в процесі навчання і соціалізації та орієнтовані на самостійну і успішну участь у діяльності» [3, С. 140]. С. Бондар вважає, що «...компетентність – це здатність особистості діяти. Але жодна людина не діятиме, якщо вона особисто не зацікавлена в цьому. Природа компетентності така, що вона може проявлятися лише в органічній єдності з цінностями людини, тобто в умовах глибокої особистісної зацікавленості в даному виді діяльності... Отже, цінності є основою будь-яких компетенцій» [1, С. 9]. І. Зязюн трактує термін «компетентність» як властивість особистості, що виявляється як спосіб самореалізації та саморозвиток індивіда. Дослідники С. Уїддет і С. Холліфорд визначають компетентність як готовність, яка необхідна для вирішення поставлених завдань та для отримання необхідних результатів праці.

У зазначених визначеннях поняття «компетентність» можна виділити наступні характеристики: сукупність знань, умінь і навичок професійної діяльності; готовність до діяльності; авторитетність; спроможність виконувати поставлені завдання; інтерес і цінності; самореалізація та саморозвиток; здатність досягати поставленої мети.

Структурно компетентність представляє:

- мотиваційний – особистісна зацікавленість у розв'язанні конкретних задач,
- цільовий – вміння визначати цілі, складання проектів та планів;
- орієнтаційний – усвідомлення зовнішніх (загальні знання, вміння, навички у сфері питань) та внутрішніх (власний досвід умінь, знань, навичок);
- функціональний – передбачає здатність використовувати свої знання для прийняття рішень, власних варіантів вирішення;
- контрольний – закріплення правильних способів діяльності;
- оцінний – здатність до самоаналізу, методи здобування чи використання знань.

Розглянемо поняття «професійна компетентність». Науковці у своїх дослідженнях визначають сутність та зміст, визначають соціальні, педагогічні, психологічні умови становлення даного феномену. Розглядають професійну компетентність: як сукупність професійних властивостей (Л. Анциферова); як ступінь сформованості суспільно-практичного досвіду суб'єкта (Ю. Ємельянов); як професійну самоосвіту (А. Маркова); як стійку здатність до діяльності зі «знанням справи» (В. Огарьов); як високий рівень володіння знаннями, вміннями й навичками (В. Безрукова, О. Дубасенюк, О. Шахматова та ін.); як реалізацію потреб фахівця, як вирішення завдань професійної діяльності (С. Дружилов, С. Каплун, І. Климкович, С. Молчанов, В. Ягупов та ін.); як готовність особистості до здійснення професійної діяльності (Р. Ваврик, М. Варій, В. Косарєв, Н. Лобанова та ін.).

Учитель музики або учитель музики та вокалу маючи загальні професійні компетентності в арсеналі досвіду повинен формувати та розвивати спеціальні професійні компетентності притаманні лише його

діяльності. Результатом наукових досліджень визначені такі спеціальні компетентності учителя музики:

– володіння методиками постановки голосу та фізіології співацького процесу;

- навичками формування та розвитку вокальних здібностей;
- осмислене враховування специфіки вокальної роботи з учнями;
- вміннями формування вокально-слухових навичок;
- створення художнього образу вокального твору.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що важливим моментом розвитку професійної компетентності учителів є комплексність, тобто одночасне вдосконалення знань і навичок, професійного досвіду. Загалом можна виділити такі загальні риси:

– музичні здібності – ладове почуття, слухове уявлення, музично-ритмічне почуття;

– креативність – оригінальність, пошук нових можливостей, генерування різноманітних ідей;

– музикальність – здатність відчувати, розуміти музичний образ, музично-слухова культура;

– педагогічні навички – комунікативність, вміле використання методик навчання, індивідуальний підхід.

Проблема розвитку професійної компетентності вирішується дослідниками виходячи із загальнопедагогічних уявлень про розвиток як процес становлення людини в її соціальному прояві під впливом різних чинників: економічних, соціальних, аксіологічних, психологічних, педагогічних та ін., результатом якого є досягнення рівня професійної зрілості, стійкість базових професійно-особистісних якостей, активізації та стимулювання осмисленого навчання, самоосвіти і саморозвитку.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Бондар С. П. Процес формування ключових компетентностей учнів / С. П. Бондар // Наук. часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова: збірник наукових праць. – Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Вип. 32 – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 280 с.

2. Наказ від 15.05.2013р. №511 «Про затвердження Методики розроблення державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних робітничих професій».

3. Селевко Г. Компетентности и их классификация / Г. Селевко // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 138-143.

4. Шишов С. Е. Компетентностный подход к образованию: прихоть или необходимость? / С. Е. Шишов, И. Г. Агапов // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2002. – № 2. – С. 58-62.

Боровик Т. М. (*Черкаси, Україна*)

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

У тезах обґрунтовано принципи, функції, етапи становлення викладача вищої школи та обґрунтовано його готовності до професійної педагогічної діяльності.

Borovyk T. (*Cherkassy, Ukraine*)

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF UNIVERSITY TEACHER

The article considers principles, functions, stages of the development of a high school teacher and readiness for professional pedagogical activity.

Формування готовності майбутнього педагога ВНЗ до професійної діяльності означає утворення у нього тих необхідних мотивів, мотивацій, настанов, досвіду, надавання його психічним процесам і якостям таких властивостей і станів, які забезпечують йому можливість ефективно організовувати педагогічну діяльність та оптимально нею управляти.

Готовність майбутнього педагога ВНЗ до професійної діяльності – це усвідомлений та активно-діяльнісний стан, який забезпечує особистісну й професійну самореалізацію та самоактуалізацію під час вирішення професійних проблем на основі психолого-педагогічної компетентності, особистісного та професійного досвіду, творчого використання індивідуально-психічних особливостей та інтелектуального потенціалу в процесі професійної діяльності [3].

Р. В. Ваврик визначає такі принципи розвитку професійної готовності до педагогічної діяльності: індивідуалізації та диференціації формування професійної готовності; професійної спрямованості цілісного навчального процесу на здобуття фахових знань; єдності наукової та навчальної діяльності; активної спрямованості на оволодіння вітчизняним і світовим науково-педагогічним досвідом; загальнокультурного розвитку; неперервності та наступності; залучення в інноваційну діяльність; гуманістичної спрямованості педагогічної діяльності; єдності системного й особистісно-діялісного підходів у формуванні його особистості; педагогічного самовдосконалення; продуктивності та ін. [2].

Дослідники акцентують увагу на необхідності у навчально-виховному процесі, зокрема у ВНЗ, педагогічного супроводу професійного становлення молодого викладача, до головних функцій якого відносять:

– пізнавальну, яка є джерелом знань у всіх сферах життєдіяльності та культури;

– емоційно-ціннісну, що дає змогу студентам вибрати і закріпити основні цінності та смисли життя і є джерелом емоційних переживань, сприяє оволодінню відповідним духовним і професійним досвідом;

– функцію самовизначення – соціального, життєвого, професійного, особистісного;

– духовно-практичну – з метою оволодіння багатоманітним досвідом практичної діяльності та соціально значущої.

Окремі вчені акцентують на необхідності психологічного супроводу становлення особистості фахівця на всіх стадіях професійного розвитку, який має створювати умови для продуктивного вирішення центральних завдань кожного вікового етапу, оскільки це забезпечить перетворення студента з об'єкта педагогічного впливу в суб'єкт професійної освіти, а отже, забезпечить професійний розвиток особистості на всіх етапах життєвого шляху. Такими завданнями в юнацькому віці є розвиток самосвідомості, формування світогляду, визначення життєвої позиції. Усе це активізує процеси особистісного самовизначення і самопізнання, проектування себе у професії та створює умови для найповнішого виявлення можливостей особистості, для подальшого її зростання та самовдосконалення[1].

Для забезпечення формування готовності педагога до професійної діяльності необхідні організаційні, технологічні, методичні та педагогічні умови, а саме:

– створення педагогічної системи, спрямованої на формування і розвиток у педагога первинної психолого-педагогічної культури та основних видів професійної компетентності;

– забезпечення узгодженої та послідовної роботи всіх структур ВНЗ щодо формування готовності педагога до професійної діяльності;

– методична система ВНЗ, орієнтована на цілеспрямоване формування професійної компетентності педагога: пошук нових методів, методик, технологій, засобів та організаційних форм навчання, які б сприяли виявленню потенційних можливостей у педагога до професійної діяльності та стимулювали їх розвиток і саморозвиток у процесі самовдосконалення;

– забезпечення необхідною навчальною, навчально-методичною і методичною літературою та документацією, яка надає можливість ефективно забезпечувати формування готовності педагога, сприяє їх самопізнанню та самооцінюванню, формує та вдосконалює систему психологічних, педагогічних та методичних знань, умінь і навичок тощо;

– упровадження в практику проведення навчальних занять, соціально-психологічних тренінгів та їх окремих елементів, спрямованих на пізнання та сприйняття педагогом своїх професійно-важливих рис і на їх цілеспрямований розвиток тощо;

– активне стимулювання творчості науково-педагогічних працівників у педагогічній діяльності та сприяння прояву їхньої індивідуальності і творчості у цій діяльності тощо [3].

На підставі вищезазначеного можна узагальнити, що означена готовність до професійної педагогічної діяльності формується не сама по собі, не у віртуальних розмірковуваннях, а починається зі вступу до профільного навчального закладу, у студентському середовищі під час теоретичного навчання, навчальної, виробничої педагогічної практики.

Умовами здійснення успішного професійного становлення викладача вищої школи є гармонійне поєднання таких характеристик майбутніх педагогів, як: професійний потенціал; сприятливі соціально-економічні умови; суб'єктивна активність особистості у процесі реалізації професійного становлення.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Абсалямова Я. В. Професійна адаптація молодих викладачів іноземної мови до роботи у вищих технічних навчальних закладах : Автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Я. В. Абсалямова. – К., 2005. – 20 с.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

2. Вдович С. . Професійна адаптація викладача до педагогічної діяльності у ВНЗ / Світлана Вдович // Вісник Львівського університету. – Серія: Педагогіка. – 2009. – Вип. 25. – Ч. 3. – С. 70-78: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/Pedagogika/periodic/visnyk/25_3.htm

3. Свистун В. Готовність до професійної діяльності педагога аграрного ВНЗ / Валентина Свистун, Тетяна Мельничук // Вісник Львівського університету. Серія: Педагогіка. – 2009. – Вип. 25. – Ч. 3. – С. 53-60: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/Pedagogika/periodic/visnyk/25_3.htm

Шевчук О. М. (Умань, Україна)

**ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ
СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

У тезах проаналізовано особливості практичної підготовки студентів – майбутніх соціальних працівників під час вивчення курсу «Практикум з соціальної роботи».

Shevchuk O. (Uman, Ukraine)

**PRACTICAL PREPARATION OF STUDENTS – FUTURE
SOCIAL WORKERS**

In theses are analysed the feature of practical preparation of students – future social workers during the study of course practical «Work from social work».

Нині вагомого значення набуває практичний компонент професійної підготовки соціальних працівників. Це пов'язано з тим, що практична підготовка дає можливість студентам не лише опанувати конкретні навички, але й пов'язати теорію з практикою, відчутти себе фахівцями і посправжньому усвідомити цінності соціальної роботи.

Якісна підготовка фахівця у будь-якій галузі знання не може бути обмежена засвоєнням тільки теоретичних знань. Необхідним компонентом професійної підготовки є формування практичних умінь і навичок. Тому в організації навчального процесу у вищій школі практичні заняття є важливим

і необхідним етапом підготовки майбутнього фахівця до професійної діяльності.

Найважливішою умовою у підготовці працівників соціальної сфери є наявність певних вмінь, особистісних якостей, мотивації, життєвого досвіду. Підготовка соціальних працівників включає теоретичну частину, що охоплює основи наук, широкі сфери знання, загальні методики тощо, і практичну частину, що конкретизує різні аспекти підготовки, складові основи для практики, проведення стажувань, тренінгів, вирішення реальних проблем, діяльності в конкретних ситуаціях.

Професійно-освітня програма підготовки соціальних працівників включає як теоретичні курси, так і практичну підготовку майбутніх фахівців. У ідеалі знання, отримані в теоретичному курсі навчання, доповнюються уміннями й навиками, отриманими в ході практичної діяльності, і навпаки.

Навчальний курс «Практикум з соціальної роботи» розрахований на студентів спеціальності «Соціальна робота», які обрали сферою своєї майбутньої професійної діяльності соціальну роботу в закладах та установах (агенціях), що надають безпосередню інформаційну, консультативну, психологічну, педагогічну та інші види допомоги різним категоріям клієнтів.

Метою практичної підготовки студентів під час викладання дисципліни є соціально-психологічна підготовка до безпосередньої індивідуальної взаємодії з клієнтом, формування вмінь і якостей, необхідних для соціальної роботи з клієнтом, закріплення їх теоретичних знань, а також накопичення практичних умінь і навиків, розвиток самостійності в ухваленні рішень, формування творчих здібностей, можливості працювати в колективі.

Основна увага під час вивчення курсу «Практикум з соціальної роботи» направлена на практичну підготовку такого фахівця, який повинен знати: структуру процесу індивідуальної роботи з клієнтом; особливості індивідуальної роботи з клієнтом за різними моделями і підходами; методику проведення індивідуального інтерв'ю з клієнтом; цінності і принципи індивідуальної роботи з клієнтом. Вміти: встановлювати та підтримувати контакт з клієнтом; вивчати особистість клієнта, його психічний стан; вислуховувати клієнта, вести бесіду; формулювати запит клієнта; аналізувати проблему (індивідуальний випадок) клієнта; виявляти ресурси клієнта, необхідні для подолання його проблем; надавати зворотний зв'язок клієнту; інтерпретувати інформацію, отриману від клієнта, і надавати клієнту власну інтерпретацію; планувати роботу з клієнтом; надавати психологічну підтримку клієнту; долати конфліктні ситуації у взаємодії з клієнтом; контролювати власну поведінку в процесі взаємодії з клієнтом; аналізувати власний професійний досвід [2, с. 3].

Одним із дискусійних питань соціальної роботи є питання про принципи і форми навчання фахівців у сфері соціальної роботи. Найвиразніше виявляються дві тенденції: перша – студент отримує знання від викладача, який потім контролює процес засвоєння цих знань; друга – студент стає учасником організації і здійснення процесу навчання. У цьому випадку важливо виробити вміння самостійно аналізувати, творчо підходити

до об'єднання теоретичних і практичних завдань. Ця тенденція найбільш перспективна, оскільки вона зорієнтована на активізацію пізнавальної та соціальної активності студентів. Вона дозволяє оптимізувати взаємодію викладачів і студентів, наблизити навчання до життя [1, с. 151-155].

У процесі проходження курсу «Практикум з соціальної роботи» студенти беруть участь у тренінгу професійних якостей соціального працівника, у проведенні повного циклу роботи із клієнтом (клієнтами) соціальної агенції, отримують досвід індивідуальної і групової роботи з клієнтами, роботи із супервізором та групового обговорення проблем практичної роботи. Під час виконання навчальних завдань студенти взаємодіють із викладачем-супервізором [2, с. 3]. Таким чином, «Практикум з соціальної роботи» вносить певний вклад у вирішення проблеми впровадження активних методів навчання в процес підготовки соціальних працівників у вищій школі.

Отже, під час практичної підготовки студенти отримують досвід майбутньої професійної діяльності, набувають практичних умінь і навиків, удосконалюють особисті професійні якості фахівця. Від успіху реалізації даного етапу навчання залежить якість професійного становлення майбутнього фахівця.

ЛИТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Морозов Е. А. К вопросу о практической подготовке специалистов по социальной работе / Е. А. Морозов // Вестник ТГПУ. – 2011. – Выпуск 4 (106). – С. 151-155.
2. Практикум з соціальної роботи / [уклад. В. П. Лютий]. – Київ, 2003. – 43 с.

Тесленков О. Ю. (*Одеса, Україна*)

РОЛЬ САМООРГАНІЗАЦІЇ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У тезах визначена роль самоорганізації в аспекті професійної підготовки майбутнього вчителя фізичного виховання. Автором розкрито поняття «професійна самоорганізація майбутнього вчителя фізичного виховання».

Teslenkov A. (*Odessa, Ukraine*)

THE ROLE OF SELF-ORGANIZATION IN THE PREPARATION OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS

The article identifies the role of self-organization in the aspect of professional preparation of future physical education teachers. The author defines the concept «professionalself-organization of future physical education teachers».

В сучасних умовах суспільству необхідні конкурентоспроможні фахівці, з високим рівнем професійної підготовки та прагненням до особистісного розвитку, здатні до постійного вдосконалення.

З позицій педагогічної науки феномен самоорганізації розглядали в своїх працях В. Арешонкова, П. Брїтвін, Г. Гмизїна, Т. Гура, Н. Заєнутдінова, Є. Камалєтдінова, А. Кириллова, С. Кульневич, Т. Новаченко, Н. Попова та ін. Вирішенню окремих аспектів професійної самоорганізації фахівців присвячені дисертаційні дослідження Н. Дуднік, В. Фїлоненко, Л. Шабунїна.

За теоретичними джерелами самоорганізація визначається, як здатність до інтегральної регуляції природних, психїчних, особистїсних станів, якостей, властивостей, що здійснюється свїдомїстю, вольовими, інтелектуальними механїзмами й виявляється в мотивах поведїнки та реалїзується в упорядкованостї діяльностї й поведїнки [1, с. 141].

Необхідно відмітити, що професїйна самоорганізація вїдїграє важливу роль для майбутнього вчителя. Так, Т. Гура стверджує, що професїйна самоорганізація педагога—це особливий психологїчний феномен, сутнїсть якого полягає в постійному прагненнї фахівця до професїйного саморозвитку, самовдосконалення та самозбереження в ситуацї нестабїльностї професїйного простору [2, с. 80]. Т. Новаченко, самоорганізацію визначає, як цїлісне, динамїчне утворення особистостї, що характеризується сукупнїстю педагогїчної рефлексїї, професїйної компетентностї та самоуправлїння, яке спрямоване на безперервне самовдосконалення майбутнього вчителя для здїснення якїсної професїональної діяльностї [3].

На нашу думку, професїйна самоорганізація майбутнього вчителя фїзичного виховання представляє собою інтегративно-динамїчне утворення, що характеризується здатнїстю особистостї усвїдомлено та цїленаправлено здїйснювати професїйний саморозвиток, направлений на вирїшення професїйних та особистїсно-значущих завдань.

Основи самоорганізацї особистостї закладаються в ходї навчання в закладах професїйної освїти. Майбутньому педагогу, пїд час навчання в педагогїчному закладї, необхідно зорїєнтуватися вїдносно закономірностей самовдосконалення та самоорганізацї професїйної діяльностї пїд впливом нових потреб, якї йдуть вїд суспїльства та професїї, так і вїд потреб особистих інтересїв, усвїдомлення своїх можливостей в професїйному самовдосконаленнї.

Важливим критерїєм сформованостї механїзмів самоорганізацї виступає успїшнїсть навчальної діяльностї. Знання студентїв — майбутнїх вчителїв фїзичного виховання з теорїї самоорганізацї учбово-пїзнавальної діяльностї допоможуть застосовувати прийоми самовдосконалення у подальшїй професїйнїй діяльностї; в умїннївї окремити перспективи особистїсного зростання; здїснення самоосвїти, саморегуляцїї, досягнення цїлей саморозвитку, високих результатїв у практичнїй діяльностї.

Найчастїше, успїшними в навчаннї являються тї студенти, якї проявляють насамперед: самостїйнїсть, органїзованїсть, цїлеспрямованїсть,

мають високий рівень самоконтролю та самокорекції, орієнтовані на самовдосконалення, мають високу стійку мотивацію. Саме пізнавальні мотиви лежать в основі самостійної навчальної діяльності студента. Через перетворення пізнавальної мотивації формується активний пізнавальний інтерес до пізнання навчальних предметів, до придбання системи знань. Задовольняючи його, студент – майбутній педагог усвідомлює свою самозміну в ході цієї діяльності, пізнає себе, розвиває свої внутрішні сили, проявляє самореалізацію. В результаті відбувається розширення можливостей навчальної діяльності, яка веде студента по індивідуальній траєкторії саморозвитку.

Майбутній вчитель, зокрема вчитель фізичного, повинен бути мотивований на досягнення успіхів в майбутній педагогічній діяльності, прагнути до професійному зросту. Це, в свою чергу, буде залежати від рівня сформованості особистісної самоорганізації, навичок самоуправління та самоконтролю, прояву вольових якостей, прагненню до професійного саморозвитку.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Акмеологический словарь / [Под общ. ред. А. А. Деркача]. – М. : Изд-во РАГС, 2004. – 161 с.

2. Гура Т. Є. Развитие профессиональной самоорганизации педагога в пространстве последиplomного образования / Т. Є. Гура // Личность в едином образовательном пространстве: Сб. научн. статей I Международного образовательного форума (Запорожье, 5-7 мая 2010 г.). – Запорожье: ООО «ЛИПС» ЛТД, 2010. – С. 79-83.

3. Новаченко Т.В. Формування педагогічної самоорганізації студентів педагогічних училищ: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Т. В. Новаченко. – Одеса, 2004. – 22 с.

Візнюк В. В. (Одеса, Україна)

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ НАДІЙНОСТІ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У тезах представлені структурні компоненти професійної надійності майбутніх керівників навчальних закладів: мотиваційний, когнітивно-операційний, особистісний.

Viznyuk V. (Odessa, Ukraine)

STRUCTURAL COMPONENTS OF PROFESSIONAL RELIABILITY OF FUTURE HEADS OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article throws lights on structural components of professional reliability of future heads of educational institutions: motivational, cognitive-operatini, personal.

У руслі розвитку сучасних тенденцій в системі освіти, проблема професійної підготовки керівників навчальних закладів в аспекті формування професійної надійності є вкрай актуальною. Варто наголосити, що професійна надійність, як досліджуваний феномен, відкриває нові можливості у підготовці майбутніх фахівців.

Професійну надійність керівника навчального закладу ми розуміємо як інтегральне утворення особистості, яке дає можливість результативно та з необхідною точністю виконувати свої функціональні обов'язки в межах наданих йому повноважень у професійній діяльності. Для більш детальнішого дослідження цього феномена необхідно з'ясувати його основні структурні компоненти.

Питання професійної надійності фахівця широко досліджується у різних психолого-педагогічних дослідженнях, спрямованих на виявлення резервів підвищення якості фахової підготовки спеціалістів різних галузей та визначення шляхів щодо її удосконалення.

Розглядаючи теоретико-методологічні й практично-орієнтовні засади формування професійної надійності майбутніх фахівців соціальної сфери діяльності, В. Корнєшук представила структуру професійної надійності фахівців: предметно-діяльнісний блок (професійно важливі якості, стратегії та моделі поведінки подолання); суб'єктно-забезпечувальний блок (гнучкість мислення, рухливість нервових процесів, мотивація досягнення успіху і запобігання невдач); оцінно-регулятивний блок (суб'єктивний контроль, самоактуалізація і здатність до самоуправління) [1, С. 124].

Проводячи дослідження з позиції структурно-функціонального підходу, який полягає у вивченні структури і функціонування окремих компонентів явища, О. Осадчук побудувала модель професійної надійності педагога – підсистеми професійної надійності: особиста надійність (потреби, настанови і мотиви професійної діяльності, індивідуальні стратегії способи вирішення задач у праці); діяльнісна надійність (психологічні процеси, кінцевий результат діяльності, точність, своєчасність, безпомилковість дій в трудовому процесі); функціональна надійність (стан здоров'я, наявність втоми, нервово-психічної напруги, «важких» психічних станів і т.д. [4].

В. Плахтиєнко і Ю. Блудов, застосовуючи системно-комплексний підхід у дослідженнях професійної надійності у спорті, в якості компонентів психічної надійності розглядають: загальні показники психічної надійності; змагальну емоційну стійкість; саморегуляцію; мотиваційно-енергетичну сферу; стабільність, витривалість до перешкод [5].

Розглядаючи надійність в концертному виступі, Ю. Цагареллі виділяє наступні компоненти: саморегуляція (самооцінка, самоконтроль, самокорекція і самоналаштування); витривалість до перешкод музиканта-виконавця (стійкість уваги, самоналаштування та саморегуляція музиканта-виконавця); стабільність музиканта-виконавця (безпомилковість музичної діяльності) [22, С. 212].

Отже, аналізуючи погляди вчених щодо структури професійної надійності фахівця та враховуючи специфіку професійної надійності

майбутніх керівників навчальних закладів, особливості їх майбутньої професійної діяльності, можна представити структуру професійної надійності у взаємодії таких компонентів: мотиваційний, когнітивно-операційний, особистісний. У межах кожного компонента доцільно визначити його елементи та функції

Одним із основних компонентів професійної надійності майбутніх керівників навчальних закладів є мотиваційний, в якому інтегровано мотиви, що відповідають професійним цілям і завданням керівника, а також усвідомлюються ним, як життєві цінності і стимули поведінки до результативної діяльності.

На нашу думку, мотиваційний компонент професійної надійності майбутнього керівника навчального закладу складається зі слідуєчих підкомпонентів: бажання вдосконалити свою професійну підготовку, підсилюючи мотиви самовдосконалення і саморозвитку; потреба у реалізації свого творчого потенціалу; бажання досягти успіху у професійній діяльності та отримати суспільне визнання.

Важливу роль у структурі професійної надійності майбутніх керівників навчальних закладів відіграє когнітивно-операційний компонент, який являє собою комплекс професійних знань, умінь та навичок необхідних для виконання на високому рівні функціональних обов'язків керівника навчального закладу за допомоги постійної самореалізації особистості.

На наш погляд когнітивно-операційний компонент професійної надійності поєднує системні міжпредметні філософсько-історичні, психолого-педагогічні та спеціальні знання, ефективні професійні уміння та навички, що розкривають специфіку управлінської діяльності.

В якості наступного компонента професійної надійності майбутнього керівника навчального закладу ми розглядаємо особистісний. Цей компонент виражається у сукупності особистісних якостей керівника навчального закладу, які позитивно впливають на надійне виконання ним функціональних обов'язків.

Відповідно до сучасних вимог, професійна діяльність керівника навчального закладу має бути спрямована на надійне виконання навчально-виховних та фінансово-господарських завдань. Систематичне та ефективне виконання яких можливе за умови, якщо він буде володіти окрім загальних професійно важливих якостей, необхідних для будь-якої діяльності, ще й специфічними особистісними характеристиками керівника навчального закладу, які поєднують лідерські якості, комунікабельність та емоційну усталеність.

Сучасний динамічний процес розвитку політичних, соціально-економічних процесів потребує постійного розвитку управлінських знань, здібностей та навичок керівника. Тому кожний професійно надійний керівник навчального закладу має постійно самовдосконалюватися.

Таким чином, у реальному управлінському житті всі структурні компоненти професійної надійності керівника навчального закладу (мотиваційний, когнітивно-операційний та особистісний) мають тісний

зв'язок між собою і тільки вдале їх поєднання забезпечить досягнення постійного та ефективного виконання на високому рівні керівником навчального закладу своїх функціональних обов'язків.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Корнешук В. В. Категорія надійності в теорії і практиці підготовки фахівців соціономічних професій : Монографія / В. В. Корнешук. – Одеса: «ВМВ», 2009. – 308 с.
2. Осадчук О. Л. Системный подход к исследованию профессиональной надежности педагога [Электронный документ] / О. Л. Осадчук // Вопросы современной науки и практики. – Режим доступа: http://vernadsky.tstu.ru/pdf/2008/04g/07g_14.pdf
3. Плахтиенко В. А. Надежность в спорте / В. А. Плахтиенко, Ю. М. Блудов. – М.: Физкультура и спорт, 1983. – 176 с.
4. Цагарелли Ю. А. Психология музыкально-исполнительской деятельности: Учебное пособие / Ю. А. Цагарелли. – СПб.: Композитор Санкт-Петербург, 2008. – 368 с.

Заверико Н. В., Мацкевич Ю. Р. (*Запоріжжя, Україна*)

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ЗАСОБАМИ СТУДЕНТСЬКОГО КІНОКЛУБУ

У тезах узагальнено досвід практичної діяльності студентського кіноклубу «Інсайт» факультету соціальної педагогіки та психології Запорізького національного університету та розглянуто його навчальні можливості як засобу формування професійної компетентності соціальних педагогів.

Zaveryko N., Matskevich I. (*Zaporozhye, Ukraine*)

SOCIAL TEACHERS PROFESSIONAL COMPETENCE FORMATION BY MEANS OF STUDENTS' MOVIE CLUB

The thesis summarizes the experience of practical activity and describes the students' movie club association opportunities as the means of social pedagogs professional competence formation.

Сьогодні перед вищими навчальними закладами стоїть завдання підготовки активних, ініціативних фахівців, здатних швидко адаптуватися до мінливих умов соціально-економічного життя та гнучко реагувати на проблеми, що потребують термінового вирішення.

Педагогічна наука сьогодні багато уваги приділяє професійній підготовці майбутніх соціальних педагогів (Р. Вайнола, Т. Веретенко, С. Харченко, Н. Шпиг та ін.). Питання професійної компетентності у системі професійної підготовки педагогів досліджуються в роботах О. Гури, Л. Лісіної, Е. Ісламгалієва, О. Руденко; зокрема, соціальних педагогів –

Л. Міщик, В. Поліщук, Т. Спіріної та інших. Професійна компетентність у сучасних дослідженнях розглядається як готовність суб'єкта певного виду діяльності до успішного виконання функцій, передбачених стандартами відповідної професії.

Російські вчені О. Акулова, Н. Родіонова, А. Тряпціна розглядають професійну компетентність як інтегративну характеристику, яка визначає здатність розв'язувати професійні проблеми і типові професійні завдання, що виникають у реальних ситуаціях професійно-педагогічної діяльності, з використанням знань, професійного і життєвого досвіду, цінностей, схильностей [1].

На думку української дослідниці А. Капської, компетентність соціального педагога і соціального працівника у конкретній сфері діяльності можна розглядати як міру професіоналізму, міру володіння професією на рівні творчості, майстерності [2].

За С. Шаловою, критеріями професійної компетентності соціального педагога можуть бути: уміння аналізувати існуючі у клієнтів та середовища їх існування проблеми; якісна інтерпретація отриманих даних; планування соціальних змін у житті клієнтів; урахування й ефективне управління існуючими у клієнтів ресурсами; комунікативні здібності та спрямованість на самоосвіту. Однією з найважливіших якостей соціального педагога, яка дає йому можливість орієнтуватися і успішно працювати у проблемних ситуаціях, є його орієнтація на творчість [3].

Формування професійної компетентності студентів здійснюється як у навчальній, так і у позанавчальній діяльності. Однією із форм позанавчальної діяльності зі студентами, яка сприяє формуванню їхньої професійної компетентності, на нашу думку, є кіноклуб.

Студентський кіноклуб «Інсайт» факультету соціальної педагогіки та психології Запорізького національного університету працює з 2006 року. Метою діяльності кіноклубу є особистісний та професійний розвиток студентів шляхом перегляду та аналізу художніх фільмів.

Участь у кіноклубі дає можливість майбутнім фахівцям: розширити коло професійних знань у різних напрямках соціально-педагогічної роботи; сформувати вміння бачити та аналізувати проблеми, знаходити шляхи їх вирішення; сформувати вміння виступати публічно, вільно висловлювати власну думку.

Крім того, робота студентського кіноклубу, організованого в межах позанавчальної виховної роботи, сприяє формуванню навичок сприйняття та аналізу фільму, розвитку емоційної чуйності, комунікабельності; збереженню культурної спадкоємності поколінь; створенню умов для змістовного та розвиваючого дозвілля молоді та забезпечення доступу до найкращих надбань світового та вітчизняного кіномистецтва, задоволенню художніх потреб, розширенню глядацького досвіду, формуванню у студентів глядацької культури, художнього смаку та інтересів у сфері кіно.

Кіноклуб «Інсайт» факультету соціальної педагогіки та психології Запорізького національного університету прагне орієнтувати студентів на

критичне сприйняття художніх творів та використовувати можливості художніх і документальних фільмів щодо професійного розвитку майбутніх фахівців.

Участь у засіданнях кіноклубу дозволяє студентам покращувати свої знання, вміння та навички з обраної професії, розвивати свої професійно значущі якості, а також розширювати кругозір щодо проблем, які можуть виникнути в соціально-педагогічній діяльності.

Студентський кіноклуб працює за принципом відкритості, водночас у ході його роботи формується постійний склад учасників, які є активом клубу. Іншою частиною аудиторії є студенти факультету соціальної педагогіки та психології, а також студенти інших факультетів ЗНУ, викладачі і запрошені спеціалісти – соціальні педагоги шкіл, психологи, лікарі, фахівці соціальних служб, юристи, учителі шкіл та інші.

Кіноперегляди засновуються на ретельному доборі фільмів з урахуванням професійного інтересу глядацької аудиторії, жанрово-стильового розмаїття репертуару та відбуваються один раз на місяць протягом навчального року.

Кіноклуб дає можливість організувати регулярні перегляди спеціально підібраних фільмів, які студенти в інших умовах не побачили б, тому що вони, можливо, не привернули б їхньої уваги. Адже здебільшого при виборі фільму для перегляду молодь орієнтується на розважальний характер стрічки, або керується рекламою фільму, або взагалі дивляться все, що показують. Кіноклуб створює максимально сприятливі умови для зосередженого, уважного й правильного сприйняття кінокартин, які мають високу художню якість і належать до добутоків світового й вітчизняного кіномистецтва. Приймаючи участь у роботі кіноклубу, студенти вчаться вибірково ставитися до кінофільмів й дивитися не кіно «взагалі» або те «що покажуть», а конкретний фільм, обраний заздалегідь.

Крім того, фільми, які пропонуються до перегляду під час засідань кіноклубу, мають професійну спрямованість. Серед художніх фільмів є багато таких, що стимулюють до серйозного замислення щодо гострих проблем соціального буття та суспільної свідомості. Сюжети кінокартин відображають розмаїття соціальних, педагогічних психологічних проблем героїв фільму та ілюструють можливі шляхи, форми та методи діяльності соціального педагога у схожих ситуаціях. Так, до фільмотеки кіноклубу входять стрічки «Гарні діти не плачуть», «Опудало (Чучело)», «Клас», «Пацани», «Педагогічна поема», «І життя, і сльози, і любов...», «В середині себе я танцюю», «По контуру обличчя», «1+1/Недоторкані», «Невидимі діти» та багато інших.

Засідання кіноклубу проходять у кілька етапів: вступне слово ведучого; перегляд фільму; колективне обговорення побаченого (обмін враженнями та почуттями, думками, ідеями, які виникли при перегляді пропонованого фільму); заключне слово ведучого.

Метою вступного слова ведучого є не лише анонсування кінофільму, його представлення, а й створення відповідного емоційного настрою,

заохочення до сприйняття фільму, що сприяє кращому розумінню кінофільму та впливає на розвиток культури кіносприйняття в цілому.

Важливим етапом роботи кіноклубу є обговорення побаченого. Обговорення відбувається у формі колективної бесіди або дискусії. Студентам для обговорення пропонується, наприклад:

- проаналізувати проблеми та труднощі, з якими зіткнулися головні герої фільму;
- проаналізувати, якими професійними знаннями, вміннями і навичками повинен володіти спеціаліст в даному фільмі;
- які форми, методи, технології соціально-педагогічної роботи використані в даному фільмі;
- як би ви запропонували вирішити дані проблеми з професійної точки зору, будучи спеціалістом;
- якими законодавчими актами та нормативно правовими документами повинен оперувати соціальний педагог в даній ситуації.

Така форма роботи сприяє умінню слухати інших з розумінням і цілеспрямованістю; пошуку інформації та зібранню фактів, необхідних для підготовки соціальної історії, оцінки ситуації; спостерігати та інтерпретувати вербальну і невербальну поведінку, застосовувати знання з соціальної педагогіки, психології; інтерпретувати і виявляти соціальні потреби та застосовувати діагностичні методи; вмінню обговорювати гострі теми в позитивному емоційному тоні та аргументовано відстоювати свою точку зору.

Отже, застосування кінофільмів у навчально-виховному процесі вищої школи сприяє формуванню особистості студента, його професійної компетентності, оскільки кінофільми дають можливість майбутнім фахівцям побачити різноманітні напрями роботи, форми, методи, прийоми надання допомоги як взірць для професійної діяльності.

ЛИТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Акулова О. В. Компетентностный подход как ориентир модернизации педагогического образования / О. В. Акулова, Н. Ф. Родионова, А. П. Тряпицына // Академические чтения: Компетентностный подход в современном образовании. – СПб: СПб ГИПСР, 2005. – Вып.6. – С.11-14.
2. Соціальна педагогіка: підручник / [за ред А. Й. Капської]. – К.: Центр учбової літератури, 2001. – 488с.
3. Шалова С. Ю. Ориентация на творчество как условие формирования профессиональной компетентности социальных педагогов / С. Ю.Шалова // Компетентностный подход в подготовке социальных педагогов / [под ред В. В. Гуры]. – Таганрог: Изд-во Таганрогского гос. пед. института, 2008.

Нємцева Н. С., Нємцев Е. М. (Красноармійськ, Україна)
ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

У тезах обґрунтовано та акцентовано увагу на ролі освіти, та зазначається, що освіта покликана не лише відповідати суспільним реаліям, але й проектувати зміни соціуму у майбутньому.

Nyemtseva N., Nyemtsev E. (Krasnoarmeysk, Ukraine)
FUNCTIONING OF THE SYSTEM OF HIGHER EDUCATION IN THE
INFORMATION SOCIETY

In theses substantiated and brought to a focus on the role of education and stated that education is not only designed to meet social realities, but design changes society in the future.

Перехід від індустріальних до інформаційних технологій стає помітним явищем в усіх провідних країнах світу. Ідеалом, кінцевою метою такого переходу є побудова інформаційного суспільства, у центрі якого постає людина з усім розмаїттям її інтересів та потреб [2].

Освіта як продукт та супутник культурно-цивілізаційного поступу людства покликана запропонувати адекватні відповіді на запити соціуму, визначити пріоритетні засади розвитку особистості, сформувані певні соціокультурні цінності, що визначають «дух епохи» [3, с. 271].

Вища освіта в інформаційному суспільстві – це середовище інформаційного обміну, який передбачає не лише засвоєння, але й передачу та генерування нової інформації в обмін на отриману, а також продукування знань. В цьому контексті проводиться чітке розмежування знання та інформації. *Знання* – це результат пізнання дійсності, що має системне і несуперечливе оформлення і є за характером об'єктивним (незалежним від волі людини). *Інформація* – це відомості будь-якого роду, що часто виражають суб'єктивну думку мовця, можуть бути недостовірними і суперечливими. Російський вчений Георгій Ільїн звертає увагу на важливий ефект взаємопереходу знань в інформацію і навпаки. Відносність знання в силу швидкого застарівання призводить до «витіснення знань інформацією в якості основного елемента освітнього процесу, що перетворює знання в інформацію про світ» [1, с. 24].

Гуманістична спрямованість інформаційного суспільства передбачає і відповідну спрямованість інформаційних освітніх технологій, що ставить ряд вимог перед сучасним ВНЗ. Це, по-перше, підбір таких інформаційних освітніх технологій, які б доносили до студента «розуміння розмаїття людських культур, складності й неоднозначності гуманістичної перспективи людства» [4, с. 234]. По-друге, важливим є забезпечення принципу плюралізму, що виключає претензії когось на абсолютність та адекватність

істини. По-третє, викладач ВНЗ має дотримуватись у своїй роботі принципу репрезентативності тих інформаційних освітніх технологій, які вже здобули загальне визнання і виявляють дбайливе ставлення до першоджерел, класичних текстів. Педагог має володіти мистецтвом інтерпретації, творчого підходу, здатного ввести студента в складний світ гуманітарної культури. Ще одна вимога – дотримання принципу дистанціювання, що передбачає збалансоване та безстороннє застосування інформаційних освітніх технологій. Це, зокрема, означає і те, що викладач не має право нав'язувати власні політичні чи будь-які інші переконання, застосовувати в навчально-виховному процесі авторитарні методи впливу на свідомість студента і т.п. П'ятою вимогою, яку слід адресувати до всіх творців стратегії вищої освіти, можна вважати необхідну при впровадженні сучасних освітніх технологій фундаменталізацію як «поглиблення теоретичної, загальноосвітньої і загальнокультурної компоненти в змісті цих технологій» [5, с. 78]. Дотримання вищеперелічених п'яти вимог сприятиме підвищенню якості вищої освіти, допомагатиме основному суб'єкту навчального процесу не лише опанувати певну суму знань, але й розкрити свою різнопланову сутність.

В умовах інформаційного суспільства вищий навчальний заклад кардинально змінює такі свої основні складові, як організаційна структура, методи і форми навчання, викладацький склад [3, с. 275].

Забезпечення високої якості освіти у вищому навчальному закладі інформаційного суспільства потребує окрім всього іншого змін в управлінні в напрямку усунення таких елементів, як надмірна централізація та адміністративний вплив, закритість у прийнятті рішень, волюнтаризм та непрозорість в діях щодо основних суб'єктів навчального процесу [2].

Отже, освіта як середовище інформаційного обміну, яке передбачає засвоєння, передачу та генерування нової інформації, актуалізує проблему зміни типів мислення і стилів поведінки особистості, способу її мислення і моральних орієнтирів, культурних взірців, що відповідають розвитку суспільства. Враховуючи те, що проблема розвитку освітньої галузі в індустріальному суспільстві є складною, багатогранною й актуальною для українського суспільства та освіти зокрема, доцільно продовжити дослідження з окресленого питання.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Ильин Г. Л. Философия образования (идея непрерывности). – М.: «Вузовская книга», 2002. – С. 92.
2. Сюттюренко О. В. Информационное общество и информатизация науки: [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rfbr.ru/default.asp?doc_id=5198.
3. Зоценко О. В. Інформаційне суспільство: ознаки і динаміка / О. В. Зоценко // Інтелект. Особистість. Цивілізація: Тематичний збірник наук. праць із соціал.-філос. проблематики. – Донецьк: Дон ДУіТ, 2004. – № 3. – С. 270- 276.
4. Куцепал С. В. Освіта в інформаційному суспільстві: діалектика

традицій та інновацій / С. В. Куцепал // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. – Вип. 2. – Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетровського ун-ту, 2011. – С. 233-237.

5. Яценко К. Інформаційне суспільство: соціокультурний вимір / К. Яценко // Наукові записки. Філософія. – Острог: Вид-во нац. ун-ту «Острозька академія». – Вип. 8. – 2011. – С. 75- 82.

Шевчук Т. Є. (Рівне, Україна)

**ДИДАКТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ
НАОЧНОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-
ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН В ТЕХНІЧНИХ ВНЗ**

У тезах обґрунтовано використання наочності як принципу дидактики при вивченні соціально-гуманітарних дисциплін студентами технічних ВНЗ.

Shevchuk T. (Rovno, Ukraine)

**USING DIDACTIC VISUAL AIDS IN THE STUDY OF SOCIAL AND
HUMAN SCIENCES AT THE TECHNICAL UNIVERSITIES**

In theses reasonably illustrative use of didactics as a principle in the study of social and human sciences students of technical universities.

Наочність у навчанні – один з основних принципів дидактики, відповідно до якого навчання будується на конкретних образах, що безпосередньо сприймаються тими, хто навчається.

Ян Амос Коменський у «Великій дидактиці» писав, що треба вчити дітей «пізнавати і досліджувати самі речі, а не тільки чужі думки про ці речі» [3, с. 63]. Дедуктивний метод наукового пізнання відомого французького філософа Декарта побудований на чотирьох правилах: визначення принципів або начал; аналітичне вивчення природних явищ (кожну складну проблему потрібно ділити на простіші і робити це доти, доки не прийдемо до ясних та очевидних речей); «дотримуватись певного порядку мислення» (починати з найпростіших і доступних для пізнання предметів і поступово сходити до складніших і важчих); послідовність та ретельність дедуктивного виведення (це правило вимагає повного переліку, детального огляду всіх ланок) [5, с. 55].

У вищій школі процес вивчення соціально-гуманітарних дисциплін майбутніми фахівцями механічної інженерії йде переважно через засвоєння наукових абстракцій. Основним тут є слово, головним способом передачі навчальної інформації – словесно-логічний спосіб, що дозволяє виразити сутність знання в узагальненій формі. Наочність у навчанні пов'язана з чуттєвим сприйняттям і через нього впливає на процес абстрактного мислення. У цьому сенсі навчальний процес у вузі являє собою єдність конкретного й абстрактного, і мислення студентів протягом навчання

розвивається у двох різних напрямках: від конкретного до абстрактного і від абстрактного до конкретного [4, с. 423].

Як зазначають дослідники-дидакти, зокрема С. П. Баранов, В. І. Бондар, Н. П. Волкова, В. І. Євдокімов, Л. В. Занков, А. І. Зільберштейн, А. М. Маслов, Н. О. Менчинська, М. Г. Моро, А. Розуменко, О. Я. Савченко, Л. М. Скаткін, І. Ф. Харламов, В. В. Ягупов та інші, принцип наочності – це найбільш відомий принцип навчання, який використовується з найдавніших часів [1, с. 127]. Питання розвитку та адаптації правил наочності до сучасних умов, досліджувалося багатьма науковцями.

Підтверджує позитивні висновки вчених щодо застосування наочності у вигляді структурування навчального матеріалу та методик використання зорових опор у вигляді таблиць і схем і шкільна дидактична практика. Це блокове структурування матеріалу з використанням опорних конспектів розроблене В. Шаталовим, так зване «занурення у предмет» М. Щетиніна, опорні конспекти Ю. Меженка, узагальнюючі таблиці і схеми В. Пономаренко та інші.

Меншою мірою питання застосування наочності у вигляді схем висвітлено в методиці викладання соціально-гуманітарних дисциплін у вищій школі України. Хоча у працях деяких українських науковців М. Шульги, В. Ворони, І. Дзюбка, І. Оніщенко, К. Левківського, З. Тимошенко, О. Рудакевича, В. Пічі, О. Нестулі, С. Нестулі, С. Верезомської, Т. Кузьменко, М. Примуша, Г. Дворецької згадується про доцільність та ефективність використання наочних засобів у вигляді схем-конспектів, схем-таблиць на заняттях з дисциплін «Соціологія» та «Політологія».

Досвід викладання у ВНЗ показує, що застосування наочності у вигляді структурування навчального матеріалу, опорних схем-конспектів, технічних засобів підвищує ступінь сприйняття інформації на 15%, засвоєваність матеріалу – на 20%, глибину і міцність отриманих знань – на 9-10%. Ігнорування ж об'єктивних особливостей людського сприйняття ускладнює процес розуміння і засвоєння навчальної інформації, збіднює навчальний процес, знижує його виховне значення [2, с. 18].

Проблему застосування схематичної наочності на заняттях у вищій школі сьогодні більше вирішують саме викладачі-практики. Дедалі частіше у фаховій літературі з'являються матеріали, посібники, підручники з соціології та політології, де використовуються схеми, таблиці і інші опорні знаки. Такого типу демонстраційні матеріали, на нашу думку, на практиці доводять доцільність використання наочності у вигляді схем задля економії і чіткого розподілу навчального часу, можливості зосередитися на головному, полегшити роботу по виявленню логіки взаємозв'язків політичних і соціальних понять. Педагогічні спостереження, аналіз якості знань студентів технічних ВНЗ свідчать про недостатню їх повноту і глибину, несформованість умінь зіставляти, аналізувати, узагальнювати, робити самостійні висновки. Усе це вимагає цілеспрямованої роботи над

удосконаленням методики викладання соціально-гуманітарних дисциплін, розробки раціональних способів структурування навчального матеріалу.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Жерновникова О. А. Метод проектів у математиці: метод. рекомендації / О. А. Жерновникова, В. Г. Моторіна, І. І. Цапок. – Х. : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2009. – 125 с.
2. Евдокимов В. И. Использование средств наглядного обучения в условиях проблемно-поисковой деятельности учащихся: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Виктор Иванович Евдокимов. – К., 1973. – 22 с.
3. Коменский Я. А. Великая дидактика / Я. А. Коменский. –Избранные педагогические сочинения: В 2-х т. – Т.1. – М.: Педагогика, 1982. – 656 с.
4. Міхеєва Л. В. Нетрадиційні методи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів / Л. В. Міхеєва // Зб. наук. пр. Вінницького держ. пед. ун-ту. ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2008. – № 19 – С. 422.
5. Сисоєва С.О. Психологія та педагогіка: Підручник. – 2-ге вид. / С. О. Сисоєва, Т. Б. Поясок. – Кременчук, 2008. – 532 с.

Ткаченко С. В. (Одеса, Україна)

**ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН**

У тезах подано результати діагностування майбутніх учителів суспільно-гуманітарних дисциплін, що доводить необхідність розвитку їхньої професійної спрямованості.

Tkachenko S. (Odessa, Ukraine)

**PROFESSIONAL ORIENTATION OF FUTURE TEACHERS OF SOCIAL
AND HUMANITARIAN DISCIPLINES**

In thesis results of diagnosing future teachers of social sciences and humanities that prove the need to develop their professional orientation.

Одним із пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку вищої освіти в Україні є підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці та професійного розвитку. Високий рівень етичної компетентності в поєднанні з педагогічною майстерністю і психологічною культурою викладачів – реальна передумова підвищення ефективності навчального процесу у вищій школі та гуманізації вищої освіти.

Професійна спрямованість є невід'ємною складовою етичної компетентності майбутніх учителів суспільно-гуманітарних дисциплін, яка за словами Л. Г. Подоляк «передбачає наявність у викладача стійкої настанови на розвиток особистості майбутнього фахівця засобами свого навчального предмета, формування в студентів позитивної мотивації учіння, потреби в професійних знаннях і вміннях» [2, с. 69], «розуміння і внутрішнє

прийняття цілей і завдань професійної діяльності, а також співзвучних із нею інтересів, настанов, переконань і поглядів» [2, с. 263].

У зв'язку з важливістю цієї якості було проведено діагностування майбутніх учителів суспільно-гуманітарних дисциплін – 21 студент 2-го курсу Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського», які навчаються за спеціальністю «Історія».

Для їх діагностування використовували методика «Оцінка професійної спрямованості особистості вчителя» [1, с. 124]. Згідно з методикою, студенти з перерахованих у питальнику властивостей обирали один з двох варіантів відповідей більш-менш притаманних їм: «а» – правильно, описана якість типова для моєї поведінки або властива мені; «б» – неправильно, описана якість нетипова для моєї поведінки або майже не властива мені. Кожна відповідь, що співпадала с ключем, оцінювалась в один бал.

Методика дозволяла оцінити кожен з напрямів професійно-педагогічної спрямованості, а саме: мотивація схвалення, комунікативність, організованість, спрямованість на предмет, інтелігентність. Якщо студент отримав максимальну кількість балів за цією шкалою, то обробку результатів, як правило, починали зі шкали «Мотивації схвалення». Якщо кількість балів за цією шкалою перевищувала 7 балів, то відповідь студентів на запитання вважали сумнівними (такі студенти намагалися виглядати добре, прагнули спотворити результати, які не підлягали подальшій інтерпретації).

Методика дозволила виявити, яку перевагу одного напрямку професійної спрямованості майбутнього вчителя (моноспрямованості), так і кількох типів (поліспрямованості). Якщо оцінки студентів за двома напрямками були однакові або майже однакові, це свідчило про існування комбінованих типів. Найпоширеніші з них такі: «предметник-організатор», «предметник-комунікатор», «предметник-просвітник». Звісно, майбутні вчителі виявляються найкраще пристосованими для одних професійних функцій, тоді як реалізація інших функцій може бути для них непосильною.

Студентів із сумнівними відповідями виявилося 4. Їм було рекомендовано повернутися до цього тесту через деякий час і спробувати відповісти щиро. Результати діагностування засвідчили, що за шкалою «Інтелігентність» було набрано більшість балів (128). Це означає, що переважна кількість студентів (42,85%) виявили тип «учитель-інтелігент» або «просвітник», отже вони відрізняються принциповістю, дотриманням моральних норм, реалізують себе за допомогою високоінтелектуальної просвітительської діяльності. 119 балів було набрано за шкалою «Організованість», що свідчить про те, що 28,57% студентів відносяться до типу «вчитель-організатор». Вони зазвичай є лідерами не тільки серед дітей, але й у всьому педагогічному колективі. За шкалою «Спрямованість на предмет» було набрано 102 бали, отже 23,81% відносяться до типу «вчитель-предметник». Вони твердо впевнені в необхідності знань та їх значущості в

житті. Найменше – 95 балів – було обрано за шкалою «Комунікабельність», що відповідає 9,52% опитаних студентів.

Отримані результати діагностування свідчать про необхідність розвитку професійної спрямованості майбутніх учителів суспільно-гуманітарних дисциплін в процесі їхньої професійної підготовки у ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Мешко Г. М. Вступ до педагогічної професії: навчальний посібник / Г. М. Мешко. – Київ: Акадевидав, 2012. – 197 с.

2. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи: навч. посібник для магістрантів і аспірантів / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К.: ТОВ Філ-студія, 2006. – 272 с.

3. Хоружа Л. Л. Теоретичні засади формування етичної компетентності майбутніх вчителів начальних класів: дис... доктора пед. наук: 13.00.04 / Людмила Леонідівна Хоружа. – К., 2004. – 382 с.

Корх М. В., Кулаков М. О. (Одеса, Україна)

УПРАВЛІННЯ САМОСТІЙНОЮ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЮ РОБОТОЮ КУРСАНТІВ (СТУДЕНТІВ)

У статті обґрунтовується процес управління самостійною та індивідуальною роботою курсантів (студентів) протягом навчання у ВНЗ.

Korh M., Kulakov M. (Odessa, Ukraine)

MANAGEMENT OF STUDENTS' OF COURSE INDEPENDENT AND INDIVIDUAL WORK

Necessity of accounting students' typological peculiarities in the process of the direction independent and individual work in the article is substantiated.

Сьогодення висуває нові вимоги до вищої освіти, до наукової компетентності фахівця-людини, яка творчо мислить, свідомо орієнтується в інформаційному та науковому просторі самостійно опановуючи світоглядні парадигми. Постає нагальна потреба оновлення навчального процесу вищої школи у зв'язку із його орієнтацією на модель майбутньої професійної діяльності курсантів (студентів) в умовах впровадження ефективних технологій організації навчально-виховного процесу. У зв'язку із цим постає питання ефективної підготовки курсантів (студентів) до самостійного отримання максимальної інформації і розвитку творчого мислення, виховання різнобічності досвідченої і культурної людини.

Високий рівень навчальних досягнень курсантів (студентів), результати їхньої наукової роботи зумовлені рядом факторів. Серед об'єктивно-суб'єктивних факторів велике значення мають самостійна робота курсантів (студентів) і рівень спілкування викладачів із курсантами. Самостійна робота розглядається як діяльність курсантів (студентів), що протікає без

безпосереднього керівництва викладача, хоча спрямовується і організується ним [5]; специфічний педагогічний засіб організації і керування самостійною діяльністю курсантів у навчальному процесі, яка повинна включати метод навчального чи наукового пізнання [8]; конкретний вияв розуму [2]; специфічний вид навчально-пізнавальної діяльності чи сполучення декількох видів [4]; різноманітні види індивідуальної та групової пізнавальної діяльності курсантів (студентів), що здійснюється ними на аудиторних заняттях та у позанавчальний час [5]; різноманітні види індивідуальної навчальної діяльності курсантів, які здійснюється ними на навчальних заняттях або вдома за завданнями викладача під його керівництвом однак без його безпосередньої участі [1]. Таким чином, у сучасній вітчизняній дидактиці самостійна робота студентів розглядається, з одного боку, як вид навчальної праці, який здійснюється без безпосереднього втручання викладача, але під його керівництвом, а з іншого – як засіб залучення студентів до самостійного оволодіння методами самостійної пізнавальної діяльності й розвитку інтелектуальних потенційних можливостей кожної особистості. Цього можна досягти лише тоді, коли вона організується і реалізується у навчально-виховному процесі як цілісна система, яка пронизує всі етапи навчання курсантів (студентів) у вищому навчальному закладі.

Самостійна робота курсантів (студентів) – це обов'язкова складова його навчальної діяльності. А. Т. Молибог розглядає її як основу вищої освіти [3]. Без належного рівня управління, керівництва, організації самостійної роботи студентів вища освіта не може забезпечити повноцінної підготовки майбутніх фахівців високорівня. Самостійна робота виконує ряд функцій: навчальна (опрацювання першоджерел, що сприяє більш глибокому осмисленню вже засвоєної суми знань); пізнавальна (опанування новою сумою знань, розширення меж світогляду; коригуюча (осмислення новітніх теорій, концепцій, категорій, підходів до визначення суті відомих понять, напрямів розвитку науки тощо); стимулююча (така організація самостійної роботи, за якої студент отримує задоволення від результатів пізнавальної діяльності); виховна (спрямована на формування в особистості студента волі, цілеспрямованості, відповідальності, дисциплінованості); розвиваюча (спрямована на розвиток самостійності, творчості, дослідницьких умінь особистості). Цей вид навчально-виховної діяльності планується викладачем, який визначає обсяг, зміст, загальні терміни здійснення; організується ним, коли він визначає форми звітності за виконану роботу, місце та час звітування, забезпечує умови здійснення звіту.

У такому розумінні самостійна робота не може бути самостійною ні на мотиваційному, ні на технологічному, ні на організаційному рівнях, її можна розглядати як частково самостійну. До того ж, на допомогу курсантові (студентові) педагог створює методичне забезпечення самостійної роботи (програма діяльності, варіативні завдання, індивідуальні завдання розрахунково-графічних робіт з урахуванням індивідуальних можливостей кожної особистості). Важливим завданням при створенні системи самостійної роботи курсантів (студентів) є, по-перше, навчити їх вчитися і,

по-друге, ознайомити з психофізіологічними основами розумової праці, технікою її наукової організації. Мотиви виконання кожного конкретного виду самостійної роботи формуються у курсанта (студента) під впливом стимулюючої функції самостійної роботи і залежать від рівня її реалізації викладачем. Таким чином викладач, управляючи, керуючи самостійною роботою курсанта (студента), не тільки контролює результати його пізнавальної діяльності, але й навчає його здійснювати її, передбачаючи розвиток особистості курсанта. Саме на досягнення такої мети спрямовує нас визначення суті цих понять. Управляти – означає «очолювати когось, що-небудь, керувати кимсь, чимось; спрямовувати на розвиток, стан чого-небудь» [8, с. 881]. Керувати – також означає «спрямовувати процес, впливати на розвиток, стан чого-небудь» [8, с. 395].

Технологія виконання самостійної роботи курсантом (студентом) залежить від того, наскільки він володіє методами опрацювання наукових джерел, опанував уміннями конспектування, складання тез, виписок, підготовки рефератів, що надалі стане основою для написання курсових, кваліфікаційних та дипломних робіт. Організація самостійної роботи планується викладачем, він визначає вид самостійної роботи (план, тези, виписки, завдання до РГР), що повинен виконати курсант, де і яким чином він повинен звітувати про виконання завдань для самостійної роботи.

Оскільки визначене викладачем завдання курсант (студент) виконує самостійно, плануючи свій час, місце та порядок їх виконання і займається цією діяльністю самостійно, без контролю за цим процесом з боку викладача, самостійну роботу можна назвати лише частково керованою.

Таким чином, ми можемо виходити з того, що самостійна робота студентів – це спланована, організаційно і методично спрямована їх пізнавальна діяльність, що здійснюється без прямої допомоги викладача, для досягнення конкретного результату.

У педагогічній літературі існує ряд класифікацій типів і видів самостійної роботи студентів. В. М. Рогінський виділяє чотири типи самостійної роботи за дидактичною метою [7].

Перший тип спрямований на формування у студентів умінь виявити у зовнішньому плані те, що від них вимагається, на основі заданого їм алгоритму діяльності та посилань на цю діяльність, які містять умови завдання. Пізнавальна діяльність студентів полягає у тому, щоб пізнати об'єкт певної галузі знань при повторному сприйманні інформації про нього або дій з ним. Як самостійну роботу цього типу найчастіше використовують домашні завдання, що передбачають опрацювання підручника, конспекту лекцій тощо. Спільним для самостійних робіт першого типу є те, що всі завдання, а також сам спосіб їх виконання повинен бути представлений безпосередньо у самому завданні або у відповідній інструкції.

Другий тип передбачає формування знань-копій і знань, що дозволяють розв'язувати типові завдання. Пізнавальна діяльність студентів при цьому полягає у відтворенні і частковому реконструюванні, зміні структури і змісту засвоєної раніше навчальної інформації. Це передбачає необхідність

здійснення аналізу певного об'єкту, різних шляхів виконання завдання, визначення найбільш доцільних з них або послідовного визначення логічно розташованих способів його розв'язання. До самостійних робіт такого характеру можна віднести певні етапи проведення лабораторних і практичних занять, підготовки курсових робіт, а також підготовлені розрахунково-графічні роботи з приписом алгоритмічного характеру. Характерна особливість робіт цього типу полягає в тому, що при визначенні завдання для самостійної роботи необхідно обґрунтувати її мету, та завдання, шляхи їх розв'язання, методи їх досягнення.

Третій тип спрямований на формування у студентів знань, що є основою для розв'язання нетипових задач. Пізнавальна діяльність студентів при виконанні таких завдань полягає у накопиченні і прояву у зовнішньому плані нового для них досвіду діяльності на базі раніше засвоєного формалізованого типу шляхом перенесення знань, умінь і навичок в інші умови діяльності. Виконання завдання цього типу передбачає пошук, формулювання і реалізацію мети і завдань розв'язання визначеної проблеми, що завжди виходить за межі минулого формалізованого досвіду і вимагають від студентів варіювання умов діяльності, розгляду засвоєної раніше навчальної інформації під новим кутом зору та використання її у нетипових ситуаціях. Самостійні роботи третього типу повинні висувати вимоги аналізу незнайомих навчальних ситуацій і генерування суб'єктивно нової інформації. Типовими для самостійної роботи третього типу є курсові, кваліфікаційні і дипломні роботи.

Четвертий тип передбачає створення передумов для творчої діяльності студентів. Їх пізнавальна діяльність при виконанні цих робіт полягає у глибокому проникненні в суть об'єкта, що вивчається, встановленні нових зв'язків і стосунків, необхідних для обґрунтування нових проблем, ідей, генерування нової інформації. Цей тип самостійних робіт реалізується, як правило, при виконанні завдань науково-дослідного характеру, включаю чикурсові, кваліфікаційні і дипломні роботи.

Очевидно, що самостійна робота курсанта (студента) може здійснюватись як в аудиторний так і поза аудиторний час, як під керівництвом викладача, так і без нього на всіх курсах навчання у ВНЗ. Тобто, під час процесу управління самостійною та індивідуальною роботою, дослідник (курсант, студент) повинен вміти будувати та використовувати різні логічні структури, висувати гіпотези, визначати умови їх здійснення, доводити теореми, знаходити закономірності, формувати закони.

Ефективність підготовки майбутнього фахівця зумовлюється доцільним управлінням, керівництвом, організацією самостійної роботи курсантів (студентів) протягом навчання у ВНЗ, що забезпечується викладачем з високим рівнем педагогічної культури.

ЛІТЕРАТУРА // ЛІТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997.

2. Кузьмина Н. В. Методы системного педагогического исследования / Н. В. Кузьмина. – Л.: ЛГУ, 1980.
 3. Молибог А. Т. Вопросы организации педагогического труда в высшей школе / А. Т. Молибог. – М.: Высшая школа, 1971.
 4. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: Навчальний посібник / [За заг. ред. академіка О. Г. Мороза]. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2001.
 5. Низамов Р. А. Диагностические основы активизации учебной деятельности студентов / Р. А. Низамов. – Казань: КГУ, 1975.
 6. Пидкасистый П. И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении / П. И. Пидкасистый. – М., 1980.
 7. Рогинский В. М. Азбука педагогического труда / В. М. Рогинский. – М.: Педагогика, 1990.
 8. Сучасний тлумачний словник української мови / [За заг ред. В. В. Дубічинського]. – Х.: ВД «Школа».
-

Смірнов С. В. (Одеса, Україна)

АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІВ

У тезах обґрунтовано необхідність цілеспрямованого впровадження акмеологічного підходу до формування в майбутніх судноводіїв конкурентоздатності як складової професійної компетентності.

Smirnov S. (Odessa, Ukraine)

ACMEOLOGICAL APPROACH TO FORMING OF COMPETITIVENESS OF FUTURE NAVIGATORS

The article is based the necessity of implementing acmeological focused approach to the formation of future navigators competitiveness as part of their professional competence.

Глобалізаційні процеси, високий рівень світового промислового виробництва стимулюють розвиток судноплавства та суднобудівництва, які постійно вдосконалюються, що потребує високоосвічених фахівців. Сучасна соціокультурна та економічна ситуація ставить перед морськими ВНЗ України найважливіше завдання, яке пов'язано з необхідністю формування конкурентоздатних випускників і забезпечення їх працевлаштуванням та затребуваності на вітчизняному і міжнародному ринку праці. Означена проблема стає ще актуальнішою в умовах, коли конкуренція за робоче місце серед офіцерів морського торговельного флоту зростає не тільки серед молодих фахівців, а й серед фахівців з досвідом роботи.

Конкурентоздатність майбутнього судноводія ми розуміємо як складне динамічне утворення, що характеризує рівень кваліфікації фахівця

торгівельного морського флоту, сукупність адаптивного, когнітивно-діяльнісного, особистісно-оцінного компонентів, які відображають професійні знання, уміння, навички, особистісні якості, прагнення до постійного саморозвитку, спрямованих на успіх конкурентного суперництва при освоєнні вітчизняного та міжнародного ринку праці.

Науковці вищої школи звертаються до проблеми підготовки і формування фахівця, здатного до гнучкості, динамічності, коректованості в професійному і особистісному самовдосконаленні (А. Деркач, В. Зазикін, Н. Кузьміна, З. Курлянд, А. Линенко та ін.). Вирішення означених питань тісно пов'язано з використанням у навчально-виховному процесі вишу акмеологічних принципів.

Як відомо, метою акмеології є вдосконалення людини, спрямованої на досягнення вершин у фізичному, духовно-моральному і професійному розвитку, заснованих на гуманістичній основі [1].

В якості основного принципу акмеологічного підходу, який був використаний в навчально-виховному процесі курсантів морського вишу – орієнтація на саморозвиток та самовдосконалення майбутніх судноводіїв. Проблема саморозвитку займає центральне місце у акмеології, де актуальна потреба в прогресивній самозміні спеціаліста пов'язана з його прагненням досягти висот професіоналізму, професійного «акме».

Здатність до самозміни своєї особистості відповідно до соціально-моральних і професійно-педагогічних ідеалів, повинна бути природною потребою кожного майбутнього судноводія, фахівця-професіонала. У своїй основі цей феномен має складну систему мотивів, а його рушійною силою є потреба в самовдосконаленні, що є основоположною складовою особистості. Істотну роль у даному процесі грає взаємозв'язок рефлексії, самооцінки, самоорганізації. Майбутній судноводій шляхом рефлексивних процесів чітко усвідомлює, якими професійними знаннями, вміннями, навичками він повинен володіти і які професійно значущі якості повинен розвивати, а які недоліки необхідно скорегувати.

Слідуючий акмеологічний принцип – це принцип формування курсанта в діяльності, безпосередньо, на його майбутньому робочому місці при проходженні плавпрактики на судні. Цілеспрямований алгоритм формування конкурентоздатності, який включає сукупність акмеологічних принципів надає необхідний фундамент для отримання досліджуваної інтегративної якості. В той же час цей алгоритм може бути успішно реалізовано тільки за умови, коли еталонні моделі професіонала знаходяться поряд з курсантами: безпосередньо на капітанському містку, при вирішенні капітаном, чи його помічниками різних задач з управління судном: по маневруванню, проводкою судна серед вузькостей; по обробці, розміщенню і кріпленню вантажу, взаємодії з перевіряючими з компаній, представниками іноземних морських портів, зі спілкуванням з багатонаціональним, часом різноконфісійним екіпажем і т.ін.

Принцип активності виступає у співвідношенні до будь-якої діяльності, у тому числі, і професійної, і є динамічною умовою її успішного

становлення та здійснення. Принцип гуманізму дозволяє констатувати, що діяльність майбутнього судноводія повинна бути спрямована не тільки на вирішення суто виробничих завдань, але й на розвиток комунікабельності, конфліктоусталеності, демократичності, оптимізму. Курсантам треба прищепити розуміння того, що конкурентоздатність заснована не тільки на когнітивно-операційному складникові, але й на сформованих базових гуманістичних цінностях: духовних, етичних пріоритетах. Крім того, майбутньому судноводієві необхідне вміння з врегулювання конфліктів, які можуть виникнути особливо в період тривалих рейсів. Уміння адекватно оцінити ситуацію, в якій може виникнути конфлікт, проаналізувати і спрогнозувати чинники, що впливають на його виникнення, опанувати стратегії швидкого реагування на нього і чіткого вирішення. Неадекватність виконання свого професійного обов'язку, невміння запобігати виникненню конфліктних ситуацій, відсутність гуманістичних відношень з боку командного складу судна може привести до катастрофічних наслідків на морі, тому майбутньому судноводієві необхідно володіти навичками конструктивної поведінки в конфліктних ситуаціях, навичками орієнтації команди на конструктивну взаємодію. У зв'язку з чим, необхідно сприяти розвитку в майбутніх судноводіїв гуманістичних якостей: толерантності, емпатії, плюралізму.

Таким чином, можна констатувати, що використання акмеологічних принципів правомірно розглядати методологічним підґрунтям вирішення поставленої мети – формування конкурентоздатності майбутнього судноводія.

ЛИТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Деркач А. А. Акмеология: Учебное пособие / А. А. Деркач, В. Г. Зазыкин. – СПб.: Питер, 2003. – 256 с.
2. Словарь практического психолога / [Сост. С. Ю. Головин]. – Минск: Харвест, 1998. – 800 с.

Бабицкая М. В., Овчаренко Т. С. (Одесса, Украина)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ВОСПРИЯТИЯ ВУЗОВСКОЙ ЛЕКЦИИ

В статье раскрыта эффективность использования методов и приёмов увлечения студентов, управления их вниманием в процессе чтения лекции. К таким методам и приёмам относят: юмор, драматизацию речи лектора, использование поэтических стихов и цитат, приём театрального перевоплощения.

Babiczka M., Ovcharenko T. (Odessa, Ukraine)

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL METHODS OF INCREASING EFFICIENCY OF PERCEPTION IN THE LECTURES

The floor reveals the efficiency of methods and techniques to encourage students, management attention to students during lectures. These methods and techniques include: humor, dramatic language lecturer's use of poetic verses and quotes, reception of dramatic transformation.

За последние два десятилетия в системе высшего образования явно прослеживается снижение интереса студентов к такой форме обучения как лекция.

Причиной этому является все возрастающий поток информации, поступающий к молодежи отовсюду: радио, интернет, печатные СМИ, реклама.

Для того, чтобы не утонуть в этом потоке информации, нужны специальные методы управления вниманием студента. Навыки управления вниманием очень важны для преподавателей. Факторы, привлекающие внимание, разделяются на внешние и внутренние. К внешним относятся, прежде всего, динамика, интенсивность и физические характеристики сигналов, а к внутренним – их новизна, актуальность для данного человека, соответствие его потребностям и эмоциональному настрою.

При прочих равных условиях внимание устремляется к тому, что подвижно. Это касается и мыслительной динамики движения, возникающего при переходе от мысли к другой.

Подчас, информация в шаблонной, стереотипной форме ведет к монотонии. Монотония приводит, в свою очередь, к ощущению скуки, апатии, вялости, вплоть до состояния полудремы. Она оборачивается снижением тонуса, затруднениями восприятия и переработки новой информации [1].

Один из известных приемов организации внимания опирается на фактор новизны. Новизна может быть организована искусственно, с помощью конфликта. Тогда внимание принудительно направляется в первую очередь на «обманутое ожидание». Этот прием позволяет лектору сразу заинтересовать аудиторию и вернуть в нее тех, кто мысленно ее покинул. Как говорили древние: «Познание начинается с удивления».

Создание проблемной ситуации сразу ставит слушателей лицом к лицу с противоречием, интригует, заставляет сконцентрировать внимание. Например, К. Э. Циолковский на уроке физики в школе попросил ученицу принести ему из буфета стакан чаю с сахаром и ложечкой для размешивания сахара. Когда же девушка выполнила задание, Циолковский спросил: «Девушка! Зачем же вы сломали ложечку?» – «Я не ломала ее, Константин Эдуардович!» Так, Циолковский создал проблемную ситуацию к теме «Законы преломления света» [2].

Еще одним действенным приемом привлечения внимания является «драматизация речи». Драматизация речи – это введение элементов действия в речь. Она может быть вербальной (пошаговое, подробное описание какого-либо действия), и создавать иллюзию включения слушателя в описываемое действие.

Драматизация речи может включать в себя и сценические приемы. Так в конце 60-тых годов XX века профессор Ричард Икин, преподаватель курса истории биологии в Калифорнийском университете США заметил, что студенты перестали посещать лекции. Он предложил замечательный выход: для привлечения внимания студентов он стал гримироваться под великих

биологов и рассказывать об их открытиях от первого лица в манере и стиле автора. Он подготовил и провел лекции от лица Уильяма Гарвея, Чарльза Дарвина, Грегора Менделя, Луи Пастера. Эти лекции пользовались успехом не только у студентов, но и у преподавателей [3].

Хорошим средством привлечения и удержания внимания являются примеры в лекциях. Каждое теоретическое положение, абстрактный вывод необходимо иллюстрировать примерами. Если пример из реальной жизни, из практики привести невозможно ввиду высокой степени абстрактности, необходимо прибегать к сравнениям и аналогиям.

Сильным, и вместе с тем, доступным приемом возбуждения непроизвольного внимания являются вопросы в речи лектора. Вопросы как риторические, так и по существу, т.е. требующие ответа от слушателей. С помощью вопросов можно не только создавать проблемную ситуацию, но и «выгодно» подавать важную информацию.

Хорошо «освежают» и прерывают монотонию лекции, использование, так называемых, «эмпирических отступлений». В качестве материала могут выступать поэтические цитаты, высказывания «великих» и т.д. Отличным средством является юмор. Однако, использование шуток требует особой подготовки. Шутка ради шутки в лекции – дурной тон.

Еще несколько слов о наглядности и композиции речи лектора. Наглядность может быть предметной, плоскостной, абстрактной. Главное правило – она должна будоражить воображение слушателей. Важным правилом для композиции речи может оказаться прием использования «эффекта рамки» – нужно закончить мысль тем, с чего начал. Этот прием создаст впечатление целостности и завершенности лекции.

ЛІТЕРАТУРА // ЛИТЕРАТУРА // REFERENCES

1. Грановская Р. М. Элементы практической психологии / Р. М. Грановская. – СПб.: Свет, 1997. – С. 71-73.
2. Кони А. Ф. Собрание сочинений. – В 8 т. / А. Ф. Кони. – Т. 4. – М., 1967. – С. 451.
3. Редько Г. Б. Проблемные ситуации в курсе физики / Г. Б. Редько. – Одесса, 1996. – С. 15.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

-
- Азаркіна О. В.** Одеська міська рада (Одеса, Україна), начальник відділу соціальної роботи Одеського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді – **123**
- Алексеева А. А.** Одесский национальный политехнический университет (Одесса, Украина), кафедра социальной работы и кадрового менеджмента, магистрантка – **115**
- Аль-Джорани Давуд Салман**
Аммар Баласим К. Профессионально-технический институт легковых автомобилей (Багдад, Ирак), преподаватель – **197**
- Бабина В. А.** Одесский национальный политехнический университет (Багдад, Ирак), специальность «Технология машиностроения», магистрант – **196**
- Бабица М. В.** Одесский национальный политехнический университет (Одесса, Украина), кандидат политических наук, старший преподаватель кафедры правоведения – **156**
- Бабицкая М. В.** Одесский национальный политехнический университет (Одесса, Украина), старший преподаватель кафедры культурологии и искусствоведения – **275**
- Балдинюк О. Д.** Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (Умань, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи – **140**
- Бикова С. В.** Одеська державна академія будівництва та архітектури (Одеса, Україна), кандидат психологічних наук, доцент кафедри філософії, політології, психології та права – **226**
- Богуславська Ю. Ю.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кандидат історичних наук, доцент кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту – **72**
- Боделан М. В.** Одесский национальный политехнический университет (Одесса, Украина), старший преподаватель кафедры социальной работы и кадрового менеджмента – **60**
- Бойчева М. М.** Одесский национальный политехнический университет (Одесса, Украина), кафедра социальной работы и кадрового менеджмента, магистрантка – **126**

- Борисюк Л. О.** Рівненський державний базовий медичний коледж (Рівне, Україна), викладач хімії – **21**
- Боровик Т. М.** Черкаський державний бізнес-коледж (Черкаси, Україна), методист – **250**
- Бубнов І. В.** Одеський державний екологічний університет (Одеса, Україна), кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства та соціальних наук – **152**
- Булгакова О. Ю.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту – **54**
- Візнюк В. В.** Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (Одеса, Україна), аспірантка кафедри педагогіки – **256**
- Влялько В. А.** Одеський державний екологічний університет (Одеса, Україна), старший викладач кафедри українознавства та соціальних наук – **173**
- Воронцова М. В.** Российский государственный социальный университет (Таганрог, Россия), директор, кандидат педагогических наук, доцент – **204, 207**
- Гансова Э. А.** Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского» (Одесса, Украина), доктор философских наук, профессор кафедры философии и социологии – **35**
- Глушкова Н. М.** Одеський державний екологічний університет (Одеса, Україна), старший викладач кафедри українознавства та соціальних наук – **109**
- Голубенко Т. О.** Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна), кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії та технології соціальної роботи – **118**
- Гордієнко І. О.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), старший викладач кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту – **100**
- Грамма Г. П.** Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского (Одесса, Украина), кандидат педагогічних наук, доцент, викладач кафедри теорії і методики дошкільної освіти – **221**
- Гузенко В. А.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та кадрового

- менеджменту – **111**
- Данильчук Л. О.** Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка (Кременець, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології – **175**
- Дідик Н. М.** Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (Кам'янець-Подільський, Україна), кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи – **142**
- Донченко Г. С.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кафедра соціальної роботи та кадрового менеджменту, магістрантка – **30**
- Ду Ян** Одесский национальный политехнический университет (Одесса, Украина), специальность «Оборудование химических производств и предприятий строительных материалов», магистрант – **159**
- Желева І. І.** Одесский национальный политехнический университет (Одесса, Украина), кафедра социальной работы и кадрового менеджмента, магистрантка – **54**
- Жигулина-Фаль Ю.** Гамбургский университет (Гамбург, Германия), Институт психологии, преподаватель – **104,199**
- Заблоцький А. Р.** Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка (Кременець, Україна), асистент кафедри педагогіки та психології – **188**
- Заверико Н. В.** Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна), кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки – **259**
- Запорожець О. І.** Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка (Кременець, Україна), асистент кафедри педагогіки та психології – **186**
- Захран Айман** Одесский национальный политехнический университет (Одесса, Украина), специальность «Радиотехнические системы», магистрант – **20**
- Зубик Л. В.** Національний університет водного господарства та природокористування (Рівне, Україна), старший викладач кафедри обчислювальної техніки – **218**
- Ігнат'єва Г. Г.** Університет Кассель (Кассель, Німеччина), студентка спеціальності «Соціальна робота» – **32**
- Картина Н. И.** Муниципальное бюджетное образовательное учреждение дополнительного образования детей

- города Абакана «Центр детского творчества» (Абакан, Россия), методист отдела декоративно-прикладного и технического творчества, педагог дополнительного образования – **165**
- Кирилова О. Л.** Одеська загальноосвітня школа I-III ступенів № 14 (Одеса, Україна), вчитель – **82**
- Колмогорова І. В.** Одеський державний аграрний університет (Одеса, Україна), кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту і маркетингу – **40**
- Колот С. А.** Одесский национальный политехнический университет (Одесса, Украина), кандидат психологических наук, доцент кафедры социальной работы и кадрового менеджмента – **30, 74, 77**
- Кольцова О. Г.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кафедра соціальної роботи та кадрового менеджменту, магістрантка – **63**
- Коляда Н. М.** Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (Умань, Україна), доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи – **216**
- Корнешук В. В.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту – **168**
- Корх М. В.** Одеська національна морська академія (Одеса, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теоретичної механіки – **269**
- Кострицька Т. Д.** Національний авіаційний університет (Київ, Україна), аспірантка – **211**
- Костюченко Т. М.** Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Одеса, Україна), кафедра соціальної педагогіки, психології та педагогічних інновацій, аспірантка – **179**
- Кочубей Т. Д.** Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (Умань, Україна), доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи – **147**
- Краснянская Н. Д.** Одеський державний екологічний університет (Одеса, Україна), старший викладач кафедри українознавства та соціальних наук – **181**
- Кривдіна І. Б.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кандидат історичних наук, доцент кафедри правознавства – **94**

- Кримова Н. О.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту – **63, 65, 100**
- Кугай Н. В.** Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Київ, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент, докторант – **230**
- Кулаков М. О.** Одеська національна морська академія (Одеса, Україна), аспірант – **269**
- Куліш В. І.** Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка (Кіровоград, Україна), кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри практичної психології – **239**
- Куліш І. В.** Відокремлений структурний підрозділ Національного авіаційного університету «Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету» (Кіровоград, Україна), кафедра іноземних мов, викладач – **237**
- Кучерук О. Я.** Хмельницький національний університет (Хмельницький, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри прикладної математики та соціальної інформатики – **209**
- Лазарева А. О.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кандидат філософських наук, доцент кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту – **120**
- Лєскова Л. Ф.** Чернігівський національний технологічний університет (Чернігів, Україна), старший викладач кафедри соціальної роботи – **86**
- Лисенко О. М.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту – **130**
- Мазур Б. М.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кафедра соціальної роботи та кадрового менеджменту, магістрантка – **58**
- Марахина Е. Л.** Одесский национальный политехнический университет (Одесса, Украина), преподаватель кафедры социальной работы и кадрового менеджмента – **56**
- Мацкевіч Ю. Р.** Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки – **259**

- Моїсєва Т. М.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кандидат історичних наук, доцент кафедри правознавства – **170**
- Музика Ю. О.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту – **97, 128**
- Нємцев Е. М.** Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет» (Красноармійськ, Україна), старший викладач кафедри електромеханіки і автоматики – **263**
- Нємцева Н. С.** Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет» (Красноармійськ, Україна), доцент кафедри соціально-гуманітарної підготовки – **263**
- Нікон Н. А.** Одесский национальный политехнический университет (Одесса, Украина), кандидат социологических наук, доцент кафедры социальной работы и кадрового менеджмента – **26**
- Овчаренко Т. С.** Одесский национальный политехнический университет (Одесса, Украина), кандидат культурологии, доцент кафедры культурологии и искусствоведения – **275**
- Онищук В. М.** Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова (Одеса, Україна), доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри соціології – **150**
- Охман М. Ф.** Одесский национальный политехнический университет (Одесса, Украина), преподаватель кафедры социальной работы и кадрового менеджмента – **92**
- Очеретна О. Ю.** Одеська національна академія зв'язку ім. О. С. Попова (Одеса, Україна), викладач англійської мови кафедри лінгвістичної підготовки – **240**
- Патик Ю. В.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), викладач кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту – **50**
- Пелісьє Ю. П.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), старший викладач кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту – **145**

- Перфільєва М. В.** Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (Умань, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи – **137**
- Посвістак О. А.** Хмельницький національний університет (Хмельницький, Україна), кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії і політології – **24**
- Потапчук Н. Д.** Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (Хмельницький, Україна), кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник науково-дослідного відділу – **52**
- Райчева А. С.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кафедра соціальної роботи та кадрового менеджменту, магістрантка – **128**
- Редлих А.** Гамбургський університет (Гамбург, Германия), Інститут психології, доктор філософії, професор, пенсіонированный професор педагогической психології – **104, 199**
- Роверс А.** Гамбургський університет (Гамбург, Германия), Інститут психології, магістр – **104, 199**
- Романова Т. М.** Муниципальное бюджетное образовательное учреждение дополнительного образования детей города Абакана «Центр детского творчества» (Абакан, Россия), заведующая отделом декоративно-прикладного и технического творчества, Почётный работник общего образования Российской Федерации – **165**
- Сайко Н. О.** Полтавський національний педагогічний університет (Полтава, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної і корекційної педагогіки – **193**
- Северинюк Т. О.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), старший викладач кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту – **67**
- Селезньова О. О.** Білоцерківський інститут економіки та управління (Біла Церква, Україна), кандидат біологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи – **228**
- Сентякова К. І.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кафедра соціальної роботи та кадрового менеджменту, студентка – **161**
- Сенько В. Л.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кафедра соціальної роботи та кадрового менеджменту, магістрант – **77**

- Скорик Т. В.** Чернігівський національний технологічний університет (Чернігів, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи – **133**
- Слободянюк О. Р.** Одеський державний екологічний університет (Одеса, Україна), старший викладач кафедри українознавства та соціальних наук – **190**
- Смірнов С. В.** Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (Одеса, Україна), аспірант кафедри педагогіки – **273**
- Соляр Л. В.** Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка (Кременець, Україна), асистент кафедри гри на музичних інструментах та вокально-хорових дисциплін – **245**
- Спориш К. О.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кафедра соціальної роботи та кадрового менеджменту, магістрантка – **65**
- Тесленков О. Ю.** Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (Одеса, Україна), аспірант кафедри педагогіки – **254**
- Ткаченко С. В.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), старший викладач кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту – **267**
- Тодорцева Ю. В.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту – **102**
- Уйсімбаєва М. В.** Інститут проблем виховання НАПН України (Київ, Україна), аспірантка лабораторії діяльності позашкільних закладів – **177**
- Усачов О. С.** Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (Одеса, Україна), кафедри управління освітніми закладами та державної служби, магістрант – **247**
- Фурман А. А.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту – **38**
- Христич А. Л.** Международная организация труда (Неон, Швейцарія), спеціаліст по управленню ІКТ-проектами – **74**

- Цьось Ю. А.** Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (Луцьк, Україна), кафедри загальної та соціальної психології, аспірантка – **48**
- Чаплик М. М.** Донецький державний університет управління (Донецьк, Україна), кандидат історичних наук, доцент кафедри соціології управління – **70**
- Черненко Н. М.** Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (Одеса, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри управління освітніми закладами та державної служби – **80**
- Черниченко Д. Г.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кафедра соціальної роботи та кадрового менеджменту, магістрант – **213**
- Чернишев В. Г.** Одеський національний економічний університет (Одеса, Україна), кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри математичних методів аналізу економіки – **46**
- Чміль Н. С.** Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (Луцьк, Україна), кафедри загальної та соціальної психології, аспірантка – **232**
- Шарасва О. П.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кафедра соціальної роботи та кадрового менеджменту, магістрантка – **113**
- Шахрай В. М.** Білоцерківський інститут економіки та управління Університету «Україна» (Біла Церква, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи – **184**
- Шевченко Н. Ф.** Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна), доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та психології освітньої діяльності – **235**
- Шевчук О. М.** Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (Умань, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи – **252**
- Шевчук Т. Є.** Національний університет водного господарства та природокористування (Рівне, Україна), старший викладач кафедри суспільних дисциплін – **265**
- Шинкаренко В. М.** Одеський національний економічний університет (Одеса, Україна), кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри математичних методів аналізу економіки – **46, 224**

- Шинкаренко Л. В.** Міжнародний гуманітарний університет (Одеса, Україна), старший викладач кафедри бізнес-адміністрування і корпоративної безпеки – **46**
- Шишова І. О.** Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка (Кіровоград, Україна), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри практичної психології – **163**
- Шорис Ю. О.** Одеський національний політехнічний університет (Одеса, Україна), кафедра соціальної роботи та кадрового менеджменту, магістрантка – **135**

LIST OF AUTHORS

-
- Alekseeva A.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Department of social work and staff management, magister – **115**
- Al-Jorani Davud Salman** Vocational Institute of light vehicles (Baghdad, Iraq), Lecturer – **197**
- Ammar Balasim K.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), speciality «Technology of mechanical engineering», magister – **196**
- Azarkina O.** Odessa City Council (Odessa, Ukraine), the Head of Department of Social Work Odessa City Center of social service for family, children and youth – **123**
- Babiczka M.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), the Senior teacher of the cultural studies and art history Department – **275**
- Babina V.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Senior teacher of the justice Department – **156**
- Baldyniuk O.** Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University (Uman, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of social education and social work Department – **140**
- Boguslavska Y.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of social work and staff management – **72**
- Bodelan M.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), the Senior teacher of the Department of social work and staff management – **60**
- Borovyk T.** Cherkassy state business-college (Cherkassy, Ukraine), methodist – **250**
- Borysiuk L.** Rovno state base medical college (Rovno, Ukraine), Chemistry teacher – **21**
- Boycheva M.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Department of social work and staff management, magister – **126**
- Bubnov I.** Odessa State Environmental University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Ukrainian studies and social sciences Department – **152**
- Bulgakova O.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of social work and staff management – **54**

- Bykova S.** Odessa state Academy of construction and architecture (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of philosophy, political science, psychology and law – **226**
- Chaplyk M.** Donetsk State University of Management (Donetsk, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of Sociology of Management – **70**
- Chernenko N.** State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynskiy» (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor, Professor of the educational institutes administration and civil service Department – **80**
- Chernichenko D.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Department of social work and staff management, magister – **213**
- Chernyshev V.** Odessa national economic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of the mathematical method analysis of economics – **46**
- Chmil N.** Lesya Ukrainka Eastern European National University (Lutsk, Ukraine), Department of general and social psychology, post-graduate student – **232**
- Danylchuk L.** Kremenets Regional Humanitarian-Pedagogical Academy named after Taras Shevchenko (Kremenets, Ukraine) (Kremenets, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of pedagogy and psychology – **175**
- Didyk N.** Kamianets-Podilskyi National University named after Ivan Ogienko (Kamianets-Podilskyi, Ukraine), Ph.D, the Senior teacher of the Department of social pedagogy and social work – **142**
- Donchenko A.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Department of social work and staff management, magister – **30**
- Du Yang** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), speciality «Equipment of chemical plants and enterprises of building materials», magister – **159**
- Furman A.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of social work and staff management – **38**
- Gansova E.** State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynskiy» (Odessa, Ukraine), Ed.D, Full Professor of the philosophy and sociology Department – **35**

- Glushkova N.** Odessa State University of Ecology (Odessa, Ukraine), the Senior teacher of the ukrainian studies and social science Department – **109**
- Golubenko T.** M. P. Drahomanov National Pedagogical University (Kyiv, Ukraine), Ph.D, the Senior teacher of the Department of theory and technology of social work – **118**
- Gordiyenko I.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), the Senior teacher of the Department of social work and staff management – **100**
- Gramma G.** State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinskiy» (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor, Lecturer of the theory and methodology of preschool education Department – **221**
- Guzenko V.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of social work and staff management – **111**
- Ihnatieva A.** University of Kassel (Kassel, Germany), speciality «Social work», student – **32**
- Kartina N.** Children's Creativity Center (Abakan, Russia), the Methodologist of the Department of Applied and Technical Creativity, the teacher of additional education – **165**
- Khristich A.** International Labour Organization (Nyon, Switzerland), ICT Project Manager Specialist – **74**
- Kochubey T.** Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University (Uman, Ukraine), Ed.D, Full Professor of the social pedagogy and social work Department – **147**
- Koliada N.** Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University (Uman, Ukraine), Ed.D, Full Professor of the social pedagogy and social work Department – **216**
- Kolmohorova I.** Odessa State Agrarian University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the management and marketing Department – **40**
- Kolot S.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of social work and staff management – **30, 74, 77**
- Koltsova O.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Department of social work and staff management, magister – **63**
- Korh M.** Odessa National Maritime Academy (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the

- theoretical mechanics Department – **269**
- Korneshchuk V.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ed.D, Full Professor, the Head of the Department of social work and staff management – **168**
- Kostiuchenko T.** State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinskiy» (Odessa, Ukraine), Department of the Social pedagogy, psychology and pedagogical innovation, postgraduate student – **179**
- Kostritskaja T.** National Aviation University (Kiev, Ukraine), postgraduate student – **211**
- Krasnianskaya N.** Odessa State Environmental University (Odessa, Ukraine), the Senior teacher of the Ukrainian studies and social sciences Department – **181**
- Krymova N.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of social work and staff management – **63, 65, 100**
- Kryvdina I.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the justice Department – **94**
- Kucheruk O.** Khmelnytsky National University (Khmelnitsky, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the applied mathematics and social informatics Department – **209**
- Kugai N.** National Pedagogical Dragomanov University (Kiev, Ukraine), Ph.D, the Associate professor, working for degree of doctor – **230**
- Kulakov M.** Odessa National Maritime Academy (Odessa, Ukraine), postgraduate student – **269**
- Kulish I.** Separated structural subdivision of the National Aviation University «Kirovograd Flight Academy National Aviation University» (Kirovograd, Ukraine), foreign language Department, the Lecturer – **237**
- Kulish V.** Kirovohrad Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University (Kirovograd, Ukraine), Ph.D, the Senior teacher practical psychology Department – **239**
- Kyrylova O.** School 14 (Odessa, Ukraine), the teacher – **82**
- Lazareva A.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the professor of the Department of social work and staff management – **120**
- Lieskova L.** Chernihiv National University of Technology (Chernihiv, Ukraine), the Senior teacher of the Department of social work – **86**

- Lysenko O.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of social work and staff management – **130**
- Marahina E.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), the Teacher of the Department of social work and staff management – **56**
- Matskevich I.** Zaporozhye National University (Zaporozhye, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the social pedagogics Department – **259**
- Mazur B.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Department of social work and staff management, magister – **58**
- Moiseeva T.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the justice Department – **170**
- Muzika J.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of social work and staff management – **97, 128**
- Nikon N.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of social work and staff management – **26**
- Nyemtsev E.** Krasnoarmeisk Industrial Institute of Donetsk National Technical University (Krasnoarmeisk, Ukraine), the Senior teacher of the Department of electromechanics and automatics – **263**
- Nyemtseva N.** Krasnoarmeisk Industrial Institute of Donetsk National Technical University (Krasnoarmeisk, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the social-humanist training Department – **263**
- Ocheretna O.** Odessa National A.S. Popov Academy of Telecommunications (Odessa, Ukraine), the Teacher of the linguistic training Department – **240**
- Okhman M.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), the Teacher of the Department of social work and staff management – **92**
- Onishcuk V.** Odessa I. I. Mechnikov National University (Odessa, Ukraine), Ed.D, Full Professor, the Head of the Sociology Department – **150**
- Ovcharenko T.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the cultural studies and art history Department – **275**

- Patik Y.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), the Teacher of the Department of social work and staff management – **50**
- Pelissier J.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), the Senior teacher of the Department of social work and staff management – **145**
- Perfilieva M.** Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna (Uman, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the social pedagogy and social work Department – **137**
- Posvistak O.** Khmelnytskyi National University (Khmelnyskyi, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the philosophy and political science Department – **24**
- Potapchuk N.** National Academy of State border service of Ukraine named after Bogdan Khmelnytsky (Khmelnyskyi, Ukraine), Ph.D, the Senior researcher of research Department – **52**
- Raicheva A.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Department of social work and staff management, magister – **128**
- Redlich A.** University of Hamburg (Hamburg, Germany), Institute for Psychology, Professor, Doctor, retired Professor for Pedagogical Psychology – **104, 199**
- Romanova T.** Children's Creativity Center (Abakan, Russia), the Head of the Department of Applied and Technical Creativity, Monorary worker of general education of Rassian Federation – **165**
- Rothers A.** University of Hamburg (Hamburg, Germany), Institute for Psychology, magister – **104, 199**
- Sayko N.** Poltava National Pedagogical University (Poltava, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of social and correctional pedagogy – **193**
- Seleznyova A.** Belaya Tserkov Institute of Economics and Management (Belaya Tserkov, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of social work – **228**
- Senko V.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Department of social work and staff management, magister – **77**
- Sentyakova K.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Department of social work and staff management, student – **161**
- Severinyuk T.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), the Senior teacher of the Department of social work and staff management – **67**

- Shakhrai V.** Belaya Tserkov Institute of Economics and Management of «Ukraine» University (Belaya Tserkov, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of social work – **184**
- Sharaeva O.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Department of social work and staff management, magister – **113**
- Shevchenko N.** Zaporozhye National University (Zaporozhye, Ukraine), Ed.D, Full Professor, the Head of the Department of pedagogics and psychology of educational activity – **235**
- Shevchuk O.** Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna (Uman, Ukraine), Ph.D, professor of the social pedagogy and social work Department – **252**
- Shevchuk T.** National University of Water Management and Natural Resources Use (Rovno, Ukraine), the Senior teacher of the social sciences Department – **265**
- Shishova I.** Kirovograd State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko (Kirovograd, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of applied psychology Department – **163**
- Shoris Y.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Department of social work and staff management, magister – **135**
- Shynkarenko L.** International humanitarian University (Odessa, Ukraine), the Senior teacher of the Department of business administration and corporate security – **46**
- Shynkarenko V.** Odessa national economic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of the mathematical methods analysis of economics – **46, 224**
- Skoryk T.** Chernihiv National University of Technology (Chernihiv, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of social work – **133**
- Slobodianiuk O.** Odessa State Environmental University (Odessa, Ukraine), the Senior teacher of the Ukrainian Studies and Social Sciences Department – **190**
- Smirnov S.** State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynskiy» (Odessa, Ukraine), postgraduate student of pedagogics Department – **273**
- Solyar L.** Kremenets Regional Humanitarian-Pedagogical Academy named after Taras Shevchenko (Kremenets, Ukraine), the Assistant of the playing musical instruments and vocal-choral disciplines Department –

- Sporysh E.** 245
Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Department of social work and staff management, magister – 65
- Teslenkov A.** State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinskiy» (Odessa, Ukraine), postgraduate student of pedagogics Department – 254
- Tkachenko S.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), the Senior teacher of the Department of social work and staff management – 267
- Todortseva J.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Ph.D, the Associate professor of the Department of social work and staff management – 102
- Tsos I.** Lesya Ukrainka Eastern European National University (Lutsk, Ukraine), Department of general and social psychology, post-graduate student – 48
- Uisimbaeva M.** Institute of Problems on Education of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine), postgraduate student – 177
- Usachov O.** State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinskiy» (Odessa, Ukraine), educational institutes administration and civil service Department, magister – 247
- Viznyuk V.** State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinskiy» (Odessa, Ukraine), postgraduate student of pedagogics Department – 256
- Vlyalko V.** Odessa State University of Ecology (Odessa, Ukraine), the Senior teacher of the ukrainian studies and social science Department – 173
- Vorontsova M.** Russian state social University (Taganrog, Russia), the Headmaster, Ph.D, the Associate professor – 204, 207
- Zablocki A.** Kremenets Regional Humanitarian-Pedagogical Academy named after Taras Shevchenko (Kremenets, Ukraine), the Assistant of the pedagogics and psychology Department – 188
- Zahran Ayman** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), speciality «Padio systems», magister – 20
- Zaporozhets O.** Kremenets Regional Humanitarian-Pedagogical Academy named after Taras Shevchenko (Kremenets, Ukraine), the Assistant of the pedagogics and psychology Department – 186

- Zaveryko N.** Zaporozhye National University (Zaporozhye, Ukraine), Ph.D, Full Professor, the Head of the social pedagogics Department – **259**
- Zheleva I.** Odessa National Polytechnic University (Odessa, Ukraine), Department of social work and staff management, magister – **54**
- Zhygulina-Fahl Y.** University of Hamburg (Hamburg, Germany), Institute for Psychology, the Lecturer – **104, 199**
- Zubyk L.** National University of Water Management and Nature Resources Use (Rovno, Ukraine), the Senior teacher of the Department of computer science – **218**

Наукове видання

**МАТЕРІАЛИ
ШОСТОЇ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ»
м. Одеса, 17 листопада 2015 р.**

Головний редактор В. В. Корнешук

Підп. до друку 18.11.2015. Формат 60×90/16. Папір офсетний.

Гарн. «Times» Друк цифровий. Ум. друк. арк. 16,6.

Наклад 100 пр.

Видавець Букаєв Вадим Вікторович

вул. Пантелеймонівська 34, м. Одеса, 65012

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2783 від 02.03.2007 р.

Тел. 0949464393, 0487431393 email – 7431393@gmail.com

